

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МАЛОПОЛЬСЬКА ШКОЛА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
КРАКІВСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (Польща)
КОМРАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Молдова)
КАЗАХСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ ТА
МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ (Казахстан)
КОБЛІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА**

**РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПРАВОВІ,
ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ**

**Тези доповідей
учасників II міжнародної науково-практичної конференції**

9 червня 2022 року

м. Миколаїв-с.Коблеве

2022

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МАЛОПОЛЬСЬКА ШКОЛА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
КРАКІВСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (Польща)
КОМРАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Молдова)
КАЗАХСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ ТА
МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ (Казахстан)
КОБЛІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА**

РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

**Тези доповідей
учасників II міжнародної науково-практичної конференції**

9 червня 2022 року

м. Миколаїв-с.Коблеве

2022

УДК 338.244.47

P64

*Друкується за рішенням вченої ради Миколаївського національного аграрного університету
(протокол № 11 від 28.06.2022р.).*

Редакційна колегія:

Головний редактор:

В. С. Шебанін – д-р техн. наук, професор, академік НААН

Заступники головного редактора:

О. Є. Новіков – д-р екон. наук, професор

А. В. Ключник – д-р екон. наук, професор

Відповідальний секретар: Н. В. Потриваєва – д-р екон. наук, професор

Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти:
P64 Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 9 червня 2022 р., Миколаїв-с.Коблеве. –
Миколаїв: МНАУ, 2022. – 244 с.

ISBN 978-617-7149-61-2

У збірнику представлено виклад доповідей і повідомлень, поданих на II Міжнародну науково-практичну конференцію «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти». Збірник містить тези доповідей, подані на 9 секцій: 1. Правове, освітнє, наукове та інформаційне забезпечення розвитку територіальних громад; 2. Впровадження механізмів ефективного використання фінансових, земельних, майнових та інших ресурсів громад; 3. Партисипативна модель розвитку територіальних громад; 4. Підприємницька та міжнародна діяльність, транскордонне та міжмуніципальне співробітництво, державно-приватне партнерство; 5. Розвиток туристичного бізнесу у громаді; 6. Публічні послуги та соціальний профіль територіальних громад; 7. Молодіжна політика та залучення молоді в громадах; 8. Публічне управління розвитком громад; 9. Управління проектами.

Для науковців, аспірантів, здобувачів вищої освіти ЗВО та науково-дослідних установ, представників органів державного і місцевого самоврядування, а також осіб, які цікавляться проблемами розвитку територіальних громад.

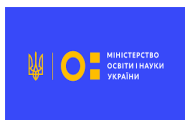
У матеріалах збережено стиль, орфографію та пунктуацію авторів. Редакція може не поділяти думку авторів і не несе відповідальності за достовірність наданої ними інформації.

УДК 338.244.47

ISBN 978-617-7149-61-2

© Миколаївський національний аграрний
університет, 2022

ОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міністерство освіти і науки України

Миколаївський національний аграрний університет

Факультет менеджменту

Кафедра публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки

Коблівська сільська рада

Міжрегіональне управління національного агентства України з питань державної служби в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях, Автономній Республіці Крим та м. Севастополь

Миколаївський регіональний центр підвищення кваліфікації

Малопольська школа публічного адміністрування краківського економічного університету (Польща)

Комратський державний університет (Республіка Молдова)

Казахський університет економіки, фінансів та міжнародної торгівлі (Казахстан)

Подільський державний аграрно-технічний університет

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету:

Шебанін В.С., д-р техн. наук, проф., акад. НААН, ректор Миколаївського національного аграрного університету.

Співголова оргкомітету:

Талоха С.А., секретар Коблівської сільської ради.

Члени оргкомітету:

1. **Галунець Н.І.**, старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.
2. **Гончаренко І.В.**, д-р екон. наук, проф., професор кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.
3. **Гусенко А.А.**, старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.
4. **Дибченко Д.М.**, директор Миколаївського регіонального центру підвищення кваліфікації.
5. **Ємець О.І.**, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
6. **Жебчук Р.Л.**, координатор польсько-української співпраці Малопольської школи публічного адміністрування Краківського економічного університету в проекті DOBRE.
7. **Кажмухаметова А.А.**, канд. екон. наук, доцент Казахського університету економіки, фінансів та міжнародної торгівлі.
8. **Кальченко О.О.**, заступник начальника Міжрегіонального управління Національного агентства України з питань державної служби в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях, Автономній Республіці Крим та м. Севастополь.
9. **Ключник А.В.**, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.
10. **Кравчук Л.С.**, канд. екон. наук, доц., фахівець з управління проектами у сфері матеріального (нематеріального) виробництва Установи «Агенція місцевого розвитку» Коблівської сільської ради.
11. **Новіков О.Є.**, д-р екон. наук, проф., проректор з наукової роботи Миколаївського національного аграрного університету.
12. **Пармаклі Д.**, д-р екон. наук, професор Комратського державного університету (Республіка Молдова).

13. **Прогонюк Л.Ю.**, канд. юрид. наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

14. **Чикуркова А.Д.**, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування Подільського державного аграрно-технічного університету.

15. **Шебаніна О.В.**, д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НААН, декан факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету.

16. **Шишпанова Н.О.**, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

Секретар оргкомітету:

Лівандовська О.А. – лаборант кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

II Міжнародну науково-практичну конференцію «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» вдруге проводить кафедра публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету.

У конференції взяли участь науковці із 43 закладів вищої освіти, наукових установ як вітчизняних, так і зарубіжних: Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; Державного біотехнологічного університету; Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова; Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; Луцького національного технічного університету; Львівського національного університету імені Івана Франка; КЗ «Харківська Гуманітарно-Педагогічна Академія» Харківської обласної ради; Національного технічного університету; Харківського політехнічного інституту; Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика; НУ «Запорізька Політехніка»; Херсонського державного аграрно-економічного університету; Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля; Волинського національного університету імені Лесі Українки; Інституту технічної теплофізики НАН України; Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського; Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»; Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ; Уманський національний університет садівництва; ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАНУ»; Національного університету біоресурсів і природокористування України; Інституту економіки промисловості НАН України; Державного історико-культурного заповідника «Трахтемирів»; Навчально-наукового професійно-педагогічного інституту Української-інженерно-педагогічної академії; Державної установи «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього Національної академії наук України»; Подільського державного аграрно-технічного університету; Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова; Львівського торговельно-економічного університету; Національного університету «Одеська юридична академія»; Національного університету цивільного захисту України; Маріупольського державного університету; Одеського медичного інституту Міжнародного гуманітарного університету; Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland; Державного торговельно-економічного університету; Білоцерківського національного аграрного університету; Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»; НТУ «Дніпровська Політехніка»; Київського національного університету будівництва і архітектури; Міжрегіональної Академії управління персоналом; Західноукраїнського національного університету; Київського університету імені Бориса Грінченка; Миколаївського національного аграрного університету.

До участі в конференції залучено також молоде покоління майбутніх науковців – здобувачів вищої освіти, які проявили інтерес до проблем розвитку територіальних громад.

Тематичне наповнення матеріалів конференції охоплює проблеми: правового, освітнього, наукового та інформаційного забезпечення розвитку територіальних громад; впровадження механізмів ефективного використання фінансових, земельних, майнових та інших ресурсів громад; впровадження партисипативної моделі розвитку територіальних громад; розвитку підприємницької та міжнародної діяльності, транскордонного та міжмуніципального співробітництва, державно-приватного партнерства; розвитку туристичного бізнесу у громаді; надання публічних послуг та формування соціального профілю територіальних громад; молодіжної політики та залучення молоді в громадах; публічного управління розвитком громад; управління проектами.

Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» надають можливість ознайомитися з актуальними проблемами розвитку територіальних громад не лише учасникам конференції, але й широкому колу зацікавлених читачів.

Оргкомітет конференції

ЗМІСТ

РЕЗОЛЮЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ	15
СЕКЦІЯ 1. ПРАВОВЕ, ОСВІТНЄ, НАУКОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	17
Бондаренко І. В. Значення інноваційного розуміння сутності достовірних відомостей для забезпечення легітимності масмедійної діяльності і медіабезпеки в територіальних громадах в умовах воєнного стану.....	17
Васильєв С. В. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері дошкільної і середньої освіти.....	19
Гоцуляк К. І. Впровадження цілей сталого розвитку в освітній процес початкової школи.....	21
Гулак О. В., Чухно В. О. Окремі аспекти запобігання корупції у сфері вітчизняних земельних правовідносин.....	23
Гришина Л. О. Тенденції цифрової трансформації територіальних громад.....	25
Гусенко А. А. Правові аспекти надання соціальних послуг в територіальних громадах.....	26
Іванців В. В., Картвий А. Г., Федонюк В. В. Оцінка автотранспортного впливу в межах Луцької ОТГ та шляхи його зменшення.....	29
Камашев А. В. Електронний аудит земельного банку як елемент інформаційної інфраструктури територіальних громад.....	31
Кириченко О. А. Значення інноваційного розуміння сутності достовірних відомостей для кваліфікованої дискусії в територіальних громадах із загальнодержавних проблем в умовах воєнного стану.....	33
Кірдан О. П. Інноваційний університет як драйвер освітньо-наукового забезпечення розвитку територіальних громад.....	35
Кічурчак М. В. Особливості формування стратегічного партнерства між вищими навчальними закладами і територіальними громадами в Україні.....	36
Ключник А. В. Популяризація спеціальності «Публічне управління та адміністрування» в регіоні.....	38
Круглікова В. В. Залучення громади до процесів стратегічного планування розвитку.....	39
Курепін В. М. Нормативно-правове забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад.....	41
Мельниченко С. Г. Законодавче забезпечення функціонування територіальних громад.....	43
Неделіковська К. І. Політичний аспект децентралізації та демократизації публічної влади в Україні.....	45
Пачева Н. О. Позакоекономічні інститути в контексті економічного розвитку територіальних громад.....	47

Севастьянов Р. В., Андрішина А. В. Діалог з громадянами як фактор розвитку об'єднаних територіальних громад.....	49
Таран О. М. Професійна підготовка публічних службовців на основі дистанційних освітніх технологій.....	51
Тихомирова Т. С. Екологічна освіта в громадах як запорука їх економічного розвитку.....	53
Топоркова М. М. Щодо визначення природних об'єктів як об'єктів комунальної власності.....	53
Шабалін А. В. Роль матеріальних та нематеріальних ресурсів у розвитку територіальної громади: правові аспекти.....	55

**СЕКЦІЯ 2. ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЕФЕКТИВНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ, ЗЕМЕЛЬНИХ, МАЙНОВИХ ТА
ІНШИХ РЕСУРСІВ ГРОМАД**

Belyaev G. V., Belyaeva I. P., Hartwig A. P., Stetsuk V. G. Heat and power use of illiquid forest care waste with optimization of logistics.....	57
Cherednichenko O. O. Prospective opportunities for the development of meat processing enterprises.....	59
Moskalevich G. N. The influence of social factors on the state of the labor market of specialists in the Republic of Belarus.....	61
Nikolaychuk T. «Experience economy» in local communities for coping with the economic and psychological consequences of war.....	63
Боровик П. М., Недигало А. А. Податкове стимулювання ефективного використання земельних ресурсів місцевих громад.....	65
Буднік С. В. Адаптація до змін клімату: прогнозовані переваги та вигоди.....	67
Васильєва О. О. Ресурсне забезпечення сталого розвитку сільських територій.....	68
Васильченко С. М. Аналіз якості інвестиційних паспортів територіальних громад Прикарпаття.....	70
Вінницька О. А. Ефективність адміністрування податків в об'єднаних територіальних громадах.....	72
Волосюк М. В. Внесок імпакт-інвестування у економічні можливості територіальних громад.....	74
Гринів Л. С., Ялечко М. О. Проблеми сталого розвитку рекреаційних територій в умовах децентралізації управління.....	77
Кремньов В. О., Жуков К. Л., Корбут Н. С., Тимошенко А. В. Координація утилізації різноманітних місцевих відходів біологічного походження, як умова сталого розвитку об'єднаних територіальних громад.....	80
Курепін В. М. Особливості формування матеріального резерву та умови використання резервного фонду громади в умовах воєнного стану.....	82
Ляшенко А. В. Пошук шляхів з вирішення екологічних проблем територій, що зайняті органічними відходами птахокомбінатів.....	84

Малишівський Т. В. Використання концепції «5 капіталів» для оцінки ресурсного потенціалу громад.....	86
Мельникова М. В. Щодо отримання додаткових ефектів використання ресурсів громади при переході промисловості міста до циркулярної економіки.....	88
Мольчак Я. О., Мисковець І. Я. Земельні ресурси як фактор розвитку Рожищенської ОТГ Волині.....	90
Невар О. В. Проблеми деревообробної промисловості та інструменти участі громад у її розвитку.....	92
Одунтан Д. А. Перспективи впровадження циркулярної економіки для територіальних громад.....	94
Приходько Б. О., Бірюков О. В. Створення індустріального парку як основа для розвитку громад.....	95
Теремецький В. І. Фінансова автономія органів місцевого самоврядування.....	98
Разумова Г. В. Формування доходної частини місцевих бюджетів.....	100
Рябчук В. М. Особливості адміністративно-правового регулювання спільної власності територіальних громад.....	102
Федонюк В. В., Федонюк М. А. Вплив вітрового режиму на ефективне планування території Луцької ОТГ.....	104
СЕКЦІЯ 3. ПАРТИСІПАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	
	107
Галунець Н. І. Успішна практика європейських країн у вирішенні екологічних проблем громад.....	107
Іванов Д. А. Стратегічна екологічна оцінка – дієвий інструмент впровадження громадами принципів збалансованого розвитку.....	109
Михайлів Г. В. Основні підходи до залучення персоналу в органах управління територіальних громад.....	111
Решетілов Г. О. Формування системи індикаторів циркулярної економіки регіону.....	113
СЕКЦІЯ 4. ПІДПРИЄМНИЦЬКА ТА МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ТРАНСКОРДОННЕ ТА МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО	
	116
Malik M. Yo., Kravchenko S. A. Business-ideas of the «mhp-hromad» fund as support for small enterprises in rural areas.....	116
Альбещенко О. С. Міжнародна діяльність виконавчих органів Миколаївської міської ради.....	118
Беженар І. М., Малік Л. М. Розвиток малого підприємництва в сільських громадах.....	119
Гоцуляк В. І. Конкуренція ринку хлібобулочних виробів в регіоні.....	121
Ємець О.І. Управління розвитком підприємницьких ініціатив в територіальних громадах.....	123

Кілик Т. М. Транскордонне співробітництво у сфері формування гендерної рівності управлінського персоналу.....	125
Кормишкін Ю. А. Соціальна відповідальність бізнесу у період воєнного стану.....	127
Краснова Х. Д. Підприємницька діяльність в межах територіальних громад.....	128
Оленич К. В. Трансформаційні процеси у соціально-економічній сфері: територіальні особливості.....	130
Ткач О. В. Особливості управління контрактною діяльністю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в умовах невизначеності.....	132
Тищенко С. І., Федоренко Т. В. Місцевий розвиток Ольшанської селищної ради.....	134
СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ У ГРОМАДІ	137
Baklushin I. Present position and problems of hotel development restaurant business.....	137
Аллахвердієва І. М. Розвиток страхування в туристичному бізнесі: закордонна практика.....	140
Богашко О. Л. Розвиток туристичного бізнесу в умовах цифрової економіки.....	142
Борисова-Ярига А. М. Управління людським потенціалом у туристичній галузі регіону.....	145
Борсукевич І. В. Перспективні напрями розвитку сільського зеленого туризму в ТОВ «Україна ІС».....	148
Гришина Н. В., Суслов В. С., Горовий О. І. Управління туристичним бізнесом регіону.....	150
Іваненко В. С. Перспективи розвитку екологічного туризму на Миколаївщині.....	152
Куліш І. М. Перспективи сільського туризму в Україні.....	154
Миронов Ю. Б., Приндак В. П. Сільський туризм у контексті сталого розвитку.....	156
Павлюк С. І. Гастротуризм як метод популяризації нематеріальної культурної спадщини.....	158
Плинокос Д. Д., Кривохлябова О. В. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні.....	160
Прогонюк Л. Ю. Інституційно-організаційний розвиток туризму в громадах.....	162
Радіонова О. М. Роль туристичного досвіду в збереженні спільнот малих міст.....	164
Цвілий С. М. Розвиток цифрової культури в період трансформації туристичного бізнесу громади.....	166
Чикуркова А. Д. Стратегічні пріоритети розвитку водного туризму Хмельницької області в контексті реалізації соціально-економічної політики.....	168

СЕКЦІЯ 6. ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	171
Vakulenko S. O. Public space of the park in the historical and philosophical perspective.....	171
Semkiv V. The city genesis and the history of food dialectic of interconnectivity.....	173
Довганюк Н. П. Публічні послуги в умовах цифрової трансформації економіки країни.....	175
Іванцова З. А. Спроможність органів місцевого самоврядування ФРН в контексті вимушеної міграції українців.....	177
Курепін В. М. Основні завдання об'єднаної територіальної громади щодо побудови системи цивільного захисту.....	179
Радіонова Л. О. Теоретико-методологічні основи управління публічним простором міста.....	181
СЕКЦІЯ 7. МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ В ГРОМАДАХ	183
Воробйова С. С. Молодіжна політика в умовах децентралізації.....	183
Груздова В. О., Колошко Ю. В. Особливості волонтерської діяльності в Україні.....	185
Дресвяннікова В. Д. Деякі аспекти участі молоді в житті громади та держави.....	187
Лазіс М. І. Оновлення засад та механізмів залучення молоді в громадах.....	189
Лівандовська О. А. Роль молоді у розвитку волонтерського руху громад.....	190
Мартинюк Я. В., Котелевець А. М. Залучення молоді до волонтерської діяльності з внутрішньо переміщеними особами в громаді.....	192
Таранець Є. О. Проблематика цензури в рамках політики.....	194
Цимбалюк С. М. Роль місцевих органів самоврядування у відновленні та розвитку спортивно-оздоровчої сфери.....	196
СЕКЦІЯ 8. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД	199
Żywucka-Kozłowska E., Broniecka R. Public services in the era of armed conflict.....	199
Honcharenko I. Evaluation of the public authorities activities.....	204
Sadovska H. V. Sociocultural foundations of leadership research in local government.....	208
Teslyuk M. V. To the question of the role of leadership in public administration.....	210
Арбузова Т. В. Оперативне ситуаційне управління функціонуванням територіальної громади.....	212
Гавриченко Д. Г. Публічне управління у сфері охорони здоров'я на регіональному та місцевому рівнях.....	214

Динник І. П. Цифрові інструменти у системі місцевого самоврядування.....	216
Квасній Л. Г., Квасній О. Р. Стратегічні напрямки розвитку територіальних громад в Україні.....	218
Квасній Л. Г., Лобик О. О. Бюджет виконання як сучасний інструмент ефективного управління фінансами територіальних громад в Україні.....	220
Козирєва Н. В. Громадські асамблеї як інститут управління розвитком громад.....	222
Сологуб С. І. Необхідність оцінки стану розробки стратегій розвитку ОТГ.....	224
Уманська В. В. Восьмирічні підсумки реформи децентралізації в Україні.....	225
Шишпанова Н. О. Створення HR-бренду для органів місцевого самоврядування як інноваційний спосіб залучення персоналу.....	227
СЕКЦІЯ 9. УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ	
Тkachenko S. A., Poliakova Y. S., Tkachenko V. A., Potyshniak O. M. A systematic approach to the procedure for designing automated control systems for production processes.....	230
Ковалько М. С. Управління проектами інформатизації в територіальних громадах.....	232
Кубанов Р. А. Лідерство як елемент методології AGILE менеджменту.....	234
Мандич О. В., Микитась А. В. Розвиток суміжних економічних систем в управлінні проектами.....	236
Марусяк В. В., Григорів О. О. Особливості управління грантовою діяльністю закладів вищої освіти.....	237
Семенець-Орлова І. А. Використання проектного методу у публічному управлінні освітніми змінами.....	239
Чушкіна І. В., Максимова Н. М. Проблеми узгодженості природоохоронних проектів.....	241

Резолюція
II Міжнародної науково-практичної конференції
«Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні
аспекти»
(09 червня 2022 р., м.Миколаїв-с.Коблеве)

Відзначаючи важливість напрацювань конференції щодо обґрунтування напрямів подолання викликів і реалізації можливостей територіальних громад учасники конференції вважають за необхідне:

а) використовувати матеріали, зокрема рішення конференції в навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» з метою сприяння поліпшенню кадрового забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування;

б) оприлюднити рішення конференції на сайті Миколаївського національного аграрного університету з метою забезпечення доступу до публічної інформації;

в) рекомендувати місцевим органам влади, публічним установам, громадським організаціям і громадським діячам ознайомитися з основними рішеннями конференції, які можуть бути використані у їх практичній діяльності.

Рішення:

1. Перші три місяці російської агресії довели, що децентралізована місцева влада в Україні може ефективно працювати, надавати послуги людям і допомагати армії не лише в тилу, а й на тимчасово окупованих територіях і навіть там, де йдуть бої. Тому, після перемоги продовжувати зміцнювати механізми публічного управління розвитком територіальних громад.

2. Нові ідеї місцевого розвитку орієнтують суспільство на повне використання місцевих ресурсів з метою створення адекватного середовища життєдіяльності і розширеного відтворення на самоврядній території. На територіальну громаду як первинну ланку економічного і соціального розвитку демократичного і громадянського суспільства покладається основна відповідальність щодо такого розвитку. Тому місцеве самоврядування в межах своєї компетенції і повноважень має вирішувати ключові проблеми соціально-економічного розвитку територій базуючись на проектному менеджменті та принципу партисипативності.

3. Щоб покращити роль молоді в розвитку громади слід посилити роботу в певних напрямках, а саме: подальша розробка спільних програм молодіжних об'єднань та органів місцевого самоврядування з метою залучення молоді до роботи в представницьких (місцевих радах) та виконавчих структурах місцевого самоврядування, створення необхідних умов для підвищення кваліфікації молодих депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування; для розвитку молодіжних громадських об'єднань на місцевому рівні необхідно зміцнити їхню ресурсну базу, зокрема запровадити практику фінансової підтримки місцевої влади (на конкурсній основі), запровадити систему

соціальних замовлень; з метою підвищення виборчої активності молоді необхідно впроваджувати дієві заходи, спрямовані на правове виховання молоді як учасників виборчого процесу, роз'яснювати їй необхідність участі у голосуванні на місцевих виборах.

4. Вважаємо, що саме освітні заклади територіальних громад, особливо сільських мають стати ініціатором розвитку місцевої громади, сучасним освітнім, інформаційно-ресурсним центром. Запропоновано активізувати процес створення громадсько активної школи в сільських територіальних громадах, як одну з найефективніших моделей інноваційного розвитку сільських шкіл України, яка не просто надає освітні послуги учням, а й розвиває громаду, залучає батьків та громадськість села до розв'язання освітніх, соціальних, фінансових проблем які існують як у школі так і в громаді.

5. Корисним може бути впровадження механізмів ефективного використання фінансових, земельних, майнових та інших ресурсів громад на основі форсайту, яка стане орієнтиром у діяльності керівників і посадових осіб органів місцевої влади і громадських організацій, науковців, представників бізнесу.

6. За розвитком туризму у громаді вбачається не лише можливість додаткових надходжень до бюджету, але й виявлення усього потенціалу, яким громада може бути цікавою для інших людей. Корисним буде використання дорожньої карти щодо розвитку туризму в територіальних громадах.

7. Продовжити й удосконалювати практику організації науково-практичних конференцій, круглих столів із актуальних проблем розвитку територіальних громад, залучаючи до їхнього проведення широкі кола вчених-теоретиків України та зарубіжжя, представників органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій.

СЕКЦІЯ 1
ПРАВОВЕ, ОСВІТНЄ, НАУКОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ
ДОСТОВІРНИХ ВІДОМОСТЕЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ
МАСМЕДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І МЕДІАБЕЗПЕКИ
В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Бондаренко І.В., здобувачка вищої освіти
Міжнародний класичний університет імені Пуліпа Орлика

Особливого доктринального, проектного законодавчого та іншого прикладного значення для забезпечення легітимності масмедійної діяльності і медіабезпеки в територіальних громадах в умовах воєнного стану набуває розроблене автором [1, с. 105-107; 2, с. 375-378 та ін.] і дещо розвинуте зараз наступне інноваційне розуміння сутності та співвідношення адекватних і неадекватних відомостей та їхнього масмедійного значення :

1. Адекватні відомості, тобто такі, що відповідають фактичним обставинам діяння, події чи явища у цілому або його певної сторони та також можуть бути поділені на: 1.1. Завідомо достовірні відомості, тобто такі, що повною мірою відповідають фактичним обставинам діяння, події або явища в цілому чи його певної сторони та особливості сприйняття, запам'ятовування, зберігання, відтворення та іншої їх передачі певною особою, в т. ч. необхідний життєвий чи спеціальний досвід або відповідна спеціальна чи професійна компетентність, сприяють передачі чи іншому оприлюдненню власне адекватних відомостей. 1.2. Незавідомо достовірні відомості, тобто такі, які повною мірою відповідають фактичним обставинам діяння, події або явища в цілому або його певної сторони та наявні певні недоліки особливостей сприйняття, запам'ятовування, зберігання, відтворення та іншої передачі певною особою, в т.ч. відсутність необхідного життєвого чи спеціального досвіду або відповідної спеціальної чи професійної компетентності, ситуативно не змогли створити перешкоди для висловлювання власне адекватних суджень та/або іншого оприлюднення саме адекватних відомостей.

2. Неадекватні відомості, тобто такі, що не відповідають фактичним обставинам діяння (дії чи бездіяльності окремої людини чи невеликої групи людей), події (дії чи бездіяльності дуже великих груп людей, коли неможливо встановити роль у досягненні загального результату кожного із учасників, наприклад, у процесі війни та ін.) або явища (дія чи бездіяльність сил природи, в т.ч. хижих тварин, які знаходяться в нерегульованих людиною умовах) в цілому чи певній його стороні та можуть бути поділені на : 2.1. Завідомо недостовірні відомості, тобто коли суб'єкт, від якого отримують певні відомості, знає про те, що ці відомості не відповідають повною мірою або частково фактичним обставинам діяння, події чи явища у цілому чи певній його

сторони, але через ті чи інші міркування передає ці відомості як достовірні. 2.2. Незавідомо недостовірні відомості, тобто коли суб'єкт, від якого отримують певні відомості, не знає про те, що ці відомості в силу певних причин (метеорологічних, дистанційних та інших умов сприйняття або особливостей органів чуття даного суб'єкта, сприйняття, запам'ятовування, зберігання, відтворення або іншої передачі ним цих відомостей, у т.ч. внаслідок відсутності необхідного життєвого чи спеціального досвіду або відповідної спеціальної та/чи професійної компетентності), не відповідають повною мірою або частково фактичним обставинам діяння, події чи явища у цілому чи певній його стороні та на час передачі таких відомостей впевнений у тому, що передає достовірні відомості.

На підставі вкладеного є юридично некомпетентним представлення у ч. 1 ст. 34 Конституції України базисного підґрунтя законного здійснення журналістської діяльності та реального забезпечення медіабезпеки у частині так званої «свободи слова», що у цій нормі Основного закону представлена таким чином: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» [3]. Більш правильно і юридично компетентно дану норму Основного закону сформулювати таким чином, щоб вона повною мірою відображала свободу публічного висловлення та іншого оприлюднення лише завідомо достовірних відомостей, сутність яких має формуватися тільки на спеціально створених державних дискусійних майданчиках, де кожний може, дійсно, обґрунтовувати, а не висловлювати голослівно, будь-яку думку щодо певної теми без будь-яких юридичних наслідків. І у разі, якщо така думка буде завідомо недостовірною, її спростувати, при наймі, неофіційно, для себе зможе більшість слухачів, які є психічно здоровими і компетентними по даній темі, а у контексті висловлення опонентами незавідомо недостовірних відомостей – держава на підставі вимог ч. 2 ст. 3 Конституції України, у частині фактично головного обов'язку держави утвердити і забезпечити право кожного представника українського населення на отримання із масмедіазасобів лише завідомо достовірних відомостей [3], має забезпечити подання на цих дискусійних майданчиках якісного обґрунтування тих чи інших причин виникнення у кожному конкретному випадку власне незавідомо недостовірних відомостей.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О.А., Бондаренко І.В. *Інноваційне розуміння сутності і значимості адекватних і неадекватних відомостей для забезпечення законності журналістської діяльності і медіабезпеки в ОТГ. Сучасна освіта в ОТГ: виклики і перспективи: збірка кращих тез доповідей на Виїзній міжрегіон. наук.-практ. конфер., 9 грудня 2021 р. / за наук. ред. А.А. Кириченка. Миколаїв: МКУ імені Пилипа Орлика; Київ: Видавець Назаров О. А., 2021. С. 105-108.*

2. Кириченко О. А., Ткач Ю.Д., Бондаренко І.В. *Інновації юриспруденції в забезпеченні журналістської галузі права та медіабезпеки: монографія. Варшава: RS Global Sp.z O.O.; Київ: Видавець Назаров О. А., 2022. 2-ге вид. 1008 с.*

3. *Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141, із змінами, згідно із законом України*

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Васильєв С.В., канд. юрид. наук, доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Здійснення освітньої діяльності є однією із функцій соціальної держави. Адже рівень і якість освіти відображаються на здатності майбутніх поколінь плідно працювати, опановувати висококваліфіковані професії, створювати інноваційні розробки, брати участь у наукових дослідженнях. Певні повноваження у сфері освіти мають також органи місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до повноважень місцевих рад у сфері освіти належить управління закладами освіти, забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти, сприяння діяльності дошкільних закладів. Органи місцевого самоврядування повинні забезпечити доступність і безоплатність освіти, здобуття освіти державною мовою, розвиток і вдосконалення мережі освітніх закладів, утримання та здобуття освіти дітьми – сиротами [1]. Вказаний закон закріплює повноваження органів місцевого самоврядування у різних сферах економіки, державного управління та суспільного життя. Водночас, галузеве законодавство також передбачає здійснення певних функцій органами місцевого самоврядування у сфері освіти.

Норми ст. 11 і ст. 13 Закону України «Про освіту» регулюють повноваження органів місцевого самоврядування у галузі дошкільної і повної загальної середньої освіти. Зокрема, до компетенції місцевих рад належить формування і розвитку мережі закладів дошкільної освіти та замовлення підготовки педагогічних працівників. Для забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти органи місцевого самоврядування створюють і утримують мережу закладів освіти та їхніх філій, забезпечують підвезення здобувачів освіти до нього і у зворотному напрямку [2]. Отже, основною функцією органів місцевого самоврядування у сфері освіти є формування мережі закладів дошкільної і повної загальної середньої освіти. При чому мережу закладів середньої освіти варто розташувати таким чином, щоб забезпечити доступність і підвезення здобувачів освіти.

Згідно із ч. 2 ст. 19 Закон України «Про дошкільну освіту» органи місцевого самоврядування засновують заклади дошкільної освіти, здійснюють добір, призначення на посади та звільнення з посад керівних кадрів у комунальних закладах дошкільної освіти, забезпечують оздоровлення та харчування дітей у закладах дошкільної освіти [3]. Таким чином, положення вказаного закону уточнюють повноваження місцевих рад та їх виконавчих

комітетів у сфері дошкільної освіти. Дитячі садочки необхідно не тільки створити, але також призначити керівників та забезпечити відповідні умови для виховання дітей.

Як встановлено у ст. 8 Закону України «Про повну загальну середню освіту» органи місцевого самоврядування закріплюють територію обслуговування за комунальними закладами освіти, ведуть облік дітей дошкільного і шкільного віку, враховують спроможність кожного закладу освіти і демографічну ситуацію на відповідній території та у разі необхідності забезпечують створення додаткових класів [4]. Можна зробити висновок, що вказаний законодавчий акт деталізує повноваження органів місцевого самоврядування у галузі середньої освіти.

Особливі функції органів місцевого самоврядування на період воєнного стану передбачено в Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» від 15 березня 2022 року. Згідно із нормами цього законодавчого акту вказані органи повинні надавати допомогу педагогічним працівникам, які були вимушені змінити місце проживання, в організації дистанційного навчання у закладах освіти, надавати гуртожитки та навіть забезпечувати харчуванням [5]. Вказані завдання органів місцевого самоврядування пов'язані із особливим періодом воєнного стану.

Отже, законодавчі акти, які встановлюють статус органів місцевого самоврядування та особливості освітньої діяльності передбачають повноваження органів місцевого самоврядування у галузі дошкільної і середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 31 травня 2022 року).

2. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 31 травня 2022 року).

3. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 липня 2001 року № 2628-III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 31 травня 2022 року).

4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 31 травня 2022 року).

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану : Закон України від 15 березня 2022 року № 2126-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text> (дата звернення: 31 травня 2022 року).

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гоцуляк К.І., канд. пед. наук
Івано-Франківський фаховий коледж

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Цілі сталого розвитку (ЦСР, відомі також як Глобальні цілі) – ключові напрямки розвитку країн, що були ухвалені на Саміті ООН зі сталого розвитку. Вони замінили Цілі розвитку тисячоліття, термін яких закінчився наприкінці 2015 року. ЦСР ухвалені на період від 2015 до 2030 року і нараховують 17 Глобальних цілей, яким відповідають 169 завдань.

Цілі сталого розвитку [ред. | ред. код]

Цілі сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року виглядають наступним чином:

Однією із 17 цілей сталого розвитку є ціль 4 – якісна освіта.

«Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх».

З 2000 року в забезпеченні загальної початкової освіти відбувся величезний прогрес. Загальний показник охоплення шкільною освітою у регіонах, які розвиваються, у 2015 році досяг 91 %, а кількість дітей, які не відвідують школу, в усьому світі зменшилася майже вдвічі. Рівень грамотності

також різко зріс, а крім того, школу відвідують набагато більше дівчаток, ніж будь-коли раніше. Всі ці успіхи є видатними.

У деяких регіонах, які розвиваються, прогрес уповільнювався через високий рівень бідності, збройні конфлікти та інші надзвичайні ситуації. Через постійні збройні конфлікти у Західній Азії і Північній Африці спостерігається зростання кількості дітей, які не відвідують школу. Це тривожна тенденція. Хоча в африканських країнах на південь від Сахари відбувся найбільший прогрес в охопленні початковою шкільною освітою серед усіх регіонів, які розвиваються – з 52% у 1990 році до 78% у 2012 році – значні розбіжності залишаються. У дітей із бідних домогосподарств учетверо менше шансів ходити до школи, ніж у дітей з найбагатших сімей. Значними також залишаються відмінності між сільськими та міськими районами.

Досягнення всебічної якісної освіти для всіх іще раз підтверджує думку про те, що освіта є одним із найпотужніших і перевірених засобів сталого розвитку. Ця мета гарантує отримання безкоштовної початкової та середньої освіти всіма дівчатками і хлопчиками до 2030 року. Вона також спрямована на забезпечення рівноправного доступу до недорогого професійного навчання, і забезпечення загального доступу до якісної вищої освіти [1].

Аналіз засадних положень освіти для сталого розвитку та концепції «Нова українська школа» дає нам змогу констатувати ідейну близькість цих освітніх парадигм, хоча вони й різняться термінологією. І. Коренева визначає такі їхні спільні методи і підходи до освітнього процесу: «використання активних методів навчання, педагогіка партнерства, виховання на загальнолюдських морально-етичних та соціально-політичних цінностях, розвиток трансверсальних умінь і навичок, критичного мислення, активної громадянської позиції, створення нового навчального середовища, забезпечення високої якості освіти тощо» [3].

Зазначимо, що у світовій практиці освіта для сталого розвитку реалізується у вигляді міжпредметної, міждисциплінарної, предметної, позакласної, позашкільної, проєктної моделей [2].

На жаль, предметна модель освіти для сталого розвитку не знайшла свого відображення у вітчизняній формальній шкільній освіті. Її впровадження відбувається шляхом включення ідей сталого розвитку до навчальних курсів і дисциплін, підготовку навчальних посібників, розробку окремих курсів зі сталого розвитку, перепідготовку педагогічних кадрів, зміну менеджменту закладу освіти тощо.

Освіта для сталого розвитку є важливим напрямом початкової освіти, оскільки, Концепція Нової української школи декларує принципи сталого розвитку, передбачає прийняття учнями молодшого шкільного віку цінностей сталого розвитку як особистісних якостей.

Організація освітнього процесу початкової школи на засадах сталого розвитку буде ефективною при таких педагогічних умовах: оновлення змісту типових освітніх програм для початкової школи контентом сталого розвитку та освіти для сталого розвитку; формування в молодших школярів м'яких навичок, орієнтованих на сталий розвиток, забезпечення інтерактивності

освітнього середовища шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія. URL: <http://surl.li/cdjn>.
2. Чайковська Г. Б. Освіта для сталого розвитку в сучасній початковій школі: умови впровадження // Педагогічний альманах: збірник наукових праць. Херсон : Херсонська академія неперервної освіти, 2021. Вип. 47. С. 50-57.
3. Чайковська Г. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи на засадах сталого розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2020. Вип. 1 (46). С. 138–142.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ВІТЧИЗНЯНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Гулак О.В., д-р юрид. наук, доцент,
Чухно В.О., здобувач вищої освіти
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Корупція – розповсюджене явище, яке відоме людству ще з часів формування перших державних утворень. Саме встановлення певного роду переваг однієї групи населення над іншою і стало передумовою виникнення такого поняття, адже в умовах суспільної нерівності якнайкраще проглядається можливість «сильніших», за допомогою залучення матеріальних факторів відстоювати власні потреби та інтереси. Сьогодні ж вітчизняні реалії не зазнали значних трансформацій. Основна різниця полягає в тому, що суть сучасних правових поглядів на державу і право вилучає будь-яку дискримінацію, а корупція, у первозданному своєму вигляді, слугує інструментом її розповсюдження, а відтак – постає у якості соціально-негативного фактора.

Високий рівень корупції виступає загрозою для розвитку як суспільства у цілому, так і окремих сфер її діяльності, включаючи і земельну, унеможливаючи водночас ефективно вкладення коштів у новітні проекти, які б змогли вивести країну на більш високий рівень розвитку та забезпечити достаток і добробут населенню. Відтак, важливим вбачається забезпечення належних правових запобіжників, спрямованих, насамперед на запобігання, а потім вже і на протидію корупційних проявів різної правової кваліфікації. Такими, насамперед постають так звані антикорупційні обмеження, представлені в базовому антикорупційному Законі України «Про запобігання корупції» та норми вітчизняного законодавства, що: 1) визначають так званий «корупційний категоріальний апарат»; 2) регламентують відповідальність за дії/бездіяльність, які можуть бути трактовані у межах цього ж «корупційного категоріального апарату». Водночас, значними залишаються і нормативні прогалини, зокрема, невідповідність та колізійність так званої антикорупційної

термінології, що міститься в суміжних нормативно-правових актах, які мають вищу юридичну силу[1].

Окремим та найбільш помітним корупційним ризиком у досліджуваній нами сфері виступає відкриття ринку земель сільгосппризначення, що є рухомим механізмом для розвитку нових корупційних схем. Позаяк, земельні відносини слугують чи не найпопулярнішою сферою для практики «неправомірного збагачення». Зокрема, основним антикорупційним органом нашої держави (Національним агентством з питань запобігання корупції) було виокремлено «топ-30 корупційних схем у земельній сфері» та запропоновано алгоритми щодо їх мінімізації.

Власне відкриття ринку земель сільгосппризначення, саме по собі, вже підвищує відповідні корупційні ризики. Адже, земля є об'єктом підвищеного інтересу для всіх громадян, оскільки, відповідно до Конституції України, постає об'єктом права власності українського народу. Враховуючи порівняно нещодавнє прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» [2] та відповідних змін до Земельного Кодексу України [3], вищевикладена теза є особливо актуальною.

Наразі нормативне поле закріплює даний термін у статті 2 Закону України «Про запобігання корупції» [4], розуміючи під нею дві базові складові: 1) «отримання/пропозицію отримання неправомірної вимоги» та 2) «шляхом зловживання наданим державою/місцевою громадою службовим становищем». Так само, термін «неправомірна вигода» отримав своє нормативне закріплення, уособлюючи під собою будь-які зиски й вимогу, як матеріального, так й іншого характеру.

Важливим елементом створення позитивного іміджу для нашої держави є формування комплексу заходів щодо, насамперед, «запобігання корупції», яким постають власне сукупність санкціонованих державою правових засобів, спрямованих на встановлення превентивних мір щодо запобігання виникненню корупційних ризиків та впровадження санкцій за зловживання владою в сфері публічного управління. Відповідно, саме правові засоби є важливим індикатором мінімізації корупційних ризиків у будь-якій сфері суспільної життєдіяльності, а особливо – у земельній, позаяк вона постає для України головним природним ресурсом та багатством нашої нації[1].

Оскільки сфера земельних відносин протягом усього існування нашої держави перебуває в процесі реформування, а особливо це актуально під час відкриття ринку землі, прогресія виникнення корупційних ризиків стрімко зростає, а відтак – зумовлює потребу у виробленні ефективних шляхів їх подолання. Одним з запобіжних елементів виникнення корупційно-небезпечних ситуацій є усвідомлення відповідальності за протиправні діяння.

Список використаних джерел:

1. Olena V. Gulac, Liudmyla O. Golovko Lyudmyla V. Holoviy. *Legal Responsibility for Corruption and Related Offenses in The Field of Land Law Relations*. Людина. Право. Довкілля. Том 13. № 1. 2022. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pravo/index>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 р. № 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>.

3. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Гришина Л.О., канд. екон. наук, доцент

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

В реаліях сучасного світу цифрові технології все частіше стають частиною економічного, політичного та культурного життя більшості країн та виступають двигуном розвитку суспільства в цілому. Використання новітніх інформаційних технологій, цифрової економіки стає головною умовою вирішення численних проблем соціально-економічного розвитку як країни загалом, так і окремих її регіонів та територіальних громад.

Визначальною тенденцією цифровізації у регіонах у 2021 р. стало прийняття Регіональних програм інформатизації [1]. Зокрема, 26 листопада 2021 року Черкаська обласна рада схвалила Регіональну програму інформатизації на 2022-2024 роки «Цифрова Черкащина», головною метою якої визначено розвиток цифрових можливостей, як одного із факторів підвищення рівня життя населення та соціально-економічного зростання області. В цілому Програма містить 46 завдань. Загальний бюджет Програми на три роки становить 63,2 млн грн. Також у листопаді 2021 р. затверджено проєкт регіональної програми інформатизації «Цифрова Тернопільщина 2022–2024», основною метою якої є: сприяння соціально-економічному розвитку регіону шляхом упровадження сучасних та перспективних інформаційних технологій в усі сфери життєдіяльності регіону. Загальний бюджет Програми на три роки становить 29,9 млн грн, які мають бути витрачені на реалізацію 63 завдань [1].

Питання цифрової трансформації є актуальними і для територіальних громад Миколаївщини, в якій затверджено «Концепцію розвитку цифрових компетентностей жителів Миколаївської області» з метою «...більш зрозумілого, безпечного та доступного для кожного жителя використання державних електронних сервісів, сприяння в ефективному управлінні громадою, особистого розвитку жителів у цифровому суспільстві» [2].

З метою розвитку регіональної цифровізації та цифрової трансформації територіальних громад в Україні активізувалася співпраця Міністерства цифрової трансформації та асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація відкритих міст», які 1 грудня 2021 р. підписали відповідний Меморандум [3]. Таке партнерство сприятиме пошуку можливостей для громад та розвитку цифрових спільнот на місцях, оскільки без цифрових

лідерів у громадах неможлива системна цифрова трансформація регіонів (рис.1).

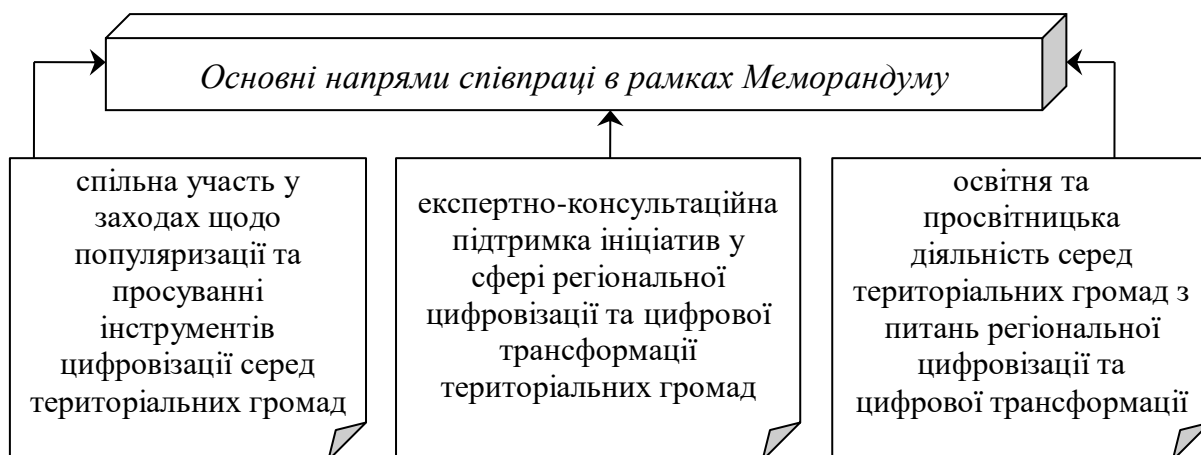

Рис. 1. Основні напрями співпраці в рамках Меморандуму

Отже, в Україні особлива увага приділяється цифровій трансформації, яка спрямована на розвиток людського капіталу на всьому просторі держави, регіонів, територіальних громад. У територіальних громадах розуміють, що цифрова трансформація стимулює розвиток розумного управління транспортом, безпеки, екології, житлово-комунального господарства, електронної взаємодії з місцевою владою, сприяє розвитку підприємницького середовища, підвищує рівень володіння цифровими навичками населення.

Список використаних джерел:

1. *Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти/ за ред. Піщулиної. Центр Разумкова. Київ: Видавництво «Заповіт». 2020. 274 с.*
2. *Про затвердження Концепції розвитку цифрових компетентностей жителів Миколаївської області. Міністерство цифрової трансформації України, опубліковано 23 червня 2021 р. URL: <https://www.kmi.gov.ua/news/prijnyato-konceptsiyu-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-zhiteliv-mikolajivskoju-oblasti> (дата звернення 25.05.2022).*
3. *Офіційний веб-сайт Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення 27.05.2022).*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Гусенко А.А., старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет

В ході децентралізації повноваження з надання соціальних послуг населенню передають з центрального рівня на місцевий, тобто – територіальним громадам. Основним ресурсом громади є її мешканці. На різних етапах життя будь-хто з мешканців громади може потрапити у складні життєві обставини та потребувати професійної соціальної підтримки для їх

подолання. Ці обставини можуть бути зумовлені такими чинниками, як невиліковна хвороба, інвалідність, безробіття, малозабезпеченість, домашнє насильство, ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків з виховання дитини, похилий вік чи шкода, завдана конфліктом, тощо.

Тому в кожній територіальній громаді необхідним є розвиток та забезпечення надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків.

Важливість забезпечення розвитку соціальних послуг на рівні громади підкреслюється наступним:

1. Повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення надання соціальних послуг населенню закріплені законодавчо. Бездіяльність щодо реалізації цих повноважень тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, а в деяких випадках і кримінальну відповідальність.

2. Забезпечення соціальної підтримки осіб /сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, захист їхніх прав збільшує довіру до органів місцевого самоврядування. Вищезгадані заходи прямо впливають на якість життя всіх мешканців громади, підвищуючи соціальне благополуччя і безпеку.

3. Вклад у розвиток соціальних послуг має позитивні економічні ефекти. По-перше, особа/сім'я, яка отримує соціальну підтримку у вирішенні складних життєвих обставин, може працювати та приносити дохід до бюджету громади через сплату податків. По-друге, мінімізація кількості мешканців громади, які перебувають у складних життєвих обставинах, за рахунок надання їм вчасної підтримки, сприяє зменшенню проявів негативних соціальних явищ та запобігає протиправній поведінці населення.

Які ж виклики постали перед територіальними громадами з огляду на потребу забезпечити виконання нового законодавства в умовах процесів децентралізації. Визначено, що новий Закон України «Про соціальні послуги» містить класифікації соціальних послуг за низкою ознак: з їх призначенням; за типами; за місцем надання; за тривалістю; за екстреністю; за добровільністю. При цьому законодавством не встановлено умов отримання кожної із цих послуг. Водночас законодавством передбачено, що міські державні адміністрації, районні, районні у містах і державні адміністрації, виконавчі органи міських рад міст обласного значення, а також виконавчі органи сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад забезпечують надання «базових» соціальних послуг (частина з яких є комплексними й потребують високої кваліфікації від надавачів).

Новий закон вважають однією зі складових адміністративно-територіальної реформи в Україні, адже він спрямований, зокрема, на розмежування повноважень у соціально-економічних сферах між органами місцевого самоврядування різних рівнів. Проте багато що з того, що стосується надання соціальних послуг, досі залишається на стадії правової невизначеності, особливо в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ).

Згідно із Законом України «Про соціальні послуги» такі послуги розуміються як дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають (стаття 1). Отже, у самому визначенні уже закладено певну диференціацію послуг за їх призначенням.

Очевидно, що перелік соціальних послуг, окреслений законодавством, видається достатньо великим. Всі ці послуги мають надаватися у громаді, максимально наближено до проживання людини, що їх потребує.

До переваг нового законодавства можна віднести те, що у ньому зазначено, що з метою оптимізації та комплексного підходу до надання соціальних послуг можуть утворюватися комплексні установи/заклади надання соціальних послуг, структурні або відокремлені (територіальні) підрозділи яких надають різні соціальні послуги різним групам населення. Це дозволяє долати відомчі бар'єри на рівні територіальної громади.

Також Закон України (стаття 27) встановлює, що фінансування надання соціальних послуг здійснюють за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, плати за соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертвувань) та інших джерел, не заборонених законом. При цьому визначено різні групи і категорії осіб, що мають право на отримання соціальних послуг незалежно від доходу отримувача соціальних послуг. Однак, механізму визначення права на послугу в законі не наведено, методики обчислення відсутні.

Чимало запитань у практиків соціальної роботи та у представників органів місцевого самоврядування викликають також неоднозначні моменти, пов'язані із звуженням категорії тих, хто має право на безкоштовне отримання соціальних послуг. Виникає питання й про те, що робити, якщо виявлені потреби у деяких соціальних послугах в конкретній громаді так і не знайдуть відображення через неможливість їх надання.

Закон також не передбачає повноважень органів місцевого самоврядування щодо оперативного контролю якості надання соціальних послуг. Проблематичним видається й те, що розвиток ринку соціальних послуг має політико-правовий характер, і мав би виглядати як перехід від адміністративної до публічної моделі соціального обслуговування. Проте такий перехід не підкріплено належним нормативно-правовим регулюванням.

Отже, нове законодавство про соціальні послуги, яке набуло чинності в 2020 році, покликане запровадити нову модель соціальних послуг, яка ґрунтується на створенні ринку таких послуг, посилення їхньої адресності та прозорості. Правове регулювання спрямоване на удосконалення управління системою соціальних послуг в умовах децентралізації та на оптимізацію видатків, забезпечення єдиних підходів в організації системи. Однак закон пропонує численні класифікації соціальних послуг за різними ознаками, чим дещо дезорієнтує місцеві органи, обов'язком яких виразно встановлено надання базових соціальних послуг. Наразі «базовість» таких послуг можна вважати сумнівною, адже частина з них потребують високої кваліфікації, як-от переклад жестовою мовою, соціальна інтеграція та реінтеграція абощо. Територіальні

громади України опинились у ситуації, коли, з одного боку, вони повинні забезпечити впровадження досить розгалуженої і професійної системи базових соціальних послуг як добровільного, так і примусового характеру, до чого вони не завжди готові. З іншого боку, центральні органи влади не забезпечили реальних механізмів та організаційних інструментів втілення нової системи, обмежившись виданням методичних рекомендацій. При цьому інновації фінансування соціальних послуг можуть зумовити зростання соціального невдоволення мешканців територіальних громад, адже вони передбачають жорстку прив'язку до рівня сукупного доходу сімей, тобто впровадження адресного підходу до надання безоплатних соціальних послуг, що означає скорочення соціальних гарантій.

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України / Верховна рада України; Управління комп'ютеризованих систем. Київ : Верховна Рада України : сайт. URL : <http://rada.gov.ua>
2. Семігіна Т. Соціальні послуги у територіальних громадах України: іновації правового регулювання. Вісник АПСВТ. 2019. № 4.

ОЦІНКА АВТОТРАНСПОРТНОГО ВПЛИВУ В МЕЖАХ ЛУЦЬКОЇ ОТГ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ

Іванців В.В., канд. істор. наук, доцент

Картвий А.Г., ст. виклалач

Федонюк В.В., канд. геогр. наук, доцент

Луцький національний технічний університет

Автомобільний транспорт є основним джерелом забруднення атмосферного повітря, викидів токсичних, зокрема канцерогенних речовин у великих ОТГ і причиною несприятливого стану довкілля у багатьох містах України. У 2021 році викиди автомобільного транспорту становили вже більше ніж 2,7 млн. тонн шкідливих речовин, наслідком цього, як вважають екологи, є погіршення стану здоров'я населення та значні економічні збитки для нашої країни, або близько 8-10 млрд. гривень щорічно [1,2,3].

Автомобільні магістралі, мережа доріг – це важливий чинник формування екологічної ситуації у ОТГ. Вони визначають планування житлової забудови та розміщення промислових об'єктів в ОТГ, часто формують перспективну систему забудови, а особливості розміщення автодоріг впливають на екологічні параметри ґрунту, повітря та водних об'єктів кожного конкретного міста [2,4]. Проте і саме місто також впливає на структуру, особливості мережі транспортних артерій, автомобільних доріг. Луцька ОТГ включає в себе власне місто Луцьк та ряд прилеглих приміських сільських населених пунктів. Територія ОТГ має типові фізико-географічні умови, характерні для міст Північно-Західного регіону України: переважно рівнинну структуру

ландшафтів, без різкого розчленування, що сприятливо впливає на густоту та рівномірне розташування транспортних автомагістралей на території [1,3,4].

У дослідженні проведено оцінку рівня акустичних характеристик і показників шумового забруднення в межах ОТГ. Було застосовано розрахункову методику визначення інтенсивності шумового забруднення Кондратьєва-Орнацького. Рівень шуму (стандартна акустична характеристика та акустична характеристика на довільній відстані від автотраси) розраховувався за емпіричною формулою. При розрахунку враховувалися: кількість автомобілів, їх швидкість, частка вантажних автомобілів та автобусів у загальному транспортному потоці, похил дороги, наявність зелених насаджень на узбіччі, наявність додаткових джерел шуму (таких, як стоянки таксі та автобусів, тощо) та ряд інших чинників [1,4].

Спостереження проводилися на 16 вибраних контрольних точках у різних районах громади. Отримані результати порівнювалися з діючими санітарно-гігієнічними нормативами. Для забезпечення звукового комфорту інтенсивність транспортного потоку не повинна перевищувати 400 авто/год. Даному показнику відповідають лише кілька досліджуваних ділянок у віддалених районах ОТГ, в районі околиць і дачних масивів, які розташовані на певній віддалі від в'їзних магістралей. Це такі вулиці, як вул. Даньшина, Стефаника, Бенделіані, Сенаторки Левчанівської, Шевченка, Лісова (с. Боголюбів).

У таблиці 1 наведено запропоновані заходи для зниження рівня шумового автотранспортного забруднення у окремих районах Луцької ОТГ.

Таблиця 1

Заходи для зменшення рівня автотранспортного навантаження в межах Луцької ОТГ

<i>№</i>	<i>Вулиця, район Луцької ОТГ</i>	<i>Рекомендовані заходи</i>
1	Пр. Відродження, «Золотий дракон»	Озеленення
2	Пр. Волі, Сіті-Парк	Полікарбонатний екран
3	Пр. Соборності, «Троянда»	Полікарбонатний екран
4	Вул. Ковельська, ставки	Озеленення
5	Пр. Відродження – вул.Рівненська	Полікарбонатний екран
6	Вул.Чорновола – пр. Соборності, «Гам-Гам»	Озеленення
7	ЦУМ, Центр	Полікарбонатний екран
8	Пр. Президента Грушевського, залізничний вокзал	Озеленення
9	Пр. Президента Грушевського, ТЦ «Промінь»	Полікарбонатний екран
10	Вул. Шевченка, «Нова лінія»	Полікарбонатний екран
11	Вул. Стефаника, госпіталь	Не потребує
12	Вул. Львівська, «Наш край»	Полікарбонатний екран
13	Вул. Даньшина, Депо	Не потребує
14	Вул. Сенаторки Левчанівської, центр	Не потребує
15	Вул. Бенделіані, ЛПЗ	Полікарбонатний екран
16	Боголюбів, вул. Лісова (дачний масив)	Не потребує

Загалом стандартна акустична характеристика V7 вранці коливається від 58,4 до 83,0 дБ, а в обід – від 60,5 до 80,1 дБ (у тих же точках). Максимальне значення V7 було зафіксоване для перехрестя вул. Рівненської – просп. Відродження. Мінімальне значення V7 – для вул. Стефаника та вул. Лісової. Значний рівень шуму був зафіксований на пр. Волі (ранок – 80,6 дБ, обід –

80,1 дБ), просп. Соборності (ранок – 80,6 дБ, обід – 80,0 дБ), вул. Львівській (ранок – 81,1 дБ, обід – 80,9 дБ) та на вул. Бенделіані (ранок – 80,3 дБ, обід – 80,0 дБ).

Список використаних джерел:

1. Панькевич С.Г., Федонюк М.А., Федонюк В.В. Оцінка надходження у довкілля продуктів зношення автомобільних шин (на прикладі Луцького району). Екогеофорум – 2017. Актуальні проблеми та інновації. Матеріали Міжнар. науково-практичної конференції, 22-25 березня 2017 р., м. Івано-Франківськ. 2017. С.73-74.

2. Федонюк М.А., Федонюк В.В. Проблеми теплового забруднення селітебних територій: дослідження та моніторинг. Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. НТЖ. Івано-Франківськ, ІФНТУНГ, № 1 (15). 2017. С.231-239. URL: <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/5308>

3. Fedoniuk M.A., Fedoniuk V.V., Ivantsiv V.V. Possibilities for improvement of environmental monitoring of precipitation in the city (a case of Lutsk). Геологія. Географія. Екологія. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. X. : 2019. Вип. 50. С. 210-219.

4. Федонюк В.В., Іванців О.В., Турко С.В. Студентський проект моніторингу екологічного стану повітря у м. Луцьку. Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практ. заочної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, м. Маріуполь, 29 травня 2020 р. / за заг. ред. Г.О. Черніченка. Маріуполь: МДУ, 2020. С. 138 – 140.

ЕЛЕКТРОННИЙ АУДИТ ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Камашев А.В., здобувач вищої освіти
наукового ступеня доктора філософії
Миколаївський національний аграрний університет

В процесі децентралізації для органів місцевого самоврядування було надано нові повноваження, а у розпорядженні з'явилися великі масиви земель сільськогосподарського призначення в комунальну власність.

Від того, наскільки правильно вдасться визначити, які земельні ділянки належать до того чи іншого факту обробітку та накопичити інформацію про права власності й права користування в межах громади, буде залежати сума отриманих коштів у бюджет органу місцевого самоврядування. Але без аудиту це неможливо зробити. Звичайно, самостійними силами можна визначити володіння громади, накопичити дані з різних реєстрів, але на це підуть місяці часу вже завантажених земельпорядних відділів, що ускладнюється укрупненням громад та нехваткою кваліфікованих кадрів [1].

Також важливими проблеми є велика кількість реєстрів, неповнота інформації в реєстрах, застаріла інформація з реєстрів, помилки на кадастровій карті стосовно меж тих чи інших ділянок тощо.

Новим інструментом для вирішення даних проблем є аудит земельного банку територіальних громад за допомогою актуальних супутникових знімків з синхронізацією з всіма земельними реєстрами.

Перевагою даного методу є те, що для територіальних громад існують достатньо недорогі пропозиції, що в свою чергу дасть змогу мати оцифровану та мультимедійну базу даних про всі земельні ділянки в межах громади, а за допомогою супутникових знімків дасть змогу дистанційно контролювати використання земельних ділянок [2].

Також використання даного інструменту дозволить швидко та якісно виносити рішення земельними комісіями територіальних громад в своїй діяльності.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що земельний аудит територіальної громади надає можливість:

- володіти інформацією про земельний банк громади;
- землевпорядникам, коли звертаються представники громадськості, мати необхідні цифрові інструменти й можливість довести правильність нарахування або уточнити відомості, що вирішує низку питань і дозволяє уникнути конфліктів;
- отримувати доходи від оподаткування, оскільки збільшення кількості зареєстрованих земель збільшує надходження до бюджету громади;
- вивести «з тіні» як великих орендарів, так і малих фермерів у громаді;
- контролювати розораність кожної ділянки.

Результат аудиту надасть можливість побачити як прогалини, так і можливості для розвитку територіальної громади, а великий вибір постачальників послуг аудиту дозволить підібрати кожній громаді програмний продукт спираючись на внутрішні виклики.

Список використаних джерел:

1. Земельний аудит для територіальних громад — алгоритм дій для голів громад в онлайн. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/853-zemelniy-audit-dlya-teritorialnih-gromad--algoritm-diy-dlya-goliv-gromad-v-onlayni>.
2. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/204>.

ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ДОСТОВІРНИХ ВІДОМОСТЕЙ ДЛЯ КВАЛІФІКОВАНОЇ ДИСКУСІЇ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ІЗ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ ПРОБЛЕМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кириченко О.А., д-р юрид. наук, професор
Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика

Однією із базисних складових доктринального, проектного законодавчого та іншого прикладного забезпечення належного інформаційного розвитку територіальних громад та ведення кваліфікованої і достовірної дискусії в територіальних громадах на загально державні та інші проблеми в умовах воєнного стану виступає розроблене І.В. Бондаренко та висвітлене в окремих тезах доповіді на даній конференції інноваційне розуміння сутності і співвідношення та причин появи адекватних і неадекватних відомостей [3, с. 5-22; 4, с. 318-321; та ін.].

І найбільш показовим прикладом однієї із таких причин можливої появи принаймні незавідомо недостовірних відомостей є результат публічної дискусії на вищому рівні між державним секретарем США Ентоні Блінкеном, Президентом України В. Зеленським та позиції однієї із журналісток з приводу підтримання позиції Е. Блінкен щодо нібито «відкату» української держави в від антикорупційної політики та спростування президентом країни даної тези тим, що власне його команда «запустила» роботу антикорупційного суду [1].

Але ж, як було вже доведено [2, с. 55; та ін.] Вищий антикорупційний суд України, як й «усі без виключення інші антиделіктні органи, які зобов'язані здійснювати у своїй компетенції заходи з подолання корупції, фактично був створений на підставі цілої низки цинічних проявів корупції та/або відвертого юридичного та іншого непрофесіоналізму. І тому було запропоновано перейменувати цей суд у Найвищий корупційний суд України». Зокрема, із 27 кандидатів, призначених судами Вищого антикорупційного суду України, 20 кандидатів отримали «двійки» [2, с. 55] по основному, згідно вимогам ч. 2 ст. 75 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» і ч. 6 ст. 8 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», засоби перевірки відповідності кандидатів критеріям професійної компетентності суддів – виконання практичного завдання, в т. ч. й голова цього суду – **О.В. Танасевич, яка працювала з 2002 р. помічником судді, а з 2012 р. – судді Печенізького районного суду Харківської області!!!** І таке відверто корупційне рішення щодо призначення суддями даного суду двоєчників все ж було прийнято, незважаючи на це, що це прямо забороняли робити навіть прийняті самою Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (далі – ВККС України) положення абз. 7 п. 14 розд. V Порядку проведення іспиту та методики встановлення його результатів у процедурі кваліфікаційного оцінювання від 2.10.2018 р. № 210/зп-18 (далі - Порядок), згідно з яким, «на другому етапі кваліфікаційного оцінювання допускаються учасники, набравши мінімальний допустимий і більший бал іспиту». Тобто кандидати, які набрали, менше

мінімально допустимого бала іспиту, до другого етапу не повинні бути допущені [3, с. 18]. Аналогічним чином ВККС України явно корупційне проігнорувала й вимоги абз. 8 п. 14 розд. V Порядку цієї ж редакції, згідно із якими, «мінімально допустимий бал іспиту є сумою мінімально допустимих балів його стадії і становить 60 % від максимально можливого бала для іспиту», а не середньої оцінки - двійки і позитивної оцінки [3, с. 19].

В одному із монографічних досліджень викладені положення були конкретизовані таким чином, що, незважаючи на вказані обставини, кандидати, які отримали за практичне завдання «двійки», тобто менше, ніж 72, бали, все таки були офіційно призначені суддями касаційних судів та Вищого антикорупційного суду.¹ А якщо взяти до уваги, що у спільній процедурі обрання суддів Вищого антикорупційного суду, його апеляційної палати та Вищих касаційних судів було допущено, як було доведено у спеціальному монографічному дослідженні, таких же самих та декілька десятків інших, пронизаних цинічною корупцією та відвертим непрофесіоналізмом, порушень [2, с. 33-82], то можна тільки уявити, який реальний рівень корупції був фактично впроваджений в діяльність судової системи і інших заново створених чи «реформованих» антикорупційних та інших антиделіктних органів [3, с. 19].

І чому навіть цілий новітній напрямок журналістської діяльності – фактчекінгової комунікації як спосіб перевірки власне безперечної достовірності тих відомостей, що оприлюднюються на місцевому і тим більше загально державному рівні, все ж таки не змозі забезпечити, без використання вкладених та інших інноваційних досягнень представників наукової школи юриспруденції професора Аланкіра, ведення журналістських розслідувань, дискусій та інших такого роду масмедійних заходів на основі лише завідомо достовірних відомостей!!!??? [3, с.21-22].

Список використаних джерел:

1. Блінкен : реформам та боротьбі з корупцією в Україні протидіють і Росія, і олігархи. Четвер, 6 травня 2021, 12:49. Європейська права. Міжнародна безпека та євроінтеграція України : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/05/6/7122884/>.

2. Кириченко А. А., Тунтула А. С. Блестящие или пронизанные откровенной коррупцией и явным непрофессионализмом ничтожные результаты конкурса в кассационные суды, ВАС и АП ВАС. Системное правовое исследование : монография. Киев : Издатель Назаров О.А., 2019. 444 с.

3. Кириченко О.А., Бондаренко І.В. Інноваційні основи легітимного масмедійного та іншого оприлюднення достовірних і недостовірних відомостей в умовах воєнного стану : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Видавець Назаров О. А., 2022. 56 с.

¹ Зокрема, указом Президента України від 11.04.2019 р. № 128/2019 були призначені суддями Вищого антикорупційного суду України двоєчники на 20 з 27 посад, а саме : І.О. Білоус, яка отримала за практичне завдання 71,5 бала; А.В. Біцюк - 67,5; В.Д. Воронько - 58; М.В. Галабала - 62,5; В.М. Дубас - 61,5; Л.І. Задорожна - 51; Є.В. Крук, 63; В.В. Михайленко - 68,5; Н.В. Мовчан - 50; С.М. Мойсак - 61,5; В.В. Ногачевський - 62; О.В. Олійник - 62,5; К.О. Сікора - 59; І.Л. Строгий - 70; **О.В. Танасевич - 59,5**; О.В. Ткаченко - 65; О.В. Федоров - 61; Т.Р. Хамзін - 64,5; К.Ю. Широка - 59,5; Я.В. Шкодін - 59 балів [2, с. 55; 3, с. 19].

ІННОВАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЯК ДРАЙВЕР ОСВІТНЬО- НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Кірдан О.П., д-р пед. наук, канд. екон. наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У забезпеченні освітньо-наукового розвитку територіальних громад значна роль належить інноваційним університетам – опорним закладам вищої освіти регіону в освітньому, науковому, регіональному та соціальному вимірах.

На наш погляд, діяльність інноваційного університету, як опорного та провідного регіонального закладу вищої освіти, повинна бути спрямована на модернізацію та трансформування наукового, освітнього та інноваційного секторів регіональної економіки з метою соціально-економічного розвитку територіальних громад шляхом реалізації їх інноваційного потенціалу.

Констатуємо, що заклади вищої освіти на регіональному рівні ведуть конкурентну боротьбу за мотивованого абітурієнта, однак, не повною мірою реалізують програми співпраці на місцевому рівні, а саме: спільні наукові проекти, дуальну освіту тощо, які дозволять уникати конкуренції та досягати синергетичного ефекту.

У сучасних дослідженнях [1; 2] неодноразово підіймалися питання модернізації управління закладами вищої освіти на інституційному рівні. Водночас констатуємо, що модель розвитку економіки територіальної громади передбачає її соціально-економічний розвиток шляхом інтегрування зав'язків наукових, державних, суспільних та бізнес-сегментів із регіональним закладом вищої освіти, що сприятиме реалізації інноваційного потенціалу і територіальної громади, і закладу вищої освіти.

Роль інноваційного університету як драйвера розвитку територіальних громад вбачаємо в розширенні міжгалузевих зв'язків; зміні системи формування ресурсного потенціалу та його реалізації; інноваційній трансформації громади; впровадження системи стратегічних проєктів, значущих для територіальної громади.

Реалізація моделі інноваційного університету дозволить повною мірою реалізувати його суспільне призначення, а саме: створення ефективної інноваційної екосистеми; створення центрів розвитку компетентностей (неперервна освіта, освіта дорослих, освіта впродовж життя); розвиток активного громадського простору.

Список використаних джерел:

1. Кірдан О.П. Модернізація управління вищими навчальними закладами: проблеми та пошуки. Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи: Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Умань, 5-6 жовтня 2017 р. FOLIA COMENIANA : вісник Польсько-української науково-дослідницької лабораторії психодиктики імені Я. А. Коменського / гол. ред. Осадченко І.І. Умань : ВПЦ «Візаві», С. 191–194.

2. Кірдан О. Трансформація традиційної моделі управління вищими навчальними закладами: проблеми, пошуки, рішення. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2017. Вип. 2, Ч. 2. С. 41–50. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/137655>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ І ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УКРАЇНІ

Кічурчак М.В., д-р екон. наук, професор
Львівський національний університет імені Івана Франка

Одним з важливих результатів реформи децентралізації є можливість імплементації сучасних практик економічного і соціального розвитку, вирішення гострих екологічних проблем в систему управління територіальними громадами. Перспективним напрямом є формування стратегічного партнерства між вищими навчальними закладами (ВНЗ) і територіальними громадами України на засадах стратегії смарт-спеціалізації.

До чинниками активізації співпраці між ВНЗ і територіальними громадами з урахуванням принципів смарт-спеціалізації є здатність перших поліпшувати якість людського капіталу на локальному рівні, орієнтованість на запити регіонального ринку праці та задоволення низки соціальних потреб, пов'язаних з соціальними інноваціями та участю в житті громади, використання наукового потенціалу для поглиблення співпраці з місцевими підприємницькими структурами. Крім того, в Україні існує розгалужена мережа навчальних закладів, що свідчить про відповідне інфраструктурне забезпечення надання освітніх суспільних благ, що поліпшить соціальну взаємодію для вирішення спільних господарсько-екологічних завдань розвитку національної економіки та її регіонів [1]. Розвиток стратегічного партнерства для ВНЗ формує й додаткові вигоди, що дають змогу удосконалювати освітні програми за відповідними галузями знань, враховувати в наукових дослідженнях головні регіональні/локальні пріоритети розвитку та виробничу спеціалізацію, ініціювати довгострокову співпрацю між органами управління територіальною громадою та соціумом.

З позиції стратегії смарт-спеціалізації можна визначити такі особливості взаємодії ВНЗ і територіальної громади у сфері соціально-економічного розвитку та розв'язання екологічних проблем (табл. 1). Згідно з цим для ВНЗ доцільно відстежувати головні стратегічні цілі, пріоритети, напрями і завдання соціально-економічного розвитку територіальної громади і регіону для внесення змін до освітніх програм в частині уточнення спеціальних (фахових) компетенцій і програмних результатів навчання, запровадження нових навчальних дисциплін і/або поліпшення назв вже існуючих, імплементації сучасних наукових досягнень і головних тенденцій соціального, економічного розвитку та екологічної ситуації у світі, країні та регіоні.

Вищі навчальні заклади і регіони з огляду на стратегію смарт-спеціалізації

Елемент стратегії смарт-спеціалізації	Вплив на вищу освіту	Значення для територіальної громади
Пріоритетність навколо обмеженої кількості видів економічної активності	Розвиток освітньої програми і дослідницьких портфоліо згідно з перспективними пріоритетами Переосмислення «третьої місії»*	Підготовка висококваліфікованих кадрів, розширення можливостей для кращого задоволення суспільних потреб
Підприємницький процес відкриття	Більший фокус на прикладних дослідженнях. Формування горизонтальних вмінь** серед випускників	Створення нових підприємницьких структур, зменшення трудової міграції
Інновації для усіх регіонів – місцево орієнтований підхід	Більша роль у регіональному управлінні. Різні моделі залучення вищих навчальних закладів.	Залучення інвестицій, оновлення техніко-технологічної бази виробництва, екологізація діяльності
Ширше розуміння інновацій	Відповідальність за регіональні виклики	Поліпшення галузевої структури та підвищення конкурентоспроможності
Фокус на моніторингу	Роль для соціальних наук	Краще розуміння соціальних і культурних потреб, формування активної світоглядної позиції.

*«третья місія» – ВНЗ інтегрують локальні, регіональні та суспільні потреби до навчальних програм і кооперацію з бізнесом, залучення територіальної громади у навчання, акцентують на служінні суспільному благу; ** горизонтальні вміння (horizontalskills) – тренування здатності виконувати множинні завдання подібного типу або рівня складності. *Джерело:* [2; 3].

Отже, особливістю формування стратегічного партнерства між вищими навчальними закладами і територіальними громадами в Україні є використання принципів стратегії смарт-спеціалізації, що передбачає специфікацію головних пріоритетів співпраці, розвиток кооперації з локальним бізнесом для залучення здобувачів вищої освіти до формування професійних компетенцій, розвиток наукового потенціалу громади і впровадження інновацій. У довгостроковій перспективі виникатиме синергетичний ефект від такого партнерства, пов'язаний із активізацією підприємницької діяльності, формуванням сприятливого інвестиційного середовища, оновленням техніко-технологічної бази розвитку, зменшенням рівня безробіття, поліпшенням екологічної ситуації в територіальних громадах.

Список використаних джерел:

1. Кічурчак М.В. Оцінювання соціального капіталу в контексті розвитку інфраструктури освітніх суспільних благ в економіці України. *Економічний форум*. 2019. №3. С. 197–209. DOI:<https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-3-32>.
2. *Education and Skills for S3*. (2021). URL:<https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/education-skills-s3>.
3. *Higher Education for Smart Specialisation: a Handbook* / Edited by Woolford J.L., Boden, M. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2021. 60 p. doi:10.2760/118876, JRC125293.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ» В РЕГІОНІ

Ключник А.В., д-р екон. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

Молодь – надія будь-якої громади. Активні молоді люди можуть не лише придумати креативні ідеї для розвитку того чи іншого населеного пункту, а й на практиці долучитися до якісних змін. Водночас, часто все це ускладнюється відсутністю потрібних знань та навичок. Відповідні знання можна отримати вступивши на спеціальність «Публічне управління та адміністрування» у Миколаївському національному аграрному університеті.

Для підвищення рівня політичної освіти, культури та громадянської активності учнівської молоді пропонуємо започаткувати проведення обласної учнівської олімпіади з питань місцевого самоврядування, децентралізації влади та публічного управління та адміністрування, яка сприятиме:

проведенню просвітницької роботи серед учнівської молоді щодо питань місцевого самоврядування, процесів децентралізації влади, публічного управління та адміністрування з метою вивчення, узагальнення та поширення передового вітчизняного досвіду діяльності органів місцевого самоврядування, направлення на навчання абітурієнтів для отримання освітнього рівня бакалавр за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» у Миколаївському національному аграрному університеті;

формуванню нового покоління управлінців, які мають глибокі знання з основ державного будівництва, ролі місцевого самоврядування для розбудови рідного краю та держави, вміють системно та інноваційно мислити, ухвалювати ефективні рішення, керуватися принципами гуманності, ставати на захист громадських інтересів та бути активними у розв'язанні актуальних проблем розвитку територій.

Слід зазначити, що проведення обласної учнівської олімпіади з питань місцевого самоврядування, децентралізації влади та публічного управління та адміністрування забезпечить реалізацію таких регіональних програм, як: Програма розвитку місцевого самоврядування у Миколаївській області на 2019-2022 роки [1]; Програма розвитку освіти Миколаївської області 2021-2025 роки [2]; Програма підтримки та розвитку молоді Миколаївщини на 2021-2023 роки [3].

Миколаївська область може бути третьою областю в Україні, де буде проводиться обласна учнівська олімпіада з питань місцевого самоврядування, децентралізації влади та публічного управління та адміністрування. Успішний досвід проведення такої Олімпіади має Івано-Франківська [4] та Тернопільська області [5].

Вважаємо, що проведення такої олімпіади забезпечить:

підвищення рівня знань про місцеве самоврядування, принципи функціонування та співробітництво громад;

освіченість учнівської молоді з питань публічного управління та адміністрування;

підвищення інтересу до поглибленого вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін, набуття навичок дослідницької роботи, розвиток відповідних здібностей;

виявлення та розвиток обдарованих учнів, надання їм допомоги у виборі професії, залучення їх до навчання у закладах вищої освіти;

формування активного покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя;

створення умов для розвитку спроможності інститутів громадянського суспільства;

залучення посадових осіб органів місцевого самоврядування, державної влади, депутатського корпусу, професорсько-викладацького складу, здобувачів вищої освіти Миколаївського національного університету до активної роботи з обдарованою учнівською молоддю.

Список використаних джерел:

1. Програма розвитку місцевого самоврядування у Миколаївській області на 2019-2022 року // <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/15474673715c3c7a6b42ca8.pdf>.

2. Програма розвитку освіти Миколаївської області 2021-2025 року // <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/1616074218605355ea109f2.pdf>.

3. Програма підтримки та розвитку молоді Миколаївщини на 2021-2023 роки // <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/161122702360095f8f901f7.pdf>.

4. <https://decentralization.gov.ua/news/13548?page=2>.

5. <https://decentralization.gov.ua/news/13543>.

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ ДО ПРОЦЕСІВ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ

Круглікова В.В., канд. екон. наук, доцент
НУ «Запорізька Політехніка»

Сьогодні питання про участь громадськості в процесі планування та прийняття управлінських рішень перемістилося на передній план порядку денного оновлення влади щодо більшої прозорості та підзвітності влади, більшої ролі громадськості в процесі прийняття рішень – це відповідь на питання «як зробити владу ефективною?».

Демократія починається з оселі кожного громадянина і не зводиться лише до періодичного відвідування виборчих дільниць. Способи залучення громадян до планування та прийняття рішень на всіх рівнях можуть бути предметом дискусії та активно вивчаються вченими, політиками і громадськими діячами. Однак можна з впевненістю стверджувати, що безумовною довгостроковою сучасною тенденцією стає підвищення ролі громадськості в процесах прийняття рішень.

Класика менеджменту стверджує, що «...ключовий успіх стратегії залежить від ототожнення цілей учасників та цілей організації (громади)». Для того, щоб розробити дієву стратегію (план розвитку) місцевого розвитку, необхідно залучити до цих процесів якомога більше зацікавлених сторін. Відкритість процесу та залучення зацікавлених осіб – основна умова формування сприятливих умов для розвитку. Залучення громадськості – це процес, завдяки якому місцеві жителі як представники зацікавлених сторін беруть участь у вирішенні публічних справ чи питань місцевого значення. (Ми вживаємо термін «участь громадськості» у найширшому значенні, а не просто у значенні голосування під час виборів.)

Зацікавлена сторона – це будь-яка особа, громада, група або інституція, зацікавлена в роботі муніципалітету та його результатах, які або безпосередньо їх стосуються, або на які вони можуть впливати в негативний чи позитивний спосіб. Слід розрізняти три групи зацікавлених сторін [1]:

- Ключові зацікавлені сторони: це ті, хто може мати серйозний вплив або відігравати важливу роль у забезпеченні успішної діяльності.

- Основні (первинні) зацікавлені сторони: це ті, на кого, зрештою, впливають результати дій – хто виграє в результаті їх (як бенефіціари) або щось втрачає.

- Другорядні зацікавлені сторони: всі інші особи, громади, групи або інституції, яких стосується даний напрям діяльності; вони можуть бути зацікавлені в ньому або виступати посередниками.

Хто конкретно з кола зацікавлених сторін має бути залученим до планування та створення стратегії місцевого економічного розвитку, як їх залучити і як забезпечити участь цих осіб на весь період реалізації стратегії? Залучення зацікавлених осіб до розробки стратегії (плану розвитку) місцевого розвитку повинно бути широким, справедливим, рівноправним і добре організованим заздалегідь. Зацікавлені сторони мусять бути представлені трьома групами: місцевою владою (державний сектор), бізнесом (приватний сектор) і неурядовими неприбутковими організаціями (громадянське суспільство).

Робота над стратегією (планом розвитку) повинна бути налаштована так, щоб між учасниками налагоджувалися довгострокові партнерські стосунки. Кожна група зацікавлених сторін вносить в стратегію (план розвитку) свої особливі бачення перспективи, специфічні пріоритети та необхідні ресурси і тим самим сприяє створенню ефективної стратегії МЕР, а також надає усім сторонам стимулів та мотивації втілювати плани у життя. Колективна участь громади сприятиме створенню атмосфери взаємного довір'я (міжособистісного та довір'я до влади), формуванню соціального капіталу та корпоративної культури, а в подальшому – реалізації проектів та заходів стратегії [2].

Таким чином, завдяки широкій участі громади може бути створена реалістична та актуальна стратегія місцевого розвитку. Але у кожній з визначених груп зацікавлених сторін (державний сектор, приватний сектор, громадянське суспільство) треба виділити таких представників (осіб чи

організацій), які можуть впливати на розвиток (планування та реалізацію) або на яких питання місцевого розвитку впливають у першу чергу.

Звичайно, бізнес є ключовим суб'єктом з кола зацікавлених сторін, основним рушієм економічного розвитку територій, але для країн з перехідною економікою (до яких належить і Україна) основну роль щодо перспектив місцевого економічного розвитку відіграють, як правило, підрозділи місцевої влади та створені нею агентства. Це зумовлено їхнім суттєвим впливом (як прямим, так і непрямим) на місцевий економічний розвиток. За умов недостатнього розвитку громадянського суспільства та низької соціальної активності бізнесу в країнах з перехідною економікою основний тягар проблем місцевого розвитку об'єктивно лягає на органи місцевої влади та створені нею структури.

Представники місцевої влади можуть впливати на місцевий розвиток як за допомогою стратегій (планів розвитку), які вони розробляють і втілюють в життя, так і за допомогою окремих правил і стимулів на підтримку тих чи інших пріоритетів розвитку територій, підприємств чи підприємців.

Список використаних джерел:

1. *Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. / За ред. Москалюка В. Є. — К.: КНЕУ, 2002. — 252с.*

2. *Тарасюк Г. М., Шваб Л. І. Планування діяльності підприємства. Навч. Посіб. — К.: Каравела, 2003. — 432с.*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Курепін В.М., канд. екон. наук

Миколаївський національний аграрний університет

Дослідження питань формування нормативно-правового забезпечення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) є надзвичайно актуальним. Після створення нового адміністративного центру об'єднаної територіальної громади, мешканці сіл, селищ, міст потребують забезпечення життєдіяльності[1].

Розвиток новоствореної територіальної громади вимагає ефективного використання її потенціалу, має відповідати інтересам населення і європейським засадам державної регіональної політики. Такий підхід повинен враховувати усі аспекти стратегії розвитку: освітнє, наукове та інформаційне, фінансове, земельне, майнове та інше.

Найголовнішим елементом стратегії розвитку ОТГ є самостійність, ефективність управлінських інновацій, швидкість та обґрунтування прийняття необхідних для громади рішень[2]. Стратегія розвитку ОТГ повинна бути побудована на принципах положень Європейської хартії місцевого самоврядування, яка передбачає децентралізацію влади, передачу органам

місцевого самоврядування основних повноважень і ресурсів та відповідальність.

Децентралізації влади потребує прийняття та удосконалення законів і підзаконних нормативно-правових актів[3], які забезпечать правове регулювання діяльності новостворених ОТГ, спроможності місцевого самоврядування та побудови ефективної системи територіальної організації влади в Україні.

Зміни у законодавчих актах України, створення правових основ і можливостей для ОТГ забезпечують гарантії розвитку, стабільність і дієздатність територіальних громад, формування ефективних рад і їхніх виконавчих органів. Правове забезпечення розвитку ОТГ дозволяє якісно та ефективно забезпечити сталий розвиток[4], використання бюджетних коштів, надання соціальних послуг покращення життя населення відповідних об'єднаних територіальних громад.

На початковому етапі формування ОТГ було прийнято низку законодавчих актів, які регламентували передачу управління від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування. Це дозволило змінити фінансовий стан ОТГ, посилити функціональну спроможність місцевого самоврядування. Але варто зауважити, що не все ще зроблено, для кращого впровадження функцій децентралізації влади та надання максимальних можливостей для самоврядування слід, зокрема, завершити реформування сфер охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності тощо.

Таким чином, спроможна громада з ініціативними та працьовитими людьми здатна забезпечити високий рівень життя населення, якщо швидко розвивається на національному рівні нормативно-правова база. З її допомогою планується розвиток, залучаються інвестиції, розвивається економіка. Це сприяє місцевому підприємництву щодо швидкого одержання адміністративних і соціальних послуг.

Список використаних джерел:

1. Курепін В. М., Курепін Д. В. Державне управління у сфері цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. *ModernEconomics*. 2020. № 19(2020). С. 94-100. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-16).

2. Іваненко В. С. Органи управління в конфліктних і надзвичайних ситуаціях // Глобальні цілі сталого розвитку – безпека світу, соціально-економічні та екологічні прояви, можливості активізації партнерства : тези доповідей - здобувачів вищої освіти денної й заочної форм навчання за результатами щорічного тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті, м. Миколаїв, 12 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 29-31. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8203>.

3. Курепін В. М. Реформування системи Державної служби з надзвичайних ситуацій: шляхи і способи розв'язання проблеми // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 26-29. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9818>.

4. Буга Р. Р. Реформування місцевого самоврядування з питань захисту населення і територій від негативних наслідків надзвичайних ситуацій, як гарантована безпека людині // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 14-17. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9819>.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Мельниченко С. Г., здобувачка ступеня доктора філософії
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Різними сторонами функціонування територіальних громад присвячені праці багатьох українських науковців. Зокрема, до сьогоднішнього дня, було досліджено такі основні аспекти діяльності територіальних громад [1 - 5]: особливості управління в територіальних громадах висвітлені у працях Кузьміна В. М., Кириленка О. П., Малиняка Б. С.; застосування інноваційних форм та методів діяльності територіальних громад досліджені Могильним С. А., Мельником В. М.; проблеми формування людського капіталу розкриті у наукових роботах Макаренка О. М., Чорної Л. О. Актуальними проблемами територіальних громад на сьогоднішній день є їх повноцінне законодавче забезпечення.

Для ефективного розвитку територіальних громад необхідною складовою є їх нормативно-правове та законодавче забезпечення. В реформуванні територіальної організації влади та місцевого самоврядування важливу роль відіграють Конституція та Закони України, а також Європейська хартія місцевого самоврядування. Так, згідно з головними положеннями Європейської хартії, усі процеси в ОТГ мають базуватися на таких основних принципах: відкритості; верховенства права; громадської участі; прозорості; субсидіарності; підконтрольності та підзвітності посадових осіб і органів місцевого самоврядування територіальній громаді; відкритості та доступності публічних послуг; фінансової, організаційної та правової спроможності місцевого самоврядування; відкритого партнерства між місцевим самоврядуванням та державою; дотримання принципів сталого розвитку територій та ін.

Слід зауважити, що провідну роль у створенні територіальних громад відіграли два закони – Закони України «Про співробітництво територіальних громад» та «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Так, перший визначає правові та організаційні особливості взаємодії та співробітництва між територіальними громадами, а також механізми, форми та принципи означеного співробітництва. Другий, же – є так званою «гарантією місцевого самоврядування», його основою є створення правових можливостей та умов для забезпечення дієздатності територіальних громад [6].

Слід зазначити, що одну з провідних ролей у розвитку та функціонуванні українських територіальних громад відіграє також Закон України «Про засади державної регіональної політики». Саме він визначає головні засади державної регіональної політики: соціальні, екологічні, економічні, правові, гуманітарні та організаційні [6].

Повноваження органів місцевого самоврядування щодо можливості ведення реєстру територіальної громади, реєстрації місця проживання громадян та можливість створення центрів надання адміністративних послуг в територіальних громадах визначає Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» [6].

Бюджетне законодавство також відіграє одну з головних ролей у ефективному функціонуванні територіальних громад. Так, для забезпечення бюджетної сфери громад, було прийнято такі Закони України: «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» та «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад». Саме прийняття зазначених законів дозволило забезпечити безперебійну фінансову складову територіальних громад [6 - 7].

Таким чином, для забезпечення сталого розвитку територіальних громад в Україні, на законодавчому рівні, необхідно:

- продовжувати оновлювати законодавство України, яке б у повній мірі забезпечувало б автономію органів місцевого самоврядування в територіальних громадах;
- законодавчо забезпечити організаційні та фінансові можливості органів місцевого самоврядування задля задоволення потреб розвитку територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Кириленко О. П., Малиняк Б. С. *Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. MagneticOne. org. 2016.*
2. Жовнірчик Я. Ф., Мельник В. М. *Зарубіжний досвід і вітчизняні традиції здійснення інноваційного розвитку територіальних громад органами місцевого самоврядування. Інвестиції: практика та досвід. 2015 № 9. С. 92-97.*
3. Чорна Л. О., Зачоса О. Д. *Науково-методичні підходи інноваційного розвитку людського капіталу. Агросвіт. 2017. № 6. С. 17-20.*
4. Серьогін С. М., Гончарук Н. Т. *Теоретичні засади та основні напрямки реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні. Аспекти публічного права. 2015. № 4. С. 111-120.*
5. Коркуна О. І., Коркуна І. І., Цільник О. Я. *Нормативно-правове забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019, № 2. С. 16-19.*
6. Кравців В. С., Сторонянська І. З. *Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія. Львів, 2020. 531 с.*
7. Гургула Т. В. *Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Економіка. 2017 № 1. С. 132-136.*

ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Неделіковська К.І., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник:

Шишпанова Н.О., канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Децентралізація є універсальним засобом для країн, які бажають демократизуватися та модернізуватися. Проте багато прикладів з Африки, Азії та Латинської Америки показують, що децентралізація може мати негативний вплив на економічний розвиток та демократію режиму.

Результати аналізу індексу демократії від The Economist Intelligence Unit 2013 року та індексу децентралізованості Іваніни та Шаха 2013 року свідчать про зв'язок між місцем країни в рейтингу децентралізації та рейтингом демократії, який залежить від політичного режиму. Місця країн у рейтингах децентралізації та демократії найбільше збігаються серед гібридних режимів (між місцями в двох рейтингах є сильний зв'язок), тоді як у демократіях і дефектних демократіях зв'язки середні та слабкі відповідно. В авторитарних режимах цей зв'язок майже відсутній, що дозволяє зробити висновок, що максимальна централізація публічної влади не є необхідною характеристикою авторитарних режимів. Різниця між рівнями децентралізації суттєва лише при порівнянні демократичного та авторитарного режимів, тоді як гібридні та авторитарні та гібридні та дефектні режими суттєво не відрізняються за рівнем децентралізації.

Децентралізація не обов'язково спричиняє демократизацію політичного режиму. Важливим фактором, що впливає на успіх реформи, є тип політичного режиму країни до реформи. Оскільки рівень децентралізації в дефектних демократіях та гібридних режимах дещо відрізняється, перехід від одного режиму до іншого полягає не в децентралізації, а в реформуванні інших сфер публічної влади [1].

Децентралізація – доволі поширене поняття в сучасних українських медіа та у риториці представників уряду. Враховуючи визначення даного поняття різних науковців та законодавчо закріплене в офіційних документах, можемо зробити висновок, що децентралізація – передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей - органам місцевого самоврядування.

Розрізняють два типи децентралізації: адміністративний (бюрократичний) і демократичний. Адміністративна децентралізація означає розширення компетенції місцевих адміністративних органів, які діють у межах цієї компетенції самостійно і до певної міри незалежно від центральної влади. Демократична децентралізація передбачає створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, коли місцеві справи вирішуються не представниками центрального уряду, а особами, обраними місцевим населенням.

Децентралізація має певні демократичні переваги, оскільки передбачає передачу управління максимальним числом справ в руки безпосередньо зацікавлених осіб або їх представників [2].

Життєва практика реалізації принципів діяльності публічної влади – місцевих державних адміністрацій та місцевого самоврядування – має певне число протиріч, а саме: суміжність повноважень та компетентностей; місцеве самоврядування не формує свої виконавчі комітети (районний та обласний рівні), які потім вимушені делегувати повноваження державним адміністраціям; більшість повноважень місцевих громад стали формальними за змістом та за суттю. Тому актуалізуються процеси реформування публічної системи держави [3].

Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, в Україні сформовано 1469 територіальних громад, які покриватимуть усю територію країни.

У 2022 році очікується внесення зміни до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення [4].

Децентралізація – одна з форм розвитку демократії, яка дозволяє зберегти єдність держави та її інститутів, розширити місцеве самоврядування, активізувати населення для задоволення власних потреб та інтересів, звужити сферу державного впливу на суспільство, замінюючи цей вплив засобами саморегуляції, знизити витрати держави та платників податків на утримання державного апарату.

Переконані, що результатом реформи децентралізації в Україні має стати формування нової демократичної моделі управління, спрямованої на посилення ролі територіальних громад, що дозволить їм отримати значні повноваження та контроль над власними справами. Запровадження процесів децентралізації, у свою чергу, сприятиме зміцненню демократії в державі та підвищенню її стабільності.

Список використаних джерел:

1. Кучинський О. Як децентралізація влади впливає на демократизацію? Журнал соціальної критики «Снільне». 2018. URL: <https://commons.com.ua/en/decentralizatsia-i-demokratyzatsia/>.
2. Гладка Т. І. Децентралізація влади в Україні як засіб посилення демократії та підвищення її стабільності. Державне управління: удосконалення та розвиток». 2015. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=937>.
3. Безена І. М. Демократизація та децентралізація публічної влади: регіональне державне управління та місцеве самоврядування. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2019. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/14-2019/7.pdf>.
4. Про реформу – Децентралізація. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>.

ПОЗАЕКОНОМІЧНІ ІНСТИТУТИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Пачева Н.О., канд. екон. наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В умовах глобалізації світової економіки посилюється роль громад. Розвиток країни в цілому залежить від розвитку локальних територій (територіальних громад). В свою чергу, територіальні громади для свого успішного і конкурентного розросту повинні володіти необхідними знаннями та навичками.

Сучасна наукова думка розглядає економіку як еволюційну відкриту систему, що зазнає постійного впливу зовнішнього середовища (культури, політичних умов, природи тощо) та реагує на них [1].

Територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [2].

На національному рівні підтримка місцевого бізнесу має принцип багаторівневого управління – мова йде про синхронізацію дій державного та місцевого рівнів та ефективну співпрацю на різних рівнях управління [3]. В державному бюджеті більш ніж є достатньо підтримки, щоби органи місцевого самоврядування створювали інфраструктуру для бізнесу. Ми говоримо про різні секторальні бюджетні програми, які спрямовані на розвиток територій. Починаючи від Фонду регіонального розвитку, закінчуючи субвенцією на ЦНАПи, інтернет, спорт, наприклад, яка є за різними міністерствами [4].

Позаекономічні інститути – це певна спадкова інформація (менталітет, норми, правила (формальні і неформальні), звички та стереотипи, культура, виховання), що циклічно циркулює у суспільстві. Позаекономічні інститути складаються з конституційних і соціокультурних інститутів. Конституційні позаекономічні інститути включають: правові, політичні, ідеологічні та етичні. А соціокультурні: менталітет (ментальність), довіру, релігію, освіту, культуру, звички, традиції та інше [5]. Соціокультурні позаекономічні інститути можуть бути тісно пов'язані з інноваційними процесами, в результаті – сприяючи розвитку, або гальмуючи його.

Тому в основі розвитку територіальної громади досить велику роль відіграють такі позаекономічні інститути як довіра, культура, менталітет, мораль та ін. Вони є досить стійкими і соціально доцільним інститутами, що фіксуються в стереотипах мислення, звичках, традиціях, неформальних нормах, а вже потім і в писаному праві. Це дає можливість передбачити і спрогнозувати поведінку учасників соціальної мережі, в даному випадку – жителів територіальної громади.

Ще одним важливим позаекономічним інститутом який має значний вплив на економічний розвиток є освіта. Нині інтелектуальний капітал стає ключовим економічним ресурсом в умовах розвиненого інформаційного

суспільства та переходу від індустріальної економіки до економіки знань. Тому вирішального значення при формуванні конкурентних переваг національної економіки набуває розвиток її інтелектуального капіталу та подальше формування інтелектуального потенціалу [6]. Саме ознакою нового суспільства є зростаюча роль спеціалізованого знання, тобто появи нової сили, що трансформує суспільство. Для прикладу, перехід влади на підприємстві до фахівців, тобто це потреба в спеціалістах найвищого гатунку, що витікає зі зростаючої ролі освіти в суспільстві.

Культура як соціокультурний позаекономічний інститут дуже складне, поліструктурне явище. Розвиток культури тягне за собою розвиток людства, тому що вона інтегрована в різноманітні сфери життєдіяльності людини. Довіра як соціокультурний позаекономічний інститут – це механізм взаємодії людини з навколишнім світом і важливий рушій соціального та економічного розвитку.

Конституційні та соціокультурні позаекономічні інститути властиві абсолютно всім економічним системам. Позаекономічні інститути здатні вплинути і прискорити хід економічного розвитку як територіальних громад, так і суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. *Економічна політика : навч. посіб. / О. О. Беляєв та ін. Київ: КНЕУ, 2004. 287 с.*
2. *Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%92%D0%A0#Text> (дата звернення: 01.06.2022).*
3. *Як створити у громаді умови для сталого економічного розвитку: можливості та практики. Децентралізація : веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13669> (дата звернення: 02.06.2022).*
4. *Воробей В. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: корисні поради та кращі практики : посібник. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/717/MER_2021_WEB.pdf (дата звернення: 01.06.2022).*
5. *Пачева Н.О. Особливості формування позаекономічних інститутів у контексті економічного розвитку. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Сер. Економічні науки. 2012. № 4 (62). С. 75-80.*
6. *Chyrva O. H., Biloshkurskyi M. V., Pacheva N. O. Marketing analysis of the market conditions of higher education in Ukraine. Науковий вісник Полісся. 2017. № 4 (12). Ч. 2. С.112-116.*

ДІАЛОГ З ГРОМАДЯНАМИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Севастьянов Р.В., канд., екон. наук, доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

Андрішина А.В., староста

Нестерянський округ Оріхівської міської ради Запорізької області

Довіра між владою і громадою є важливим фактором розвитку громад. Проблема діалогу органів влади та громадян потрапляє до поля зору вчених, у зв'язку з чим такий напрям дослідження стає актуальним.

Оріхівська міська об'єднана територіальна громада розташована в Запорізькій області. В даний час на території громади відбуваються бойові дії. Загальна чисельність населення складає 19094 особи, в тому числі міське населення складає 14502 особи та сільське 4593 особи. Система місцевого самоврядування Оріхівської міської об'єднаної територіальної громади включає саму територіальну громаду, міську раду, міського голову, виконавчі органи міської ради та органи самоорганізації населення.

У сфері комунікації важливе місце слід приділити офіційному веб-сайту громади [1]. Веб-сайт використовується не лише, як інформаційний стенд чи електронна дошка оголошення, а є зв'язуючою основою влади з отримувачами публічних послуг.

Звернення громадян мають важливе значення у забезпеченні постійного зв'язку між органом місцевого самоврядування та громадянами. Найбільш актуальними питаннями, з якими звертається населення є питання житлово-комунального господарства, питання аграрної політики та земельних відносин.

З метою запровадження інноваційних механізмів участі громадян у вирішенні місцевих проблем, налагодження результативної співпраці громадян і влади міста та місто Оріхів підключено до веб-сайту Єдиної системи місцевих електронних петицій. На офіційному веб-сайті громади створено інструмент платформа електронної демократії «DEM місцеві петиції».

Для інформування про заходи та події в Оріхівській міській об'єднаній територіальній громаді створено мобільний додаток у Viber «Оріхівська ОТГ». Через даний додаток місцеві жителі інформуються про роботу комунальних служб, культурні заходи, різні попередження та інформування. Створено офіційну сторінку в соціальній мережі «Facebook» [2].

Великим здобутком громади є відкриття у місці Оріхові Центру надання адміністративних послуг. Даний Центр створено з метою задоволення потреб населення у отриманні адміністративних послуг. Також працюють віддалені місця для роботи адміністраторів у селі Мирне та селі Нестерянка.

Починаючи з 2019 року влада Оріхівської об'єднаної територіальної громади впровадили веб-платформу «Соціальний інспектор – бюджет участі» для можливості проведення голосування за подані проекти.

Діалог влади з населенням щодо забезпечення громади послугою транспортного перевезення має позитивні наслідки. Для громади придбано

маршрутне таксі на 19 сидячих місць, яке працює на маршруті загального користування «м. Орхів – с. Новопавлівка – с. Новоандріївка – м. Орхів». Дана послуга дає можливість мешканцям відділених сіл добиратися до міста.

В Орхівській громаді запроваджено «Соціальну картку Орхівця». Дія картки Орхівця поширюється і на місцеве маршрутне таксі. Сукупність вказаних заходів призводить до зближення інтересів як влади так і населення пільгових категорій.

Перспектива розвитку діалогу влади з даною категорією населення полягає в тому щоб надати захист та впевненість громадянам, які соціально не захищені та потребують прояву турботи зі сторони місцевих органів влади.

Так вже впроваджено зручний офіційний веб-сайт Орхівської громади, офіційну електронну скриньку, скриньку довіри, платформу електронних петицій, офіційну сторінку «Орхівська об'єднана територіальна громада в Facebook, групу «Орхівська ОТГ» в застосунку Viber, електронний інструмент консультації з громадськістю, веб-платформа «Соціальний інспектор – бюджет участі». Також успішно реалізується право громадян на звернення – це розгляд електронних, письмових та усних звернень, функціонування «гарячих телефонних ліній», особисті прийоми громадян керівництвом громади. Всі перераховані заходи, інструменти та механізми з залучення громадян до діалогу з владою є ефективною складовою у розвитку всієї громади загалом.

Основними підходами для згуртованості громади є організація залучення великої кількості громадян до спільної, взаємозалежної діяльності, проведення навчань з комунікації, створення комунікативних мереж.

Як показує практика, залучення населення до обговорення різних планів розвитку, обговорення проблемних питань на загальних зборах членами громади є не ефективними, бо зводяться лише до невдоволення, до висловлювання скарг. Тобто не вистачає вміння дискутувати, вести правильний діалог.

Ще однією проблемою налагодження діалогу є занепад деяких сіл, що входять до складу Орхівської громади. Суть полягає в тому, що молодь мігрує з села до міста, в пошуках кращого життя.

Реалізовані заходи є проявом зацікавленості влади в налагодженні взаємовідносин з мешканцями громади в результаті яких відбувається діалог для подальшого розвитку громади. Інструменти комунікації для діалогу з населенням потребують подальшого вдосконалення. Щоб розвивати громаду потрібно вживати дієві механізми залучення громадян до прийняття рішень в різних сферах життєдіяльності території.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт Орхівської міської ради*<https://ormr.gov.ua/>.
2. *Офіційна facebook сторінка Орхівської міської територіальної громади*
<https://www.facebook.com/ormr.gov.ua>

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ НА ОСНОВІ ДИСТАНЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Таран О.М., канд. екон. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет

У сучасній освіті організація підготовки, навчання, підвищення кваліфікації публічних службовців все частіше наголошують на сучасній вимозі часу – діджиталізації підвищення кваліфікації (професійного навчання) державних службовців. На основі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій НАДС створено Портал управління знаннями зокрема і для: організації електронної взаємодії суб'єктів Порталу з метою забезпечення професійного розвитку державних службовців, обміну практиками та досвідом [1].

Дистанційне навчання – це сукупність сучасних технологій, що забезпечують подання інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ від тих, хто навчає, до тих, хто навчається (студентів чи слухачів). Основними принципами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі роботи, надання студентам чи слухачам можливості самостійного освоєння навчального матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі навчання. Дає змогу навчатися на відстані за відсутності викладача. Основну роль у здійсненні дистанційного навчання відіграють сучасні інформаційні технології [2]. Розглядаючи дистанційне навчання як сучасну освітню технологію можна виділити переваги для слухачів: можливість навчатися у будь-який час, можливість навчатися вбудь-якому місці, навчання без відриву від основної діяльності, можливість навчатися у своєму темпі, доступність навчальних матеріалів, мобільність, навчання в спокійній обстановці, індивідуальний підхід, дистанційна освіта дешевша, зручність для викладача [3].

Для забезпечення дистанційного навчання можна створювати власні веб-ресурси або використовувати інші веб-ресурси на свій вибір. При цьому обов'язково надати слухачам рекомендації щодо використання ресурсів, послідовності виконання завдань, особливостей контролю тощо. Щоб привчати слухачів до академічної доброчесності, важливо завжди давати коректні посилання на джерела використаної інформації. Найголовнішим критерієм вибору інструментів для організації дистанційного навчання має бути відповідність поставленим методичним цілям, тобто те, наскільки певний сервіс чи ресурс уможливає досягнення очікуваних результатів навчання в дистанційному форматі. При цьому бажано також урахувати універсальність цих інструментів, щоб скоротити кількість різних платформ, які використовуються для навчання. Перевагу краще надати україномовним ресурсам або таким, що мають інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Водночас важливо врахувати можливі особливі потреби слухачів та засади універсальної доступності програмних засобів. В умовах, коли навчання відбувається за допомогою персональних пристроїв, слід зважати на розмаїття цих пристроїв та

обирати ресурси, які максимально підходять для різних платформ (персональні комп'ютери, планшети, мобільні пристрої Apple, Android тощо) [4, С.19].

Найбільш поширеними веб-ресурсами для дистанційного навчання є: платформа *Moodle* (<https://moodle.org/>) – безкоштовна відкрита система управління дистанційним навчанням. Зокрема, надає можливість подавати навчальний матеріал у різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, веб-сторінка; урок як сукупність веб-сторінок з можливим проміжним виконанням тестових завдань); здійснювати тестування та опитування з використанням питань закритого (множинний вибір правильної відповіді та зіставлення) і відкритого типів; можна виконувати завдання з можливістю пересилати відповідні файли.

Платформа *Google Classroom* (<https://classroom.google.com>) — це сервіс, що пов'язує *Google Docs*, *Google Drive* і *Gmail*, дозволяє організувати онлайн-навчання, використовуючи відео-, текстову та графічну інформацію.

Zoom (zoom.us/download) — сервіс для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Для цього потрібно створити обліковий запис. Безкоштовна версія програми дозволяє проводити відеоконференцію тривалістю 40 хвилин, однак на період пандемії сервіс зняв це обмеження. *Zoom* підходить для індивідуальних та групових занять. Користувачі можуть використовувати додаток як на комп'ютері, так і на планшеті чи смартфоні. Відеоконференції можна проводити також за допомогою *Microsoft Teams*, *Google Meet*, *Skype* тощо.

Classtime (<https://www.classtime.com/uk/>) – платформа для створення інтерактивних навчальних додатків, яка дозволяє вести аналітику навчального процесу і реалізовувати стратегії індивідуального підходу. Є бібліотека ресурсів, а також можливість створювати запитання. Специфіка дистанційного навчання, що базується на телекомунікаційних технологіях, інтернет-ресурсах і послугах, впливає на способи відбору і структуризації змісту, способи реалізації тих чи інших методів і організаційних форм навчання, що суттєво впливає на функціонування всієї системи [4, С.25].

Список використаних джерел:

1. Портал управління знаннями. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/> (дата звернення: 21.05.2022).
2. Про затвердження Положення про систему підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: постанова Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 р. № 106. Офіційний вісник України. 2019. № 19. С. 43–52.
3. Ліщинська Л.Б. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія матеріали міжвузівського вебінару, 31 берез. 2017р. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
4. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 10.05.2022).

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В ГРОМАДАХ ЯК ЗАПОРУКА ЇЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Тихомирова Т.С., канд. техн. наук, доцент
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Формування екологічної свідомості громадян – тривалий процес, який починається зі школи, а іноді навіть з садочків. Діти стають провідниками «зелених» ідей та звичок сортувати сміття на побутовому рівні. З дітей потім виростають волонтери, які привчають й дорослих до свідомого споживання та сортування. Школи стають осередками формування екологічної свідомості завдяки різноманітним проектам та конкурсам, у яких беруть участь. Цінні призи та яскраві заходи заохочують дітей до щорічної участі.

Після початку адміністративної реформи, багато громад стикнулися з необхідністю мінімізації видатків на поводження з твердими побутовими відходами. Запровадження роздільного збору сміття, відкриття малих підприємств з заготівля та переробки вторинної сировини, центрів перевикористання речей дозволяють не тільки суттєво зменшити обсяги відходів, що необхідно транспортувати на полігони, а й створюють даткові робочі місця у громаді. У перспективі попит на послуги підприємств з переробки втор сировини зросте завдяки співпраці з сусідніми громадами.

Але жодне таке підприємство не буде економічно доцільним без первинного сортування відходів екологічно свідомими громадянами. Звичка сортувати, а не викидати у загальний смітник, з'являється тільки за умови формування екологічної свідомості у всіх без виключення членів громади. Екологічна свідомість є наслідком екологічної освіти школярів й дорослих. Через екологічну освіту громади приходять до економічного розвитку.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЯК ОБ'ЄКТІВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Топоркова М. М., канд. юрид. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет

У теорії права під об'єктом правовідносин розуміють певні матеріальні, духовні та інші соціальні блага з приводу яких між суб'єктами виникають, змінюються чи припиняються правовідносини. Згідно з екологічним законодавством України до природних об'єктів належать земля, надра, рослинний світ, ліси, води, тваринний світ, атмосферне повітря, природно-заповідні об'єкти та ін.

Право комунальної власності чітко закріплює природні об'єкти, які можуть перебувати у комунальній власності поряд із державною та приватною (земля, ліс, тваринний світ).

У ч. 2 ст. 83 Земельного кодексу України зазначається, що у комунальній власності знаходяться всі землі в межах населених пунктів, крім земель приватної та державної власності, а також земельні ділянки за їх межами, на яких розміщено об'єкти комунальної власності [1].

Відповідно до Закону України «Про охорону земель» [2] земля – це поверхня суші з ґрунтом, корисними копалинами та іншими природними елементами, які органічно об'єднані та функціонують разом з ним. У свою чергу, відповідно до ч. 1 ст. 79 Земельного кодексу України (2001 р.), земельна ділянка – це частина земної поверхні із встановленими межами, певним місцем розташування, з певними щодо неї правами.

Виходячи із співвідношення категорій «земля» та «земельна ділянка», право комунальної власності у загальному значенні існує на землю, але у відносинах між конкретними суб'єктами воно трансформується у право комунальної власності на земельну ділянку.

Крім того, при визначенні об'єкта права комунальної власності на землю враховується територіальний аспект її розташування: у межах населених пунктів, крім земель приватної та державної власності та земельні ділянки за їх межами, але у взаємозв'язку з об'єктами комунальної власності.

Право власності на «ліси» реалізується через право власності на землі лісового фонду. Крім того, при визначенні права комунальної власності на цей природний об'єкт враховується територіальний аспект його знаходження – ліси в межах населених пунктів, крім лісів, що перебувають у державній чи приватній власності та можливості знаходження лісів на праві комунальної власності, які придбані чи віднесені до таких об'єктів відповідно до закону.

У ч. 5 ст. 5 Закону України «Про тваринний світ» визначається, що об'єкти тваринного світу в Україні можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності.

У ч. 1 ст. 6 Закону України «Про тваринний світ»: об'єкти тваринного світу, які утримуються (зберігаються) підприємствами, установами та організаціями державної чи комунальної форми власності, є об'єктом права державної чи комунальної власності[3].

Тобто, об'єктами права комунальної власності на зазначені об'єкти є, по-перше, дикі тварини, які перебувають у стані природної свободи, утримуються у напіввільних умовах чи неволі; частини диких тварин та продукти їхньої життєдіяльності. По-друге, ті, що утримуються (зберігаються) підприємствами, установами та організаціями комунальної власності.

Отже, враховуючи вищевикладені положення щодо розглянутих об'єктів комунальної власності, можна дійти таких висновків. По-перше, право комунальної власності на природні ресурси виникає щодо об'єктів, які мають природне походження та перебувають у нерозривному взаємозв'язку з навколишнім природним середовищем. По-друге, право комунальної власності на природні ресурси існує загалом на відповідні об'єкти, але у відносинах між конкретними суб'єктами воно трансформується у право комунальної власності на чітко визначений природний ресурс.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. / Верховна Рада України. Офіційний вісник України. 2001. № 46. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
2. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.
3. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>.

РОЛЬ МАТЕРІАЛЬНИХ ТА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Шабалін А. В., канд.юрид. наук, старший дослідник
НДІ інтелектуальної власності Національної академії правових наук України

Обрання Україною єдиного демократичного проєвропейського вектору розвитку обумовлює необхідність активного впровадження європейського підходу зокрема й щодо розвитку місцевих громад, які є основою соціального, економічного та суспільного розвитку кожної держави на єдиного європейському просторі.

Наразі в Україні відбувається поступовий розвиток територіальних громад, зміцнення їх роль у державному будівництві.

А отже існують певні питання щодо вдосконалення правових питань пов'язаних із розвитком місцевим громад в Україні.

У рамках цієї роботи ми хотіли б зупинитися на питаннях нормативного регулювання як матеріальних, так і нематеріальних активів, які належать громаді.

Відповідно до ч. 1 ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування» територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини [1].

Отже, як бачимо до комунальних активів відносяться й права інтелектуальної власності (нематеріальний актив). На сьогоднішній день саме інтелектуальна продукція займає передові позиції в економічному та суспільному житті. Це пояснюється підвищенням ролі цифрових технологій у світі.

Наразі інтелектуальні активи не відіграють значної ролі для комунальних громад в Україні. Натомість активний розвиток таких активів

може стати одним із чинників спрямованих на підвищення як грошових надходжень, так і популяризації відповідної територіальної громади.

Наприклад, мова може йти про розповсюдження NFT-токенів.

NFT – це одиниця даних у цифровій книзі, що називається блокчейном, де кожен NFT може представляти унікальний цифровий елемент, і тому кожен з них не взаємозамінний. За допомогою яких можливе розповсюдження арт-продукції (художні зображення історичних пам'ятників, які належать громаді), сувенірної продукції тощо. Також з допомогою токенів можливий й збір коштів спрямованих на реалізацію громадських ініціатив.

Реалізація запропонованого підходу вимагає внесення відповідних змін до законодавства. Такі нормативні зміни можливі в рамках проведення кодифікації законодавства у сфері права інтелектуальної власності, про необхідність якої вказують як науковці, так і практики [2, с.74-81].

Таким чином, одним із завдань, які повинні вирішуватися при проведенні систематизації царини інтелектуальної власності є вдосконалення правового статусу інтелектуальної власності територіальної громади.

Варто зазначити, що активне впровадження інтелектуальних цифрових технологій дозволить підвищити й ефективність використання комунальних матеріальних ресурсів, зокрема земельних, підвищити рівень правового захисту комунальної власності в цілому.

Список використаних джерел:

1. Закону України «Про місцеве самоврядування». Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/print> (дата звернення: 03.06.2022).
2. Шабалін А. В. Про питання кодифікації законодавства у сфері інтелектуальної власності // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021 № 1. С. 74–81.

СЕКЦІЯ 2.
ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ
ФІНАНСОВИХ, ЗЕМЕЛЬНИХ, МАЙНОВИХ ТА ІНШИХ РЕСУРСІВ
ГРОМАД

HEAT AND POWER USE OF ILLIQUID FOREST CARE WASTE
WITH OPTIMIZATION OF LOGISTICS

Belyaev G.V., PhD, Senior Researcher

Belyaeva I.P., PhD, Senior Researcher

Hartwig A.P., Senior Researcher

Stetsuk V.G., Junior Researcher

Institute of Engineering Thermophysics of the NAS of Ukraine

The paper is devoted to solving logistical problems that hinder the creation of a sustainable system of energy use of forestry waste in Ukraine.

It is these problems that are of key importance, at least at the initial stage of cooperation between forestry and thermal power engineering. [1].

Every year, a number of illiquid wastes are generated in the forestry, which are burned in the forestry enterprises in accordance with the current fire safety rules, with labor and liquid fuel costs, as well as environmental pollution by combustion products.

Such wastes include:

a) Small diameter wood.

b) Root wood.

c) Timber not sold and rejected in time.

d) Wastes from own processing of commercial timber occurring in forestries:

- Solid waste (slab wood, side edges of edged boards).

- Soft waste (bark, sawdust, shavings)[2].

Solutions to this problem include:

- determination of heat generating facilities located within a radius of up to 10, 20 and 30 km and, accordingly, assigning them to 3 categories of economic feasibility of cooperation; objects at a distance of more than 30 km are proposed not to be considered for participation in the project

- conducting an application campaign on the need for fuel chips from these heat generating facilities quarterly during the calendar year;

- design and technical decisions on the organization of storage of fuel raw materials on the territory of forestry enterprises should be based on the modular principle, and the relevant modules should be explored on a real scale.

Such researches were carried out within the limits of departmental topics. The expediency of using different alternative storage methods is explained as follows:

- storage of solid wood in separate piles is possible, taking into account fire safety requirements, only in areas of final felling, where there is free space and requires the return of personnel (subsequently) to these areas for the removal of

wood. The advantages of this method include the absence of the need to allocate a special area for storage.

- storage of wood in a whole form in elongated stacks in a specially designated area is considered fireproof and quite promising. The disadvantages of this method are additional operations for the formation of stacks. Storage in crushed form is considered the most technologically advanced, but also the most dangerous in terms of spontaneous combustion.

The received data and the offered recommendations concerning possibilities of long-term storage of wood in the specified ways.

All tested alternative methods of long-term storage and pre-drying of illiquid wood should be considered suitable for practical use in forestries, and the feasibility of using one or another method depends on the specific type of felling (forest care, sanitary felling, main use) [3]. For example, when felling the main use, it becomes possible to leave logging residues in the area subjected to total felling. In this case, the least labor input corresponds to such a method of storage and pre-drying as the formation of heaps. This possibility is due to a decrease in fire risks on a plane freed from a tree stand.

The use of storage and pre-drying in the form of stacks can be used along roads in cases where further processing into fuel (grinding and drying) is planned not in the forest, but at the heat generating facility. In this case, it is advisable to grind near the road with the simultaneous loading of chips into the chip truck, and the final drying - on the heat-generating object.

References:

1. *Кремньов В.О., Патент на корисну модель України № 48790. Спосіб забезпечення деревним паливом об'єктів теплопостачання, оснащених твердопаливним теплогенеруючим устаткуванням з ручною та механічною системою подачі твердого палива. /Кремньов В.О., Жуков К.Л. // Патент опубліковано 25.03.2010, бюл. № 6/2010.*

2. *Беляєв Г.В. Широко розповсюджені місцеві ресурсоцінні відходи біологічного походження і їх утилізація, як фактор сталого розвитку територій. /Беляєв Г.В., Жуков К.Л., Корбут Н.С., Кремньов В.О., Стецюк В.Г. // Матеріали XXIII міжнародної науково-практичної конференції «Відновлювана енергетика та енергоефективність у XXI столітті», 19–20 травня 2022 року.*

3. *Кремньов В.О. Вплив виробництва і використання місцевого альтернативного палива на основі неліквідних відновлюваних відходів лісівництва на розвиток об'єднаних територіальних громад. /Кремньов В.О., Беляєв Г.В., Жуков К.Л., Корбут Н.С., Стецюк В.Г. // Матеріали XXIII міжнародної науково-практичної конференції «Відновлювана енергетика та енергоефективність у XXI столітті», 19–20 травня 2022 року.*

PROSPECTIVE OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF MEAT PROCESSING ENTERPRISES

Cherednichenko O.O, Ph.D., Associate Professor
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

The food industry occupies an important place in the socio-economic development of Ukraine and territorial communities, while being one of the indicators of the effectiveness of the agro-industrial sector. Dana

Reductions in production, as well as in the purchasing power of citizens, lead to significant reductions in meat consumption. Accordingly, the need for animal proteins is not fully met. Therefore, due to the circumstances, there was an urgent need to solve the problem of strengthening production activities to create high-protein foods.

The meat processing sector is a branch of the food industry that is essential for ensuring a stable socio-economic situation in the country, and also occupies a transitional place in the chain of movement of products to the final consumer [1].

One of the biggest problems today is the inability to provide enterprises with domestic raw materials, which are reimbursed by imported products of poor quality. Currently, farms have a fairly low level of load, due to lack of raw materials and insufficient demand for finished products, due to reduced purchasing power of consumers. Moreover, the contribution was made by rising prices for materials, which in turn led to an increase in the cost of finished goods. All these factors have a negative impact on the financial results of most farms. Unfortunately, now there is a situation of declining profitability and increasing the number of unprofitable enterprises. However, despite the fact that costs are becoming more significant and the general deficit in market demand is falling, prices are becoming higher [2].

To date, the state of the livestock industry is not able to fully meet all the needs of processors, and after the full-scale Russian invasion of Ukraine, many companies found themselves in battlefields or under occupation.

The craft factory of Savin Product LLC has been producing exclusively healthy natural sausages for over 13 years. Savin Product pays special attention to children's, dietary, gluten-free and lactose-free products. The range of products of Savin Product LLC includes more than 50 types of meat products [3]. The company's technologists are constantly working hard to expand the range of products of the company.

To further expand the company's product range and reduce production costs, as well as increase the range of consumers and better meet their needs, several improved recipes were proposed, one of which is for "Sausage Nutrition".

To compare the quality and economic indicators used a control sample using the company's recipe and research, which replaces some raw materials or changes the cost norms. After analyzing the results, we found that the change in the recipe had a positive effect on the cost of raw materials, which was reduced by almost three times (by UAH 15,378.49). This was mostly due to the rejection of expensive ingredients such as caviar and nori. Sugar, sodium nitrite and water were also removed from the recipe. Instead, spelled flour and champignon mushrooms were added to compensate

for the missing caviar. However, this replacement increased the concentration of chicken fillet and sunflower oil by 7% of each ingredient.

In general, the change in the recipe did not significantly affect the production process, changing the color of the minced meat from pale yellow to pale gray. The taste of mushrooms is not expressed. There is a slight fresh smell of salt, other foreign odors are not detected.

All other costs remain the same, as the technology for the production of each individual model has not changed.

In general, it should be noted that the reduction of the cost level allows to increase the profit from sales, and this is extremely important for the enterprise. That is why the proposed changes in the product recipe are cost-effective and efficient, and most importantly, they do not significantly affect the quality and taste of these products.

Today, meat processing enterprises are forced to work in conditions of limited resources, outdated material and technical base, lack of funding and labor, unresolved social and labor issues, low level of organization of production activities, consumer purchasing power and competitiveness, etc. That is why it is important to solve problems with various measures that contribute to the development of this industry.

References:

1. Cherednichenko O., Dediakina A., Fedonyuk O. *Economic assessment of the effectiveness of the introduction of new technology for the production of canned meat // Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 22-26. URL: https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/05/DYNAMICS-OF-THE-DEVELOPMENT-OF-WORLD-SCIENCE_13-15.05.20.pdf.*
2. Cherednichenko, Olena, Bal-Prylypko, Larysa. *Rationale and economic feasibility of improving the technology of long-term storage of meat products // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. - 2020. – Vol. 548(2). – Pp. 022053.*
3. *Savin Product website. URL: <https://savinproduct.com.ua/>.*

THE INFLUENCE OF SOCIAL FACTORS ON THE STATE OF THE LABOR MARKET OF SPECIALISTS IN THE REPUBLIC OF BELARUS

Moskalevich G.N., Ph.D. legal Sciences, Associate Professor
Minsk Innovation University

The formation of market relations in the Republic of Belarus involves the formation of all types of markets, among which a special place is occupied by the labor market, which is always accompanied by an aggravation of the problems of placement and use of labor resources. The labor market is a necessary and integral element of the economy of any developed state. Being an economic category, the labor market is at the same time closely connected with social processes. Unlike other markets, the specificity of this market is that here the object of contracts is the person himself, his/her ability to work.

An important segment of the total professional labor market is the labor market of specialists, which determines the dynamic development of all aspects of society, since qualified personnel play a huge role in the development of enterprises and the state.

The study of the formation of a market system of management and directly the labor market of specialists is one of the most urgent tasks of modern science.

By the term "specialists», we mean a special part of workers who have a number of characteristics: the presence of higher or secondary specialized education; engaging in professionally complex mental work; performance of special functions for the management of enterprises; constant accumulation and improvement of knowledge, skills and abilities in the course of their professional activities. All these qualities are aimed at the effective development and competitiveness of enterprises and organizations. The labor market of specialists is formed under the influence of many factors, including socio-economic factors that determine the demand and supply of labor.

In the last five years, signs of a qualitatively new situation in the labor market have appeared in the Republic of Belarus - the formation of such a system of economic relations between employers and employees in the country, in which employment and cash income of the latter are determined by the conjuncture of labor supply and demand for it. Under these conditions, it is necessary to achieve deep structural transformations in production and employment, while observing, as rightly emphasized by G.M.Gazievaa reasonable compromise between economic efficiency and social results. The market itself is not capable of providing such a compromise; it requires purposeful state regulation, expressed in the creation of new and the preservation of existing jobs in promising sectors of and reducing the population's need for jobs. To solve this problem, fundamentally new approaches are needed in the field of employment at the macro level [1].

The labor market, like any commodity market, is based on supply and demand. Demand in this case appears in the form of the need to occupy vacant jobs, and supply is the presence of an unemployed labor force or a desire to change jobs. There

is a competitive struggle between employees to occupy a particular job or perform work, and on the other hand, between employers to attract the right labor force.

An increase in the number of able-bodied population and at the same time a reduction in the number of people employed in the national economy contributes to the expansion of the list of labor-surplus professions, primarily specialists. The supply exceeded the demand for specialists and employees. Leading in the list of labor-surplus professions are economists and lawyers. For a specialist who does not have sufficient practical work experience, the chances of employment are minimal.

There is a shortage of medical workers, software engineers, foremen, but in the labor surplus situation in the labor market, the need for specialists in these professions is explained by economic reasons - moving to other sectors of the economy. Today in the Republic of Belarus there is an acute shortage of working specialties on the market, drivers, food sellers, cooks and owners of construction specialties can easily find jobs, among highly qualified workers there is a demand for doctors, teachers, engineers and accountants [2]. In Minsk, the most demanded professions in 2022 are a bricklayer, a nurse, a doctor and a salesman. In recent years, the educational level of the unemployed has risen significantly. The most vulnerable in the labor market are women, especially those without work experience or those with specialties in which preference is given to men when hiring. Nevertheless, the proportion of young people among specialists in the national economy, although slowly, is increasing. At the same time, the number of workers in the older age groups (50–55 years and older) is steadily increasing. The highest proportion of specialists of this age is in science and scientific services, which is quite understandable and justified.

When forecasting and planning socio-economic development, including the need for specialist personnel, it is necessary to take into account the above data, especially in the medium and long term. This will reduce disparities in the labor market. Practice shows that without the development of measures of state influence on the labor market, it is impossible to increase the efficiency of the economy. In all countries with developed market economies, the labor market is regulated.

References:1. *Gazieva, G. M. Factors in the formation of demand for labor and the problems of its forecasting in the economy in transition: dis. ... ekonomysciences: 08.00.01 / G. N. Gazieva. – Ufa, 2000. – 178 p.*

2. *The most demanded professions in 2022-2025: a list [Electronic resource]. – Access mode: <https://pro2020god.ru/samye-vostrebovannye-professii-v-2020-2025-godah-spisok/>. – Access date: 06/02/2022.*

«EXPERIENCE ECONOMY» IN LOCAL COMMUNITIES FOR COPING WITH THE ECONOMIC AND PSYCHOLOGICAL CONSEQUENCES OF WAR

Tetyana Nikolaychuk, Master of Law, PhD (economic sciences)
State Organization «Institute of Market and Economic and Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine»

The economic and environmental development in the field of nature management in Ukraine requires the formation of new regulatory mechanisms that will take into account their economic and material nature. This is particularly true in the aftermath of disasters such as wars. The areas protected through the Nature Reserve Fund of Ukraine are not only regional nature protection centers, which ensure the ecological well-being and health of the population, but such territories should also be developed in symbiosis with the economic and ecological needs of local communities and regions in the postwar period. They could help overcome the traumas and losses of the war. At the same time, protected natural areas that have been adversely affected by the war must be restored.

The research purpose is to determine and institutionalize the main cost-effective forms of economic activity in protected areas, and the formation of cooperation's vectors of nature reserve fund with territorial communities and regional business groups. For example, franchising agreements are determined [1,15-16], not only as forms of contractual cooperation, but also as innovative start-up concept in the field of reserve fund, the possibility of carrying out economic activity under a state brand (logo, trademark), obtaining additional guaranties for the development of businesses and the formation of constant investment flows to protected areas. Thanks to franchising agreements, I propose the formation of double investment flow to protected areas: passive – for the use of the brand (logo) of the protected area itself, active - dividends for the actual production or services provided by the subject of business activity.

As a start-up concept, franchising, has effective advantages both for the franchiser in the person of a public partner (government and protected areas), and for the franchisee in the person of a private partner (table 1).

Table 1

Franchising tools					
brand	logo	idea	copyright or related rights	patent	trade mark

Research activities:

- Formation of a communication basis (creation of a mobile application containing all information about the resource potential of the protected area and region, existing business vectors, etc.);
- Modeling of economic and ecological grow of protected areas, as a comfortable environment for recreation, holidays, tourism, etc. in the postwar period, for example cybernetic planning[2, 14-16](Fig. 1);

- Introduction of effective cooperation tools for businesses and financial institutions that will expand the environmental financing or loans (banks and credit unions cooperation) for such entrepreneurs [3, 255];
 - Creation of platforms for the eco-innovative projects (start-ups) and “chess business model“;
 - environmental development as “experience economy” activities for Ukrainian soldiers, policemen, and other people.

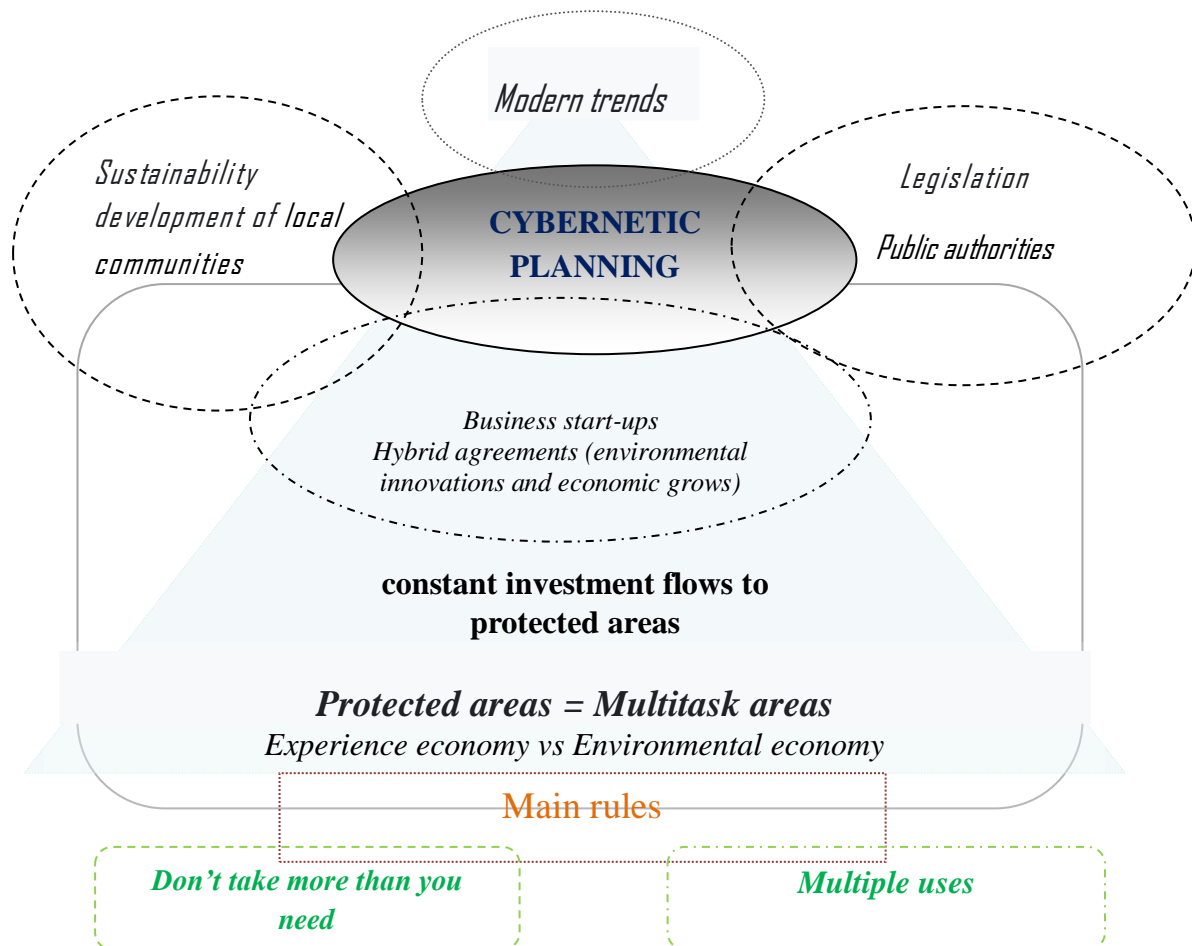

Fig. 1. Protected areas as Multitask areas

Attracting of the investment flows in the industry of reserve affair is one of the most actual issues nowadays, as there are facilities of nature reserve fund of Ukraine have considerable economical and environmental potential for the development of innovative forms of conducting economic activity.

References:

1. Ніколайчук Т. Використання франчайзингових угод у сфері заповідного фонду: позитивні та негативні аспекти. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2019. № 4 (2) С. 14-20. <https://doi.org/10.32750/2019-0202>.
2. Ніколайчук Т. Розробка методу кібернетичного планування як інструменту сучасного розвитку заповідної справи. Science Rise. 2019. № 6 (59). С. 13-18. <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2019.172245>.

3. *Николайчук Т. Страхування економіко-екологічних ризиків як інноваційно-інвестиційний інструмент підтримки еко-підприємців у сфері природно-заповідного фонду України. Економічні інновації. 2021. № 3 (80). С. 245-268. [https://doi.org/10.31520/ei.2021.23.3\(80\).254](https://doi.org/10.31520/ei.2021.23.3(80).254).*

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

Боровик П.М., канд. екон. наук, доцент
Недигало А.А., здобувач вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Вітчизняні податки за використання сільськогосподарських угідь, не дозволяють мобілізувати доходи місцевих бюджетів у розмірах, достатніх для фінансування заходів з поліпшення земельних та не стимулюють ефективне використання земельних ресурсів вітчизняними землекористувачами.

Зокрема, не дивлячись на те, що механізм справляння земельного податку дозволяє частину дохідної бази бюджетів базового рівня а також регулювати земельні відносини в сільськогосподарській галузі економіки, він має цілий ряд недоліків, ключовим з яких є відсутність зв'язку між розмірами земельного податку та фактичною величиною рентних доходів від землекористування. Наслідком цього є низькі ставки земельного податку, які не дозволяють сформувати надійне джерело фінансування землеохоронних заходів.

Крім земельного податку складовою земельних податкових платежів в Україні є плата за оренду земельних угідь державної і комунальної власності.

Це єдиний в Україні податок, ставки якого зазначені не в Податковому кодексі України чи інших нормативно-правових актах з оподаткування, а визначаються договорами оренди земельних ділянок, що, на наше глибоке переконання, є ключовим недоліком механізму справляння цього платежу.

Результати аналізу положень податкового законодавства, якими регулюється порядок справляння єдиного податку для суб'єктів агробізнесу засвідчили, що цей податок також має недоліки, основним з яких є те, що платники єдиного податку IV групи звільнені від сплати більшості ресурсних платежів, внаслідок чого в бюджетах муніципалітетів аграрних регіонів бракує джерел фінансування робіт, пов'язаних з охороною і відновленням природних ресурсів [1].

Крім того, суттєвим недоліком сучасної вітчизняної сукупності земельних платежів податкового характеру є відсутність податків на ринкові операції з земельними угіддями а також за надмірну концентрацію земельних угідь окремими землевласниками чи землекористувачами, що стало можливим в результаті легалізації ринку агроугідь.

Також слід зазначити, що недостатні стимулюючі та стримуючі властивості земельних податкових платежів не дозволяють належним чином врегулювати проблеми розвитку земельних відносин, внаслідок чого знижується родючість землі та скорочуються площі сільгоспугідь, що в

майбутньому спричинить суттєві збитки для агросфери та створить загрози для продовольчої безпеки країни.

Перелічені проблеми потребують негайного та ефективного вирішення, що цілком можливе шляхом вдосконалення порядку справляння земельних податків, які функціонують в аграрній галузі економіки.

При цьому, оптимальні механізми справляння земельних платежів повинні забезпечити поєднання інтересів товаровиробників та муніципалітетів при формуванні дохідної бази бюджетів місцевих громад, забезпечення належного фінансування заходів з охорони і поліпшення природних ресурсів, стимулювання розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення а також комплексне регулювання земельних відносин через оподаткування угідь.

Практичними шляхами вирішення перелічених завдань, на наше глибоке переконання, повинні бути:

- розробка та запровадження нового порядку визначення бази справляння земельного податку, що має формуватись на основі щорічних розрахункових рентних доходів від вирощування основних для відповідного регіону культур;

- внесення змін до чинного законодавства стосовно того, щоб розміри ставок плати за оренду землі державної та комунальної власності встановлювались не в договорах оренди землі, що відповідає сучасним реаліям, а в законодавчому порядку;

- зобов'язання платників єдиного податку IV групи сплачувати всі ресурсні податки та платежі;

- запровадження податку за монополізацію земельних угідь сільськогосподарського призначення.

Саме перелічені заходи, які слід запроваджувати виключно після нашої перемоги у війні, забезпечать посилення регулюючих функцій земельного оподаткування, що, в свою чергу, дозволить державі стимулювати ефективне використання земельних ресурсів місцевих громад.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 25.05.2022 р.).

АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІН КЛІМАТУ: ПРОГНОЗОВАНІ ПЕРЕВАГИ ТА ВИГОДИ

Буднік С.В., д-р геогр. наук, старший науковий співробітник
Центральна геофізична обсерваторія імені Бориса Срезневського

Серед наслідків змін клімату називають деградацію та опустелювання сільськогосподарських земель [1-2 й ін.], зміни мікроклімату населених пунктів та руйнівні повені від інтенсивних злив [3-4 й ін.]. Разом з тим спостерігаються зміни в родючості орного шару ґрунту й врожайності сільськогосподарських земель [5 й ін.]. Виникають ряд проблем зі здоров'ям у населення, через перегрів будівель й повітря у селітебних зонах, що також створює проблеми в існуванні насаджень у них й ін. Тож нагально існує потреба в адаптації територій населених пунктів й сільськогосподарського призначення до змін клімату. Основні питання, які належить вирішити при організації території населеного пункту у зв'язку зі змінами клімату, лежать у площині зниження наслідків від нагрівання поверхонь та їх затоплення при інтенсивних зливах.

Нагрівання поверхонь добре зменшує деревна рослинність, що добре зарекомендувала себе в цьому зв'язку в різних природних зонах світу. Й тут у нагоді може бути досвід по вирощуванню лісових насаджень у степу, що був заснований В.Докучаєвим (ботанічний заказник ім. К.Юницького), за допомогою системи загат, що з одного боку попереджували розвиток ерозійних процесів на схилових землях, а з іншого – створювали умови для підвищення зволоження ґрунтового покриву. На даний час існує декілька систем землеробства й організацій території землекористування, що сприяють покращенню мікроклімату, збереженню вологи у ґрунті й родючості ґрунтів [6-8 та ін.].

Ріст населених пунктів, відставання переобладнання колекторної мережі в них, побудованої орієнтуючись на величини злив, що спостерігалися 40-50 років тому, на тлі коливань клімату викликають необхідність перегляду самих принципів організації території, як населених пунктів, так і території землекористування взагалі. Організація території землекористування повинна бути орієнтована на ґрунтозахист й попередження його деградації. З цією задачею добре справляється система протиерозійних заходів, досвід розробок й впровадження якої в нашій країні є чималим [6-8 та ін.].

Для забезпечення стійкості споруд й не допущення перегрівання поверхонь в населеному пункті й на сільськогосподарських угіддях, споруди мають бути підсилені деревною або чагарниковою рослинністю, що також вписуються в планування населеного пункту.

Комплекс гідротехнічних і лісомеліоративних заходів, застосований в населеному пункті та на сільськогосподарських угіддях, забезпечить безпеку населення і матеріальних цінностей від несприятливої дії природного середовища в умовах коливань клімату, збереження орного шару ґрунту й його родючості (від дії високих температур та руйнівних повеней).

Список використаних джерел:

1. Bates, B.C., Z.W. Kundzewicz, S. Wu and J.P. Palutikof, Eds. *Climate Change and Water. Technical Paper of the Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC Secretariat, Geneva, 2008. 210 pp.*
2. *Изменение климата и земля: Специальный доклад МГЭИК об изменении климата, опустынивании, деградации земель, устойчивом управлении земельными ресурсами, продовольственной безопасности и потоках парниковых газов в наземных экосистемах. Резюме для политиков. // Под ред. П. Р. Шукла, Д. Ски, Дж. Мэйли и др. МГЭИК, 2019. 39 с.*
3. DeGaetano A. T., Castellano C. M. *Downscaled Projections of Extreme Rainfall in New York State. Technical Document. Northeast Regional Climate Center Cornell University Ithaca, NY. 2017. 35 p.*
4. Budnik S.V. *Spatio-Temporal Change of Atmospheric Precipitation on Territory of North-West of Ukraine. // Journal of Atmospheric Science Research. Vol 2, No 4 (2019). P.4. DOI: <https://doi.org/10.30564/jasr.v2i4.1564>.*
5. Budnik S.V. *Actions on Humidifying Catchments of the Rivers and to Counteraction to the Spontaneous Phenomena Caused by Changes of a Climate. // Hydrology. 2020. Vol. 8, No. 1, 2020, pp. 1-6. doi: 10.11648/j.hyd.20200801.11.*
6. Булигін С.Ю. *Формування екологічно сталих агроландшафтів.- К.: Урожай, 2005. - 300 с.*
7. Герасименко В.П. Кумани М.В. *Рекомендації по регулюванню ґрунтово-гідрологічних процесів на пахотних землях - Курск: 2000. - 84 с.*
8. *Методические указания по проектированию противозерозионной организации территории при внутрихозяйственном землеустройстве в зонах проявления водной эрозии.- М.: Агропром СССР. - ГИЗР.- 1989. - 80 с.*

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Васильєва О.О., д-р екон. наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

Основними завданнями об'єднаних територіальних громад на базі сільських населених пунктів є створення нових умов розвитку трудового потенціалу: підвищення ефективності використання природних ресурсів, розвиток підприємницьких ініціатив, удосконалення й розвиток сільської інфраструктури, сприяння соціальній інтеграції та зниженню рівня бідності, зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище [1].

Результатом політики децентралізації в контексті Стратегії сталого розвитку є реалізація формату сільських територій, що відповідає світовим та європейським стандартам. Аналіз процесів адміністративно-територіальної реформи, незважаючи на їх значні позитивні ефекти та наслідки, дозволив окреслити ряд проблем та ризиків, що заважають сталому розвитку. До сильних сторін ресурсного забезпечення процесу децентралізації в контексті Стратегії сталого розвитку можна віднести: укрупнення територіальних громад на засадах їх добровільного об'єднання; мінімізація бюрократизму; удосконалення бюджетного та податкового законодавства в частині міжбюджетних відносин; розширення дохідних джерел місцевих бюджетів; розширення

податкової бази (податок на нерухоме майно); закріплення на законодавчому рівні права органів місцевого самоврядування диференціації ставок місцевих податків і зборів; наявність ДФРР та субвенції на соціально-економічний розвиток територій; наближеність публічних послуг до споживача. Можна виділити також слабкі сторони, на які потрібно звернути увагу й вживати заходів щодо їх усунення чи мінімізації: низька кваліфікація кадрів органів місцевого самоврядування; слабе розмежування функцій, цілей та завдань, їх нечіткість; недосконалість нормативно-правової бази; низький рівень контролю за використанням коштів з боку громади; відсутність досвіду з розроблення стратегій та планів соціально-економічного розвитку громад; неготовність органів місцевого самоврядування до співпраці з бізнесом із питань соціально-економічного розвитку. Наявність проблемних моментів обумовлює існування певних ризиків та загроз: прийняття рішень неналежної кваліфікації; виникнення місцевої олігархії; втручання стейкхолдерів у діяльність громади; реалізація одиничних амбіцій; ускладнення координації дій; труднощі узгодження цілей; дезінтеграція діяльності; автономізація цілей; корупція. Водночас, зазначені позитивні та негативні фактори відкривають нові можливості: сприяння розвитку бізнесу на території громади за рахунок узгодження стратегічних пріоритетів та завдань, а також завдяки зростанню місцевого бюджету; ефективне використання трудового потенціалу, підвищення мотивації праці; спрощення адміністративних процедур; вибір пріоритетів місцевого розвитку; підвищення якості життя мешканців конкретних громад; підвищення якості технічної та соціальної інфраструктури; міжмуніципальне та державно-приватне партнерство; створення кластерів та точок зростання [2]. Вирішення зазначених викликів та мінімізація ризиків сприятимуть створенню фінансово незалежних спроможних громад, які зможуть розвивати свій територіальний потенціал.

Децентралізація влади як інституційний чинник реалізації концептуальних положень сталого розвитку має позитивний вплив на диверсифікацію розвитку сільських територій, на підвищення якості життя та добробуту сільського населення за рахунок гармонізації соціально-економічного розвитку територій та оптимізації міжбюджетних відносин.

Список використаних джерел:

1. Калетнік Г. М., Мазур А. Г. *Науково-теоретичні засади формування та розвитку людського капіталу в сільських територіях. Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики. 2016. № 10. С. 7-25.*
2. Васильєва О.О. *Трудовий потенціал аграрної сфери як базовий імператив сталого розвитку : монографія. Запоріжжя : видавець ФОП Мокшанов В.В., 2021. 384 с.*

АНАЛІЗ ЯКОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПАСПОРТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПРИКАРПАТТЯ

Васильченко С.М., канд. екон. наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Інвестиційний паспорт є ключовим маркетинговим інструментом громади. Крім того в умовах війни інвестиційний паспорт громади стає головним орієнтиром для бізнесу, який здійснює релокацію підприємств з зони бойових дій. За даними Мінекономіки, станом на 28 квітня релокацію здійснили понад 400 підприємств, з яких 216 вже відновили свою роботу. Ще для близько 500 підприємств підібрані майданчики, і вони знаходяться на різних стадіях транспортування [1]. Чи розроблені та яка якість інвестиційних паспортів громад Івано-Франківської області?

Маркетинг території та маркетинг інвестиційних можливостей громади, як будь-який комплекс маркетингу, повинний проводитись за стандартною та відомою методикою, а також містити увесь необхідний набір параметрів громади, які можуть зацікавити потенційних інвесторів та вплинути на їх інвестиційні рішення. Тому, аналізуючи якість інвестиційних паспортів громад, ми використовували в якості такого методологічного інструменту аналізу широкодоступний шаблон інвестиційного паспорта з Посібника для місцевого самоврядування ТГ, підготовленого в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки Європейського Союзу [2]. Запропонований шаблон інвестиційного паспорта містить 12 розділів з чітко визначеним змістом. Це дає можливість об'єктивно оцінити інвестиційні паспорти громад кількісно за 12-ти бальною шкалою: один розділ – один бал. Чим більше розділів містили інвестиційні паспорти громад та чим більше вони збігалися за змістом із запропонованим зразком, чим змістовнішими були ці розділи, тим більшою була підсумкова оцінка. Аналіз якості інвестиційних паспортів територіальних громад проводився шляхом моніторингу тих паспортів, які розміщені на офіційних сайтах ТГ Прикарпаття (62 територіальні громади) і посилання на які можна знайти на ресурсі <https://decentralization.gov.ua/>. Однак, якщо при моніторингу сайту, нами не було виявлено інвестиційного паспорта громади, ми звертались до пошукової системи GOOGLE задля пошуку такого документу на інших веб-ресурсах. На момент проведення аналізу сайти лише дев'ятьох громад Івано-Франківської області (Болехівської, Букачівської, Вигодської, Долинської, Івано-Франківської, Калуської, Коломийської, Коршівської та Чернелицької) мали посилання на інвестиційні паспорти.

Підсумкова загальна оцінка якості інвестиційних паспортів громад Івано-Франківської області виявилась невисокою (Рис.1). Середній бал склав 6,12 (за 12-ти бальною шкалою), тобто якість інвестиційних паспортів громад задовільна. Основні недоліки інвестиційних паспортів полягали у недотриманні структури, відсутності окремих розділів, або в їх недостатній інформативності. Так найбільша кількість паспортів недоотримали бали за відсутність змісту та

історії громади. Середній бал, отриманий інвестиційними паспортами за ці розділи склав 0,22 та 0,17 бали з 1-го можливого відповідно. Недостатньо інформативними виявились такі важливі розділи інвестиційного паспорту, як «Ресурсно-сировинний потенціал», «Природно-географічні та кліматичні умови», «Транспортна інфраструктура», «Соціальна інфраструктура» та «Пропозиції для інвестора», що сильно вплинуло на загальну оцінку якості інвестиційних паспортів. Так середній бал, отриманий інвестиційними паспортами громад за розділ «Транспортна інфраструктура» склав 0,61, за розділ «Природно-географічні та кліматичні умови» – 0,57, за розділ «Соціальна інфраструктура» – 0,5 бали, за розділ «Ресурсно-сировинний потенціал» – 0,49 бали, за розділ «Пропозиції для інвестора» – 0,46 бали. Загальну оцінку ІІІ Івано-Франківської ТГ (4,1 бали) суттєво знижувала відсутність об'єктивних даних щодо інвестиційних можливостей громади, оскільки данні інвестиційного паспорта міської ради сформовані станом на 2019 рік і не відображають сучасний стан громади, яка значно виросла в процесі реформи децентралізації.

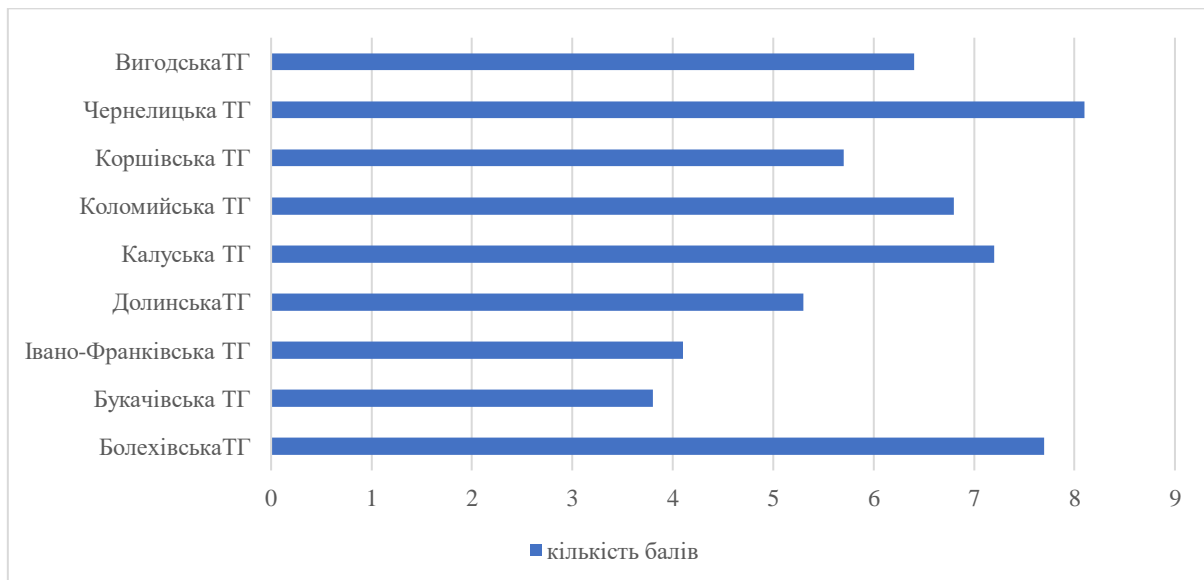

Рис. 1. Загальна оцінка якості інвестиційних паспортів громад

Оцінка якості інвестиційних паспортів за кuartилями виглядає так: всі інвестиційні паспорти (100%) оцінені не нижче 3 балів включно (перший кuartиль), з них 4 паспорти (44%) отримали вище за 3 і до 6 балів включно (другий кuartиль), а паспорти 5 громад (56%) отримали вище за 6 і до 9 балів включно (третій кuartиль), і жодна громада не представила інвестиційний паспорт, який би зміг набрати вище за 9 балів і до 12 балів включно (четвертий кuartиль).

Список використаних джерел:

1. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. URL : <https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechtyu-efektyvne-upravlinnya-v-konteksti-priory-tetiv-povojennoho-rozvytku>

2. *Моделювання ефективної фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації. URL : chrome-extension : // efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fdecentralization.gov.ua%2Fuploads%2Flibrary%2Ffile%2F568%2F4.pdf&clen=864311&chunk=true*

ЕФЕКТИВНІСТЬ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Вінницька О. А., канд. екон. наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Основним інструментом змін територіальної організації влади та бюджетно-податкової системи стала адміністративно-територіальна реформа, що в свою чергу забезпечила поновлення податкових надходжень до місцевих бюджетів. Оскільки основною метою фінансової децентралізації є створення заможних і фінансово незалежних об'єднаних громад, які виконуватимуть ряд власних або делегованих витратних повноважень.

Дослідження системи формування доходів місцевих бюджетів до початку реформи місцевого самоврядування та внесення змін до Податкового та Бюджетного кодексів свідчить про відсутність стимулів для органів місцевого самоврядування до збільшення власних доходів та високий рівень залежності місцевих бюджетів від матеріальної допомоги з державного бюджету. Тому зміни, внесені з кінця 2014 р., мали на меті забезпечити зацікавленість влади на місцевому рівні у примноженні дохідної частини місцевих бюджетів та ефективному використанні власного фінансово-економічного потенціалу [1].

З початку фіскальної децентралізації було внесено ряд змін до бази доходів об'єднаних громад, основними з яких були:

- встановлено норматив відрахування податку на прибуток приватних підприємства (10% до обласних бюджетів);
- зменшено ставку відрахувань до місцевих бюджетів податків і збори з фізичних осіб від 100% до 75% (15% до обласних бюджетів, 60% до бюджетів районів, міст обласного значення та ОТГ);
- встановлено норматив відрахувань від орендної плати за користування надрами загальнодержавного значення для видобутку нафти, природного газу (5%) та видобуток інших корисних копалин (25%);
- встановлено норматив відрахувань акцизного податку на паливо, виробленого або ввезеного на територію України (13,44%), введено акцизний податок з реалізації в роздрібній торгівлі (5% від вартості);
- віднесені до місцевих податків на майно, єдиного податку та ін. [2].

Слід зазначити, що всі зміни стосуються загальнодержавних податків та зборів, тоді як місцеві податки не мають суттєвого впливу на розвиток громади, навіть більше, вони не передбачають у більшості випадків, загальні статті видатків органів місцевого самоврядування.

З 2014 року основні податкові платежі віднесені до місцевих бюджетів не вирішували першочергових проблем громад, і навіть більше, створено умови для диференціації розвитку територій, тому акцизний податок на паливо отримують громади, розташовані поблизу автомагістралей національного та міжнародного значення, а такий привілей має незначна кількість громад. Тому сьогодні є надзвичайно гостре питання реформування податкової системи, особливо у питанні віднесення певних фіскальних платежі у кількості місцевих податків і зборів. Процеси фіскальної децентралізації, які почалися у 2014 році надали нові можливості для місцевого самоврядування:

- самостійне формування місцевих бюджетів;
- прямі міжбюджетні відносини;
- розширення бази оподаткування тощо [3].

Проте кроки, зроблені у сфері децентралізації, поки не відрізняються продуктивністю. Реформа міжбюджетних відносин відбувається з відсутністю чіткого розподілу повноважень між органами державного та місцевого самоврядування. Недоліки системи формування власних доходів місцевих бюджетів зменшують можливість досягнення реальної фіскальної самодостатності, так і існуючої система міжбюджетних трансфертів у багатьох випадках порушується справедливості фінансового вирівнювання і не відіграє стимулюючої ролі для розвитку. Недосконалість критеріїв формування заможних громад, політичні або особисті мотиви призводять до створення частини громад, не в змозі в короткостроковій перспективі забезпечити належний рівень забезпечення послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства, що посилює соціально-економічну диференціацію у розвитку територій України.

Пріоритет розвитку податкової системи в рамках нової архітектури адміністративно-територіального устрою буде відбуватися збільшенням надходжень до місцевих бюджетів, що дозволить виконувати покладені на органи місцевого самоврядування повноваження [4].

Головною метою податкової системи в новій адміністративно-територіальній площині має стати розподіл фіскальних платежів між різними рівнями бюджетної системи, що дасть змогу якісно надавати соціальні послуги населенню та впливати на територіальний розвиток. Податкова система має бути стійкою, тому необхідно припинити практики щорічних змін, що ускладнює її планування та посилює незбалансованість місцевих бюджетів. Місцеві податки та збори мають включати податок на доходи фізичних осіб, надходження від яких до місцевих бюджетів складають лівову частку всіх податкових надходжень.

Список використаних джерел:

1. Галамай Р. Я. Шляхи підвищення ефективності справляння податків до бюджетів територіальних громад на основі податкового менеджменту. *Регіональна економіка*. 2020. №4(98). С. 86-92. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-4-11>.

2. Карлін М. Використання пропорційного підходу до оподаткування в Україні: проблеми та можливі способи їх розв'язання. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 1. С. 85-90.

3. Пелехатий А. О. Бюджетна політика розвитку територій: методологія дослідження. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 476-484. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-3-476-484>.

4. Вінницька О. А., Корнієнко Т. О., Чвертко Л. А. Місцеві податки як джерело доходів місцевих бюджетів. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: "Економічні науки". 2021. №11. С. 18-24 <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-11-7675>.

ВНЕСОК ІМПАКТ-ІНВЕСТУВАННЯ У ЕКОНОМІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Волосяк М.В., канд. екон. наук, доцент

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Вирішення будь-яких соціальних проблем територіальної громади міститься в її економіці, і будь-яке оптимальне і виважене рішення потребуватиме скоординованих зусиль з боку громади, місцевої влади та приватного сектору. Громади представляють потреби та можливості, місцева влада може забезпечити інфраструктуру для задоволення цих потреб і можливостей, а приватний сектор може надати досвід та капітал для задоволення потреб і реалізації можливостей. Саме імпаکت-інвестування може забезпечити засоби для поєднання дій громади, підтримки місцевої влади та приватного капіталу для досягнення взаємовигідних сталих результатів.

Імпаکت-інвестиції (інвестиції соціального впливу, соціально-перетворюючі інвестиції) – це інвестиції, здійснені в компанії, організації та фонди з наміром створити соціальний та екологічний вплив разом із фінансовою віддачею. Зростання імпаکت-інвестування надає капітал для підтримки вирішення найактуальніших світових проблем у таких секторах, як сільське господарство, доступне житло, доступне медичне обслуговування, екологічно чисті технології [1]. Об'єктом інвестицій при імпаکت-інвестуванні є комерційні та некомерційні підприємства, які, поряд із рентабельним бізнесом, здатні генерувати вимірювані соціальні та екологічні впливи.

На державному рівні є чітке усвідомлення, що імпакт-інвестування – це «суттєва можливість мобілізації капіталу в інвестиції, які спрямовані на вимірюваний позитивний соціальний, економічний або екологічний вплив поряд з фінансовою віддачею» [2]. Тому наприкінці 2021 року на порталі «Дія.Бізнес» з'явився розділ – «Платформа для залучення імпакт-інвестування». Це дозволить підприємцям подати свої імпакт-інвестиційні проекти, а інвестори зможуть знайти для себе цікаві проекти для інвестицій.

Хоча світова практика корпоративної соціальної відповідальності доводить, що вплив імпакт-інвестування існує вже протягом десятиліть. І.М. Вигівська, Г.Ю. Хоменко, К.В. Шумило [3] у своєму дослідженні проводять порівняльний аналіз різних видів соціально-відповідального інвестування, де цікавим є порівняння сутності, мети, ризиків імпакт-

інвестування та венчурної філантропії. Автори наголошують, що «імпаکت-інвестування не має часових обмежень. Даний підхід передбачає фінансування проектів за принципом «стільки, скільки буде необхідно» [3]. І це безумовно є плюсом цього виду соціально-відповідальних інвестицій.

Імпаکت-інвестування описується (і відрізняється від інших видів інвестицій) трьома основними принципами:

1) Очікування фінансової прибутковості: імпакт-інвестор очікує отримати фінансову рентабельність інвестованого капіталу, нижче домінуючої ринкової ставки, за ринковою ставкою або навіть вище.

2) Намір вирішувати соціальні чи екологічні виклики (тобто вплив чи прагнення): на додаток до фінансової прибутковості інвестор прагне досягти позитивного впливу на суспільство та / або навколишнє середовище.

3) Зобов'язання щодо вимірювання та звітування щодо передбачуваного соціального впливу та впливу на навколишнє середовище: вплив інвесторів здійснюється для вимірювання ефективності, використовуючи стандартизовані показники.

Також за останні роки вітчизняні науковці приділяють увагу особливостям здійснення імпакт-інвестування в Україні. Так І.А. Ломачинська [4] визначає імпакт-інвестиції як «ефективний інструмент вирішення «провалів» ринку і держави», зазначаючи важливі умови розвитку імпакт-інвестування в Україні [4, с.20-21].

Ю.В. Єльнікова [5] наголошує на важливості імпакт-інвестування в запобіганні природних катастроф в Україні. Авторка характеризує проблемні моменти, які обмежують розвиток імпакт-інвестування, і пропонує «підхід до оцінки імпакт-проектів під загальною назвою: п'ятимірна матриця імпакт-інвестиційного скорінгу, який дозволить оцінити раціональність та необхідність імпакт-інвестування» [5, с.310-311].

Що стосується вирішення нагальних соціальних потреб територіальних громад, то бажання та готовність громадськості, ОМС вдосконалюватись є надзвичайно важливими: потрібно залучати інвесторів з наявним капіталом для фінансування соціальних ініціатив.

Імпакт-інвестиції передбачають стратегічну, цілеспрямовану, довгострокову політику у громадах, що приносить взаємні вигоди усім учасникам цього процесу. Імпакт-інвестори (у т.ч. внутрішні) можуть нарощувати місцевий потенціал, а також пілотувати та вдосконалювати бізнес-моделі, роблячи ставку на довгострокову економічну віддачу. І тут мова вже йде про економічну інтеграцію імпакт-інвесторів, яким важливо співпрацювати та підтримувати місцеві організації, щоб забезпечити роботу наявних ресурсів для створення місцевого багатства та робочих місць. Підтримка з боку органів місцевої влади відіграє важливу роль у заходженні імпакт-інвестицій в територіальні громади.

Коли в Мостівській територіальній громаді Вознесенського району Миколаївської області розроблявся проєкт «Реабілітаційний центр надання соціально-медичних послуг людям похилого віку, учасникам АТО та дітям (інклюзія)», місцеву владу цікавив соціальний ефект від інвестування, оскільки

проблеми саме у цій сфері суспільного життя є найбільш актуальним. Тобто імпаکت-інвестиції важливі для інклюзивного розвитку та спрямовуються на вирішення не лише актуальних соціальних, екологічних, управлінських проблем, а й на досягнення нової якості економічного зростання – інклюзивного економічного розвитку. А позитивний ефект таких інвестицій відчують на собі переважно вразливі категорії населення.

В грудні 2020 року на території села Мостове розпочалося будівництво нової амбулаторії. Постало логічне питання використання колишнього приміщення амбулаторії і тому виникла ідея на базі приміщення колишньої амбулаторії створити «Реабілітаційний центр надання соціально-медичних послуг людям похилого віку, учасникам АТО та дітям (інклюзія)» з придбанням необхідного медичного обладнання, яке б забезпечило проведення реабілітаційних заходів. Для цього є всі передумови, а саме історичний парк (28 га) з переважно хвойними деревами, який розташований біля приміщення колишньої амбулаторії і в якому було проведено реконструкцію. Сама атмосфера та повітря парку мають лікувальні властивості. Імпаکت-інвестування в майбутній реабілітаційний центр – це сучасна інвестиційна стратегія, яка враховує не лише прибутковність інвестицій, але й корисність їх для суспільства. Тому ефективність для потенційного інвестора характеризується досягненням цієї цілі у поєднанні з етичними цінностями. Це передбачає:

- фінансову ефективність (прибутковність, зростання виручки, обсягу реалізації, страхування ризиків, зменшення операційних витрат);
- нефінансову ефективність (репутація та імідж, лояльність клієнтів, персоналу, постачальників);
- ефективність впливу на території Мостівської громади.

Важливим є те, що місцева влада розраховує на залучення внутрішнього інвестора до реалізації проєкту, оскільки локальний інвестор – це, перш за все, фундамент місцевої економіки.

Отже, імпакт-інвестування в економіку територіальних громад звучить дуже гідно, але для потенційних інвесторів важливо мати можливість вимірювати внесок, який був створений завдяки їх інвестиціям. Для громадськості важливим є задоволення потреб та реалізація можливостей, яких інакше не було б. Співпраця місцевої влади та бізнесу у поєднанні з тісною взаємодією з громадськими організаціями сприятиме економічному розвитку та згуртованості на місцевому рівні. Зрештою, це має сприяти позитивним соціальним результатам та результатам сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. PhillipsRon. *Impact Investing and Community Development. MAINE POLICY REVIEW. 2016. Vol. 25. No.1. URL: <https://community-wealth.org/>.*
2. *Що таке імпакт-інвестування? URL: <https://business.dia.gov.ua/>.*
3. Вигівська І.М., Хоменко Г.Ю., Шумило К.В. *Соціально-відповідальне інвестування: сутність, ризики та перспективи розвитку. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. Вип. 3(38). URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/>.*
4. Ломачинська І.А. *Концептуальні підходи до визначення сутності імпакт-інвестицій. Бізнес Інформ. 2020. №2. С.16-22. URL: <https://www.business-inform.net/>.*

5. Єльнікова Ю.В. Імпакт-інвестування в запобіганні природних катастроф в Україні (повені та інші форс-мажори). Вісник Хмельницького національного університету. 2019. №6. Том 1. С.302-312. URL: <http://journals.khnu.km.ua/>.

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

Гринів Л. С., д-р екон. наук, професор
Ялечко М. О., лаборант

Львівський національний університет імені Івана Франка

Сьогодні особливої актуальності набувають проблеми формування моделей сталого розвитку рекреаційних територій в умовах децентралізації управління. Кожна територія – це перш за все наземна екологічна система певного ландшафту, яка є джерелом водних, земельних та інших природних ресурсів. В межах неї здійснюється господарська діяльність, яка залежить від потоків цих ресурсів, а також від ландшафтних перетворень, зумовлених кліматичними змінами. Згідно Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 р.), населені пункти можуть об'єднуватись, створивши адміністративний центр об'єднаних територіальних громад (ОТГ) [3].

Кожна територія становить цілісність природного середовища, економічної підсистеми та соціуму, що проживає на ній. Ці підсистеми постійно між собою взаємодіють, окреслюючи той чи інший тип територіальної цілісності як складної екологосоціогосподарської системи (ЕСГС). Отже, територія як складна синергетична система представляє собою специфічну триєдиність [1].

Дуже важливим питанням є правильне визначення основного структурного елемента кожної території як складної синергетичної системи, яким можна вважати той елемент, поведінка якого підпорядковується структурним закономірностям системи (це ті, які породжують властивості системи як цілого організму – властивості спеціалізації, унікальності). Так, наприклад, залежно від функціональних характеристик просторово-локалізованого, природного чи людського, (виробничого) капіталу, формуються екологосоціогосподарські системи з чіткою ознакою спеціалізації господарювання. Тому при формуванні в Україні нових прогресивних територіально-організаційних моделей сталого розвитку, потрібно враховувати умови збереження цієї триєдиності [2]. В цьому контексті особливої актуальності набувають екополіси, рекреаполіси, зелені «smart» поліси та етносела, пріоритетним завданням яких є збереження природи наземних екологічних систем.

Саме на цій основі була створена Моршинська міська територіальна громада розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р.

№ 624-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Львівської області» до складу якої входять 14 населених пунктів.

Кліматичні умови дозволяють протягом року використовувати природні фактори сповна, що доповнює загальний комплекс лікувальних заходів на території Моршинської громади. Сприятливі умови для інвесторів, вільні ділянки та виробничі площі дають змогу залучити нових інвесторів. Було розроблено інвестиційний паспорт про переваги Моршинської ОТГ для залучення інвесторів. Моршинська ОТГ включає: загальна територія – 12 430 Га, сільськогосподарські землі – 7 858,9 Га, пасовища – 414,8 Га, забудовані землі – 666,1 Га, неугіддя, відкриті землі, – 3 544,5 Га, води – 360,4 Га.

Пропозиції для інвесторів: ТзОВ «Карпатський плай», ТзОВ «Акант+», ТзОВ «Культовари», Об'єкт незавершеного будівництва, КП «Моршинтеплоенерго», ДП «Прикарпатське БМУ» ЗАТ «Карпаткурортбуд», Котельня. Першочерговим є розвиток області шляхом залучення інвестицій, що є передумовою добробуту кожної громади та області в цілому [4].

Таблиця

Кількісні та якісні значення показників результативності:

Показник	Базове (2015 рік)	Повторне (2016 рік)	Періодичне (2020 рік)
Сума коштів, спрямованих на реалізацію заходів з благоустрою, тис.грн	846,	2639,1	8928,2

Проте, повномасштабне військове вторгнення Росії завдало потужного удару по всіх ланках національної економіки України та призводить до негативних наслідків у довкіллі. Моршинська ОТГ активно допомагає тимчасово переміщеним особам. В Моршині створили Територіальний центр обліку внутрішньо переміщених осіб.

Отже, важливим напрямом сталого розвитку економіки територій є її структурна перебудова, яка, в свою чергу вимагає проведення ранжування суб'єктів господарювання з метою підтримки екологічно збалансованого розвитку кожної території. Тому виокремлюють ключові підприємства (суб'єкти бізнесу), які можуть відіграти роль структуроформуєчих на даній території. Для цього треба сформувати цілісну стратегію державної просторової політики, що повинна охопити всі сфери життя в регіонах України. Водночас треба усвідомити, що цю політику треба формувати на якісно-новій організаційно-інституційній основі та врахуванні конкурентних переваг окремих територій.

Державна просторова політика в цілому та на рівні кожної території має включати аспекти вдосконалення фінансово-бюджетних відносин між державою та територіальними громадами, а також забезпечити позитивні структурно-інноваційні зміни на місцях. У цьому контексті вона повинна охоплювати такі підходи до оцінки територій та їх ресурсів:

1) Підхід комплексного розвитку територій, що базується на концепції її системності. Кожна територія розглядається з однієї сторони як ЕСГС, з іншої –

як виробничо-господарський кластер, розвиток галузей якого має бути взаємоузгодженим. Це означає, що галузі спеціалізації територій мають бути доповнені галузями інфраструктури. Оцінка ресурсів територій в цьому випадку здійснюється за принципом «знизу-вверх», тобто, виходячи з інтересів територіальної громади.

2) Підхід забезпечення конкурентоспроможності. Згідно цього підходу кожна територія має розвиватися як самодостатня екологосоціогосподарська система, що здатна конкурувати з аналогічними системами національної економіки та інших країн, забезпечуючи собі сталий розвиток.

3) Структурно-функціональний підхід. Суть цього підходу полягає в тому, що кожна територія, стосовно якої здійснюється просторова політика розвитку, розглядається насамперед, як компонента національної економіки держави. Тому її розвиток має бути підпорядкований загальнодержавним цілям та національним пріоритетам. У цьому випадку оцінка територій та її ресурсів здійснюється по схемі «зверху-вниз».

4) Планово-програмний підхід базується на тлумаченні кожної території як керованого процесу і підпорядковується заданим цілям (наприклад, програмно-цільовий метод просторового планування розвитку територій та їх громад).

5) Забезпечення економіки сталого розвитку, суть якого полягає в тому, що потреби майбутніх поколінь територіальних громад в економічному та екологічному добробуті мають бути забезпечені в тому ж обсязі, що і теперішніх.

Список використаних джерел:

1. Гринів Л.С., Славик Р.В., Кривень О.В. Економіка рекреаційної сфери. – Л: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – 415 с.

2. Гринів Л. С., Кічурчак М. В. Національна економіка України – Л: ЛНУ ім. І. Франка, 2020 – 462 с.

3. Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 р.), населені пункти можуть об'єднуватись, створивши адміністративний центр об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

5. Інвестиційний паспорт Моршинської громади <https://morshyn-rada.gov.ua/ekonomichna-diyalnist/investicijna-diyalnist/>.

КООРДИНАЦІЯ УТИЛІЗАЦІЇ РІЗНОМАНІТНИХ МІСЦЕВИХ ВІДХОДІВ БІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ, ЯК УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Кремньов В.О., завідувач лабораторії

Жуков К.Л., головний технолог

Корбут Н.С., молодший науковий співробітник

Тимошенко А.В., д-р техн. наук, провідний науковий співробітник

Інститут технічної теплофізики НАН України

Пропонується чергова (шоста) доповідь циклу доповідей за темою «Системна інтенсифікація тепло- і біотехнологічних багатостадійних процесів при утилізації ресурсоцінних відходів лісівництва, агропрому, торгівлі, громадського харчування та соціальної сфери для виробництва палива, теплової та електричної енергії, добрив, кормів та фармацевтичних напівфабрикатів»[1].

Попередні доповіді циклу були присвячені розгляду наступних питань.

❖ Широко розповсюджені ресурсоцінні відходи біологічного походження і їх утилізація, як фактор сталого розвитку територій.

❖ Вплив утилізації таких відходів, як можливість значного зниження негативного впливу на довкілля при експлуатації полігонів (звалищ).

❖ Заходи і комерційні ризики при утилізації відходів біологічного походження.

❖ Очікуваний вплив виробництва і використання місцевого альтернативного палива на основі неліквідних відновлюваних відходів лісівництва на розвиток об'єднаних територіальних громад.

Зазначений цикл доповідей спрямований на організацію взаємодії колективу авторів з об'єднаними територіальними громадами (ОТГ). Такими громадами у першу чергу є такі, де ведеться активна агропромислова діяльність, знаходяться урбанізовані території і присутні розташовані у безпосередньому наближенні державні лісогосподарські підприємства. Такий підхід не є випадковим і пов'язаний з тим, що саме на таких ландшафтах існує реальна можливість організації комерційно ефективної утилізації відходів, яка потребує всебічної територіальної координації виробництва продукції із відходів і застосування за призначенням при мінімізації логістичних витрат, пов'язаних зі зберіганням і перевезенням сировини і готової продукції.

Розглянемо існуючий (базовий) сценарій, характерний для ОТГ.

- На урбанізованих територіях (УТ), концентровано мешкає значна чи переважна частина населення громади.

- На УТ, відповідно, спрямовуються пропорційно кількості населення потоки харчової продукції.

- До цих територій підводиться велика кількість питної та технічної води і утворюється відповідна кількості населення та діяльності місцевої промисловості, кількість стічних вод, які піддаються очищенню на комунальних очисних спорудах (КОС) з щорічним утворенням надлишкових осадів. Осади необхідно щорічно вивозити з території КОС, без чого вона

перетворюється на своєрідне звалище. Це характерно майже на всій території України і потребує термінових заходів (докладно - у наступних доповідях).

- На УТ регулярно утворюється значна кількість організованих і контрольованих відходів харчового походження від діяльності суб'єктів господарчої діяльності (підприємства харчової промисловості, торгівлі тощо).

- Сільська місцевість, підпорядкована об'єднаній громаді (надалі СМГ) потребує ввезення великої кількості синтетичних та мінеральних добрив.

По всій країні частка добрив біологічного походження у рослинництві значно знизилась (причини і наслідки - у подальших доповідях).

- Підприємства тваринництва розташовані у СМГ споживають значну кількість комбікормів, які значною мірою необхідно закуповувати і завозити на територію СМГ. У свою чергу ці підприємства утворюють величезну кількість відходів (життєдіяльності тварин, догляду за ними). На сьогодні, ці відходи з одного боку знецінюються, як ресурси для виробництва добрив, через відсутність адекватної сучасної технології, а з другого - створюють негативний вплив на довкілля (причини і наслідки для екології і рослинництва поводження з відходами тваринництва на сучасних потужних підприємствах цього напрямку сільського господарства планується розглянути у подальших доповідях).

- Відходи лісорослинницької діяльності (від рубок догляду) практично не використовуються, а знищуються згідно протипожежним правилам (тонкомір), чи залишаються для біологічної деградації у землі (коренева деревина). У той же час населення сільської місцевості і індивідуальні домогосподарства УТ відчують дефіцит дров'яної деревини. Попит на дрова значно підвищився через багаторазове подорожчання природного газу.

Сутність замислу скоординованих між собою заходів (новий сценарій) з утилізації ресурсоцінних відходів полягає в тому, що на УТ створюються виробництва добрив і кормів, які застосовуються за призначенням у першу чергу на території Громади у рослинництві і тваринництві у СМГ, а в якості дешевого і екологічного палива застосовується висушена паливна тріска із неліквідних відходів місцевого лісівництва. Без територіальної координації заходів з утилізації реалізація замислу неможлива. Наприклад, використання в якості сировини для виробництва добрив осадів КОС без інших компонентів не можливе через надмірний вміст «важких» металів. Ці метали у оптимальній кількості є корисними, а при перевищенні – шкідливими. Отже ці відходи соціальної сфери є ресурсоцінними лише у сукупності з іншими складовими, котрі необхідно залучити до використання сумісно з осадами КОС.

Координація заходів з утилізації можлива лише в результаті розробки і реалізації відповідних міжгалузевих цільових науково-технічних програм для умов кожної ОТГ.

Список використаних джерел:

1. В.О.Кремньов. *Заходи і ризики при утилізації відходів біологічного походження.* /В.О. Кремньов, Г.В.Беляев, і ін. // *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій - 2022»*, 26-27 травня 2022 року.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОГО РЕЗЕРВУ ТА УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗЕРВНОГО ФОНДУ ГРОМАДИВ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Курепін В.М., канд. екон. наук

Миколаївський національний аграрний університет

В Україні у зв'язку збройної агресії, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності з 24.02.22р. був введений особливий правовий режим – воєнний стан.[1] В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити оперативно, належно та безперервне виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Президент, Уряд та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень.

Громадам важливо знати, як працювати в правовому полі в умовах війни. В умовах військового стану змінюються пріоритети у фінансуванні видатків місцевих бюджетів[2]. Більша частина яких спрямовується на оборону України: здійснюється активна підтримка в придбанні паливно-мастильних матеріалів, в забезпеченні автомобільними транспортними засобами підрозділів Збройних Сил України (ЗСУ), центрів комплектування та соціальної підтримки та військових частин Сил територіальної оборони ЗСУ тощо. Але, навіть в умовах воєнного часу, всі дії органів місцевого самоврядування мають відповідати чинному законодавству на 100%.

Одним з важливих ресурсів громади є її резервний фонд, який, по суті, є її «тривожною валізою», з якої надається допомога переселенцям[3], харчування та розміщення людей в надзвичайних ситуаціях[4], надання фінансування та ресурсів на потреби добровольчих формувань тощо. Резервний фонд бюджету формується для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проєкту бюджету. Рішення про виділення коштів з резервного фонду бюджету під час війни приймаються виконавчими органами місцевого самоврядування.

Слід зауважити, що процедури створення резервного фонду громади у мирних умовах та під час воєнного стану є різними. У першому випадку всі пропозиції щодо створення резервного фонду обговорюються депутатами, а рішення приймаються на сесії відповідних місцевих рад[5]. Під час воєнного стану виконком своїм рішенням вносить зміни до бюджету громади, далі відбувається перерозподіл видатків бюджету, включаючи резервний фонд, і для головних розпорядників коштів передбачаються кошти резервного фонду за рішенням виконавчого комітету. Однак фінансовим органам доведеться звітувати перед міською радою про витрачання коштів резервного фонду (п. 4 ст. 24 Бюджетного кодексу України), тому документи мають бути в порядку.

Згідно Бюджетного кодексу України виконавчі органи відповідних місцевих рад щомісячно звітують перед відповідною місцевою радою про витрачання коштів резервного фонду відповідного бюджету. Цей пункт, на

відміну від деяких інших щодо резервного фонду, не був призупинений нещодавніми нормативно-правовими актами воєнного стану, тож залишається чинним і обов'язковим до виконання.

Органи місцевого самоврядування, опинившись у зоні бойових дій, створюють матеріальний резерв громади та визначають місця його розміщення. Це можуть бути об'єкти, призначені або пристосовані для зберігання, для їх визначення враховується оперативність доставки таких резервів до можливих зон надзвичайних ситуацій.

Для ефективної взаємодії виконавчих органів ради рекомендується затвердити порядок формування та використання місцевого матеріального резерву та прийняти відповідну місцеву програму. Для фінансування зазначених видатків використовується КПК 8110 «Заходи із запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха».

Таким чином, матеріальний резерв формується згідно попередньо розробленою та обґрунтованою номенклатурою місцевими ОВВ, ОМС. Для вчасного фінансування видатків розробляється бюджетний запит та паспорт бюджетної програми. Також матеріальний резерв може створюватися за рахунок гуманітарної допомоги, добровільних пожертв фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та об'єднань громадян.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. № 2102 – IX.

2. Костюк А.С. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство // Актуальні проблеми трудових відносин під час воєнного стану : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 27 квітня 2022 року. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 21-24.

3. Іваненко В. С. Управління економічними та соціальними питаннями у сфері охорони праці на підприємствах аграрного профілю // Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачєво, 6-7 квітня 2022 р. Мукачєво : МДУ, 2022. С. 105-108. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11482>.

4. Курепін В. М., Курепін Д. В. Державне управління у сфері цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. *Modern Economics*. 2020. № 19(2020). С. 94-100. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-16). URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7419>.

5. Курепін В. М. Особливості прийняття управлінських рішень в умовах організаційного розвитку підприємства // Економіко-правові дискусії : матеріали II міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та науковців, м. Кропивницький, 14 квітня 2021 р. Кропивницький : ЛА НАУ, 2021. С. 29-32. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9330>.

ПОШУК ШЛЯХІВ З ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ТЕРИТОРІЙ, ЩО ЗАЙНЯТІ ОРГАНІЧНИМИ ВІДХОДАМИ ПТАХОКОМБІНАТІВ

Ляшенко А.В., канд. техн. наук

Інститут технічної теплофізики Національної академії наук України

Сьогодні, внаслідок накопичення великої кількості відходів промисловості, сільського господарства, побутових та комунальних підприємств, порушуються умови, які дозволяли природі в минулому успішно справлятися з утилізацією відходів за допомогою бактерій, води, повітря під дією сонячних променів.

Збереження рівноважного балансу довкілля стало однією з найважливіших проблем людства. Не найкраща ситуація і в Україні. Висока щільність населення, розвинені індустріальна та сільськогосподарська галузі, а також соціально – економічні проблеми у перехідний період та воєнний стан економічного розвитку призводять до катастрофічного забруднення довкілля, порушуючи екологічний баланс.

Велика увага сьогодні приділяється проблемі утилізації органічних відходів, які переважно у нашій країні піддаються спалюванню. У той час, як оптимальними є способи їх переробки з отриманням біогазу та комплексних органо-мінеральних добрив, що відповідає світовій практиці.

Органічні відходи мають високу початкову вологість, термолабільність, здатність до комкування і злипання, високу адгезійну здатність, що створює ряд труднощів при їх сушінні, знижує інтенсивність процесу тепломасообміну. Одним із шляхів підвищення останнього є поєднання процесу сушіння оброблюваного матеріалу з його одночасним механічним перемішуванням [1], що дозволяє організувати розвинену поверхню тепломасообміну, її оновлення, підвищити температуру сушіння із збереженням корисних речовин у сировині.

Промисловість з виробництва мінеральних добрив є однією з найбільших споживачів природного газу в Україні. За даними Держкомстату з 2005 по 2021 рр. вироблялось в середньому 2-2,5 млн тонн мінеральних добрив у рік на що використовувалось 5-6 млрд м³ природного газу (6-7 млн т у. п). В землю вносилося до 1 млн тонн мінеральних добрив, що складає тільки 50-70% від необхідної їх кількості. Органічних добрив за цей період вносилося до 3-5% від необхідної їх кількості. Збільшення ціни на енергоресурси приводить до зростання вартості хімічних добрив, що переноситься на вартість продуктів агрокомплексу, а не внесення органічних добрив приводить до деградації ґрунтів сільськогосподарського призначення, що складає по оцінкам вчених до 30%. Вирішення цієї проблеми можливе тільки поєднанням мінеральної та органічної складової добрив зі створенням енергоресурсоефективних органо-мінеральних добрив комплексної дії.

Одним з видів органічної складової можуть бути відходи птахівництва – курячий послід, як органічні відходи найбільш стабільної і динамічної галузі, що постійно розвивається. За інформацією Держкомстату України на

підприємствах галузі щорічно утворюється від 6-7 млн тонн посліду на рік, що складає 25-30% від необхідної кількості в поживних речовинах (NPK – комплекс) для внесення в землю. Виробництво органо-мінеральних добрив з метою заміщення мінеральних добрив дозволить економити до 0,3-0,5 млрд м³ природного газу або 0,5-0,7 млн т. у. п.

Ефективна переробка такої кількості сировини вимагає вивчення її фізичних властивостей та створення індустріальних енергоефективних ресурсозберігаючих технологій та устаткування.

В ІТТФ НАН України тривалий час проводяться дослідження суміщених процесів подрібнення та сушіння, а також розробляються установки для термообробки тонкодиспергованих лабільних матеріалів. Дослідження проводилися з сушіння та подрібнення зеленої рослинності, глини, мездри, картоплі, кісткового борошна, борошна та ін. Дослідження [2] показали перспективність використання цього методу сушіння, необхідність удосконалення конструкцій установок для різних матеріалів, продовження досліджень процесу тепломасообміну в них.

Технічні характеристики установки: температура на вході до робочої камери 600-800 °С, температура на виході з робочої камери близько 85°С, межі зміни вологості матеріалу 82-12%, витрата енергії на сушіння 2850-3200 кДж/кг.

Установку було випробувано на відходах тваринницької ферми. Продуктивність за сировиною досягала 350-400 кг/годину при кінцевій вологості 12-14%. Отримані результати свідчать про високу ефективність установки. В окремих спеціально поставлених експериментах на установці організували стабільний режим роботи з отриманням на виході гранул. Можливе одержання гранул діаметром до 6 мм.

За відносно невеликих витрат на оптимізацію виробництва термін окупності розробленої установки становить 1,5-2 роки.

Список використаних джерел:

1. Кремнев О. А., и др. Скоростная сушка. – К.: Гостехиздат УССР, 1963. – 382 с.
2. Ляшенко А. В., Процьшин Б. Н., Гордиенко П. В., Фищук Н. У. Интенсификация процесса тепломассообмена при сушке термолабильных пастообразных материалов // Промышленная теплотехника. – 2008. - №1. – с. 46-49.

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ “5 КАПІТАЛІВ” ДЛЯ ОЦІНКИ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАД

Малишівський Т.В., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Одним із ключових завдань органів місцевого самоврядування є забезпечення економічного зростання, завдяки якому зростатиме економічний добробут населення та генеруватимуться ресурси, достатні для забезпечення виконання основних функцій ОМС. Особливої актуальності дане завдання набуде на етапі післявоєнного відновлення, адже за прогнозами експертів, економіка України внаслідок війни із росією впаде на 30-50% [3].

Саме тому, громадам необхідно уже сьогодні планувати те, яким шляхом забезпечувати економічне зростання після завершення активної фази військових дій. Вважаємо, що громади повинні розробити свої стратегії поствійськового відновлення, які сформулюють передумови швидкого економічного зростання.

Однією із ключових умов реальної ефективності таких стратегій повинен стати розділ, що базується на оцінці та аналізі ресурсного потенціалу громад.

Як правило, громади прописують розділ із назвою «Аналіз поточної ситуації», «Аналітична частина» тощо у своїх стратегіях. У «Методичних рекомендаціях щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад» [1], була спроба уніфікувати даний розділ. Зокрема, у даних Рекомендаціях, визначено ключові складові аналітичної частини та надано перелік потенційних індикаторів / показників, які мали б висвітлювати та аналізувати громади. Проте, дані індикатори не мають чітких вимірників та не охоплюють усі ключові сфери життєдіяльності громад, а тому не можуть бути інструментом ефективної оцінки ресурсного потенціалу громад.

З метою виправлення такої ситуації та підвищення якості оцінки ресурсів громад ми пропонуємо адаптувати концепцію Джонатана Порітта «5 капіталів» [2] для використання її на рівні громад.

Дана модель забезпечує основу для розуміння стійкості (сталості) суб'єктів господарювання з точки зору економічної концепції створення багатства або «капіталу».

Модель виділяє 5 основних «видів» капіталу [2]:

1) Природний капітал – це будь-який запас або потік енергії та матеріалів, які беруть участь у виробництві товарів та послуг. Даний вид капіталів включає: ресурси – відновлювані та невідновлювані матеріали; стоки – які поглинають, нейтралізують або переробляють відходи; процеси – наприклад, регулювання клімату, тощо.

2) Людський капітал складається зі здоров'я, знань, навичок та мотивації людей – ключових складових продуктивної роботи. Збільшення людського капіталу через освіту та навчання визначається центральним для формування процвітаючої економіки.

3) Соціальний капітал стосується інституцій, які допомагають підтримувати та розвивати людський капітал у партнерстві з іншими; наприклад сім'ї, громади, підприємства, профспілки, школи та волонтерські організації.

4) Виробничий капітал включає матеріальні блага або основні засоби, які сприяють виробничому процесу, а не є самим продуктом, наприклад інструменти, машини та споруди.

5) Фінансовий капітал відіграє важливу роль у нашій економіці, дозволяючи володіти та торгувати іншими типами капіталу. Але, на відміну від інших типів, він сам по собі не має реальної вартості, а репрезентує природний, людський, соціальний або виробничий капітал; наприклад акції, облігації, ф'ючерси тощо.

Варто розуміти, що дана концепція розроблялася для використання у приватному секторі для оцінки окремих компаній. Відповідно, з метою використання цієї концепції для оцінки громад необхідно провести адаптацію. Зокрема, важливо додати елементи, якими володіють громади як суб'єкти публічного управління.

Саме тому, ми пропонуємо доповнити концепцію 5 капіталів ще такою складовою як інституційна спроможність органів місцевого самоврядування.

Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування - це здатність органів місцевого самоврядування ефективно управляти соціально-економічним розвитком громад, що є комплексною категорією, яка включає в себе низку спроможностей: спроможність щодо залучення інвестицій, спроможність щодо формування політик економічного розвитку тощо. Дана складова є надзвичайно важливою, адже саме від діяльності ОМС залежить те, яким буде вектор розвитку громади. Відповідно, оцінка даного капіталу повинна стати однією зі складових даної концепції.

Вважаємо, що використання концепції «5 капіталів» із доповненнями дозволить підвищити ефективність оцінки ресурсного потенціалу громад та в подальшому – сформує передумови для підвищення якості управління наявним ресурсним потенціалом територій.

Першочергове завдання - це формування чіткої системи індикаторів, які б ефективно описували дані капітали, та проведення пілотного застосування концепції на прикладі окремих громад задля виявлення потенційних слабких сторін даного підходу.

Список використаних джерел:

1. *Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад.* URL: <https://cutt.ly/2H6L6eO>.

2. *The Five Capitals - a framework for sustainability.* Forum for the future. URL: <https://www.forumforthefuture.org/the-five-capitals>.

3. *Ukraine economy could shrink by up to 35% in 2022, says IMF.* The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/business/2022/mar/14/ukraine-economy-shrink-2022-imf-russia-war>.

ЩОДО ОТРИМАННЯ ДОДАТКОВИХ ЕФЕКТІВ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ГРОМАДИ ПРИ ПЕРЕХОДІ ПРОМИСЛОВОСТІ МІСТА ДО ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мельникова М.В., д-р екон. наук, доцент
Інститут економіки промисловості НАН України

Перехід промисловості українських міст на принципи циркулярного розвитку обумовлений як потребами підвищення конкурентоспроможності шляхом реалізації нових економічних моделей, так і необхідністю управління промисловими відходами, яких на початок 2022 р. накопилось у відвалах більш, ніж 25 млрд. тонн на території близько 260 тис. га в межах промислових зон та поза ними. Зважаючи на те, що в більшості промислових міст на Півночі, в Центрі та на Сході України, промислові зони локалізовано в центральних частинах міста, відвали промислових відходів негативно впливають на умови життя населення, раціональне використання земельних та майнових ресурсів, що знаходяться у власності територіальної громади, а також підтримку екологічної рівноваги в навколишньому середовищі. Зважаючи на вищевикладене, впровадження елементів циркулярної економіки підприємствами промислового сектору міста, що передбачає максимальне використання виробничих ресурсів (первинних та вторинних) при мінімальному утворенні відходів та їх утилізації у відвалах, є актуальним та своєчасним. Питання переходу до циркулярних принципів розвитку економіки знаходяться в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема в роботах [1-4] виявлено особливості впровадження циркулярної моделі на різних рівнях управління економікою, визначено її зв'язок з цілями сталого розвитку, обґрунтовано підходи до використання загальних та спеціальні принципи її функціонування. Спираючись на ці дослідження та власний досвід надамо пропозиції щодо отримання додаткових ефектів використання ресурсів громади за рахунок переходу промисловості міста до циркулярної економіки.

Розв'язанню проблем з промисловими відходами в останні роки приділяється значна увага, зокрема, на національному рівні було прийнято стратегії та програми, розроблено законопроект «Про управління відходами» (№2207-1-д від 04.06.2020 р.), а на регіональному – в більшості областей прийнято регіональні плани управління відходами на період до 2030 р. На міському рівні особливу увагу заслуговують відходи виробництва, які утворюються в значних обсягах, мають невисокий рівень шкідливості, що дозволяє використовувати їх для потреб сталого розвитку території. При цьому можливе поєднання зусиль підприємств містоутворюючого (виробників відходів) та містообслуговуючого й містобудівного секторів (переробників відходів та споживачів не перероблених відходів), що дозволяє запобігти збільшенню відходів у відвалах та забрудненню території в межах промислових зон та поза ними. До таких відходів відносяться доменні шлаки. Протягом останніх п'яти років, в рамках переходу до зелених та циркулярних стратегій виробництва, в таких індустріально розвинутих містах, як Дніпро, Запоріжжя,

Кам'янське, Кривий Ріг, Маріуполь реалізовувалися програми з управління промисловими відходами, включаючи доменні шлаки. Організація за циркулярними принципами металургійного виробництва при цьому може передбачати переробку доменних шлаків у будівельні матеріали (цемент, бетон, шлаковату, шлакопемзу) та добриві або використання без переробки гранульованого шлаку в дорожньому господарстві. Переробкою доменних шлаків може займатися як металургійний комбінат, в якому є відповідні цехи, так і спеціалізоване підприємство. При цьому можуть створюватися промислові кластери або екоіндустріальні парки з використанням моделі промислового симбіозу підприємств містоутворюючого, містобудівного та містообслуговуючого секторів, як це реалізовано у м Колундборг (Данія).

Таким чином, в результаті переробки доменних шлаків як вторинних ресурсів та використання не переробленого шлаку в дорожньому господарстві може бути отримано економію місцевих природних ресурсів, розташованих на території громади (піску, гравію та ін.). Запобігання збільшенню відвалів промислових відходів на міських територіях надає можливість передавати їх в оренду, що сприяє підвищенню доходної бази місцевого бюджету за рахунок неподаткових надходжень. Крім того можлива економія видаткової частини місцевого бюджету за рахунок зменшення витрат на екологічні заходи, пов'язані з відновленням зайнятих відвалами промислових відходів територій. Однак для отримання перелічених додаткових ефектів від використання ресурсів громади за рахунок економії місцевих природних ресурсів для потреб дорожнього господарства та міського будівництва, а також зменшення видатків бюджету через реалізацію проєктів з переробки доменних шлаків при переході промисловості на циркулярні принципи, доцільно забезпечити стимулювання інвестиційної активності та підтримку підприємництва в галузі виробництва будівельних матеріалів. Це у свою чергу потребує наявності нормативно-правової бази щодо управління промисловими відходами та визнання їх вторинними ресурсами, а також розширення екологічних повноважень органів місцевого самоврядування для надання ними відповідних пільг та преференцій в сфері екопідприємництва та при реалізації екопроєктів, що повинно стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Чуріканова О.Ю. *Запровадження циркулярної економіки на державному та регіональному рівнях: реальність, проблеми та перспективи.* Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. Вип. 33. Ч.2 .С.124-129.
2. Шибанін В.С., Решетілов Г.О. *Циркулярна економіка регіону: теоретичний аспект.* Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2021. Вип. 4.С. 4-13.
- 3 Geissdoerfer M. *The Circular Economy: a new sustainability paradigm.* Journal of Cleaner Production. 2017. № 10. P. 757-768.
4. Veckalne R., Tambovceva T. *Innovations in Circular Economy for Sustainable Urban Development.* Marketing and Management of Innovations, 2021. №4. P. 196-209.

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ РОЖИЩЕНСЬКОЇ ОТГ ВОЛИНИ

Мольчак Я.О., д-р геогр. наук, професор,
Мисковець І.Я., канд. геогр. наук, доцент
Луцький національний технічний університет

Успішність розвитку ОТГ багато в чому залежить від ефективності використання всіх земельних ресурсів, виняткова цінність яких полягає в забезпеченні трьох фундаментальних властивостей: життєзабезпечення (як частина екологічної системи), чинник виробництва (в аграрному секторі, будівництві, гірничорудній промисловості, лісовому господарстві) і цивільний обіг (земельно-майнові відносини). Саме це потребує підходити до проблеми землі більш широко, розібратися з питаннями: що взагалі представляє земля як ресурс, які її функції, з чого складаються земельні ресурси, як ними управляють сьогодні та що треба зробити, щоб вони дійсно стали матеріальною і фінансовою основою об'єднаної територіальної громади.

Земельні ресурси є інгредієнтом довкілля і фундаментом розбудови сільського господарства [1]. Виступаючи в якості регіонального базису, земельні ресурси, виконуючи біогеоценотичну та всеохоплюючу екологічну роль, яка обумовлює діяльність як окремих біоценозів, так і життя загалом, є основним механізмом виробництва. Проте у використанні земля, як натуральний ресурс, весь час схиляється до антропогенних змін. Питання сьогодення – це доцільне використання земель, призупинення деградації, підвищення їх родючості та ефективність сільського господарства.

Без досконалого знання особливостей ґрунтових процесів неможливо запровадити раціональну систему землеробства [1]. Зміна родючості відбувається під впливом як антропогенних так і природних чинників. Своєрідним чинником ґрунтоутворення є рельєф, який впливає на перерозподіл опадів, енергію сонця, а також, в значній мірі, при недотриманні агротехнічних умов, на родючість ґрунтів.

Район розташований у межах степової (Волинське плато) і поліської (Волинська низовина) частини Волині. Територія Рожищенської об'єднаної територіальної громади (ОТГ) представляє собою слабохвилясту рівнину, яка являється південною частиною Волинського Полісся. На досліджуваній території леси поволі переходять в піщано-суглинисту сферу Полісся. Корисних копалин в районі небагато. В промисловому відношенні зі всіх корисних копалин мають значення пісок, будівельні матеріали (глина) та вапняк. Флювіальний рельєф представлений річковими долинами невиразної форми, з неглибокими і високими схилами. Крім річок Стир та Стохід, наявні ставки, водойми і природні озера. Важливу роль у природі відіграє ґрунтовий покрив, який дуже складний і різноманітний і змінюється із півночі на південь. Переважна частина території зайнята дерново-підзолистими ґрунтами (47,5%). Завдячуючи наявним ґрунтам, сільськогосподарські угіддя охоплюють 78,3% площі території. На території розвинуті екзогенні процеси. Відбувається

вітрова ерозія, підтоплення, заболочення. В останні роки розвиток землеробства все більше характеризується поширенням нових спроб обробітку ґрунту [2].

Доцільне використання земель полягає у збереженні поживних речовин у ґрунті, зменшенні розораності. Структуру сільськогосподарських земель можна охарактеризувати як, відносно, сприятливу, оскільки площа ріллі, яка становить 66%, є більшою за площу кормових угідь та лісів (52%). Сільськогосподарська освоєність складає 78% (показник по області – 52%). Розораність угідь складає 63%. Тоді як по області розораність територій становить лише 31%, а розораність с/г угідь – 59%. Все це призводить до деградації, зміни гідрогеологічного режиму території, дигресії рослинного покриву, що своєю чергою веде до зменшення їх продуктивності.

Застосування добрив збільшує продуктивність ґрунту, відбувається зміна гумусу. Застосування добрив, особливо органічних, супроводжується збільшенням вмісту долі гумінових кислот. Вапнування ґрунту знижує радіонукліди в рослинах. Внесення вапнякових матеріалів призводить до зміни мінералогічного складу глинистої фракції ґрунтів, з'являються смектити, що свідчить про покращення мінералогічного складу ґрунту в процесі його окультурення, а також збільшуються запаси вологи [2].

Використання земель за показниками експлікації сільськогосподарських угідь дозволяє виявити доволі значні резерви для збільшення їх площі, виходячи з генетичних особливостей і властивостей ґрунту, намітити шляхи його покращення. Необхідною умовою ведення господарства є визначення провідних галузей виробництва та сукупність їх з допоміжними заходами, які проводять для покращення ґрунтових умов. Ріст врожайності сільськогосподарських культур є одним із найголовніших критеріїв, що визначають ефективність розвитку сільського господарства.

Так як більшу частину території займають дерново-підзолисті ґрунти, які мають низьку природну родючість, то необхідно використовувати добрива, проте розумно. При інтенсивному їх використанні виникають втрати гумусу (до 6 т/га). В останні роки різко зменшились (в 2 і більше разів) об'єми органічних добрив, а також об'єми вапнування ґрунтів з підвищеною кислотністю. Дані досліджень показують, що внесення в ґрунт складових місцевих родовищ (суглинку, сапропелю, торфу) суттєво покращує ґрунти та сприяє росту сільськогосподарських культур. Застосування сапропелю, компосту та гною збільшує гумус, сприяє покращенню фосфатного режиму, підвищенню вологоутримуючої властивості ґрунту. Розумне використання земель необхідно розглядати у єдності із охороною та підвищенням родючості ґрунтів і дотриманні законів природи.

Список використаних джерел:

1. Позняк С. П. Концепція моніторингу земельних ресурсів західного регіону України./ С.П. Позняк, М.Г. Кім, М.І. Лавейкін. Вісн. Львів. Ун-ту. Серія геогр. 2017. Вип. 20. С.31-42.
2. Шворак А.М. Земельні відносини: ретроспекція, сучасність та перспективи: монографія / А.М. Шворак. – Луцьк: Надстир'я», 2009. – 249 с.

ПРОБЛЕМИ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ УЧАСТІ ГРОМАД У ЇЇ РОЗВИТКУ

Невар О.В., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Деревообробна промисловість України є перспективною експортоорієнтованою галуззю, яка має вплив на рівень економічної стабільності як країни та окремих територіальних громад. Її функціонування забезпечує надходження у державний та місцеві бюджети, дає можливість створення нових робочих місць, покращує соціальний рівень життя населення. Однак, на сьогодні галузь не реалізує у повній мірі свій економічний потенціал. Ситуація в деревообробній галузі у зв'язку з військовим вторгненням росії та кризою, викликаною карантинном, ускладнюються з кожним днем.

Слабкий розвиток вітчизняної деревообробної промисловості обумовлений тим, що протягом тривалого періоду основним джерелом доходу галузі був експорт продукції елементарної переробки деревини. Відсутність продуманої державної політики, що давала б стимули для розвитку галузі, призвело до того, що підприємства не вкладали інвестиції в оновлення обладнання, задовольняючись швидкими прибутками. Відтак після введення мораторію на експорт необробленої деревини, лісопереробний комплекс виявився неготовим переходити на виготовлення продукції з високою доданою вартістю. Саме через відсутність стимулів для розвитку лісопереробний комплекс в Україні сьогодні дає прибутку лише близько 25 млрд євро, тоді як у Польщі 2,5 млрд євро, що у десятки разів більше. Хоча обсяги рубок деревини в обох країнах однакові [1].

Для забезпечення швидких темпів відновлення у повоєнний період деревообробна промисловість потребуватиме дієвої державної підтримки, перш за все, у просуванні продукції на зовнішніх ринках. В Україні існують підприємств, які виготовляють якісну, ексклюзивну продукцію, що користується значним попитом і у країнах з давніми традиціями деревообробної промисловості, таких як Італія, Чехія. Водночас потрібно допомогти українським виробникам зайняти свою нішу на зовнішніх ринках, у виробництві товарів широкого попиту, наприклад, з виробництва меблів невисокої цінової категорії.

Зважаючи на системну роль і функції лісів щодо забезпечення суспільного добробуту, проблеми розвитку лісового сектору та деревообробної промисловості України мають комплексний соціально-економічний та екологічний прояв [2]. У контексті цього громадам та лісовим господарствам важливо налагодити відносини й побудувати взаємовигідну співпрацю, щоб забезпечити стале та невиснажливе ведення лісового господарства. Інструментами участі, якими можуть користуватися громади, щоб вплинути на діяльність підприємств лісопереробного сектору, є: FSC-аудити, процедура оцінки впливу на довкілля, лісовпорядкування, особливості охорони об'єктів природно-заповідного фонду на землях лісового фонду [3]. Важливим для запобігання вирубці у цінних для громади місцях (історично важливих місцях

або лісах відпочинку місцевого населення) є здійснення перевірки законності рубок та вирішення конфліктів з лісгоспом.

Активним інструментом регулювання лісокористування та деревообробки може стати рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів і міжбюджетний розподіл цього платежу [4]. Природно ресурсні платежі загалом та за спеціальне використання лісових ресурсів зокрема, є важливою складовою еколого-економічного механізму. Відповідна платіжна система повинна забезпечувати акумулювання частини чистого доходу природокористувачів і передачу її до державного та місцевих бюджетів, а також розподіл платежів між бюджетами різного рівня для узгодження інтересів держави та громад.

Для вирішення наявних проблем галузі, забезпечення її швидкого відновлення й розвитку, важливим є налагодження активного діалогу між громадами та бізнесом. Це дозволить з'ясувати основні проблеми, що гальмують розвиток галузі, з'ясувати їхні причини, отримати пропозиції учасників ринку та всіх зацікавлених сторін відносно рішень і заходів для стимулювання розвитку вітчизняних деревообробників, а також посилення їх конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Співпраця між лісовими господарствами та місцевими громадами дасть можливість місцевим жителям захистити цінні для них ліси від рубок, а лісовим господарствам зменшити рівень напруженості та конфліктів під час проведення планової діяльності. Розвиток цієї галузі дозволить українському виробнику вийти на зовнішні ринки, зокрема європейські, та інтегруватись до глобальних ланцюгів створення доданої вартості.

Список використаних джерел:

1. *Інститут суспільно-економічних досліджень. Перспективи розвитку деревообробної промисловості в Україні. Київ 2016. URL: <https://iser.org.ua/uploads/pdf/Післямова%20до%20круглого%20стола.pdf>.*
2. *Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 340 с.*
3. *Які можливості мають громади для збереження лісів? Тренінги WWF-Україна. 2021. URL: <https://wwf.ua/?3686941/local-communities-for-forests>.*
4. *Цимбалюк І. О. Податкові важелі еколого-збалансованого природокористування. Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 28 – 29 квіт. 2017). Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. 148 с. С. 55–58.*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Одунтан Д.А., здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

В Україні війна призвела до таких негативних явищ як руйнування економіки, виснаження ресурсів, збільшення кількості відходів, зростання обсягів забруднення, погіршення добробуту людей. Тому перехід від звичайної моделі лінійної економіки до циркулярної в економіку країни є актуальним сьогодні. За словами українського науковця Сергієнка Л.В. «...питання альтернативних моделей виробництва, що забезпечили б економіко-екологічні та соціальні вимоги сучасності, є надзвичайно актуальним та перспективним напрямком досліджень, що зачіпають усі без винятку суспільні науки»[1].

Циркулярна (кругова) економіка – це підхід, заснований на принципі 3R - Reduce, Reuse, and Recycle (скорочення, повторне використання і переробка), тобто на вторинній переробці практично будь-якого товару. Основна перевага циркулярної економіки в тому, що вона не тільки зберігає природу та ресурси, а й забезпечує подальше економічне зростання без зростання споживання (і зростання сміттєзвалищ). Застосування циркулярної економіки сприяє процесам переробки, повторного використання та відновлення ресурсів, тому розгляд цієї концепції, як основи сталого розвитку окремих територіальних одиниць та можливих ефектів, які супроводжують її реалізацію в довгостроковій перспективі, може бути корисною для територіальних громад. Розглядаючи дану концепцію в короткостроковій перспективі, циркулярна модель економіки для територіальних громад може здатися нерентабельною та дорогою, адже споживач повинен платити за товари більш високі ціни, а виробнику необхідно інвестувати більше в роботу задля підвищення якості товару. Та світовий досвід показує, що в довгостроковій перспективі це принесе більшу користь і рентабельність, порівняно з лінійною моделлю, тому що як виробник, так і споживач не конкурують один з одним, а мають спільний інтерес, тобто є взаємовигідними один для одного.

На сьогодні циркулярна економіка стає все більш популярною в Європі, так, у Нідерландах і Фінляндії існують національні програми переходу до неї. ЄС активно стимулює такий перехід країн Європи, виділяючи сотні мільйонів євро на рік. Тому Україна, маючи на сьогодні статус кандидата, а в перспективі повноправного члена Євросоюзу, має можливості впроваджувати кращі європейські практики та залучати різноманітні ресурси на реалізацію таких інноваційних концепцій для розвитку територіальних громад. Це допоможе зберегти свій природний капітал, підвищити екологічний добробут населення, підтримуючи діяльність із захисту довкілля, демонструючи і відкриваючи можливості для більш «зеленого» зростання, а також імплементуючи механізми для кращого управління екологічними ризиками та впливами. Не менш важливим фактором є те, що перехід до кругової економіки призведе до створення нових робочих місць та зниження безробіття. Так, прихильники

даної економічної моделі стверджують, що завдяки їй за 5 років в Європі можна створити 500000 робочих місць, а до 2030 року – 2 мільйони [2]. У світовій практиці останніх десятиліть розвинені країни Європи вже оцінили значення циркулярної економіки у забезпеченні сталого розвитку. За попередніми прогнозами, побудова циркулярної економіки в Європі призведе до щорічної економії 500 євро в кожному домогосподарстві на витратах енергії.

За розрахунками ЄС «впровадження ресурсоефективних технологій виробництва на всіх ланках виробничих ланцюгів дозволить зменшити промисловий попит на сировину на 17-24% до 2030 року та зменшити річні витрати підприємств на 630 мільярдів євро» [3]. Перехід до циркулярної економіки в територіальних громадах має певні перешкоди: по-перше, ринок вторинної сировини є непрозорим – понад 50% знаходиться в тіні, а ринок переробки та безвідходних технологій знаходиться на ранній стадії розвитку; по-друге, в Україні є проблема відсутності тарифів на переробку вторинних ресурсів; по-третє, не вирішеним залишається питання логістики і доріг.

Підтримка впровадження та переходу до циркулярної економіки на державному рівні може значно прискорити темпи відновлення економіки України в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Сергієнко Л.В. (2017), *Впровадження циркулярної економіки в Україні: державноуправлінський аспект: автореферат докторської дисертації, Житомирський державний технологічний університет, Житомир, Україна.*
2. *Сталий розвиток компаній. Шляхи розв'язання проблем зі сміттям - перший крок до циркулярної економіки* - URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricpresshall/2877667-stalij-rozvitok-kompanij-slahi-roz vazanna-problem-zi-smittjam-persij-krok-do-cirkularnoiekonomiki.html>.
3. Андерс Війкман та Крістіан Сконберг. *Циркулярна економіка та переваги для суспільства.* URL: <http://www.clubofrome.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/The-Circular-EconomyCoR-UA-2.pdf>.

СТВОРЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ПАРКУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД

Приходько Б.О., здобувач вищої освіти

Бірюков О.В., канд. техн. наук, доцент

Східноукраїнський національний університету ім. Володимира Даля

Ефективне використання фінансових, земельних, майнових та інших ресурсів громад можливо завдяки активному формуванню об'єктів інноваційної інфраструктури. До таких об'єктів, серед інших, відносяться технологічні, наукові та індустріальні парки, діяльність яких позитивно впливає не тільки на розвиток окремих громад, але і регіонів та держави в цілому.

Аналіз змісту законодавчих актів [1-3] та динаміки змін, які вносилися до них, показує, що найбільше уваги держава приділяє розвитку саме

індустріальних парків (ІП). Так, для стимулювання їх дальності, передбачається повна або часткова компенсація відсоткової ставки за кредитами (позиками) на облаштування та/або здійснення господарської діяльності у межах ІП; надаються податкове та митне стимулювання; здійснюється компенсація витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж та надаються кошти на безповоротній основі для облаштування ІП та/або забезпечення будівництва об'єктів суміжної інфраструктури у порядку, встановленому КМУ [3]. Такі суттєві заходи стимулювання доступні лише об'єктам, які пройшли державну реєстрацію (тобто виконали необхідні умови та процедури щодо порядку створення індустріальних парків) і були включені до відповідного Реєстру. Загальний порядок дій щодо створення індустріального парку відповідно до [3] наведено на рис. 1а. На рис. 1.б та рис. 2 запропоновано більш детальний порядок створення ІП за участю різних зацікавлених сторін.

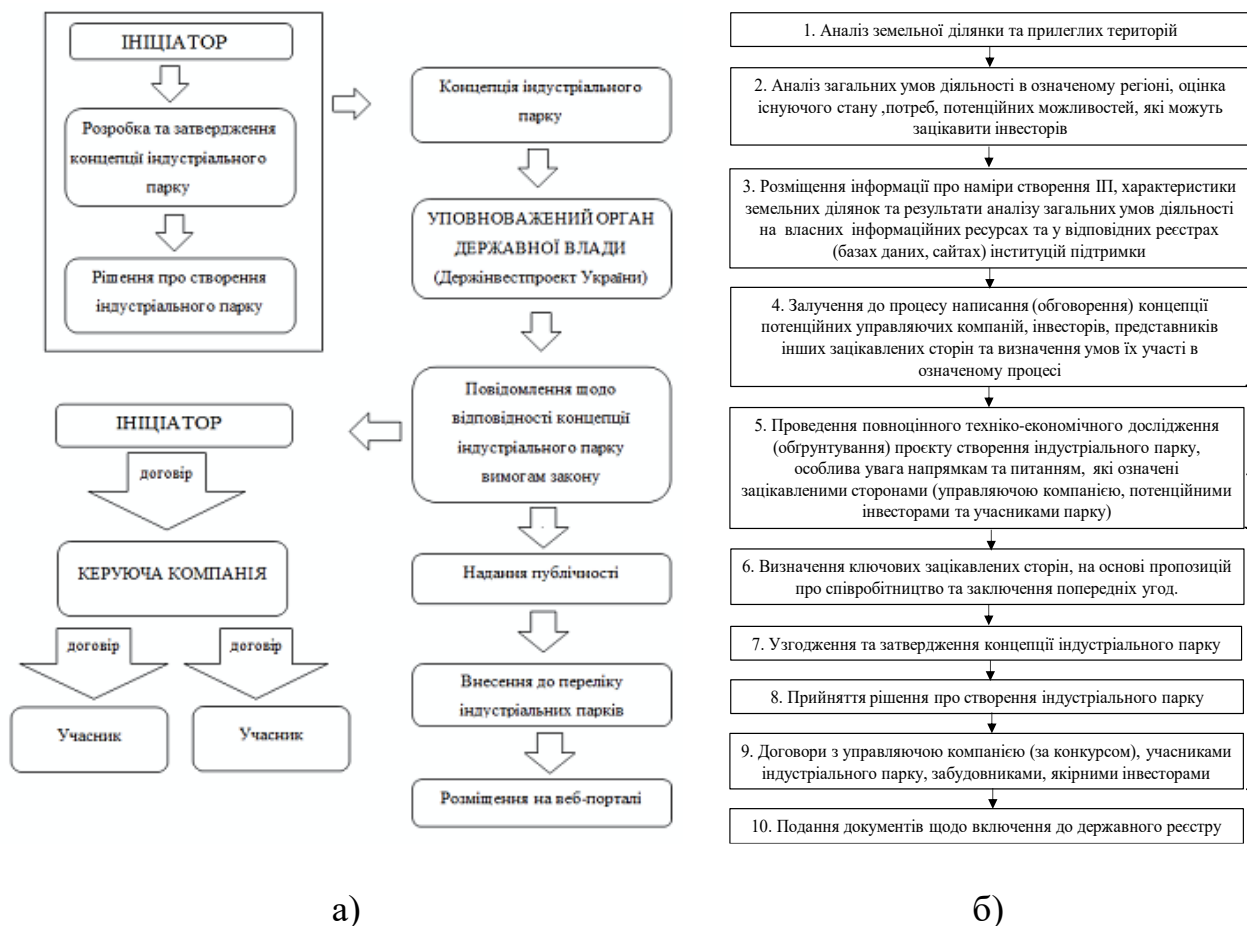

Рис. 1. Порядок створення ІП: а) - існуючий; б) - запропонований

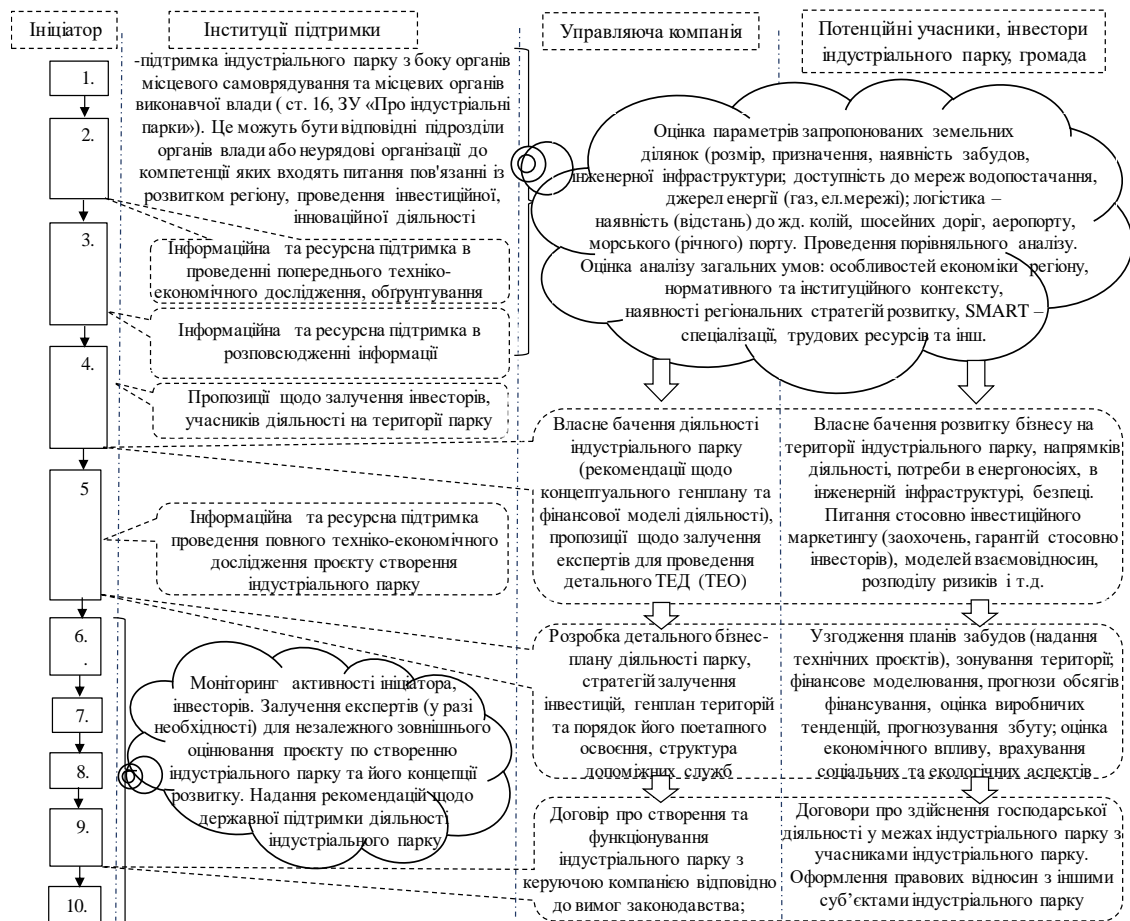

Рис. 2. Участь зацікавлених сторін у створенні ІП

Згідно з даними Мінекономрозвитку на початок 2022 року у реєстрі ІП було 53 об'єкти. Але судячи з показників освоєння площ земельних ділянок досить успішно працює лише 14. Внесені у 2021 році зміни до законодавства, щодо стимулювання діяльності ІП, та плани уряду надати підтримку в найближчі два роки не менш ніж 25 паркам, привернули до цього питання значну увагу ініціаторів: органів державної влади, місцевого самоврядування, юридичних або фізичних осіб – власників земельних ділянок, які можуть бути використані для створення ІП. Тому вже на початку 2022 року визначилась тенденція щодо збільшення ІП, які відповідно до змісту рис. 1.а розробили концепції та пройшли процедури реєстрації. Але при цьому спостерігається ряд проблем: урядом не визначені чіткі критерії відбору ІП, яким буде надана підтримка; значна кількість ініціаторів, з надією отримати підтримку від уряду, в стислі терміни проходять реєстрацію витрачаючи на це досить значні кошти (особливо на розробку більш менш якісних концепцій діяльності); відсутність системи попередньої оцінки потенціалу ІП та їх відбору на рівні громад, регіонів, приводить не тільки до втрати часу та коштів ініціаторів, але не дозволяє їм об'єднати свої зусилля для створення спільної конкурентоспроможної пропозиції, яка потенційно може привернути увагу уряду. Запропонований порядок створення індустріальних парків (рис. 1б, рис. 2) за участю різних зацікавлених сторін (ініціаторів, інституцій підтримки,

управляючої компанії, учасників парку) спрямовано на часткове вирішення означених вище проблем та дозволить розглядати створення інноваційної інфраструктури як основи для розвитку громад.

Список використаних джерел:

1. Про наукові парки: Закон України від 25.06.2009 р. № 1563-VI. Відомості Верховної Ради України. 2009. № 51. С. 757.
2. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. С. 363.
3. Про індустриальні парки: Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 22. С. 212.

ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Теремецький В.І., д-р юрид. наук, професор
Західноукраїнський національний університет

Як відомо, в будь-якій демократичній державі функціонує система місцевого самоврядування. Саме органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у заохоченні та захисті прав людини, що є суттєвою ланкою у відносинах між владою та громадянами.

Кожна країна світу хоче, щоб її місцева влада працювала добре. Успішне функціонування будь-якої місцевої влади значною мірою залежить не стільки від обсягу її повноважень, скільки від її фінансового забезпечення, володіння та вільного розпорядження матеріальними, людськими, фінансовими та іншими ресурсами, необхідними для ефективного виконання своїх функцій. У цьому контексті Європейська хартія місцевого самоврядування містить ключові принципи, що визначають важливість та обсяг фінансової автономії європейських органів місцевого самоврядування [1]. Йдеться про її Преамбулу та статті 3.1, 4.2, 4.4, 4.5. Аналіз цих положень Європейської хартії місцевого самоврядування доводить, що фінансова автономія є важливим інструментом для місцевих органів влади та означає: 1) мати відповідні фінансові ресурси згідно з їх повноваженнями; 2) розпоряджатися цими фінансовими ресурсами та використовувати їх під свою відповідальність, без державного втручання, для ефективного регулювання та управління справами місцевого самоврядування; 3) отримувати допомогу в нарощуванні потенціалу для одержання власних доходів; 4) отримувати відповідні консультації з усіх фінансових питань, які стосуються самоврядування, щодо розподілу перерозподілених ресурсів.

Наявність фінансової автономії та прийняття власних рішень щодо оподаткування залежить від децентралізації. Вважаємо, що регіональна чи місцева влада здатна самостійно визначати власні бази оподаткування, ставки оподаткування та інші характеристики податку, повинна мати високий ступінь

податкової автономії чи повноважень щодо оподаткування. Відсутність фінансової автономії посилює залежність місцевої влади від центрального уряду та заважає їй планувати майбутнє.

Децентралізація влади є складовою політики розвитку будь-якої країни з метою зміцнення регіональних та місцевих органів влади для вирішення завдань 21-го століття, сприяючи змінам структур управління, які впливають на відносини між місцевою владою та громадянами. Децентралізація в будь-якій країні пов'язана з процесом передачі повноважень регіональним і місцевим органам влади, де пріоритетом є сприяння регіональному розвитку знизу, надавши субнаціональним урядам більше повноважень у визначенні програм, які більше відповідають інтересам громади та місцевого населення, а також цілям регіонального розвитку [2].

Фіскальна децентралізація має на меті розподілити фінансові ресурси між різними рівнями влади, щоб регіони та уряд мали потужну фінансову базу для своєї діяльності, а держава здійснювала трансферти до місцевих бюджетів для фінансування делегованих функцій. Фіскальна децентралізація спрямована на підвищення фінансової спроможності місцевих органів влади. Ця фінансова спроможність базується на здатності залучати наявні та потенційні фінансові ресурси з певної території для фінансування економічних, соціальних та екологічних потреб, встановлення раціональних та ефективних напрямів їх розподілу і використання. Фіскальна децентралізація врівноважує державні послуги з потребами та вподобаннями місцевих громад та громадян, підвищує відповідальність місцевих органів влади за виконання своїх функцій та ефективність державного сектору загалом за рахунок запровадження елементів конкуренції [3].

Фіскальна децентралізація є складним явищем, яке включає кілька вимірів. Ступінь децентралізації в країні можна оцінити на основі фіскальних показників, зокрема, рівня витрат субнаціонального уряду (вимірюється як частка ВВП і як частка державних витрат) і рівня податкових надходжень субнаціонального уряду (вимірюється як частка ВВП, як частка загального субнаціонального доходу та як частка державних податкових надходжень) [4; 5]. Також існує декілька показників фіскальної децентралізації, які послідовно використовуються: 1) децентралізація витрат (відношення субцентральних витрат до загальнодержавних); 2) децентралізація доходів (відношення субцентральних власних доходів до доходів загального уряду); 3) децентралізація податкових надходжень (відношення субцентральних податкових надходжень до податкових надходжень сектору державного управління); 4) податкова автономія (відношення податків, щодо яких місцеві органи влади мають певну базу або автономію на встановлення ставок, до податкових надходжень сектору державного управління [6].

Фіскальна децентралізація може призвести до більш ефективного надання місцевих суспільних благ і послуг та сприяти кращій відповідності між політикою та перевагами громадян. Децентралізація податків і доходів, що вимірюється часткою податку (або доходу) субцентрального уряду в загальному податку (або доході), має тенденцію до зменшення регіональних

диспропорцій; наприклад, збільшення децентралізації доходів на 10 % зменшує регіональні диспропорції на 11 % (або на 4 базисних пункти коефіцієнта варіації) [7].

Отже, досягти успіху сталого розвитку та ефективного управління державними фінансами можна лише завдяки ефективним органам місцевого самоврядування наділеним широкою фіскальною автономією, а отже, фінансовою стійкістю, за активної участі населення громади задля подолання усіх форм бідності та сприяння добробуту.

Список використаних джерел:

1. Council of Europe (1985). *The European Charter of Local Self-Government*.
2. Talitha T., Firman T. & Hudalah D. (2020) *Welcoming two decades of decentralization in Indonesia: a regional development perspective*, *Territory, Politics, Governance*, 8:5, 690-708.
3. Teremetskyi V., Solyannik K., Zakomorna K., Poproshaieva O., Yakovchuk Ya. (2021). *Fiscal decentralization of Ukraine: search for new approaches for the development of local self-government*. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice* Vol. 2 No. 37. DOI: <https://doi.org/10.18371/Fcapt.v2i37.229957>.
4. World Bank (2001). *Fiscal Decentralization Indicators* <http://www1.worldbank.org/publicsector/decentralization/fiscalindicators.htm>.
5. OECD (2019), *Making Decentralisation Work: A Handbook for Policy-Makers*, *OECD Multi-level Governance Studies*, OECD Publishing, Paris.
6. Blöchliger, H. (2013), *Decentralisation and Economic Growth - Part 1: How Fiscal Federalism Affects Long-Term Development*, *OECD Working Papers on Fiscal Federalism*, No. 14, OECD Publishing, Paris.
7. Bartolini, D., S. Stossberg and H. Blöchliger (2016), "Fiscal Decentralisation and Regional Disparities", *OECD Economics Department Working Papers*, No. 1330, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/5jlpq7v3j237-en>.

ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Разумова Г.В., д-р екон. наук, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Основною проблемою в контексті відносин між різними частинами бюджетної системи є питання визначення на законодавчому рівні основних принципів розподілу доходів від національних податків, фіксація податкових надходжень для бюджетів відповідного рівня бюджетної системи.

Враховуючи те, що на законодавчому рівні присутня деяка невизначеність щодо спрямування доходів від загальнодержавних податків, у процесі формування та затвердження закону про державний бюджет України підходи до розподілу доходів від цих джерел між державним та місцевими бюджетами мають тенденцію до постійно змінення. Така ситуація призводить до зниження рівня зацікавленості органів місцевого самоврядування у питанні мобілізації певних національних податків, що є більшою мірою важливим та актуальним для органів місцевого самоврядування базового рівня через те, що

співвідношення між державним бюджетом та місцевими бюджетами регулюється щороку шляхом прийняття закону про державний бюджет.

Але проблема наповнення місцевих бюджетів полягає не тільки в тому, що немає чітко визначених та законодавчо закріплених джерел для наповнення таких бюджетів, але й у спроможності бюджетів базового рівня забезпечувати необхідні витрати за рахунок доходів, зібраних на території відповідного бюджету громади. Перш за все, це стосується бюджетів сіл та селищ, які складають основну частину загальної кількості місцевих бюджетів.

Майже всі бюджети базового рівня субсидуються, але є і такі, що можуть самостійно забезпечувати власні витрати. Хоча податок з доходів фізичних осіб і займає більшу питому вагу в структурі доходів міського бюджету, проте часті зміни у порядку зарахування цього податку ускладнює процес формування доходної частини місцевих бюджетів та призводить до його втрат [1].

На сьогодні місцеві податки і збори, що діють на території України мають ряд особливостей: вони не враховують реальних доходів громадян; їм не властива прогресія, а основними платниками є фізичні особи. Як правило, у питанні встановлення місцевих податків майже всюди діє принцип податкової ініціативи органів місцевого самоврядування в межах визначених національним законодавством [2].

Водночас, обмеженість кількості та ставок місцевих податків і зборів на загальнодержавному рівні не стимулює органи місцевого самоврядування до збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків і зборів. Для порівняння: кількість місцевих податків і зборів у Франції становить більше 40, Німеччині – 55, Італії – біля 70, Бельгії – біля 100 [3].

У світовій практиці істотним джерелом надходжень до місцевих бюджетів є податки на майно. Тому питання включення до складу місцевих податків податку на нерухомість за місцем знаходження заслуговує на увагу, адже це дозволить істотно збільшити власну доходну базу бюджетів місцевого самоврядування і скоротити надмірне застосування міжбюджетних трансфертів.

Важливим є питання щодо наявності значної кількості збиткових підприємств. Існують припущення щодо перспективи скорочення їх кількості за рахунок переведення в доходи місцевих бюджетів частини податку на прибуток, що на сьогодні сплачується до державного бюджету. Відтак, місцеві органи влади отримали б потужний стимул для збільшення прибутковості підприємств, тим більше, що ні для кого не є секретом існування тісного співробітництва між потужними підприємствами – платниками податків та місцевої влади. Безперечно, саме таке співробітництво іноді призводить до економічних ексцесів з негативними наслідками на місцевому рівні, однак виключно у випадку проблем морального характеру і аж ніяк не збалансованої, виваженої фінансово-економічної політики.

Таким чином, від ефективності побудованої системи формування та використання коштів місцевих бюджетів залежить ефективність функціонування усєї бюджетної системи, успішне здійснення фінансової

політики та, відповідно, це забезпечує прогресивний соціально-економічний розвиток країни, сприяє гармонізації інтересів держави та регіонів.

Система забезпечення вирішення соціально-економічних проблем ОТГ виключно за рахунок наявних фінансових ресурсів місцевих бюджетів має свої недоліки. В умовах обмеженості ресурсів місцевого бюджету можлива лише реалізація проєктів, спрямованих на підтримку функціонування існуючих об'єктів соціальної інфраструктури бюджетної сфери. Відсутність спеціальних заходів державного стимулювання розвитку території ОТГ, спрямованих на комплексний розвиток виробничої, транспортної, енергетичної інфраструктури, а також реалізацію програм підвищення зайнятості населення, призведе до поглиблення диспропорцій розвитку у порівнянні з іншими ОТГ.

Список використаних джерел:

1. Ксьонжик І. В., Потравка Л. О., Замковий В. М. Соціально-економічний розвиток територіальних громад в Україні в контексті децентралізації. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 11. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1843> (дата звернення: 16.01.2022).
2. Крушельницька Т. Бюджетна децентралізація в Україні: результати і перші підсумки. Публічне управління та митне адміністрування. 2016. № 1 (14). С. 72-78.
3. Кузькін Є. Ю., Котляревський О. В., Шишко Я. В. Зарубіжний досвід фіскальної децентралізації: проблеми та шляхи їх розв'язання. Фінанси України. 2015. № 12. С. 63-72.
4. Разумова Г.В., Протопопова Н.А. Реформування бюджетної системи України як напрям регулювання розвитку національної економіки. Вісник ЖДТУ. Серія: Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 2 (88). С. 52-58. [https://doi.org/10.26642/jen-2019-2\(88\)-52-58](https://doi.org/10.26642/jen-2019-2(88)-52-58).

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Рябчук В.М., викладач вищої категорії

Таращанський технічний та економіко-правовий фаховий коледж

Термін «адміністрація», який сьогодні широко вживається, включаючи побутовий рівень, у перекладі з латинської означає «управління». Зміст управлінських відносин, що виникають у процесі діяльності органів місцевого самоврядування, однорідний із відносинами управління з боку держави, а тому перші потребують адміністративно-правового врегулювання. Як відмічає ряд учених, місце комунального управління в системі публічно-владних правових інститутів є недостатньо дослідженим, що зумовлено, зокрема, і недостатнім розкриттям у науці місця місцевого самоврядування у системі врегульованих нормами адміністративного права владно-управлінських відносин в українському суспільстві.

Якщо управління – дія з боку суб'єкта управління стосовно об'єкта управління, що спрямована на досягнення певної мети, результату, то важливо з'ясувати об'єкт управління спільною власністю територіальних громад. Це

питання в юридичній науці недостатньо досліджене. З метою визначення поняття та особливостей спільної власності територіальних громад, необхідно дослідити процес законодавчого врегулювання цього питання.

Конституція України 1996 року та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» 1997 року законодавчо закріпили комунальну власність, як самостійну форму публічної власності.

Майно, що належить до власності територіальних громад, можна поділити на об'єкти, що належать одній територіальній громаді та об'єкти спільної власності територіальних громад, управління якими здійснюють районні і обласні ради.

З цього слід розуміти, що окремим видом комунальної власності є спільна власність територіальних громад. Однак, уже понад двадцять п'ять років законодавчо не розкрито поняття спільної власності територіальних громад, не встановлено її правової природи.

Власність як науковий термін вживається у двох аспектах: в економічному і юридичному. В економічному – це присвоєння матеріальних благ, суть якого полягає в належності наявних засобів виробництва і одержуваних продуктів праці державі, окремим колективам чи індивідам. Належність (присвоєння) у цьому випадку означає відношення суб'єкта присвоєння до певних матеріальних благ як до своїх, і відповідно відношення до них усіх інших осіб, як до чужих.

Юридичний аспект полягає у нормативному закріпленні державою належних власникові прав. Право власності забезпечує повноваження власника та створює можливості для використання належного йому майна у власних інтересах.

Отже, поняття власності включає в себе такі складові: наявність матеріальних і нематеріальних благ (об'єктів), управління суб'єкти, та суспільні відносини, які виникають з приводу використання цих об'єктів.

Частина 4 статті 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює, що призначенням об'єктів спільної власності є задоволення спільних потреб територіальних громад. З наведеного стає очевидним, що спільна власність територіальних громад є частиною комунальної власності, оскільки має той самий суб'єктний, об'єктний склад, має ту саму публічну природу. Відмінним є призначення – задовольняти спільні потреби територіальних громад.

Звідси можна визначити, що спільна власність територіальних громад – це комунальна власність двох або більше територіальних громад, що задовольняє їх спільні інтереси.

Призначенням спільної власності територіальних громад, якою управляють районні та обласні ради, є задоволення спільних потреб територіальних громад адміністративно-територіального утворення, як встановлено пунктом 4 статті 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Цей різновид спільної власності територіальних громад має ознаки спільної сумісної власності. Адже частки кожної територіальної громади району чи області у такій власності не виділялися.

Не можна не погодитися сьогодні, у період активного реформування місцевого самоврядування, з точкою зору науковців про необхідність прийняття оновленого сучасного закону про місцеве самоврядування, з урахуванням сучасної науки і практики комунального управління, ніж робота над окремим законом про комунальну власність, який, очевидно, не розв'язуватиме наявних колізій, а лише створить додаткові.

Список використаних джерел:

1. *Голосніченко І.П., Кравчук О.О., Стахурський М.Ф., Голосніченко Д.І., Денчук Р.О. Повноваження органів місцевого самоврядування на здійснення комунального управління та охорону власності. К.: Вид. Г.А.М. – 2008. – 316 с.*
2. *Кравченко В.В. Конституційне право України: навчальний посібник. – Вид. 6-те, виправл. та доповн. – К.: Атіка, 2009. – 608 с. с. 467.*

ВПЛИВ ВІТРОВОГО РЕЖИМУ НА ЕФЕКТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ЛУЦЬКОЇ ОТГ

Федонюк В.В., канд. геогр. наук, доцент
Федонюк М.А., канд. геогр. наук, доцент
Луцький національний технічний університет

Вітровий режим – важливий природний чинник, який необхідно враховувати при плануванні розбудови окремих ОТГ, населених пунктів чи навіть регіонального розвитку в цілому [1,2]. На протязі останніх років м. Луцьк суттєво розширив площу, зросла кількість жителів, а створення Луцької ОТГ додатково збільшило ці показники. Лише в самому місті нараховується більше 100 великих та середніх підприємств, більшість з яких групуються у 4 промислових зонах, які були запроєктовані та активно розвивалися ще у повоєнний період [2,3,4]. Проте, в зв'язку з розширенням міста, з'являються і нові промислово-господарські ділянки, які впливають на мікроклімат міста.

Місто має складний, розчленований пагорбами та заплавами комплексами р. Стир і її приток рельєф, що позначається на профілі вітру [1, 3].

Луцька ОТГ має значну площу зелених зон, на її території розміщено декілька великих парків та скверів, природно-заповідний фонд нараховує 9 об'єктів та територій [2, 3]. В останні десятиліття активно розвивається автотранспортний комплекс, завантаженість міських автомагістралей росте, зростає і техногенне навантаження [2, 4]. Квартали та мікрорайони на правобережній частині (40, 33, 55 мікрорайони) та на лівобережній надзаплавній терасі р. Стир (історичні райони Красне, Гнідава, Кічкарівка, Вересневе, Рованці), активно ростуть, зростає щільність та висота забудови,

інтенсивність транспортних потоків, активно провадиться нове будівництво висотних житлових комплексів, що змінюють архітектурний ансамбль міста.

Кожен з названих районів має свої особливості вітрового профілю. Найбільш помітними ці відмінності стають, коли спостерігається ясна та безхмарна погода, особливо взимку. У сонячну маловітряну погоду в Центральному мікрорайоні Луцька, а також в мікрорайоні ДПЗ можна очікувати локальне підвищення швидкостей вітру на 0,5 – 1,5 м/с, у порівнянні з такими мікрорайонами, як Кічкарівка, Рованці, Гнідава. Мікрорайон Красне за своїм мікрокліматичним вітровим режимом є ближчим до Центрального мікрорайону м. Луцька. У заплаві р. Сапалаївки значення швидкості вітру вище, ніж в Центральному мікрорайоні. Найвищі значення швидкостей вітру у розрізі мікрорайонів спостерігаються у заплаві р. Стир та в мікрорайоні Вишкова.

У похмуру, хмарну погоду вплив міста на вітровий профіль є значно меншим, але також може проявлятися у денні та вечірні години доби.

Влітку при ясній погоді і мінливій хмарності неба (75-80% зафіксованих випадків) в центральних мікрорайонах міста, а також в 33 та 55 кварталах швидкість вітру на 0,5-1,0 м/с нижча, ніж у інших мікрорайонах. Це пов'язано з переважаючим штучного характеру діяльних поверхонь. У заплаві р. Стир влітку прохолодніше, оскільки вона частково заболочена, вкрита лучною, чагарниковою і лучно-болотною рослинністю [1, 4]. Вдень у центральних районах тепліше, ніж у приміській зоні, винятком є заплава р. Стир. Вночі у всіх мікрорайонах швидкості вітру нижчі на 0,4-0,9 м/с, ніж на приміській території, за винятком тієї ж заплави річки Стир та її приток у межах ОТГ.

В умовах хмарної погоди при сильному вітрі вітровий профіль вирівнюється по всьому місту, за виключенням заплави р. Стир і прилягаючих ділянок, де вона завжди дещо підвищена. Влітку, особливо у вечірні години, після підвищення температури повітря в центральних мікрорайонах міста можливе зниження швидкостей вітру повітря на 13-16% у порівнянні з замиською територією, а вранці та вдень ця різниця складає 10-13% .

Отже, підвищені швидкості вітру виявлені в мікрорайонах Гнідава, Кічкарівка, Рованці, Красному. На протязі року переважають вітри західного, північно-західного та південно-східного напрямку при середній швидкості від 3 до 5 м/с. У кварталах міської забудови швидкість вітру, як правило, в 0,5-0,7 раз менше, ніж на відкритій місцевості. При слабкому вітрі в ранкові години вплив міської забудови на динаміку температури повітря майже в 2 рази більший, ніж при помірному вітрі в межах 3-4 м/с, а особливо – ніж при сильних поривах вітру понад 4-5 м/с.

Список використаних джерел:

1. Василюк В.Ю., Федонюк В.В. Дослідження особливостей вітрового режиму у місті Луцьку. Сучасні технології у агровиробництві та природокористуванні. Тези І-ої студентської науково-технічної конференції, 24-25 листопада 2021 р. Луцьк : ФАТЕ, ЛНТУ. 2021. С.135-138.

2. Василюк М., Федонюк В.В. Вітровий режим Луцька протягом 50 років та його екологічний вплив. Сталий розвиток: захист навколишнього середовища. Енергоощадність.

Збалансоване природокористування. VII Міжнародний молодіжний конгрес, 10 – 11 лютого 2022 р., Україна, Львів : Збірник матеріалів. К. : Ярошенко Я.В., 2022. С.31-32.

3. Степко П.В., Федонюк В.В., Федонюк М.А. Містобудівні аспекти оцінки вітрового режиму та його річної динаміки (на прикладі м. Луцька). Вплив кліматичних змін на просторовий розвиток територій Землі: наслідки та шляхи вирішення: Збірник наукових праць IV Міжнар. науково-практ. конференції, 10-11 червня 2021 р. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2021. С.326-330.

4. Федонюк В.В., Мисковець О.С., Василюк М.Ю. Екологічний вплив вітрового режиму в місті (на прикладі Луцька). Проблеми екології та енергозбереження: Матеріали XIV Міжнар. науково-технічної конференції. 17-19 вересня 2021 р. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. Миколаїв : Видавець Торубара В.В., 2021. С. 202-205.

СЕКЦІЯ 3
ПАРТИЦИПАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

УСПІШНА ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ВИРІШЕННІ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ГРОМАД

Галунець Н.І., старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет

Україна, підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, зробила європейський вибір, у тому числі і у сфері управління відходами. Показники, які задає Європа у сфері управління відходами, доволі високі. Запобігання утворення відходів, підготовка до повторного використання відходів — це дві найперші та найбажаніші дії в управлінні відходами, які закріплені на рівні Директиви Європейського Союзу про відходи. Основні кроки у порядку їхньої пріоритетності та безпечності для довкілля відображені в ієрархії управління відходами, що містяться в Директиві ЄС про відходи від 19 листопада 2008 року. Тож політика нашої держави та окремих населених пунктів у сфері управління відходами має рівномірно охоплювати всі сходинокки, а не зосереджуватися на останній.

У 2014 році Європейська Комісія вирішила не приймати поправки до законодавства про відходи, а скористатися новим горизонтальним методом, який передбачає зміни не тільки в сфері відходів, а й буде охоплювати повний економічний цикл виробництва продукції [1].

Проблема скорочення відходів актуальна для багатьох країн. Однією із країн лідерів в галузі переробки відходів вважається Німеччина. Жодна європейська країна не переробляє і не використовує вдруге стільки ж відходів.

Нова політика у Швейцарії стала поступово вводиться з 1981 року, що призвела до помітного поліпшення екологічної ситуації. Швейцарія вважається одним з лідерів щодо утилізації та переробки відходів у Європі. Вже у 2000 році у країні були заборонені сміттєві полігони, тому сьогодні більш як половина всього сміття йде на переробку, а решта спалюється. В країні переробляється 60% паперу, який необхідно здавати тільки окремо від картону. Частина сміття, яку не вдалося відсортувати, швейцарці просто спалюють, пускаючи енергію на опалення будинків і виробництво електрики. Швейцарія лідирує в світі за кількістю зданих пляшок – більше 90% тари повертається на заводи по вторинній переробці скла.

Програма з прийому та переробки використаного скла почалася в 1972 році і до цих пір успішно реалізується. Металеві банки використовуються повторно. Окремо здаються PET-пляшки, старі електричні прилади, побутова техніка, будівельне сміття, лампи денного світла, консервні банки, трупи тварин (за це треба платити, але закопувати їх забороняється), залишки рослинного та машинного масла [2].

Будь-яка людина в Швейцарії може відмовитися від сортування заплативши за кожен кілограм відходів. На кожен кульок наклеюється марка, що засвідчує сплату. Викинути п'ять кілограм відходів коштує 2-3 франка (це приблизно 2-3\$). Тому, більшість місцевих жителів несе все, що можна, в пункти з прийому вторсировини, де віддати старий комп'ютер або стару дитячу коляску нічого не коштує. Населення яке намагається викинути відходи без наклеєної марки штрафують.

У Швейцарії навіть існує так звана смітцева поліція, яка за допомогою сучасних технологій аналізує сміття, залишене не в тому місці або без оплати податку, знаходить і штрафує порушника. Для прикладу випадок, коли житель Швейцарії по дорозі на роботу викинув з вікна автомобіля домашнє сміття в паперових мішках, поліція знайшла його, порушника судили і наклали на нього штраф у розмірі 6000 франків за утилізацію відходів і очищення траси, 3000 франків за порушення закону і 530 франків судових витрат. Разом 9530 франків (більше 9400 доларів) [2].

Також варто згадати і про Польщу. Ставши у 1990-х на шлях євроінтеграції, поляки мусили пристосувати своє національне законодавство до європейського в питаннях, що, зокрема, стосуються сміття²⁸. Першим кроком до удосконалення методу поводження зі сміттєзвалищами у Польщі була реалізація у 2007 році у місті Познань когенераційного модуля на полігоні ТПВ, який дозволяє отримувати електроенергію та тепло. Загальна потужність модуля становить 508 кВт електричної та 770 кВт теплової енергії, яка надходить через місцеві електромережі на потреби міста. Вся тепла енергія спрямовується на розташований поруч тепличний комплекс. Згодом були реалізовані інші когенераційні модулі. З введенням у 2003 році закону «Про дотримання чистоти і порядку» покладено край нелегальним сміттєзвалищам. Закон зобов'язав поляків сортувати відходи на 5 компонентів: папір, безбарвне та кольорове скло, метал та пластик, інші відходи, які не підлягають переробці у контейнери, які розміщені біля будинків. Договір на вивезення відходів підписується з окремим ОСББ. В разі потрапляння у контейнер несортованого сміття водій машини заявить про порушення до відповідної інспекції. В якості покарання будинок можуть зобов'язати заплатити за бак з несортованим сміттям більшу суму або взагалі переглянути щомісячні тарифи [2].

Відповідно до вимог законодавства ЄС – до 2020 року Польща зобов'язана переробляти та готувати до повторного використання не менше 50% відходів по цілій країні. Мова йде, в першу чергу, про пластикові вироби, метали, папір і скло. Станом на 2017 рік, Польща переробляє ледве більше половини від необхідної норми — 26%, а динаміка росту цього показника надто повільна – 0,7% за рік.

Отже, деякі європейські країни досягли високих успіхів у безпечному поводженні з відходами, деякі ще на шляху до цього. Однак, ні в кого не виникає сумнівів, що переробка відходів це єдине правильне рішення до збереження чистоти довкілля та економії природних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. *Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions Towards a circular economy: A zero waste programme for Europe: URL: <https://eurex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52014398801%29>*
2. *Досвід країн ЄС в сфері безпечного поводження з твердими побутовими відходами. URL : http://economyandsocietyinua/journal/7_ukr/105.pdf.*
3. *Сміттєва поліція Швейцарії: URL : <https://ecotown.com.ua/news/YAk-SHveytsariya-pozbulasya-smittyia-istoriya-proshtraf-u-9400-/>.*

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА – ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ВПРОВАДЖЕННЯ ГРОМАДАМИ ПРИНЦИПІВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Іванов Д.А., старший науковий співробітник
Державний історико-культурний заповідник «Трахтемирів»

Всі документи державного планування, куди входять і плани та стратегії розвитку громад, мають за законом проходити екологічну оцінку. Задача такої оцінки – виявити можливі загрози довкіллю та здоров'ю мешканців через перспективну господарську діяльність громад. Органи місцевого самоврядування (ОМС) в більшості вже мають певне знайомство з процедурою стратегічної екологічної оцінки (СЕО). Однак, розуміння СЕО як тривіальної процедури, яка часто проводиться на вкрай низькому якісному рівні, фактично позбавляє територіальні громади, передусім сільські, унікальної можливості усвідомити та використати СЕО як потужний важіль кардинальної і якісної зміни парадигми власного розвитку. СЕО, яка прийшла в наше законодавство через Угоду про Асоціацію з ЄС, в розвинутих країнах вже давно стала механізмом не так рядового екологічного контролю певних планів, як способом аналізу перспектив розвитку громади і побудови її стратегії на підвалинах збалансованого розвитку. Зараз, на етапі завершення процесу децентралізації та становлення об'єднаних громад, у вітчизняного місцевого самоврядування виникла проблема здатності до компетентного стратегування на основі системного аналізу сукупності характеристик власного регіону. СЕО є відповіддю на цей виклик.

Однією з перших і основних нормативних умов функціонування об'єднаних територіальних громади (ОТГ) є розробка до 2027 року місцевих стратегій сталого розвитку на основі просторового планування та проведення стратегічної екологічної оцінки. За даними міністерства регіональної політики, за станом на кінець року 2021 р. близько 80% усіх ОТГ або завершили, або знаходились в процесі розробки власних стратегій розвитку. Однак, як зазначають експерти, зокрема, Г.Марушевський [1], перший досвід СЕО документів державного планування в Україні (2014-2017 рр.) показав, що вони мають чітку проблемну орієнтацію та характеризуються неналежною увагою до комплексного пізнання особливостей природної територіальної організації та

аналізу природно-ресурсного потенціалу регіону. Тобто, розробники стратегій фокусували увагу на вирішенні класичного набору соціально-економічних задач, а вже потім розроблені плани та рішення намагалися відкоригувати таким чином, щоб вплив на довкілля не перевищував нормативів типу ГДК та інших вимог законодавства. Однак, з позиції стратегування така послідовність дій насправді позбавлена причинно-наслідкового зв'язку. Саме на такий підхід страждала радянська економіка останніх років існування СРСР. Відтак, вже маємо чимало недавніх прикладів, коли стратегічні плани місцевих громад при всій зовнішній логічності постановки завдань та методів їх вирішення не здатні належним чином забезпечити збалансоване природокористування та збереження повноцінної відтворювальної функції екосистем.

Отже, основними причинами системних екологічних проблем у країні є незмінна з радянських часів система управління. Вирішення проблеми лежить у площині комплексного менеджменту ресурсів та довкілля з метою забезпечення їх збереження та сталого використання на справедливій основі. Для цього необхідна інтеграція екологічних принципів та підходів в усі аспекти соціально-економічного розвитку територій [2]. Це дасть можливість не лише стабілізувати стан довкілля, а й перейти до моделі збалансованого (сталого) розвитку. Що є задачею, яка стоїть перед Україною через обов'язки, взяті на себе через підписання Угоди про асоціацію з ЄС, через підтримку Європейського Зеленого курсу, а тепер буде подвоєна планами набуття членства в Європейському Союзі. Варто відзначити, що згідно вимог, встановлених Протоколом СЕО до Конвенції ЕСПО (2003) метою стратегічної екологічної оцінки є сприяння збалансованому розвитку.

Це означає, що принципово важливим є впровадження СЕО на першому етапі розробки документів державного планування як аналітичного інструменту, що є усталеною світовою практикою. А для забезпечення повноцінної участі громадськості у розробці стратегічних планів місцевого розвитку включно із СЕО, а також реалізації партисипативного підходу у місцевому самоврядуванні необхідне забезпечення відповідного рівня компетентності та спроможності громад. Тобто, важливою задачею експертного, наукового співтовариства за участі вищої школи є нині швидка розробка комплексу інформаційно-просвітницьких програм та заходів, що змінять в світогляді місцевих, передусім, сільських громад, усталену парадигму вторинності інтересів довкілля та закладуть основи усвідомлення прямого взаємозв'язку екології та економіки, важливості збалансованого розвитку для подальшого забезпечення соціальної стабільності та добробуту.

Список використаних джерел:

1. *Стратегічна екологічна оцінка - досвід упровадження в містах України / Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», 2019.*
2. *Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) стратегій розвитку громад: шляхи подолання проблем, Київ, 2021.*

ОСНОВИ ПІДХОДИ ДО ЗАЛУЧЕННЯ ПЕРСОНАЛУ В ОРГАНАХ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Михайлів Г.В., канд. екон. наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Залучення персоналу є найбільш важливою функцією управління людськими ресурсами, так як саме люди забезпечують ефективне використання будь-яких видів ресурсів, наявних у розпорядженні підприємства, організації чи установи і саме від людей, в кінцевому рахунку, залежить її продуктивність, виконання тих чи інших завдань.

В даний час в сучасних організаціях класичний варіант моделі управління персоналом включає ряд обов'язкових напрямків. Пошук і відбір персоналу є першим і один з найбільш важливих етапів в загальному циклі руху персоналу в організації.

Для того щоб привести у відповідність очікування здобувача і організації по відношенню один до одного і тим самим усунути або мінімізувати проблеми, що виникають між «новачком» і організаційним оточенням, важливо чітко уявляти, на яке місце в організації претендує здобувач і яку роль відводить йому організація [1].

Вирішити ці питання багато в чому покликане залучення персоналу. Як показує практика діяльності передових компаній світу в області найму персоналу, в організаціях, які успішно розвиваються, відбір персоналу відбувається з урахуванням наукових розробок, він технологічний, ефективний і займає провідне місце в системі кадрового менеджменту. У процесі відбору відбувається пошук працівників на певні робочі місця або посаду. При підборі здійснюється ідентифікація вимог різних робочих місць і посад з накопиченими компетенціями.

Підбір персоналу – це процес, за допомогою якого організація залучає зацікавлених фахівців, максимально відповідних пред'явленим вимогам. Як зазначає А. П. Кибанов «з залучення на роботу починається управління персоналом» [2].

Аналізуючи визначення даного терміна, можна зробити висновок, що найважливішою метою будь-якої системи залучення персоналу є відсів невідповідних для даної посади (або організації) співробітників, а також вибір кращого (найбільш підходящого) з усіх залучених кандидатів. Крім цієї основної мети, перед процесом залучення ставляться ще й такі другорядні цілі як [3]:

1. Дослідницька – в процесі залучення персоналу організація може отримати важливу інформацію: про конкурентів, їх плани та дії, про ринок праці, про технології відбору в інших компаніях, про рівень заробітної плати; про сприйняття організації зовнішнім середовищем (клієнтами і конкурентами), про реакцію потенційних співробітників на систему відбору компанії та її систему компенсації, про оригінальні ідеї з різних питань діяльності організації.

2. Інформаційно-рекламна – в процесі відбору організація викладає певну інформацію про себе своїм кандидатам, яких може бути до декількох сотень осіб на рік.

3. Мотивуюча – коли здобувач проходить етапи жорсткого відбору, він отримує моральне задоволення від цього і набагато більше цінує роботу, яка дісталася нелегко.

4. Направляюча – на етапі відбору організація, дає зрозуміти потенційному співробітнику, що від нього очікується, і яким його хочуть бачити.

Практика показує, що якісно проведене залучення персоналу дозволяє захистити організацію від непотрібних їй працівників, допомагає раціонально використовувати професійні можливості особистості. Залучення персоналу робить значний вплив на результативність всіх наступних персоніфікованих технологій управління персоналом. В даний час вже мало просто укомплектувати штат необхідною кількістю працівників. Відбулися істотні зміни у внутрішніх процесах організації, змінилися ролі керівників і працівників, змінився сам ринок праці. Можна виділити найбільш значущі зміни [4]:

- жорстка структура ієрархії стає більш «плоскою»;
- спеціальні відділи перетворюються в команди (об'єднання в групи різних фахівців для вирішення будь-яких завдань);
- прості цілі замінюються складними, комплексними;
- ініціативність і креативність співробітників сприяє продуктивному вирішенню завдань і заохочується керівництвом;
- поширюється делегування повноважень і відповідальності за результат працівникам які виконують певні проекти.

Всі перераховані вище трансформації дозволили організації скоротити час прийняття рішень, зменшити розрив між плануванням і реалізацією, скасувати зайві, що не створюють цінності функції. Відбір персоналу повинен бути взаємопов'язаний з усіма функціями управління персоналом.

Список використаних джерел:

1. Бичкова Н. А., Гаращенко Н. І., Зайцева В. Є., Носова О. С. Конкурсний відбір на державній службі: проблеми та шляхи вирішення. 2016. URL : <https://novainfo.ru/article/6018>.

2. Гавкалова Н., Мосумова А. Управління персоналом в публічних організаціях: особливості та проблеми. Ефективна економіка. 2016. №6. URL: <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=5018>.

3. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні: наук. доп. / [Шевченко О.В., Романова В.В., Жаліло Я.А. та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук Я.А. Жаліла. Київ: НІСД. 2020. 160 с.

4. Кіцак І. Б. Теоретичні аспекти управління персоналом органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. Ефективність державного управління. 2018. ВІП. 4 (57). Ч. 1. С.135-144.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Решетілов Г.О., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Миколаївський національний аграрний університет

Сучасні реалії українських регіонів свідчать про набування популярності циркулярної економіки серед споживачів, зацікавлених сторін галузі, дослідників і політиків, завдяки перспективним можливостям для досягнення переваги відповідно до парадигми стійкості [1; 2; 3]. Водночас, широке коло її застосування в регіонах, та і в країні в цілому ускладнюють процес визначення ступеня реалізації політики циркулярної економіки.

Загальноновизнано, що не існує простого стандартизованого методу вимірювання циркулярності регіону, який би передбачав перелік відповідних індексів та індикаторів. Для кількісного і якісного аналізу різноманітних показників реалізації циркулярної економіки регіону, активно застосовується індикація, яка дозволяє зрозуміти причинно-наслідковий зв'язок між явищами, що вивчаються. Використані в ході проведення оцінки індикатори дозволяють проаналізувати стан досліджуваної системи, що відчуває вплив внутрішніх і зовнішніх чинників [2, с. 3156].

Міжнародна література та практика пропонує нам різні індекси та індикатори для оцінки реалізації циркулярної економіки. Тож, необхідність формування системи індикаторів пов'язано не тільки з необхідністю побудови моделі циркулярної економіки, а ще з необхідністю узагальнення того, наскільки модель є життєздатною, керованою та вимірювальною.

Формування системи індикаторів циркулярної економіки регіону передбачає врахування основних факторів, таких як:

- наявність достовірних джерел збирання інформації, сучасних перспективних програмно-технічних засобів, технології зберігання і передавання даних, оперативності обробки інформації;
- аналітична складова в програмно-технічному комплексі. Цей фактор залежить від: якості алгоритмів аналітичних програм та оперативності проведення аналізу.

Водночас, формування системи індикаторів циркулярної економіки регіону повинне ґрунтуватися на аналітичному огляді вже існуючих світових систем індикаторів циркулярної економіки, зокрема:

- система моніторингу циркулярної економіки прийнята у січні 2018 році Європейською комісією, яка спрямована на оцінку прогресу на шляху до циркулярної економіки в країнах ЄС. Відповідно моніторингу показники циркулярної економіки було розділено на два типи: національні інструменти на макрорівні та інструменти для бізнесу на основі діяльності або продуктів [4]. Поряд з цим, вся система моніторингу складається з десяти індикаторів, деякі з яких розбиті на підіндикатори. Ці десять показників, дані щодо яких доступні в базі даних, поділені на такі чотири тематичні області:

✓ сфера виробництва та споживання, яка включає чотири показники: самозабезпечення сировиною для виробництва в країнах ЄС; зелені державні закупівлі (як індикатор для аспектів фінансування); утворення відходів (як індикатор для аспектів споживання); харчові відходи;

✓ сфера поводження з відходами, містить такі показники, як: коефіцієнти переробки (частка відходів, які переробляються); конкретні потоки відходів (відходи упаковки, біовідходи, електронні відходи тощо);

✓ сфера вторинної сировини, передбачає застосування двох показників: внесок перероблених матеріалів у попит на сировину; торгівля вторинною сировиною між країнами-членами ЄС та з рештою світу;

✓ сфера конкурентоспроможність та інноваційність, містить два показники: приватні інвестиції, робочі місця та валова додана вартість; патенти, що стосуються переробки та вторинної сировини як проксі для інновацій.

✓ система еко-індикатори Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка пояснює взаємозв'язки між економікою і захистом навколишнього середовища, виявляє економіко-екологічні та соціально-екологічні взаємозв'язки [5]. Ця система поділяється на кілька типів: набір екологічних показників для оцінки ефективності діяльності в галузі охорони навколишнього середовища; низка наборів галузевих показників для забезпечення інтеграції природоохоронних питань в галузеву політику; набір показників, що виводяться з природоохоронної звітності – для забезпечення як включення природоохоронних питань в галузеву політику, так і для забезпечення стійкості управління та використання природних ресурсів;

- система індикаторів для циркулярної економіки на мезорівні Міністерства охорони навколишнього середовища Китаю, яка складається з 21 показника, розподілених на чотири групи, а саме: економічний розвиток, переробка відходів, контроль забруднення, адміністрування та управління сфери охорони навколишнього середовища [6].

Отже, з вище викладеного, можна зробити висновок, що формування системи індикаторів циркулярної економіки регіону це поетапна робота, яка багато в чому залежить і ефективність досягнення поставлених цілей. В цілому потрібно наголосити, що для нової моделі економіки, циркулярної, принципово важливо розраховувати та визначити системи індикаторів, яка буде відображати екологічний, економічний та соціальний аспект розвитку регіону.

Список використаних джерел:

1. *Циркулярна економіка та міста. чому це стає популярним?* URL: <https://gwaramedia.com/reyuz-resajking-rekonstrukciya-pryrodnogo-materialu-yak-praczuuyut-cyrkulyarni-mista/>.

2. Гурьева М.А. *Анализ методических подходов к оценке развития циркулярной экономики. Экономические отношения.* 2019. Том 9. №4. С. 3155-3172.

3. Ghisellini P., Cialani C., Ulgiati S. *Review on Circular Economy: The Expected Transition to a Balanced Interplay of Environmental and Economic Systems.* J. Clean. Prod. 2016, 114, 11–32 pp.

4. *Which indicators are used to monitor the progress towards a circular economy?* URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/web/circular-economy/indicators> (дата звернення: 10.05.2022).

5. *The OECD Inventory of Circular Economy indicators.* URL: [https://www.oecd.org/cfe/cities/Inventory Circular Economy Indicators.pdf](https://www.oecd.org/cfe/cities/Inventory%20Circular%20Economy%20Indicators.pdf).
6. Geng Y., Fu J., Sarkis J., Xue B.. *Towards a national circular economy indicator system in China: an evaluation and critical analysis.* *Journal of Cleaner Production.* 2012. №23. p. 216-224.

СЕКЦІЯ 4
ПІДПРИЄМНИЦЬКА ТА МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ,
ТРАНСКОРДОННЕ ТА МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО,
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО

**BUSINESS-IDEAS OF THE «МНП-НРОМАД» FUND AS SUPPORT FOR
SMALL ENTERPRISES IN RURAL AREAS**

Malik M.Yo., Sc.D., professor,
Kravchenko S.A., Sc.D., professor,
NSC «Institute of Agrarian Economics» NAAS

Unfortunately, the war in some cities of Ukraine literally destroyed most of the small business. A few continue to fight. They are the ones who need help. According to the research of the European Business Association, in March only 13% of small and medium-sized enterprises worked in Ukraine, a third suspended work, but wants to start activities. Since the beginning of the full-scale aggression against Ukraine, the program "Affordable Loans 5-7-9%" has been urgently amended to adapt it to the challenges of the time, ensure the availability of lending to a wider range of business entities and stimulate critical infrastructure industries under martial law, in particular, to ensure the sowing campaign. The Government's decision regulates the terminology of previously adopted resolutions related to the implementation of state programs "Affordable loans 5-7-9%", "Affordable financial leasing 5-7-9%" and the provision of credit support on the basis of portfolio guarantees. This makes it possible to create a unified approach to the application of these resolutions in practice to provide financial state support to business entities. Relevant changes are made to the following documents: 1) The procedure for providing financial state support to business entities; 2) The procedure for providing financial state support to small and medium-sized businesses under financial leasing agreements; 3) The procedure for granting loan guarantees on a portfolio basis. In the context of martial law, one of the priorities of the Ministry of Finance remains state support for the development of entrepreneurship, which is carried out, among other things, thanks to the program "Affordable loans 5-7-9%" initiated by the President of Ukraine Volodymyr Zelensky, as well as with the help of a tool for providing state guarantees on a portfolio basis to support small and medium-sized businesses [1].

On May 30, 2022, the launch of the contest of business ideas to support small businesses in the conditions of war "Do Your Own" from the Charitable Foundation "МНП - Нромад" was announced in Ukraine. МНП is the leading producer of chicken meat in Ukraine with the largest market share and high brand recognition of its products ("Nasha Ryaba"). The initiative provides for the revival of the economy in the villages and small towns of Ukraine and the creation of conditions for the sustainable development of entrepreneurship as a response to the negative consequences of the war that are taking place in Ukraine by providing microgrants. The competition is designed for novice entrepreneurs or those who have been

operating for no more than 4 years and want to expand or relocate or qualitatively improve their business activities. Grant amount: each of the winners will be able to receive from 50 to 100 thousand UAH for the implementation of their business plan. Funds can be used to purchase equipment, raw materials, materials and services to support micro and small businesses. The contest of business ideas "Do Your Own" has two options: 1. study (registered participants will have access to video materials created by experts in the field of small business development at will; this will allow participants to pump skills in creating business plans, planning income, expenses, business analytics and SMM marketing); 2. financial support (to receive a grant, the participant submits an application in which he describes the purpose, goals of the business, product description, planned income, expenses, other indicators). It is planned to support up to 50 business ideas within the framework of the "Do Your Own" contest. The "MHP - Hromady" Foundation allocates UAH 3,5 million for the competition.

The contest of business ideas "Do Your Own" is an organic continuation of the contest "Village. Steps towards development", implemented with the support of MHP. Recall that for the first time the competition of business initiatives for the development of small and microenterprise was launched in 2016. It was produced four years in a row. During this time, UAH 11,35 million was invested in the project. 250 projects in 8 regions of Ukraine were supported. Last year, the competition was held within the framework of the project "Rural Development and Countering the COVID-19 Pandemic due to The Promotion of the Growth of Small and Microenterprise", implemented by the "MHP - Hromady" Charitable Foundation in partnership with the Regional Development Agencies of Vinnytsia and Cherkasy regions. The initiative was implemented within the framework of the joint project of the Government of Sweden and the United Nations Development Programme in Ukraine "Enhanced Partnership for Sustainable Development". Thanks to the support of Western partners, "MHP - Hromady" was able to support another 24 business initiatives. The winning entrepreneurs were involved in the agricultural sector, engaged in raising livestock, developing green tourism, light industry, food production, providing repair and training services, etc. Over the 5 years of implementation of this competition, it has become obvious that the support of small businesses in villages and small towns is, first of all, a contribution to increasing the level of economic growth in communities, increasing the number of successful stories and examples of entrepreneurship that can develop and will popularize self-employment of the population on the ground, and not emigration abroad in search of earnings. development of green tourism, light industry, food production, provision of repair and training services, etc. [2].

Thus, in the conditions of martial law, the government of Ukraine is trying to support entrepreneurs. The Verkhovna Rada adopted a law providing for a simplified taxation system for large businesses, the abolition of excise taxes on fuel and a reduction in value added tax, etc. Competitions of business ideas are being implemented to support small businesses in the conditions of war "Do Your Own" from the Charitable Foundation "MHP - Hromady".

References:

1. Source - URL: https://www.biz.ligazakon.net/ru/news/211184_podderzhka-predprinimateley-vazhnye-izmeneniya-k-programmam.
2. Source - URL : <https://www.prostir.ua/?grants=mhp-hromadi-zapustyv-konkurs-biznes-idej-robv-svoje-v-umovah-vijny>.

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Альбещенко О.С., докторант
Миколаївський національний аграрний університет

В багатьох країнах органи місцевого самоврядування мають законодавчо закріплену компетенцію, що виходить до міжнародної діяльності. Важливо визначити компетенцію органів місцевого самоврядування у сфері міжнародного співробітництва з метою ефективного вирішення питань місцевого значення, реалізації завдань державного управління і забезпечення прав громадян на місцеве самоврядування, а таке співробітництво сприяє соціально-економічному розвитку регіонів, вирішенню екологічних, науково-технічних, інших проблем.

Відповідно до статті 2 Конвенції міжнародне співробітництво органів місцевого самоврядування, зокрема транскордонне та міжтериторіальне співробітництво, здійснюється в межах компетенції територіальної громади або органів державної влади, визначеної внутрішнім законодавством [1].

Важливі питання, віднесені до відання місцевого самоврядування, визначаються у Конституції нашої держави. Відповідно до статті 143 «територіальна громада села, селища, міста безпосередньо або через утворений нею орган місцевого самоврядування управляє майном, яке є в комунальній власності; затверджує програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролює їх виконання; затверджує бюджет відповідної адміністративно-територіальної одиниці і контролює його виконання; встановлює місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечує проведення місцевих референдумів і реалізацію їх результатів; утворює, реорганізовує та ліквідує комунальні підприємства, організації та установи, а також здійснює контроль за їх діяльністю; вирішує інші питання місцевого значення, віднесені законом до її компетенції» [2].

Відповідно до Плану заходів з реалізації у 2021-2023 роках Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2027 року виконавчим комітетом Миколаївської міської ради реалізується низка проєктів міжнародної технічної допомоги, направлених на розвиток туристичного бізнесу, у тому числі здійснює координування проєкту в рамках секторальної бюджетної підтримки ЄС «Інкубатор з запуску бізнесу у сфері аквакультури» (AQUABATOR). В рамках проєкту планується створення бази навчальних матеріалів, проведення семінарів, створення цифрового прототипу акваферми, створення акваферми

обладнаної установкою замкнутого водопостачання за кращими світовими практиками з метою започаткування бізнесу у сфері аквакультури. У перспективі акваферма має стати привабливим туристичним об'єктом. Також постійно ведеться співробітництво з міжнародними експертами щодо надання експертних рекомендацій, по Індексу конкурентоспроможності міст. Програма виконується за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Цілями Програми USAID є надання експертної допомоги в розробці докладних рекомендацій (у вигляді програми та дорожньої карти / плану заходів) для виконавчих органів місцевих рад, щодо покращання бізнес-привабливості територіальної громади за компонентами, які є складовими індексу конкурентоспроможності міст, базуючись на висновках і оцінках аналітичного звіту за результатами, а також з використанням кращих світових практик, що дасть можливість забезпечити стійкий соціально-економічний розвиток громад Південного регіону України.

Список використаних джерел:

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами та владою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106 (дата звернення: 03.03.2020).
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.03.2020).

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ

Беженар І.М., канд. екон. наук,
Малік Л.М., канд. екон. наук
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Реформування місцевого самоврядування мало на меті створення об'єднаних територіальних громад з вищим потенціалом, фінансово-бюджетними й управлінськими можливостями. Концепція реформи децентралізації в Україні, яка передбачає створення сучасної системи місцевого самоврядування на основі європейських цінностей та стандартів, була схвалена Урядом у 2014 р. Її практична реалізація здійснюється з 2015 р. після прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1]. Станом на 27.05.2022 р. в Україні налічувалося 1469 громад, з них 304 в районах проведення бойових дій або які перебувають в окупації [2]. Нині розвиток самодостатніх територіальних громад складно вирішувати без вирішення проблем активізації економічного розвитку таких територій, що в свою чергу передбачає розвиток підприємницької діяльності на таких територіях. Підприємництво це внутрішній резерв підвищення фінансової спроможності ОТГ та механізм створення зайнятості для сільського населення.

Пріоритетними напрямками підприємницької діяльності на селі на нашу думку є сімейне фермерство та створення кооперативів із максимально закритим типом виробництва, що приносить значно більші доходи селянам. Наприклад, не просто вирощування корів і надій молока, а і його переробка; не тільки вирощування овочів і фруктів, а також їх консервація; не тільки вирощування соняшнику, а виготовлення з нього олії; не тільки вирощування пшениці, а і переробка її на муку та випікання хлібобулочних виробів. Відходи рослинництва можуть бути базою для кормовиробництва (трав'яне борошно для відгодівлі сільськогосподарських тварин). Щодо тваринництва то перспективи вбачаємо не просто в розведенні курей, гусей, індиків, кролів, поголів'я великої рогатої худоби, кіз, овець, а і в м'ясопереробці. Також привабливим є зайняття нішевим рослинництвом та тваринництвом, зокрема розведення перепілок, страусів, нутрій, равликів тощо.

Підтримка малого підприємництва здійснюється не лише на рівні держави. Зокрема є багато історій успіху підприємців (це і приклад медового бізнесу, молочної ферми тощо) підтриманих Ресурсним центром ГУРТ [3]. Також 30 травня 2022 р. було анонсовано старт конкурсу бізнес-ідей для підтримки малого підприємництва в умовах війни «Роби своє» від Благодійного фонду «МХП – Громаді», шляхом надання мікрогрантів на закупівлю обладнання, сировини, матеріалів та послуг для підтримки мікро та малого бізнесу. Передбачено навчання (створення бізнес-планів, планування доходів, витрат, бізнес-аналітика та SMM-маркетинг) і фінансова підтримка (для отримання гранту учасник подає заявку, в якій описує мету, цілі бізнесу, опис продукції, планові доходи, витрати, інші показники). Планується підтримати до 50 бізнес-ідей, на реалізацію яких виділено 3,5 млн грн. Підприємці-переможці зокрема були задіяні в агросекторі, займалися вирощуванням худоби, розвитком зеленого туризму, легкої промисловості, виготовленням продуктів харчування, наданням послуг з ремонту та навчання тощо [4].

Проте частіше за все сімейна ферма через брак фінансових ресурсів, малі партії виробництва неспроможна сама зробити замкнутий цикл виробництва, тому створення кооперативів є необхідним кроком, що допоможе в даному напрямку і в свою чергу матиме більший вплив та можливості для соціального розвитку громад. Також кооператив може допомогти у здешевленні придбання посівних матеріалів, міндобрив, саджанців кущів та дерев, сільськогосподарської техніки тощо.

Слід зазначити, що завдяки природним особливостям (географічне положення, мальовничі краєвиди, клімат, рослинний і тваринний світ), соціально-культурним чинникам (культура, місцеві традиції, історичне минуле, споруди релігійного значення, менталітет, гостинність, звичаї, установи культури і дозвілля); сільська місцевість України є привабливою для розвитку сільського зеленого туризму, як виду підприємницької діяльності. Також важливим є розвиток та пропагування народних ремесел і промислів: гончарство, столярство, ткацтво, втому числі виготовлення гобеленів, вишивання, писанкарство, різьба по дереву, плетіння виробів з лози; проведення археологічних досліджень; формування інформаційного

середовища для просування туристичних поїздок та випуск рекламної продукції.

Таким чином, в процесі дослідження встановлено, що відповіддю на негативні економічні наслідки війни є відродження економіки та створення умов для сталого розвитку підприємництва. Бюджетна самостійність ОТГ є акумулюючим чинником внутрішнього потенціалу. Для економічного розвитку ОТГ необхідно використовувати кращі практики ведення диференційованого підприємництва на сільських територіях з урахуванням резервів, потенціалу, можливостей, громадської активності громади. Підтримка дрібного бізнесу – це внесок у підвищення рівня економічного зростання в громадах, засіб популяризації самозайнятості населення ОТГ.

Список використаних джерел:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. №157-VIII. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>.
2. Актуальний перелік громад у районах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях та тих, що в оточенні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15013>.
3. Мале підприємництво у сільській місцевості. URL: <https://www.gurt.org.ua/biz/program-3/>.
4. “МХП – Громаді” запустив конкурс бізнес-ідей “Роби своє” в умовах війни/ URL: <https://www.prostir.ua/?grants=mhp-hromadi-zapustyv-konkurs-biznes-idej-robysvoje-v-umovah-vijny>.

КОНКУРЕНЦІЯ РИНКУ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В РЕГІОНІ

Гоцуляк В.І., здобувач вищої освіти
Науковий керівник:

Ємець О.І., канд. екон. наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

На сьогодні хлібопекарська галузь займає значне місце у соціальному житті людини та відіграє значну стратегічну роль, задовольняючи населення в основному продовольчому продукті. Таким чином з'являється необхідність більш глибокого вивчення галузі цієї продукції. Така важливість виникає через те, що вид цього продукту харчування має особливе значення для українського ринку продовольства в цілому, адже більшість ринку займає вітчизняний виробник [1].

Ринок України представлений великою кількістю вітчизняних підприємств, які забезпечують населення необхідними продуктами харчування. Значна частина продовольчих товарів постачається із-за кордону. Однак особливістю ринку хліба і хлібобулочних виробів України є майже стовідсоткове забезпечення продукцією вітчизняного виробництва. Це зумовлено тим, що хліб і хлібобулочні вироби мають короткий термін зберігання й повинні бути реалізовані протягом доби [3]. Здатність хлібопекарської продукції швидко втрачати споживчі властивості та

неможливість транспортувати на великі відстані захищає вітчизняний ринок від ввезення імпортованих товарів і, таким чином, дає змогу уникати конкуренції із закордонними виробниками. Водночас такі якісні характеристики продукції обмежують діяльність хлібопекарських підприємств і змушують їх працювати в умовах, коли виробництво повинно дорівнювати споживанню продукції.

Висока соціальна значущість хліба та потреба у стабільному й своєчасному забезпеченні населення якісною і свіжою продукцією зумовлюють необхідність дослідження реальної місткості ринку та виявлення потенційних можливостей для розвитку хлібопекарських підприємств відповідно до змін, які відбуваються в суспільстві. Тому дослідження стану, проблем і перспектив розвитку ринку хліба і хлібобулочних виробів як України, так і регіону зокрема, було, є і залишатиметься в майбутньому актуальним за будь-яких умов розвитку економіки країни.

Результати проведеного дослідження, за моєю участю, на регіональному ринку конкуренції хлібобулочних виробів відображено на рис. 1.

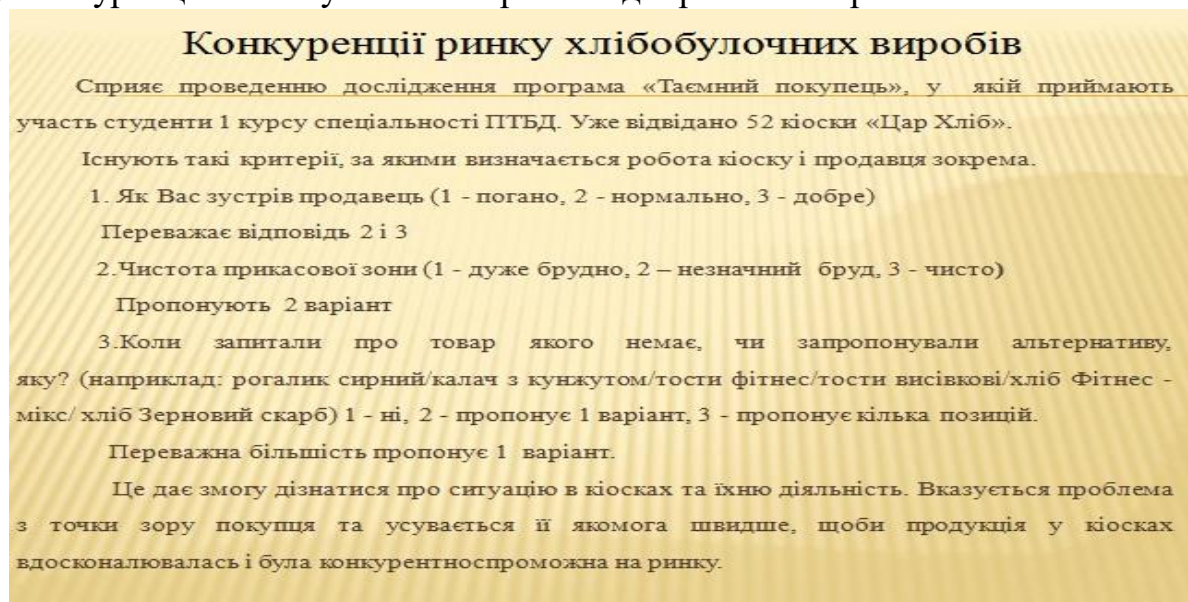

Рис. 1. Результати практико-орієнтованої програми «Таємний покупець»

Дане дослідження допомагає виробникам покращувати конкурентні позиції, працювати над культурою обслуговування покупців, впроваджувати новинки та отримувати зв'язок із стейкхолдерами.

Ринок хліба і хлібобулочних виробів в Україні характеризується високою конкуренцією і представлений великою кількістю підприємств-виробників. Хлібопекарські підприємства пропонують широкий асортимент виробів з різними смаковими властивостями, поживною цінністю, вагою, а також постійно поповнюють його новими зразками [2].

Використовуючи дані аналітичного сервісу YouControl вибрали три найбільші підприємств за виручкою у Івано-Франківській області: 1 місце ТОВ "Івано-Франківський хлібокомбінат", 2 місце ТОВ "ЛІГОС", 3 місце ПП "КОЛОМІЙСЬКИЙ ХЛІБОКОМБІНАТ".

Усі вони пропонують диверсифіковану продукцію, проте перевагою ТДВ «ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ХЛІБОКОМБІНАТ» є наявність кіосків та магазинів фірмової торгівлі.

Із посиленням кризової ситуації, що пов'язані із початком військових дій з 24 лютого 2022 р, в країні загострюється проблема забезпечення вітчизняних підприємств борошном з відповідними хлібопекарськими властивостями за доступною ціною. На нашу думку, в сучасних умовах потрібно проводити дослідження реального платоспроможного попиту населення на хлібопекарську продукцію для забезпечення відповідної пропозиції з боку підприємств-виробників. Тому також необхідно оптимізувати процес забезпечення діяльності хлібопекарських підприємств необхідними ресурсами за прийнятними цінами та удосконалювати цінову політику, яка враховуватиме інтереси споживачів і виробників продукції.

Список використаних джерел:

1. Підвищення конкурентоспроможності підприємств хлібопекарської галузі. URL: http://znau.edu.ua/images/data2/nauka_innovation(дата звернення 05.05.2022 р.).
2. Регулювання ринку хлібопекарської продукції у розрізі продовольчої безпеки регіону. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2010/10.pdf(дата звернення 05.05.2022 р.).
3. Ринок хліба і хлібобулочних виробів України: стан і перспективи розвитку. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/60831174.pdf>(дата звернення 05.05.2022 р.).

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ІНІЦІАТИВ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Ємець О.І., канд. екон. наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Воєнні події, що відбуваються в Україні, починаючи з 24 лютого 2022 р., кардинально змінили підходи до управління країною та територіальною громадою кожного регіону зокрема.

Проаналізувавши події, що були до початку війни: ряд обмежень, пов'язаних з «коронавірусом» – спостерігали у окремих важливих сферах. В свою чергу «пом'якшення карантину» сприяло відновленню економічної діяльності тих підприємств, які найбільше постраждали від карантинних обмежень: сфери послуг, торгівлі та транспорт. Проте через низький платоспроможний попит, вони довгий період часу не змогли повернутися до докризового рівня.

Поява нових стимулів для розвитку, особливо у галузі проектів організації віддаленої роботи, отримала ІТ-індустрія. На жаль, Україна не має засобів для адекватної підтримки економічних процесів, тому варто акцент зробити на розвиток підприємницьких ініціатив. Кожен регіон відрізняючись особливостями розвитку, має єдину мету покращити добробут мешканців громади, збільшити надходження до бюджету, стимулювати розвиток місцевої

економіки. Процес розвитку як регіону, так і кожної громади, залежить від підтримки підприємницьких ініціатив стейкхолдерами: владою, громадо та бізнесом.

Івано-Франківська громада дала прихисток багатьом ВПО (внутрішньо переміщеним особам), а також станом на початок квітня 25 суб'єктам господарювання, серед них: 8 виробництв, пов'язаних з виробництвом аксесуарів та пошиттям одягу; 5 промисловість, 2 ІТ-послуги та ін.

Для кращої комунікації створено сайт <https://www.savebusinessnow.if.ua/>. Платформа Save Business Now «це загальна синхронізована база, яка спрощує процес переїзду бізнесу та його адаптації, а також інформацію про фінансову та іншу підтримку» [1].

Підприємницькі ініціативи наразі мають два вектори: перший – прихистити бізнес, другий – перемістити бізнес. Щоб навчити людей та водночас зберегти якомога більше життів, різні підприємницькі ініціативи стосуються мобільних освітніх навчальних центрів.

Під час повномасштабної війни привабливішими для ведення бізнесу стають західні регіони (рис.1).

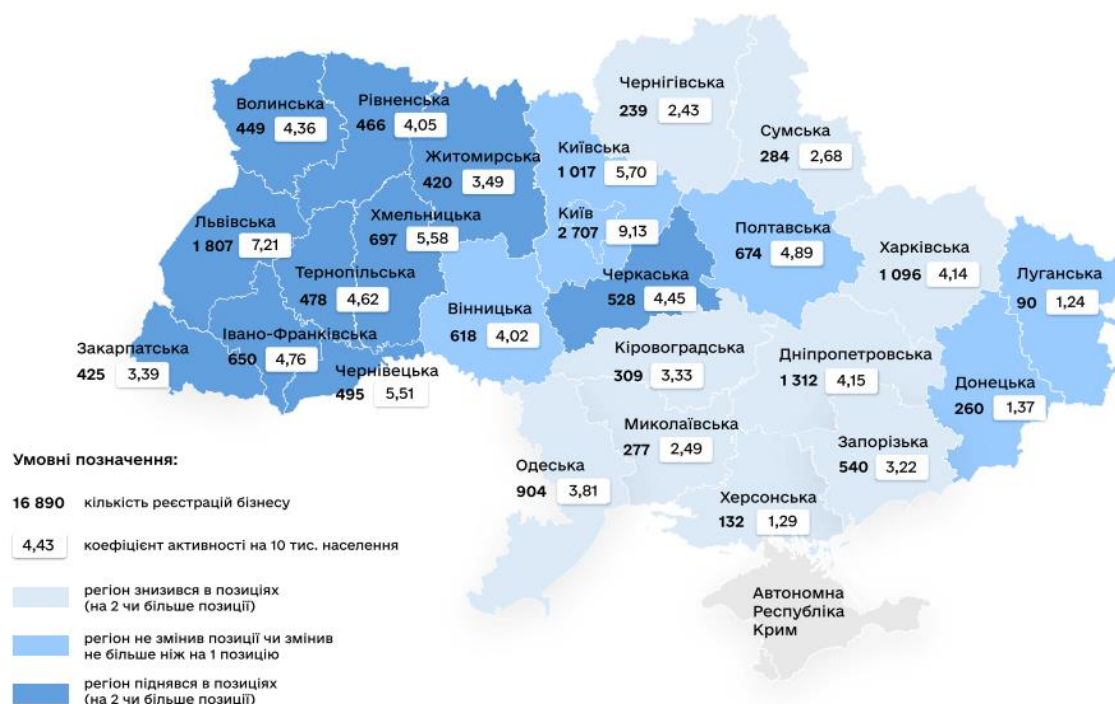

Рис. 1. Динаміка реєстру бізнесу в регіонах, березень-квітень 2022 р. [2]

Повномасштабна війна дала можливість покращити ділову активність на Івано-Франківщині, що дозволило переміститися з 16 на 7 місце в рейтингу бізнес-привабливості.

Внутрішньо переміщені особи мають можливість інтегруватися в громаду та доповнити своїми пропозиціями інфраструктуру сталого розвитку. Значна частка людей, що має підприємницькі ідеї і готова їх реалізувати через створення бізнесу в сьогоденних турбулентних умовах є гарантією безпеки країни.

На активізацію підприємницьких ідей впливає одна із головних функцій менеджменту – управління. Інформація про те, що важливо не лише виробляти українські товари і послуги, але й користуватися ними стає стимулом для появи нових бізнес-ідей. Кожен громадянин розуміє, що від його особистої участі залежить наближення перемоги, тому важливо перевозити бізнес в більш безпечні регіони, адаптувати товари та послуги до сьогоднішніх вимог. Окремим суб'єктам господарювання вдалось пристосуватися під виробництво для потреб ЗСУ (Збройних Сил України): кухні ресторанів готують пайки для тероборони, модні ательє шують військове екіпірування, туристичні та страхові компанії перетворилися на логістичні центри, які по всіх країнах збирають медикаменти та військову амуніцію.

Хоча повне відновлення економіки можливе лише після закінчення російсько-української війни, підприємства, що виробляли товари першої необхідності сьогодні працюють на повну потужність.

Важливо розвивати той бізнес, який наблизений до потреб конкретної ТГ та її реальних можливостей [3, С.162]. Колосальне піднесення духу підприємницьких ініціатив та управління ними відчуватимемо, коли закінчиться війна. Адже все буде спрямовано на побудову вдосконаленого простору навколо себе.

Список використаних джерел:

1. До Івано-Франківська переїхало вже 25 підприємств-переселенців. URL: <https://zbruc.eu/node/111390> (дата звернення 13.05.2022 р.).
2. Війна та регіони України: як змінюється привабливість для підприємців. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/novini/vijna-ta-regioni-ukraini-ak-zminuetsa-privablivist-dla-pidприємців> (дата звернення 13.05.2022 р.).
3. Ємець О.І. Стимулювання розвитку бізнесу в територіальних громадах. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 червня 2021 р., Миколаїв. – Миколаїв : МНАУ, 2021. – С.161-163.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

Кілик Т.М., здобувач вищої освіти
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Рівність та розширення прав і можливостей жінок є 5 з 17 цілей, яка лежить в основі всіх вимірів інклюзивного та сталого розвитку сталого розвитку програми ООН (SDGs). Це величезний каталізатор і акселератор для досягнення багатьох інших цілей. Він прагне розширити можливості всіх жінок і дівчат, сприяючи їхнім рівним правам на економічні ресурси, володіння майном і фінансові послуги, за допомогою технологій, і заохочення прийняття, зміцнення та виконання законодавства про гендерну рівність.

Однак, незважаючи на визнання важливості гендерної рівності в усьому світі, статистика свідчить, що жінки залишаються недостатньо представленими

на всіх рівнях прийняття рішень у всьому світі, а досягнення гендерного паритету є далеким від ідеалу.

За останні півтора роки Україна досягла значного прогресу у прийнятті базових документів для посилення політики гендерної рівності в країні. Гендерні питання включені до пріоритетного плану дій уряду на 2018 р. Прийнято «Державну соціальну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року» [1].

Вперше з моменту ратифікації Україною Конвенції ООН розроблено та затверджено «Національний план дій» щодо виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання «Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок у період до 2021 року». Проведено оцінку та прийнято оновлений «Національний план дій щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року» .

Важливо відзначити, що Україна є єдиною країною, яка прийняла національний план дій, перебуваючи у військовому конфлікті. Крім розробки та прийняття базових документів, було скасовано дискримінаційні положення щодо жінок.

Хорошою практикою є реалізація у країні проекту «Гендерне бюджетування в Україні» [2]. Проект реалізується з 2013 року за підтримки «Шведського агентства міжнародного розвитку» (Sida). Його мета – підвищити економічну ефективність та прозорість бюджетних асигнувань з урахуванням різних потреб жінок та чоловіків.

Ще однією позитивною тенденцією для посилення гендерної рівності в Україні є участь у програмі «Жінки у бізнесі» [3]. Вона передбачає допомогу в усуненні гендерної нерівності у доступі до фінансів щонайменше 50% місцевих банків, які отримують підтримку за програмою.

Дана програма є надзвичайно актуальною для України, оскільки гендерні диспропорції представництва жінок у бізнесі суттєво виражені – жінки володіють лише 22% бізнесу, керують лише 6% великого бізнесу. До того ж доступ до фінансових послуг для підприємниць на рівні місцевих громад не входить у фокус уваги місцевих стратегій та планів розвитку, тоді як фінансові можливості жінок в Україні приблизно на чверть нижчі, ніж у чоловіків.

В Україні працює проект «Група підтримки малого бізнесу» у рамках програми «Жінки у бізнесі». Метою проекту є сприяння жіночому підприємництву та доступу до фінансування та загалом участі жінок у бізнесі. Так, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) пропонує сьогодні малому та середньому бізнесу гранти для часткової компенсації оплати послуг консультантів, надає доступ до фінансових ресурсів через виділення кредитних ліній для місцевих банків, призначених для малого та середнього бізнесу під керівництвом жінок. Крім того, програма пропонує тренінги, наставництво та іншу підтримку для надання можливості жінкам-підприємцям ділитися досвідом та вчитися одне в одного. Попередні експертні оцінки свідчать про наявність успішних прикладів щодо напрямків проміжних результатів. В

Україні підтримано 17 проектів на суму 149,9 мільйонів євро. Створено 15 центрів підтримки бізнесу EU4Business по всій країні.

Виходячи із зазначених тенденцій, можемо констатувати, що Україна за останні роки досить просунулась у питаннях реалізації гендерної політики. Багато вже зроблено, але багато ще доведеться зробити. Так, у фокусі уваги залишається необхідність удосконалення законодавства (зокрема, ратифікації Стамбульської конвенції), інтеграція комплексного гендерного підходу до секторальних реформ, посилення національного гендерного механізму, особливо на місцях. Це потребує політичної волі та залучення всіх відповідних учасників, а також адекватного інвестування ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-n#Text> (дата звернення: 02.05.2022).

2. Гендерно-орієнтоване бюджетування на місцевому рівні. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/283-gendernoorientovane_biudzhetuвання_na_mistsevomu_rivni (дата звернення: 03.05.2022).

3. Українська платформа "Жінки в бізнесі". URL: <https://bpc.in.ua/winb> (дата звернення: 06.05.2022).

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Кормишкін Ю.А., д-р екон. наук, член-кор. НААН
Миколаївський національний аграрний університет

Корпоративна соціальна відповідальність – активна позиція компанії, що полягає в постійній взаємодії із суспільством та розв’язанні соціальних проблем. Вона проявляється у відповідальному ставленні компанії до свого продукту та послуг, до споживачів, працівників і партнерів. КСВ вимагає від кожного бізнесу поводитися етично, сприяти економічному розвитку та покращувати якість життя суспільства [1].

Питання соціальної відповідальності бізнесу є актуальним у період воєнного стану. Нині як вітчизняний так і зарубіжний бізнес сповідує цінності сталого розвитку та соціальної відповідальності, зокрема:

надає гуманітарну допомогу населенню;

підтримує медичні заклади;

займається евакуацією та розміщенням населення з районів бойових дій;

організовує сховища для населення.

У Миколаївській області, як в мирний так і воєнний час, прикладом реалізації соціальної відповідальності є група компаній ПАЕК. Саме ця компанія у період воєнного стану робить акцент, в першу чергу, на здоров’я та життя співробітників, людей, які живуть у містах присутності, воїнів ЗСУ та тероборони.

Група компаній ПАЕК за підтримки «Лакталіс-Україна» надає допомогу господарствам, які входять до її складу: ТОВ ДП «Південне»; ТОВ «СГВП «Вознесенське»; ТОВ «СГВП «Сланецьке»; ТОВ «СГВП «Таборівське». Також гуманітарна допомога доставляється до церков міста Миколаєва та Миколаївської області (Кафедральний Собор Різдва Пресвятої Богородиці (м.Миколаїв), Свято-Миколаївська соборна церква (м.Миколаїв), Церква Святого Духа (м.Миколаїв), Всехсвятський храм (м.Миколаїв) та інші) [2].

Соціальна відповідальність українських підприємств та міжнародних компаній в Україні є прикладом для всього корпоративного світу в реалізації цілей сталого розвитку та прихильності до гуманітарних цінностей.

Список використаних джерел:

1. *Що таке КСВ та чому це важливо.* URL : <https://givingtuesday.org.ua/blog/shho-take-ksv-ta-chomu-tse-vazhlyvo/>.
2. *ТОВ «СП «Південна аграрно-експортна компанія» – це провідна аграрна компанія південного регіону України.* URL : <https://paek.com.ua/>.

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Краснова Х.Д., здобувач вищої освіти

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

На сучасному етапі євроінтеграційного розвитку здійснення господарської діяльності є однією з найбільш перспективних форм реалізації економічних прав людини, вона має вагомим значення у розвитку особистості, держави та суспільства в цілому. Тому розвиток господарської/підприємницької діяльності є пріоритетним напрямком діяльності України.

Сучасний розвиток і функціонування об'єднаної територіальної громади (ОТГ) є неможливим без організації цивілізованого успішного підприємництва. Відповідно до Методики формування спроможних територіальних громад територіальна громада повинна забезпечити виконання політичної, економічної, соціально-культурної та екологічної функцій [1]. Вважаємо, що належний рівень реалізації трьох останніх функцій забезпечують саме підприємницькі структури територіальних громад.

Кожен, хто працює у сфері приватного підприємництва, розуміє, що таке усунення бар'єру і посередництва районного управління. Коли всі питання можна вирішити у межах ОТГ, порадившись із головою і отримавши підтримку депутатів, тим більше, якщо ти мешканець громади і всіх, хто приймає рішення знаєш особисто [2]. Становлення та функціонування держави об'єктивно залежить від вирішення проблем, пов'язаних із дослідженням економічних, політико-правових та ідеологічних процесів. Об'єктами таких досліджень є різні економічні та позаекономічні інститути, їх взаємозв'язку, їхні відносини із державою [3]. Розвиток підприємства сприяє вирішенню питання зайнятості

населення ОТГ, адже саме малий та середній бізнес здатний створювати нові робочі місця, поглинаючи надлишкову робочу силу. Нині це питання є особливо актуальним в нашій країні, оскільки відбувається скорочення робочих місць у великих корпораціях. Розвиток підприємництва вкрай необхідний, тому потребує підтримки, як на державному, так і на місцевому рівні.

Сьогодні саме з малим та середнім підприємництвом держава пов'язує надію на швидкі позитивні структурні зміни в економіці, вихід з економічної кризи та створення умов для розширення впровадження ринкових реформ [1].

Важливим рішенням для розвитку новоствореної громади є залучення фахівців, які б могли консультувати підприємців-початківців з питань ведення власної справи, допомагали у вирішенні проблем різного характеру, підготовці бізнес-планів та створенні бізнес-проектів, оформленні документів про дозвіл ведення підприємницької діяльності, оскільки у процесі управління своїм бізнесом підприємець стикається з безліччю питань та проблем, йому доводиться багато чому вчитися.

У сучасних умовах економічного розвитку серед новостворених підприємств виживають лише ті, які оперативно реагують на вимоги ринку, реально оцінюючи власні можливості з організаційного розвитку. Мінливе середовище, в якому функціонує сучасне підприємство, висуває серйозні вимоги до управління бізнесом. При цьому одні компанії здійснюють свою діяльність і розвиваються успішніше, ніж інші. Це можна пояснити тим, що бізнес-структури за інших рівних організаційних умов діяльності по-різному використовують ресурси свого організаційного розвитку [4].

Аналіз ринку першочергове питання, який допоможе підприємцю-початківцю надалі чітко розуміти: хто є потенційним споживачем, тобто, цільовою аудиторією, які конкуренти присутні на ринку, які у них позиції, чи важко з ними конкурувати, які товари чи послуги найбільш затребувані. Вирішення цього питання також допоможе визначити нішу, в якій буде легше почати будувати свій бізнес. Приймавши рішення створити власну справу, підприємець-початківець повинен не просто визначитися з необхідною кількістю коштів, необхідних йому для запуску бізнесу. Друге – подбати про джерела фінансування започаткування бізнесу. Початок бізнесу природно вимагає фінансового вкладення. І питання пошуку джерел коштів варто вирішити ще до початку створення своєї справи. Пріоритет найкраще віддавати власним коштам. Крайнім варіантом буде звернення до кредитної організації. Якщо ж приймається рішення отримати кредит у банку на відкриття або розвиток бізнесу, то заздалегідь все прорахуйте.

Третє – підготувати маркетинговий план. Визначити стратегію реклами та просування бізнесу ще на стадії вивчення ринку та цільової аудиторії. В цьому питанні бажано звернутись до фахівців, відповідальних за розвиток підприємництва в громаді, адже вони краще проінформовані про потреби та інтереси населення.

Четверте – підприємець-початківець повинен для себе чітко вирішити, що створюваний ним бізнес буде тривати надовго. Це не просто захоплення чи хобі,

це повноцінна робота, навіть більш трудомістка і потребує більше часу, ніж просто наймана діяльність за зарплату.

Отже, виконання вищезазначених дій перед початком своєї справи та активна співпраця органів місцевого самоврядування й керівництва компанії сприятиме, як процвітанню громади, так і успішному розвитку підприємництва, що дасть можливість підприємцю-початківцю швидше запустити свій бізнес, дозволить більше часу приділяти поточним питанням ведення та управління власної справи, не відволікаючись на фундаментальні питання.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Піщанської територіальної громади. URL: <https://pishchanska.otg.dp.gov.ua/ua> (дата звернення: 27.05.2022).
2. Офіційний сайт Вашиковецької територіальної громади. URL : <https://vashkovetska-gromada.gov.ua> (дата звернення: 27.05.2022).
3. Пачева Н.А. Особенности структуры внеэкономических институтов. Вектор науки Тольятинского государственного университета. Серия: Экономика и управление. 2012. № 2 (9). С. 64-66.
4. Створення власного бізнесу : навч. посібник / А. М. Колот, Г. О. Швиданенкота ін. Київ : КНЕУ, 2017. 311 с.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ: ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Оленич К.В., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Миколаївський національний аграрний університет

Сучасний світ має тісний зв'язок із еволюційними процесами, історичними та ментальними особливостями розвитку держав та територій. В основі механізму такого розвитку лежить трансформаційний процес, що дозволяє людству осмислювати власні потреби у змінах суспільства, періодично відчувати вичерпання потенціалу прогресу, знаходити шляхи і ресурси для здійснення змін [1]. Сам факт того, що економічна система є трансформаційною, дозволяє виділити найбільш її характеристику – протиріччя між інерційністю динаміки соціально-економічних відносин і якісним характером змін, що відбуваються.

Трансформація розглядається як процес перетворення однієї економічної системи на іншу, що супроводжується відмиранням одних елементів, рис, властивостей і появою інших [2]. Трансформацію представляють як зміну структури будь-якого об'єкту у рамках самоорганізуючого процесу [3]. Отже, трансформація є перетворенням системи соціально-економічних відносин, період змін складових економіки.

Метою дослідження є аналіз сутності та особливостей трансформаційних процесів у соціально-економічній сфері з урахуванням тенденцій розвитку територій.

Зміни у економічних системах здійснюються в силу дії економічних закономірностей. Трансформаційні процеси мають бути обумовлені кризовими явищами.

Глобальні процеси спонукають до поширення сфери транснаціонального бізнесу (від аграрної сфери й до фармацевтичної галузі та промисловості). Становлення транснаціональних корпорацій супроводжувалося суттєвими змінами у виробництві, через техніко-технологічні зміни.

Для досягнення цілей сталого економічного зростання держави в цілому необхідно забезпечити умови щодо розвитку регіонів. Однак сьогодні ситуація складається так, що одні муніципальні утворення завдяки різним реформам отримали певний економічний розвиток, інші, навпаки, перейшли в розряд депресивних, економічно відсталих. В результаті диференціації регіональної економіки та соціальної сфери виникають розбіжності за основними показниками рівня життя людей різних муніципальних утвореннях.

Регіональний розвиток – багатоцільовий і багатокритерійний процес [4]. На сьогоднішній момент варто відзначити низьку ефективність регіонального розвитку внаслідок незначною мірою диференціації виробництва, морально і фізично застарілого обладнання та технологій.

Особливо гостро проявляються ці проблеми на рівні сільських муніципальних утворень, які є найбільш вразливими в соціально-економічному відношенні.

Державна регіональна політика на сучасному етапі орієнтована на забезпечення стратегічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності продукції, виробленої на територіях регіонів, а також на відтворення і збереження природних ресурсів, використовуваних в сільському господарстві і через Постанову КМУ від 14 квітня 2021 р. № 408 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021—2027 роки».

Основними напрямками розвитку є високий рівень міжнародного і міжрегіонального співробітництва; розвиток транскордонного співробітництва; залучення міжнародної технічної допомоги та супровід проєктів міжнародної технічної допомоги; активізація співпраці із закордонними українцями в різних сферах у рамках спільних програм та заходів; промоція та формування позитивного міжнародного іміджу країни.

Досягнення цих напрямів вимагає постановки і вирішення комплексу задач соціально-економічного характеру, що визначаються регіональною і субрегіональною специфікою. Таким чином, для досягнення цілей сталого економічного зростання країни в цілому необхідно забезпечити умови розвитку кожної території в частині виявлення та формування точок зростання територіальних утворень.

Трансформація економіки України в контексті регіонального розвитку у соціально-економічній сфері повинна сприяти якісним перетворенням усіх його елементів, структур і форм. В цьому процесі важливим є врахування рівня розвитку структури продуктивних сил, рівня освіти, ментальності суспільства, тощо.

Пріоритети регіонального розвитку базуються на комплексі управлінських заходів, які включають механізм державної, галузевої та регіональної політики; управлінські технології прогнозування та планування; сучасні стандарти соціального та економічного життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гавриленко Т. В. *Особливості трансформаційних процесів в Україні. Формування ринкових відносин в Україні : Збірник наукових праць. 2017/2. № 9. С. 30-33.*
2. Гражевська Н. І. *Еволюція сучасних економічних систем : навч. посібник; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Знання, 2011. 287 с.*
3. Єрохін С. А. *Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект). Київ : Вид-во «Світ знань», 2012. 528 с.*
4. Чернюк Л. Г. *Трансформаційні процеси в економіці України та її регіонах: проблеми та перспективи. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. 2018. № 1 (48). С.252-256.*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КОНТРАКТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Ткач О.В., д-р екон. наук, професор

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Успішне проведення підприємствами та організаціями зовнішньоекономічної діяльності є один із складових елементів успіху держави на зовнішніх ринках. Це отримує своє відображення як у торговому балансі так і фінансовому рахунку зведеного платіжного балансу, забезпечує стабільне надходження валютних цінностей, поціновування вітчизняної валюти та просування економічних та політичних інтересів Держави у світовому економічному просторі. Економічний простір являє собою сукупність трудових, фінансових, виробничих та інших економічних інститутів на певній території [1, с. 5]. В свою чергу просторовий розвиток – це забезпечення органами самоврядування, регіональними та державними суб'єктами управління ефективної взаємодії та раціонального сполучення соціальних, економічних та екологічних елементів простору життєдіяльності людей для повного та доступного задоволення різноманітних потреб всіх верств населення.

Всі матеріально-речові об'єкти та явища представляють собою складові частини геопростору як трьохвимірного утворення. Його специфічність пов'язана з одночасною наявністю якостей перервності та безперервності. Володіючи своїм власним простором, кожний об'єкт виконує певні функції у формуванні поля та впливає на інші оточуючі об'єкти [1, с. 6].

Такий підхід використовується як для окремих регіонів різного ієрархічного рівня, так і до окремих суб'єктів господарювання, в тому числі і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

При проведенні зовнішньоекономічної діяльності підприємства та організації учасники керуються певними правилами та нормами, що регламентують права та обов'язки сторін. В кінцевому результаті успішне дотримання вищезгаданих умов, як результат, приносить учасникам міжнародного торговельного обміну ефективні результати своєї діяльності.

В працях вітчизняних науковців зовнішньоекономічний контракт розглядається як документ, що представляє собою оформлену угоду двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної та їхніх іноземних контрагентів, спрямованої на встановлення, зміну або припинення їхніх взаємних прав і обов'язків у міжнародній торговельній діяльності [2, с. 362].

Сьогодні невідповідність та суперечливість внутрішнього українського законодавства щодо норм міжнародного права, міжнародних звичаїв, які стосуються міжнародного торговельного обміну стає вагомою перешкодою на шляху не тільки успішного проведення підприємствами України своєї міжнародної торговельної діяльності, але негативно впливає на конкурентні переваги українського бізнесу в глобальному середовищі, а також зводить до нуля шанси українських підприємств отримати перемогу в арбітражних процедурах, за умови, якщо останні мають місце поза територією України.

Під уніфікацією в галузі міжнародної торгівлі мається на увазі створення загальних матеріально-правових норм в національних правових системах шляхом укладання міжнародних договорів, дякуючи чому знімається необхідність в застосуванні так званого колізійного методу в даній сфері.

Для успішного проведення зовнішньоекономічної діяльності сторонам міжнародного контракту слід звернути увагу, що Віденська конвенція не має чіткого визначення договору купівлі-продажу, але згідно статті 3, договори на поставку товарів, які належать виготовленню або виробництву, рахуються договорами купівлі-продажу, якщо сторона, яка замовляє товари, бере на себе зобов'язання поставити суттєву частину матеріалів, що необхідні для виготовлення або виробництва таких товарів [3].

Конвенція регулює тільки укладання договору купівлі-продажу товарів і ті права і обов'язки продавця і покупця, які виникають з такого договору.

Разом з тим Конвенція не застосовується до продажу:

- а) товарів, які придбані для особистого, сімейного, домашнього використання;
- б) з аукціону;
- в) фондових цінних паперів, обігових цінних паперів, грошей;
- г) суден водного та повітряного транспорту;
- д) електроенергії.

З вищенаведеного слідує, що Віденська конвенція застосовується тільки по відношенню до матеріальних речей. В той же час виключення, які мають місце обумовлені тим, що до них застосовуються норми внутрішнього державного права.

У відповідності до статті 4, Конвенція не торкається дійсності самого контракту, або будь-якого з його положень, а також будь-якого звичаю, а також наслідків, які може мати контракт по відношенню права власності на проданий

товар, також Конвенція залишає в сфері національного законодавства питання, які відносяться до прав кредитора та прав споживачів.

Слід зазначити і той факт, що для успішного проведення зовнішньоторговельних операцій та поступової інтеграції господарського комплексу України в світове співтовариство слід зменшити вплив державних органів, комерційних банків та інших державних установ на характер, структуру чи процес виконання міжнародних договорів.

Список використаних джерел:

1. Павліха Н.В. *Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід: монографія*. Луцьк, 2006. 380 с.

2. Багрова І.В., Редіна Н.І., Власик В.Є., Гетьман О.О. *Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: підручник / за ред. І.В. Багрової*. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 580 с.

3. Венская конвенция ООН 1980 г. URL:<http://www.cisg.ru/tekst-venskoj-konvencii-polnostyu.php>.

МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК ОЛЬШАНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ

Тищенко С.І., канд. пед. наук, доцент,
Федоренко Т.В., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Миколаївський національний аграрний університет

Місцевий розвиток – це процес, який ґрунтується на ендогенних та/або екзогенних факторах.

Ольшанська селищна рада утворена відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» рішенням дванадцятої сесії селищної ради сьомого скликання від 25 серпня 2016 року №1 «Про добровільне об'єднання територіальних громад». До складу громади увійшли наступні населені пункти: смт. Ольшанське, селище Ясна Зоря, села Тернувате, Сапетня і Трихати. Адміністративний центр – смт. Ольшанське

Незважаючи на наявність креативних підходів у місцевому розвитку громади, у ході дослідження нами визначені основні проблеми місцевого економічного розвитку Ольшанської територіальної громади:

1. Відсутність належної комунікації між органами місцевого самоврядування і місцевим бізнесом.

2. Складність для громади забезпечити належні пропозиції для бізнесу через нестачу кваліфікованих фахівців, відсутність належної інфраструктури, обмежені ресурси.

3. Проблеми інституційного забезпечення місцевого розвитку (інститути місцевого/регіонального розвитку існують, але їхня діяльність не координується; вони неефективно використовують наявні ресурси, формально співпрацюють із громадою).

4. Відсутність належного планування в громаді (програми розвитку переважно формальні або недієві, бо розробляються без залучення громадськості та бізнесу; моніторинг виконання цих програм відсутній), зокрема формалізм у підготовці планувальних документів, застосуванні програмно-цільового методу.

5. Забезпечення інформаційної підтримки бізнесу (надання інформації про майно та земельні ділянки, які може використовувати бізнес, потенційні інвестиційні об'єкти в громаді, перелік чинних регуляторних актів тощо).

6. Неспроможність ефективно використовувати власний ресурсний потенціал громади для наповнення бюджету та забезпечення спроможності громади.

7. Низький кадровий потенціал у сфері МЕР та відсутність фахівців зі стратегічного планування.

8. Відсутність інтегрованих підходів до реалізації стратегії місцевого економічного розвитку (забезпечення реалізації регіональних та міжрегіональних проєктів місцевого економічного розвитку).

9. Відсутність процесів кооперації.

З метою розвитку підприємництва в Ольшанській селищній раді була виділена земельна ділянка для будівництва торговельного майданчика. У нашому дослідженні ми обґрунтували доцільність його будівництва.

Мета проєкту полягає у створенні комфортних умов для реалізації сільськогосподарської продукції місцевими аграріями, фермерами і індивідуальними підприємцями (як мешканцями громади, так і навколишніх сіл), забезпечення нових робочих місць для мешканців громади і збільшення надходжень до місцевого бюджету шляхом будівництва комунального ринку в Ольшанській громаді.

За результатами впровадження проєкту очікується: створення комунального ринку на 100 торгових місць; створення 4 нових робочих місць, забезпечення надходжень до бюджету громади у вигляді податків і зборів у розмірі 200 тис. грн і формування належних умов для розвитку кооператорства і фермерства в громаді.

З метою активізації підприємництва вважаємо за доцільне в Ольшанській селищній раді створити **інформаційний пункт підприємця (ІПП)** на базі Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП).

В багатьох країнах одним із завдань органів місцевого самоврядування є організація пошуку позабюджетних джерел фінансування та налагодження співпраці з різноманітними фондами та грантовими програмами. Враховуючи обмеженість бюджетних коштів навіть найспроможніших громад в Україні, одним із напрямків діяльності органів місцевого самоврядування та окремих посадових осіб, у тому числі й старост, мала б стати робота, спрямована на пошук позабюджетних джерел фінансування та залучення для вирішення питань місцевого значення необхідних коштів.

Нами визначені ТОП-5 «лайфхаків» щодо успішного фандрайзингу в громадах: починати з меншого проєкту, меншої суми і поступово набирати обертів, досвіду в управлінні грантовими коштами; сформувати компетентну

команду. Компетенції слід постійно треба підвищувати; проекти мають бути спрямовані на розвиток; наявність стратегії розвитку громади; обов'язковість залучення громадськості.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт Ольшанської селищної ради. URL : <https://olshanske-rada.gov.ua/>.*

СЕКЦІЯ 5
РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ У ГРОМАДІ

**PRESENT POSITION AND PROBLEMS OF HOTEL
DEVELOPMENT RESTAURANT BUSINESS**

Baklushin Ivan, master
Scientific adviser:

Ataeva O.A., Candidate of Economic Sciences., Assoc.
Educational-Scientific Professional-Pedagogical IPA Institute (Bakhmut)

All over the world, the hotel and restaurant business is one of the most attractive for investors, and its profitability in developed countries is not less than 45%, while reaching the mark of 100% in the "tourist" areas. As for Ukraine, according to experts, significant potential opportunities for the development of this industry remain unrealized. Demanding customers for the level of service is growing, competition between players and the unfavorable economic situation make new demands on the quality and efficiency of the hotel and restaurant business. That is why the problems of ensuring the appropriate level of competitiveness of domestic enterprises of hotel and restaurant business on the basis of qualitative analysis of the external and internal environment of their operation are becoming increasingly important [1].

Many domestic and foreign authors have paid attention to the development of the hotel and restaurant business. In particular, issues of competition in the hotel and restaurant business and state regulation of these enterprises are deeply studied in the works of Agafonova L.G., Hrodna T.A. The works of Malskaya M.P., Krulya G.Y., Medlyuka S.O., Golovko O.M. are devoted to the problems of organization of activity of hotel enterprises. Issues of management at the hotel and restaurant business are studied in the works of Nechayuk L.I., Vakulenko R.Y., Kabushkina N.I., Putzenteilo P.R. The issues of strategic development of tourist enterprises and quality management of hotel services are considered in the monograph of T.I. Tkachenko. Economic problems of the hotel and restaurant services market are insufficiently studied.

The services sector is a major segment of the tourism industry. The level of tourist flow, both international and domestic, the level of investment and the profitability of the tourism industry depend on the level of development of the hotel and restaurant industry both in the regions and in Ukraine as a whole.

Despite the fact that the share of the Ukrainian economy is increasingly occupied by the service sector, the development and sustainable growth of the hotel business is complicated by a range of problems. In general, the analysis of statistics grouped by financial and statistical reporting of hotel and restaurant business and tourism shows a steady trend of declining infrastructure tourism resources and a number of problems in the hotel and restaurant business, which was exacerbated by quarantine restrictions [2].

The main problems of the hotel and restaurant industry, which require additional attention from management and senior management, include the following:

- outdated specifics of management and methods of customer service;
- inefficient organizational structure;
- lack of competent advertising activities;
- inefficient income management;
- obsolete fixed assets and the use of imperfect technologies;
- ineffective pricing policy;
- low quality of the offered set of services, which reflects the unsatisfactory condition of hotel buildings that require current or major repairs;
- lack of reserve of trained personnel, which allows to flexibly solve the problems of seasonal fluctuations in loading;
- inefficient organization of work in a number of hotels, which leads to increased labor costs in the process of hotel services;
- lack of sufficient staff in the market of hotel and restaurant services, having the necessary qualifications for modern working conditions, etc. [3,4].

We believe that adaptation to new conditions requires support and encouragement of the development of this industry at the macro level - by the state and at the micro level - by the hotel and restaurant industry.

At the macro level, it is advisable to implement a number of strategic-oriented measures identified in accordance with the National Economic Strategy for 2030 to ensure state economic policy and support the development of the creative hospitality industry and tourism potential of Ukraine [5]. The main ones are:

- development of market ecosystem and public-private partnership (introduction of market cauterization through grant support and public-private partnership);

- improving the management of tourist areas (destinations) (providing conditions for the creation and development of market organizations for the management and marketing of destinations at the national, regional and local levels);

- improvement of the financing system (creation of a mechanism and conditions for proactive investment attraction, provision of sustainable financial support to the tourism industry - creation of a national tourism fund, local tourism funds, investment hubs, accelerators);

- ensuring the promotion of the tourist product (creation of a national tourist Internet resource and promotional campaigns within the country and in the target markets on the basis of transparency and with the involvement of stakeholders in the industry);

- introduction of innovations and digitalization (introduction of the mechanism of state support of innovative projects on digitalization in the field of hospitality and tourism);

- advanced training (creation of conditions for legalization of employment in the industry);

- support for tourist areas (destinations) and projects at the global level (development and promotion of tourism products under the five priority areas (MICE / Business, astro / Gastro, Cultural and cognitive / Culture, Medical and recreational tourism / Health, Rural Green Tourism / Rustic Green));

support of tourist territories (destinations) and projects at the regional level (by priority areas "Dnipro cruises, Black Sea cruises, Ukrainian Bessarabia, reserves, rural green tourism, Kharkiv and the agglomeration, Odesa and the agglomeration, Lviv and the agglomeration, Kyiv and the agglomeration, Carpathians) ski recreation), Chernobyl, Transcarpathia, Poltava and the agglomeration, Kherson and the agglomeration, shrines (Uman and others);

improving the regulatory framework, etc.

At the level of management of each individual enterprise of hotel and restaurant business it is expedient to implement measures that will ensure the development of this area of management and its effective organization:

maximum diversification of services provided by enterprises, both in terms of their range, and in the price sphere;

increasing the quality of services, bringing them to European standards and maximum compliance with the criteria of stardom;

maximizing the efficiency of the organization of business processes of the hotel and restaurant industry;

use of the concept of marketing as a central tool for the management of hotel and restaurant business;

constant development of personnel, their professional training and retraining, ensuring their individual competencies;

introduction of the Internet in the formation of consumer preferences and behavior;

opening of coworking spaces in hotels;

promotion of business trips combined with leisure, in particular among millennials (Bleisure Travel by Millennials), etc.

Thus, adaptation to new conditions requires support and encouragement of the development of this industry at the macro level - by the state and at the micro level - by the hotel and restaurant industry.

References:

1. *Turystychnyy barometr Ukrainy / Natsional'na turystychna orhanizatsiya Ukrainy. 2020. URL: http://www.ntoukraine.org/strategies_ua.html.*

2. *Orhanizatsiya hotel'noho hospodarstva: navch.-metod. posib. / O.I. Korkuna ta in. L'viv : Dobra sprava, 2019. 224 s.*

3. *Ryaben'ka M. O. Otsinka yakosti posluh u hotelyakh i restoranakh. Prychornomors'ki ekonomichni studiyi. 2020. Vyp.52. CH.2. C.46–51. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/ryabenka2.htm.*

4. *Chystyy prybutok (zbytok) pidpryyemstv za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti za 2020 rik. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy : veb-sayt. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.*

5. *Natsional'na ekonomichna stratehiya na period do 2030 roku : postanova ministriv Ukrainy vid 03 bereznya 2002 r. №719. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.*

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ: ЗАКОРДОННА ПРАКТИКА

Аллахвердієва І.М., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Миколаївський національний аграрний університет

Україна володіє усіма необхідними ресурсами: природно-кліматичними, культурно-історичними, рекреаційними, які створюють добрі передумови для розвитку багатьох видів туризму як у національному, так і міжнародному масштабі. Страхова галузь у цьому сенсі допомагає і сприяє не лише підвищенню якості туристичних послуг, створюючи безпечну атмосферу під час подорожей, а також є дієвим механізмом захисту самих суб'єктів індустрії туризму від непередбачуваних подій. Проте, ситуація зі страхуванням у туризмі в Україні ускладнюється через низьку довіру населення до фінансових установ, недостатню увагу до цієї сфери страхових відносин з боку державних органів. До того ж важливою проблемою, що стримує розвиток страхування у туристичній сфері є низька інформаційна культура туристів, власників та працівників туристичних підприємств. З точки зору дослідників, у громадській свідомості переважає формальний підхід до туристичного страхування [1].

Зважаючи на європейський вектор розвитку України, необхідність удосконалення страхового ринку, його інтеграція з іншими секторами національної економіки, серед яких чільне місце належить галузі туризму, набуває нині особливої актуальності. Адже в умовах лібералізації руху потоків капіталу, товарів і послуг, зміцнення інтеграційних зв'язків і глобалізаційних процесів взаємозв'язок страхування і туризму має яскраво виражений міжнародний характер [3].

Вивчення закордонного досвіду у сфері страхування та використання кращих його практик в Україні, зважена тарифна політика страховиків та забезпечення системи гарантування страхових виплат за договорами страхування, зростання рівня економічного розвитку країни та зміцнення довіри населення до інституту страхування сприятимуть підвищенню мотивації суб'єктів туристичного ринку до сфери страхування туристичних ризиків та зміцненню позицій нашої країни на ринку міжнародного туризму.

У світовій практиці страхування туристів простежується тенденція, яка з роками набирає обертів, - це універсалізація і спеціалізація діяльності страховиків. Функціонують спеціалізовані страхові туристичні компанії, які відповідно здійснюють страхування мандрівників і туристичних компаній. Така модель організації страхового захисту інтересів туристів дозволяє надавати послуги високої якості і встановлювати більш міцні і тривалі відносини між учасниками даного процесу, а також підвищити якість ведення бізнесу як з боку туристичних компаній, так і з боку страховиків.

Розглянемо більш докладно роботу найбільших страхових компаній щодо здійснення страхового захисту туристів в різних країнах світу (табл.).

**Досвід роботи програм страхового захисту туристів
в різних країнах світу**

Країна	Компанія	Умови надання послуг	Програми
Швеція	«EVR»	Страховання поширюється на людей, які не досягли 70-річного віку	Програма річного страхування діє протягом одного року необмеженого числа поїздок за фіксованою ціною. Страхові виплати не здійснюються, якщо отримані травми або гострі захворювання викликані алкоголем; планування процедури і їх наслідки; ускладнення, пов'язані з вагітністю після 32 тижнів.
Республіка Сербія	«Delta Generali»	Страховання поширюється на людей, віком від 6 місяців до 86 років.	Програми представлені в розрізі страхування однієї людини, групи людей, сім'ї.
Франція	ACS	Максимальний вік страхування – 70 років.	Програми представлені в розрізі країн подорожей з пропозицією відповідних умов. Пропонуються страхові продукти іноземним громадянам, людям всіх національностей у віці до 65 років.
Італія	«Europ Assistance»	Максимальний вік страхування – 70 років.	Надає широкий спектр послуг, продуктів і програм по здійсненню страхування туристів.
Іспанія	«Inter-mundial»	Страховання поширюється на людей, які не досягли 70-річного віку.	Надає продукти для різних поїздок, для компаній в сфері туризму, особисті програми страхування.

Джерело: складено автором за даними [2]

Відзначимо, що ще однією значущою тенденцією на ринку страхового захисту туристів в світі є пропозиція щорічного страхування, тобто видача страхового полісу на необмежену кількість поїздок в рік по фіксованій ціні. Вважаємо, що зазначений досвід слід адаптувати і в Україні.

У ряді країн створені Фонди страхування професійної відповідальності туроператора. У Швейцарії, Чехії, Німеччині за дорученням уряду такі фонди формують суспільні об'єднання і асоціації. У Великобританії Асоціація британських туристичних агентств приймає до складу своїх членів лише фірми з хорошою репутацією, причому членство в Асоціації є своєрідною гарантією надійності фірми.

Таким чином, ринок туристичних послуг, а разом з ним і страховий ринок, виходять на якісно новий рівень, що передбачає поєднання інтересів та взаємовигідне співробітництво. Незважаючи на проблеми, які гальмують розвиток страхування у туристичній сфері, туризм – досить перспективна

галузь економіки, що є вагомим аргументом для ефективного функціонування механізмів страхового захисту її суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Дадак О.О., Дорош-Кізим М.М., Грабовський Р.С., Дудяк Р.П. *Страховання туристичної діяльності в Україні. Науковий вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького. Серія: Економічні науки, 2019, т 21, №92. С. 115-119.*

2. Кошляк А. В. *Страховання ризиків у сфері туристичного бізнесу в Україні. URL: <http://наука.kushnir.mk.ua/?p=32314>.*

3. Чвортко Л. А., Подзігун С. М. *Проблеми страхування ризиків неорганізованого виїзного туризму. Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку: збірник матеріалів Всеукр. наук.-прак. інт.-конф., 31 жовтня 2017 р. / Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. С. 226-227.*

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Богашко О. Л., канд. екон. наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Вивільнення вільного часу, отримане внаслідок цифровізації процесів та виробництв, призводить до збільшення частки послуг в економіці, зростання підприємств сфери послуг та підвищення попиту на послуги. Світовий ринок туризму протягом останнього десятиліття демонструє стійке зростання від 3 до 7% щорічно. Можна припустити, що в міру того, як попит на подорожі та туристські послуги зростатиме, зростуть і вимоги мандрівників до сфери гостинності. У боротьбі за споживача на першому плані виступатимуть такі конкурентні переваги компанії, як: екологічність, технологічність, індивідуальність товару/послуги, соціальна відповідальність. Змінна динаміка туристських потреб підвищує вимоги до туристичної індустрії. Отже, розуміння напряму трансформації споживчого попиту – актуальне завдання туристських підприємств і закупівельних організацій, яке можна вирішити, перебуваючи у постійному взаємозв'язку зі споживачами.

Два десятиліття тому мандрівники очікували комфорту від постачальників послуг, вираженого в матеріальних зручностях. Тепер вони очікують на технологічні зручності, такі як надшвидкісний Wi-Fi, новітні готельні технології, адаптоване для кінцевого споживача бронювання подорожей і, водночас, індивідуальне обслуговування, що враховує потреби та переваги кожного мандрівника. Зростання кількості смартфонів та соціальних мереж у поєднанні з технологічними можливостями, такими як інтелектуальні агенти та технології в готелях та на транспорті, ведуть до ймовірності того, що мандрівники майбутнього будуть пред'являти вищі вимоги до індустрії туризму.

Туристична галузь є піонером у використанні технологій, що автоматизували комунікації та бізнес-процеси. Однак, галузеві технології не встигають за поведінкою мандрівників, що змінюється, і вимогами ринку. У майбутньому доведеться працювати з такими потребами, які ми ще не знаємо, і пропонувати такі туристські продукти та послуги, які ще не винайдені. Способи, якими люди користуються Інтернетом, також швидко змінюються і частка мобільного зв'язку в онлайн постійно зростає. Користування мобільними телефонами становить майже половину часу, який люди проводять в Інтернеті.

Онлайн-сервіси дозволяють мандрівникам легко порівняти вартість самостійної організації поїздки та пропонованих туристських послуг, і на цій підставі здійснити вибір. Сучасний мандрівник намагається отримати максимальну вигоду з кожного рішення про покупку, маючи у своєму розпорядженні безліч інструментів для порівняння, від зіставлення цін досоціальних мереж та оглядів, орієнтованих на споживача. На сьогодні можна говорити про появу глобального туристичного продукту, що представляє сукупну пропозицію багатьох учасників міжнародного туристичного ринку, готових до продажу будь-якої миті часу будь-якому покупцеві, незалежно від територіальної приналежності та форми власності [3, с. 38]. Сучасна мобільність трансформує економіку туристського ринку, створюючи цифрові бізнес-моделі взаємодії із споживачем.

Найбільший вплив на купівельну поведінку мандрівників мають платформи соціальних мереж, які займають переважаючі позиції в рейтингу найбільш відвідуваних вебсайтів у світі. Активне використання соціальних мереж у різних регіонах світу можна порівняти з динамікою міжнародних прибутків [1].

Нова модель купівельної поведінки мандрівників передбачає зміну сприйняття туристського продукту, що трансформується під впливом розвитку засобів комунікацій та соціальних платформ. Послідовно вибудовуються такі етапи формування нової моделі взаємин із споживачами на ринку туристських послуг [2; 3]:

1. Змінюються взаємини туристичного підприємства з кінцевими споживачами. Завдяки використанню інформаційних платформ та соціальних мереж вони стають постійними;

2. Туристичний продукт підлаштовується під відомі, отримані на основі даних, потреби клієнта та стає індивідуальним;

3. При зростаючій онлайн-доступності туристичного контенту індивідуальні запити споживача стають частиною туристичного продукту;

4. Стає стандартом «безшовна» модель подорожі, коли споживач управляє, контролює та оцінює весь комплекс туристичного продукту та вимагає від постачальників послуг безпроблемної взаємодії та огляду стану свого рахунку у режимі реального часу.

Нову модель споживання туристичних послуг та нове купівельне сприйняття туристичного продукту – «включеність» споживача, слід враховувати туристичним підприємствам у своїй продуктивній та

комунікаційній політиці. Сучасний мандрівник споживає усвідомлено, бере участь у розв'язанні екологічних проблем, вимагає, щоб індустрія гостинності інвестувала у сталий розвиток, і вже починає уникати постачальників послуг, які не відповідають високим екологічним стандартам.

Отже, центральне місце в кожній новій тенденції грає зміна потреб та купівельної поведінки мандрівників:

1. Розуміння цінностей сталого розвитку та усвідомлене споживання, формують нові цінності споживача туристичних послуг, виражені у відповідальному споживанні, участі в екологічній діяльності та спільному використанні;

2. Цифрові технології, що застосовуються у повсякденному житті, змінили систему споживання туристських послуг, з'явилися нові моделі купівельної поведінки. Цифровізація у туризмі призвела до зростання частки самостійних подорожей та до персоналізації туристського досвіду;

3. Споживач є об'єктом та суб'єктом комунікацій в «економіці вражень». Сприймає всі компоненти подорожі як можливість набуття унікального досвіду та вражень.

4. Окремий споживач стає провідником думок внаслідок регулярного обміну емоціями та особистим досвідом через соціальні мережі, що призводить до виникнення такого явища як «особистість – медіа»;

5. Зростання поінформованості та накопичення досвіду подорожей призвели до зміни формату поїздок, які стали спонтанними, частими та короткостроковими, націленими на особистий досвід та автентичність;

6. Сучасний мандрівник цінує індивідуальні послуги та очікує від туристичних підприємств надання продуктів та послуг з урахуванням свого попереднього досвіду.

Список використаних джерел:

1. *Богашко О. Л. Використання сучасних цифрових технологій у маркетингу. Актуальні проблеми маркетингового менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки : Матеріали VIII Міжнародної наук.-практ. конф. здобувачів та молодих вчених (Луцьк, 26 березня 2021 р.) / відп. ред. Войтович С. Я. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 309-311.*

2. *Богашко О. Л. Менеджмент туристичної індустрії як базис створення інноваційного конкурентоспроможного тур продукту. Інноваційний розвиток економіки: проблеми та перспективи. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції 29 вересня 2016 року. Умань: ВПЦ «Візаві». 2016. С. 113-116.*

3. *Григор'єва Т. І. Сучасні тенденції розвитку ринку туристських послуг в умовах глобалізації економіки. Науковий вісник МДПТ. 2018. 6(56).С. 32-40.*

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ ПОТЕНЦІАЛОМ У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ РЕГІОНУ

Борисова-Ярига А.М., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Миколаївський національний аграрний університет

Основою стабільного довгострокового розвитку України є ефективне використання людського потенціалу та вдосконалення механізму управління ним у цілях економічного зростання та адаптації суспільства до світових глобальних змін. Людський потенціал є основним стратегічним ресурсом і чинником економічного зростання в регіонах, який визначає ефективність використання виробничого, фінансового і природного капіталу і безпосередньо впливає на темп та якість економічного зростання.

Туристична галузь в Україні проголошена пріоритетним напрямом розвитку національної економіки. Вважається, що розвиток туризму позитивно впливає на соціально-економічний стан регіону. Це викликає підвищений інтерес органів регіональної влади, громадських організацій до туристичної проблематики [8, с.7].

Туристична сфера як галузь господарської діяльності має величезне значення й низку характерних особливостей. Вона задовольняє інтереси як людини так і суспільства в цілому, є вагомим джерелом наповнення бюджетів усіх рівнів.

Туризм є одним з основних чинників створення додаткових робочих місць, прискорює розвиток туристичної інфраструктури, сприяє збереженню народних промислів і національної культури регіону.

У цьому руслі актуальність набуває управління людським потенціалом на регіональному рівні, що є найбільш ефективним засобом підвищення конкурентоспроможності та переходу до інноваційного розвитку як самого регіону, так і держави в цілому.

Глибокі дослідження управління людським потенціалом туристичній галузі регіону відображено у наукових працях таких вчених як Безуглого І.В., Богині Д.П., Гришнєвої О.А., Долішнього М.І., Заворуєвої О.С., Пирожкова С.І., Злупка С.М., Хомри О.У., Стеценка Д.М. та інших.

Нині суспільна практика вимагає кардинальних змін у ставленні наукової громадськості України до досліджень людського потенціалу туристичної галузі регіону. Необхідність максимального використання резервів областей та регіонів спричиняє особливу актуальність регіональних досліджень цієї галузі як сукупності природних ресурсів, економічних і соціальних об'єктів та процесів.

Дослідники одноставно зазначають що регіон північно-західного Причорномор'я у межах України, що охоплює територію Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, може запропонувати туристам широкий вибір, екскурсійних послуг, пляжний, оздоровчий, винно-гастрономічний та інші види туризму, безліч цікавих та розважальних заходів, різноманіття історичних пам'яток тощо, проте рекреаційно-туристичний

потенціал даного регіону не можна вважати розкритим на належному рівні [2, с. 83].

Трудові ресурси підприємств сфери туризму – це кадровий персонал, що виступає як сукупність працівників різних професійно-кваліфікаційних груп, зайнятих на підприємстві, залежно від виконуваних функцій і професіоналізму працівників туристичних організацій поділяються на п'ять категорій: керівники, фахівці, службовці, робітники, молодший обслуговуючий персонал [9]. Із даного переліку категорій вищу спеціальну освіту мають керівники та робітники.

Кадровий стан підприємств туристичного бізнесу характеризується низкою абсолютних і відносних показників, які дають уявлення про кількісний, якісний і структурний стан трудових ресурсів у визначений момент часу, зокрема, основним серед них вважається показник частки персоналу, які мають вищу або середню фахову освіту, від загальної кількості працівників цих категорій [9].

Згідно з отриманими результатами, визначається суттєва строкатість щодо показників частки працівників із вищою та середньою спеціальною освітою від загальної кількості працюючих у галузі туризму досліджуваного регіону серед туроператорів турагенств та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність: у Миколаївській області даний показник нижчий на 7 % від загальнодержавного (39% у середньому по Україні).

Аналіз якісного складу персоналу підприємств лише юридичних осіб засвідчив: 52% від загальної кількості штатних працівників туристичних підприємств Миколаївської області мали вищу або середню спеціальну освіту в галузі туризму, що на 12% вище ніж у середньому по Україні.

Згідно з концепцією управління людськими ресурсами, цінність персоналу залежить від знань та вмінь, якими володіють працівники. У сфері туризму провідними механізмами примноження людського капіталу підприємства є формальна освіта, самовдосконалення та професійне навчання, які відіграють ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності організацій та створенні інноваційних знань [13, с.73].

Раціональне управління процесами примноження інтелектуального потенціалу є важливим показником інтелектуального потенціалу підприємств. Сьогодні високі показники людського потенціалу серед підприємств туристичної галузі досліджуваного регіону мають туроператор, а також фірми, які належать юридичним особам, відчують необхідність розроблення кваліфікаційних та освітніх програм для фізичних осіб – підприємців на державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О.А. *Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2014. № 1(7). С. 34–42.*
2. Гутовська Н.Г., Примак Т.Ю. *Аналіз стану та перспектив розвитку Одеського туристичного регіону. Інфраструктура ринку. 2018. № 25. С. 81–87.*

3. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.04.2020).
4. Добрянська Н.А., Стоянова-Коваль С.С., Ніколюк О.В. Реалії сьогодення та перспективи розвитку туристичного бізнесу Одеської області. Економіка харчової промисловості. 2018. № 1(10). С. 9–15. URL : <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> (дата звернення: 17.04.2020).
5. Кифяк В.Ф., Розман А.М. Формування регіонального ринку праці в контексті розвитку туристичної галузі Буковини. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2012. № 4(48). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kyfjak6.htm (дата звернення: 22.04.2020).
6. Дослідження та аналіз вакансій і потреб у кваліфікованих кадрах у країнах ЄС, Республіці Молдова та в Україні / А. Попа та ін. Будапешт : МОП, 2013. 137 с. URL : http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@europe/@ro-geneva/@sro-budapest/documents/publication/wcms_244735 (дата звернення: 14.04.2020).
7. Степанова К.В. Українське Причорномор'я в системі Євро регіонального співробітництва. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду. 2016. № 3(119). С. 135–139. URL : [http://ird.gov.ua/sep/sep20163\(119\)/sep20163\(119\)_135_StepanovaKV](http://ird.gov.ua/sep/sep20163(119)/sep20163(119)_135_StepanovaKV) (дата звернення: 12.04.2020).
8. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком туризму. /Стеченко Д. М., Безуглий І. В., Турло М. П., Мархонос С. М. за ред. Стеченка Д. М. - К. : "Знання", 2020.
9. Трудові ресурси туристичного підприємства. URL : https://pidruchnik/168202/turizm/trudovi_resursi_turistichnogo_pidpriyemstva (дата звернення: 17.04.2020).
10. Deloitte Global Human Capital Trends. Deloitte University Press. URL : <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/About-Deloitte/central-europe/ce-global-human-capital-trends.pdf> (дата звернення: 15.04.2020).
11. Is the era of management over. World Economic Forum. (2017). URL : <https://www.weforum.org/agenda/2017/12/is-management-era-over> (дата звернення: 10.04.2020).
12. Comparing strategic human resource development approaches for tourism and hospitality workforce planning / R. Kenneth et al. Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism. 2016. № 15(4). P.440–461. DOI : 10.1080/15332845.2016.1148569. URL : <http://dx.doi.org/10.1080/15332845.2016.1148569> (дата звернення: 16.04.2020).
13. Mariz-Pérez R., Teijeiro-Alvarez M., GarcíaAlvarez T. The relevance of human capital as a driver for innovation. Cuadernos de economía. 2012. № 35. P. 68–76. URL : <https://www.elsevier.es/en-cuadernoseconomia-329-articulo-the-relevance-human-capitalas-X0210026612551071> (Дата звернення : 17.04.2022).
14. The Future of Jobs: Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum. URL : http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs.pdf (дата звернення: 17.04.2020). Програма розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017–2020 рр. URL : <http://oda.odessa.gov.ua/53/52281/78913/78936> (дата звернення: 17.04.2020).

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ТОВ «УКРАЇНА ІС»

Борсукевич І. В., здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Апітерапія як вид зоотерапії це один з найдавніших напрямків медицини. На базі підприємства ТОВ «Україна ІС» розглядається можливість розвитку бджільництва, зокрема центру апітерапії. Наразі на території підприємства є декілька вуликів, кількість яких можна розширити і включити в комплекс оздоровчих туристичних послуг.

Користь бджолої отрути для організму:

- ✓ має знеболуючий та протизапальний ефект,
- ✓ стимулює роботу серця,
- ✓ знижує артеріальний тиск,
- ✓ підвищує імунітет,
- ✓ сприяє очищенню організму,
- ✓ знімає набряки та м'язові спазми,
- ✓ знижує рівень холестерину та ризик тромбоутворення,
- ✓ покращує роботу шлунково-кишкового тракту,
- ✓ сприяє гарному сну,
- ✓ має омолоджуючий ефект.

Під час роботи необхідно насамперед провести тест на переносимість бджолої отрути організмом, оскільки реакція є індивідуальною.

Гостям можна запропонувати спробувати унікальну процедуру, ліжко-лежанку, на якому можна заснути під бджолоїну колискову, розташоване безпосередньо на вуликах в дерев'яному будиночку. Конструкція чудо-вулика продумана таким чином, що жодна бджола не може вжалити пацієнта.

Терапія ґрунтується на близькому контакті людини з бджолоїною родиною. У самому вулику повітря є високоіонізованим, завдяки чому, потрапляючи в організм людини, воно знижує рівень вільних радикалів. А ще бджолоїна сім'я має сильне біомагнітне поле, яке відновлює біополе людини, заряджає енергією, нормалізує всі функції організму та покращує імунітет. За короткий час сну на вуликах можна повністю відновити свої сили. «Живе» тепло бджолоїної сім'ї та мікровібрації діють організм людини як вібромасаж. А монотонне гудіння заспокоює, розслаблює, знімає спазми м'язів і сприяє нормалізації кровообігу.

Типової конструкції апібудиночка не існує. Бджолиний будиночок вийде комфортним, і перебування в ньому буде справді цілющим, якщо врахувати наступні моменти.

Конструкція апібудиночка

Вимоги	Обов'язкові умови
Місцезнаходження будиночка	Споруду не варто зводити на височини або в місці, що провітрюється. Оптимальний варіант біля плодкових дерев. При розташуванні апібудиночків досвідчені майстри також враховують сторони світла і застосовують досвід медицини Тибету
Матеріали	Тільки деревина хвойних порід підійде для цього. Обов'язкові умови для оздоблювальних та інших матеріалів: екологічність, гіпоалергенність та відсутність запаху.
Фундамент	Закладання фундаменту виключається. Будівля не повинна контактувати з ґрунтом, інакше загниє. Встановлюється міцна основа із залізного бруса. Відстань від землі має становити півметра.
Вулики	Кількість залежить від розміру будиночку, що зводиться. Їх необхідно розфарбувати в різні кольори, щоб бджоли швидше потрапляли у свій будиночок.
Дах	Його слід утеплити. Перевага надається черепиці з натуральної обпаленої глини, без домішок.
Конструкція	Конструкція може бути надзвичайно простою: поверх вуликів просто укладається лежак. Для виготовлення подібного найпростішого лікувального ліжка своїми руками достатньо мати 2-4 вулика, 4 кв. м марлі та дерев'яні дошки. У таких умовах лікувальний сон приймається на свіжому повітрі. У цьому слабкий бік такої конструкції. За прохолодної, вітряної або похмурої погоди лежання буде некомфортним.
Лежак	Лежак може бути представлений у вигляді горизонтального солярію або набувати форми камери на кшталт саркофага.

Апісаторій – це реальна можливість дати своїй справі не лише додаткові гроші, а й змусити працювати пасіку по-новому. Такий спосіб створить тут свого роду кластер отримання не лише меду, а й об'єкт сільського туризму для оздоровлення людей за допомогою апібудиночків. Тим більше, що для регіону такий апісаторій – перший.

Сезонність послуги визначається тим, що спати на вуликах можна починати з квітня до жовтня. Максимальний та довготривалий результат виникне при проходженні повного курсу – від 10 до 15 сеансів, це потрібно врахувати під час бронювання будиночків для гостей.

Список використаних джерел:

1. Бондар К. А. Сучасний стан розвитку сільського туризму в Україні. Туристичний бізнес: сучасні тренди та стратегії розвитку. Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції КНЕУ, 16 березня 2018 р., Київ. 2018. С. 39-42.
2. Габа М. І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України. Екологічні проблеми. 2016. С. 88- 94.
3. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О., Сарапіна О. А. Соціально-економічний потенціал сільських територій як основа розвитку підприємств сільського зеленого туризму на засадах інноваційності. Економіка та менеджмент культури. № 2. 2016. С. 32-38.

4. Кудла Н.Є. *Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури». 2015. 152 с.*

5. Мазур С. А., Прилуцький А. М. *Сільський туризм як перспективний напрям розвитку внутрішнього туризму. Електронне фахове видання 102 «Ефективна економіка». 2018. №2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6122>.*

6. Малахова С.О., Радомський С.С. *Сільський зелений туризм – основа розвитку туристичної індустрії Закарпаття. Екологія довкілля. Науковий вісник НЛТУ України. – 2019. – URL: <https://cutt.ly/Ch0RA5G>.*

7. *Офіційний сайт ГО Спілка сільського зеленого туризму України. URL: <https://www.greentour.com.ua/en/region?category=nikolaevska>.*

8. Пітюлич М.М., Михайлюк І.І. *Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 3.*

УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНИМИ ПОСЛУГАМИ РЕГІОНУ

Гришина Н.В., канд. екон. наук, доцент,
Суслов В.С., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Горовий О.І., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

У сучасних умовах вітчизняної економіки розвиток туристичного бізнесу являється важливою передумовою поповнення бюджетів різних рівнів за рахунок податкових надходжень, створення нових робочих місць, функціонування та відновлення соціальної та ринкової інфраструктури.

В цілому, економічна ефективність туризму означає одержання економічного ефекту від організацій туристичних послуг, туристичного обслуговування населення регіону, виробничо-обслуговуючого процесу туристичної компанії. Тому важливим завданням сьогодення є пошук ефективних інструментів управління туристичними послугами, що сприятиме підвищенню туристичної привабливості, активізації туристично-екскурсійної діяльності як на території окремих регіонів, так і країни в цілому.

Закон України «Про туризм» визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України [1].

Науковці Брич В.Я., Мазаур В.С. запропонували загальне поняття туристичної послуги, яке складається з багатьох взаємопов'язаних складових «послуги щодо розміщення, харчування, транспортного, інформаційно-рекламного обслуговування, а також послуги закладів культури, спорту, побуту, розваг тощо, спрямовані на задоволення потреб туристів (відвідувачів)» [2, с. 163].

Міжнародна торгівля товарами та послугами має ґрунтовне значення для кожної країни. Динаміка експортно-імпортних операцій пов'язаних з подорожами в Україні за останні роки мають постійну тенденцію до змін. Проаналізуємо динаміку послуг пов'язаних з подорожами України з країнами світу [3] (рис. 1).

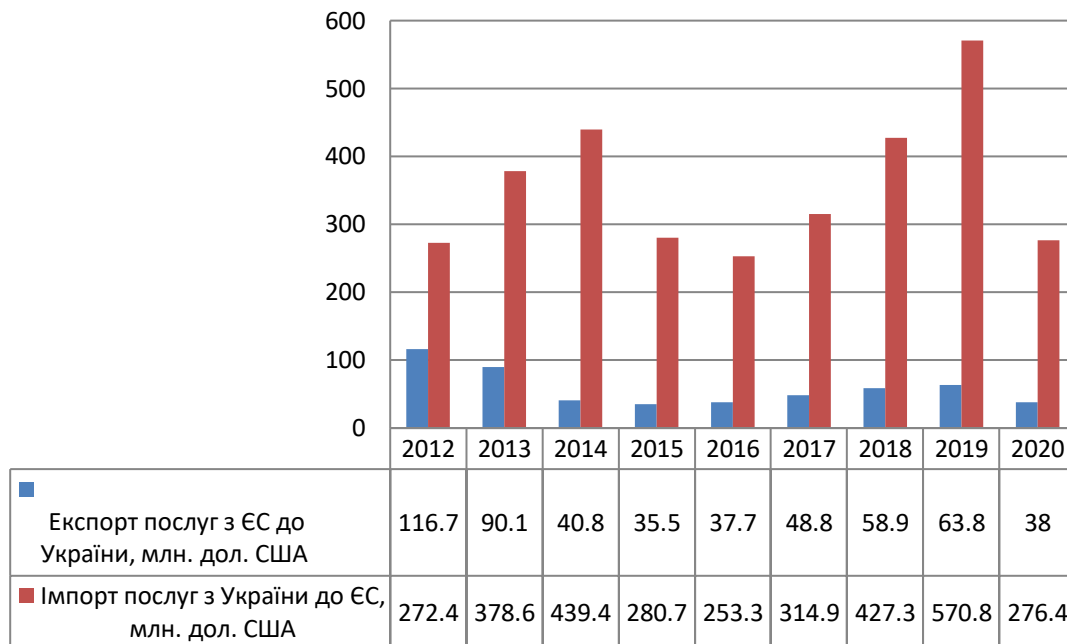

Рис. 1. Динаміка послуг пов'язаних з подорожами

Починаючи з 2014 р. спостерігається тенденція до зниження обсягів експорту послуг з ЄС до України у наслідок політичної нестабільності, військового конфлікту. Також відбулося значне зниження обсягів імпорту послуг у 2015 р., починаючи вже з 2017 р. прослідковується позитивна динаміка, що дозволило у 2019 р. стрімко зрости на 103,3%.

Слід відзначити, що розвиток туристичних послуг має відбуватися в рамках реалізації затвердженої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр., яка визначила такі пріоритети регіонального розвитку: територіальна згуртованість, економічний розвиток окремих територій та регіонів, людський розвиток і доступність якісних послуг. У цій стратегії одним із основних завдань державної регіональної політики до 2027 р. визначено забезпечення ефективного використання внутрішнього потенціалу територій та їх спеціалізації для досягнення сталого розвитку країни, що створює умови для підвищення рівня добробуту та доходів громадян під час досягнення згуртованості в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному та просторовому вимірах [4].

Отже, управління сучасним бізнесом у сфері надання послуг є одною із найбільш динамічних сфер, що створює конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках туристичний продукт та послуги, які спроможні на високому рівні задовольнити туристичні потреби та забезпечити

ефективне використання внутрішнього потенціалу регіонів для досягнення стійкого розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про туризм» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 31, ст.24) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 27.05.2022).
2. Брич В.Я., Мазур В.С. Управління якістю туристичних послуг в сучасних умовах господарювання. Стратегія економічного розвитку України. 2014. № 35. С. 161-172.
3. Таран С., Яворський П., Павицька Ю., Омельченко І., Бучко М. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/11/Final-DCFTA-services-2021-11-11.pdf> (дата звернення 25.05.2022).
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.05.2022).

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА МИКОЛАЇВЩИНІ

Іваненко В.С., здобувач вищої освіти
Науковий керівник:

Курепін В.М., канд. екон. наук
Миколаївський національний аграрний університет

Українське село має багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самотній побут, самою природою даровані мальовничі ландшафти; наділене багатими лікувально-рекреаційними ресурсами. В теперішніх умовах все більшої актуальності набирає сільський зелений туризм [1]. Він визначається як спрямована мандрівка в сільську місцевість з метою ознайомлення з місцевою культурою та історією природного середовища.

Відпочинок на фермі або в колоритному селі з традиціями та історією явище для Миколаївської області досить нове. Тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі) та отримання ними послуг сільського зеленого туризму визначається як відпочинковий вид екологічного туризму.

На Миколаївщині сільський зелений туризм має достатній потенціал та всі можливості для успішного й сталого розвитку [2] – унікальний природний комплекс, сприятливий клімат, щедрість землі, гостинність місцевих жителів, достатня кількість об'єктів відпочинку у сільській місцевості: садиби, селянські і фермерські господарства, комплекси для рибалки.

Від Мигії до легендарного острова Березань у Чорному морі територією області пролягли туристичні екологічні маршрути, під час яких автобусні переїзди, пішохідні переходи поєднуються із водним слаломом, кінними переходами, рафтингом, яхтингом. Велика кількість об'єктів туристичного інтересу, а саме: музеїв, пам'яток історії, архітектури та монументального

мистецтва створює чудові умови для проведення екскурсійної діяльності і розвитку внутрішнього екотуризму.

Справжньою окрасою Миколаївщини є її природо-заповідний та природоохоронний фонд [3]. На сьогоднішній день на території Миколаївської області знаходяться частина Чорноморського біосферного заповідника, два Національних природних парки «Бузький Гард» (регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя») та «Білобережжя Святослава» (регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса»), один природний заповідник (Єланецький степ), два регіональні ландшафтні парки (Приінгульський та Тилігульський) та 46 заказників.

Каньйони Миколаївщини – дійсно чудо України. За мільярди років дощі, вітри, а пізніше і води річки сформували стіни каньйонів і кам'яні стовпи в них. Сюди не дійшло останнє заledenіння, що робить формування каньйону ще більш унікальним[4]. Господарська діяльність людини майже не торкнулася місцеву природу, а унікальний мікроклімат (висока в порівнянні з тими, що оточують степами вологість і прохолода) сформували унікальне співтовариство рослин і тварин.

Ландшафти цих місць є унікальними не тільки для України, але і для Європи, адже ця територія – це найдавніша ділянка суші Євразії, яка не була в товщі морської води близько 60 млн. років. Опинившись тут, миттєво відчуваєш себе зачарованим красою природи тутешніх місць.

Туристичний зелений маршрут «Трикрати – Парк «Лабіринт» – Актівський каньйон» вважають унікальним. Зелений рай у посушливій степовій зоні, наповнений дзюрчанням водоспадів, прохолодою лісу, цілющим повітрям – це витвір **Віктора Петровича Скаржинського** (1787-1861 роки), нащадка козацького роду, інтелігента, графа, благодійника, експериментатора й інноватора в галузі лісництва та сільського господарства. Знаменитий родовий маєток славного козацького роду Скаржинських розташований у селі Трикрати (до 1800 р село називалося Скаржинка). Його було побудовано ще в XVIII в., На вигляд ця садиба дуже містична і за довгі роки встигла зародити безліч легенд. Сьогодні село стало справжнім туристичним центром, перш за все, завдяки природі.

Особлива гордість маєтку (туристичного зеленого маршруту) – це хитромудрий ліс-лабіринт. Тут зібрано рідкісні дерева, є романтичний березовий гай, росте більше трьохсот дубів яким понад 150-200 років. Особливу увагу привертає «Дуб Любові», величезне дерево схоже на серце. Весь парк є символом чистої, всеохопної любові людини до свого краю, до природи.

Слід також виділити чотири види екологічного туризму, які є перспективними для природних умов Миколаївської області, такі як науковий туризм, пізнавальний туризм, пригодницький туризм, подорожі в межах природоохоронних та сільських територій [6]. На відміну від масового туризму, екологічні маршрути припускають активне спілкування туристів з місцевими жителями, проведення екскурсій, майстер-класів з народних ремесел, фестивалів, дегустацій страв регіональної кухні [7].

Отже, Миколаївська область має різноманітну історико-культурну спадщину, достатньо високий природно-рекреаційний потенціал. Туризм сьогодні перетворився на науку та здійснює вплив на різні сторони життя суспільства, охоплює соціальні процеси.

Список використаних джерел:

1. Курепін В. М., Веліховська А. Б. Екологічний туризм на Миколаївщині: нові обрії // *Academician Leo Berg – 140 years: Collection of Scientific Articles, Bendery, March 12, 2021, Bendery. Moldova : Eco-TIRAS International Association of River Keepers, 2021. С. 145-150. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8860>.*

2. Курепін В. М. Збереження біорізноманіття гранітно-степового Побужжя // *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України : матеріали I міжнар. наук.-практ. онлайн-конференції, м. Київ, 15 березня 2021 року. Київ: ІТТА, 2021. С. 42-44. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8909>.*

3. Курепін В. М. Збереження природньо-архітектурного комплексу у зоні впливу Южноукраїнської атомної електростанції / *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України : матеріали I міжнар. науково-практичної он-лайн-конференції, м. Київ, 15 березня 2021 року. Київ: ІТТА, 2021. С. 44-45. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8910>.*

4. Бурцева П. М. Ландшафтне різноманіття Миколаївської області: ландшафтний парк «Тулігульський» // *Academician Leo Berg – 140 years: Collection of Scientific Articles, Bendery, March 12, 2021, Bendery. Moldova : Eco-TIRAS International Association of River Keepers, 2021. С. 89-93. URL: <http://dSPACE.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8861>.*

ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Куліш І.М., канд. держ. упр., старший науковий співробітник
*Державна установа «Інститут регіональних досліджень
ім. М.І. Долишнього Національної академії наук України»*

Сучасний ринок туристичних послуг розвивається та функціонує в умовах великої конкуренції, як між туристичними операторами, так і між власниками туристичних об'єктів. Кожний такий об'єкт намагається запропонувати неповторні можливості для споживача своїх послуг. Європейські фахівці з туризму ділять усю систему підприємництва у туризмі на дві частини: туристична індустрія та індустрія гостинності. Туристична індустрія, згідно із цією точкою зору, включає індустрію розваг, туropolерайтинг, туристичні агенції, транспорт, екскурсійно-пізнавальні організації. Індустрія гостинності включає індустрію послуг, індустрію розміщення та індустрію харчування [1, с. 11].

Природні особливості, багаті етнічна та історична спадщина, специфічні традиції життя в українському селі є тими сприятливими чинниками, які необхідні для розвитку і такого виду туризму як сільський. Сільський туризм органічно поєднує обидві системи підприємництва у туризмі, окрім того, для його розвитку в Україні є багато передумов. Однією з таких сприятливих обставин є багатий природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ). Унікальні

природні умови створюють великі можливості для функціонування сільського туризму в Україні. Проте, на жаль, вони використовуються у дуже малих обсягах. [2, с. 81].

На територіях, які віднесені до ПЗФ, розташовані сільські населені пункти і, виходячи з потенціалу природних та людських ресурсів, можна було б очікувати активного розвитку сільського туризму, особливо зваживши на те, що практично усі природні, біосферні заповідники та національні природні парки містять забудовані сільськогосподарські землі. Тобто у наявності є усе те, чого потребують споживачі, 121 вибираючи серед великої кількості пропозицій на ринку туристичних послуг, відсутня лише відповідна ініціатива. Сільський туризм виник у Великобританії, саме тут розташована штаб-квартира організації «World Wide Opportunities on Organic Farms» (далі – WWOOF) (англ. – Всесвітні широкі можливості на органічних фермах), яка була заснована у 1971 р. з ініціативи Сью Коппарда (Sue Coppard). На сьогодні до організації входить близько 6000 фермерів з 80 держав [3].

Серед інших є відділення і в Україні [4]. У вересні 2012 р. на цій вебсторінці не було жодної пропозиції сільського туризму в Україні, станом на листопад 2015 р. їх з'явилось шість, тобто, динаміка за три роки не оптимістична. Громадська організація «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» (далі – Спілка) створена у 1995 р., згідно свого статуту, займається пропагуванням сільського зеленого туризму. Ця організація має свій вебсайт, на якому розміщений каталог садиб сільського зеленого туризму та друкує журнал «Туризм сільський зелений» [5].

Виходячи із аналізу послуг, котрі пропонуються садибами сільського зеленого туризму, даний вид туризму лише умовно може бути віднесений до категорії «сільський туризм». Сутністю сільського туризму, згідно з однією із головних засад його основоположника – WWOOF, є обмін: у обмін на роботу, яку виконують добровольці на органічних фермах, господарі садиб пропонують харчування, проживання та можливості ознайомитися з органічним способом життя [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що у означеному вище вигляді (за WWOOF), сільський туризм в Україні практично не функціонує, адже туристам пропонується відпочинок, у окремих випадках прогулянки і майстер-класи з писанкарства, ткацтва тощо. Обмежений розвиток сільського туризму означає втрату можливостей додаткового фінансування об'єктів ПЗФ України. Взаємовигідна співпраця не лише принесла б прибутки, але і скоротила б видатки, наприклад, на рекламу та пропаганду цього виду туризму, як в Україні, так і за кордоном. Відповідно зросли б і прибутки об'єктів ПЗФ за рахунок надання рекреаційних послуг. Не можна залишати поза увагою і супутні туризмові напрямки, такі як: готельне господарство, об'єкти громадського харчування, транспортна сфера тощо.

Окремо необхідно наголосити на можливості використання у туристичній сфері такого потужного ресурсу, як велика кількість різноманітних народних ремесел, які є «живими» в українському селі, і на відновлення яких у державах

світу і їх об'єднаннях, наприклад, Європейському Союзу, виділяються чималі кошти з національних бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Воскресенский В. Ю. *Международный туризм*. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. 255 с.
2. Куліш І. М. *Екологічний туризм як чинник розвитку сільських територій України. Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал*. – 2013. – № 2. – С. 80-85. 122 З. WWOOF - World Wide Opportunities on Organic Farms [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.wwoof.org/>.
4. WWOOF in Ukraine. – URL: <http://www.expatsblog.com/en/classifieds/europe/ukraine/wwoof.html>.
5. *Сільський зелений туризм*. URL : <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/1/>.
6. *A brief history of WWOOF*. URL : <http://www.wwoof.org/history.asp>.

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Миронов Ю.Б., канд. екон. наук, доцент
Львівський торговельно-економічний університет
Придак В.П., директор
Національного природного парку «Сколівські Бескиди»

Напрямок розвитку туризму, який є відносно безпечним для довкілля в контексті мінімального негативного впливу та відповідає принципам концепції сталого розвитку територій, є сільський туризм як специфічна форма туризму, яка включає комплекс усіх видів діяльності та аспектів інтегрованого туристичного продукту, таких як відпочинок на селі, насолода довкіллям, природою, спокоєм сільської місцевості, вивчення аграрних ремесел, традицій тощо. З огляду на глобальну економічну динаміку, планування та програмування для розвитку сталого сільського туризму є одним із нових викликів для зміцнення та відродження земель, які в іншому випадку не є конкурентоспроможними [1; 2].

Розширення пропозиції туристичних подорожей та використання природних ресурсів для туристичного виробництва в останні десятиліття викликали низку негативних зовнішніх ефектів, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища та виникненням можливих загроз для природної і культурної спадщини. Як одна з найпотужніших галузей економіки зі значними економічними результатами, туризм несе важливу екологічну відповідальність, завдяки чому нині все частіше аналізується так званий екологічний вимір туризму у функції цілісного сталого розвитку. Однією з передумов розвитку туризму є здорове природне та людське довкілля, що також закладено в концепції сталого розвитку для досягнення відповідального функціонування галузі з метою збереження навколишнього середовища як ресурсу туристичного продукту.

Сталий розвиток означає нову філософію розвитку, засновану на збереженні навколишнього середовища, енергоефективності, безпечності

харчових продуктів, соціальної стійкості тощо. Концепція сталого розвитку туризму є домінуючою на сьогодні і стосується всіх туристичних напрямків та всіх учасників туризму, одночасно зберігаючи та збільшуючи потенціал використання туристичних ресурсів у майбутньому, не ставлячи під загрозу перспективи майбутніх поколінь задовольнити власні потреби. Попередня концепція «несталого розвитку» базувалася на парадигмі гомоекономіки, економіки прибутку та домінування інтересів компанії, що і призвело до негативних наслідків [3, с. 333].

Сталий розвиток є якісним фактором нової концепції розвитку економіки, необхідної як на глобальному, так і національному і місцевому рівнях. Попередня парадигма «несталого» зростання та розвитку стикнулася з двома основними цивілізаційними обмеженнями: екологічною та соціальною детермінацією. Екологічне руйнування є суттєвим побічним ефектом, який несе загрозу людству в глобальних масштабах. Досі навколишнє середовище вважалося безкоштовним даром природи і практично необмежено використовувалося у суспільному виробництві, що спровокувало численні негативні наслідки. Ключовим фактором обмежень соціального виміру розвитку є соціальна нерівність як побічний ефект попередньої парадигми розвитку. Соціальна обмеженість виражається у високому рівні безробіття, бідності великої кількості людей, еміграції молодих талановитих і освічених людей за кордон, у демографічних проблемах, занедбанні та опустошенні сіл. Все це є дуже серйозними проблемами для розвитку економіки та суспільства, що негативно впливає і на розвиток туризму.

Сільський туризм має численні економічні та соціальні функції, здатність сприятливо впливати на розвиток інших видів економічної діяльності. Концепція сільського туризму базується на багатих природних ресурсах, сільській спадщині, сільському способі життя та аграрній діяльності. Природні ресурси включають гори, річки, озера, ліси, а сільська спадщина включає традиційну архітектуру, промислову спадщину, історію, замки, церкви, сільські оселі. Сільське життя пов'язане з підприємництвом, місцевими подіями, гастрономією, традиційною музикою, місцевими анімаційними та іншими заходами.

Однією з найважливіших ролей сільського туризму є збереження та популяризація сільських територій як специфічних туристичних напрямків та сприяння розвитку сільських територій. Сільські території – це не лише сільські господарства, призначені виключно для первинного виробництва, але й господарства з потенціалом для розвитку туризму через задоволення різноманітних потреб, таких як відпочинок, дозвілля, спорт, культурно-пізнавальних, рекреаційних та інших потреб. Привабливість сільського туризму оцінюється наявністю здорової їжі, незабрудненістю повітря і води, сприятливим кліматом і навколишнім середовищем, миром і спокоєм, незайманою природою, збереженою соціальною та культурною спадщиною, етнічними ресторанами, якісною інфраструктурою.

Своєчасне планування розвитку туризму є найважливішим кроком для запобігання можливої шкоди разом із поступовою деградацією екологічних

цінностей, які є особливо важливими для туризму. Нинішні негативні впливи туристичної діяльності на якість довкілля спричинені недостатнім виконанням нормативно-правових актів планування та будівництва, обмеженістю інфраструктури для очищення стічних вод та неконтрольованою утилізацією відходів, а також неефективним управлінням природними ресурсами на заповідних територіях. Досягнуті результати разом із подальшим прогнозованим зростанням туризму демонструють необхідність стратегічного управління в туристичних галузях, насамперед, коли йдеться про контроль подальшого зростання туризму з метою забезпечення сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Garau C. *Perspectives on Cultural and Sustainable Rural Tourism in a Smart Region: the Case Study of Marmilla in Sardinia (Italy)*. *Sustainability*. 2015. Vol. 7. pp. 6412-6434. DOI: 10.3390/su7066412.
2. Ziaabadi M., Malakootian M., Zare Mehrjerdi M.R., Jalae S.A., Mehrabi Boshrebadi H. *How to Use Composite Indicator and Linear Programming Model for Determine Sustainable Tourism*. *Journal of Environmental Health Science and Engineering*. 2017. Vol. 15 (9). DOI: 10.1186/s40201-017-0271-5.
3. Premovic J., Pejanovic R., Škatarić G. *Tourism and Rural Development*. *Green Room Sessions 2018 International GEA (Geo Eco-Eco Agro) Conference*. Podgorica, 2018. pp. 329-336.

ГАСТРОТУРИЗМ ЯК МЕТОД ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Павлюк С.І., канд. екон. наук
Миколаївський національний аграрний університет

Відповідно до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини, остання трактується як «...ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремими особами як частина їхньої культурної спадщини. Ця нематеріальна культурна спадщина, що передається від покоління до покоління, постійно відтворюється спільнотами та групами під впливом їхнього оточення, їхньої взаємодії з природою та їхньої історії і формує у них почуття самобутності й наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного різноманіття й творчості людини» [1].

Наразі до національного переліку нематеріальної культурної спадщини України включено 6 елементів: опішнянська кераміка, культура хліба (хлібна культура і традиції), кролевецькі ткани рушники, петриківський розпис, косівська мальована кераміка, козацькі пісні Дніпропетровщини [2]. З 2020 року розпочалася робота щодо включення до Репрезентативного списку ЮНЕСКО та визнання як української нематеріальної культурної спадщини «Культури приготування українського борщу».

Оскільки українська кухня є частиною нашої національної ідентичності,

то 07 лютого 2022 року найвідоміші шеф-кухарі України та представники державної влади підписали Маніфест про відродження української кухні, її популяризацію у світі, пошук нових формул давніх страв й розвиток вітчизняного гастротуризму. Основна мета Маніфесту – «...присутність України на гастрономічній мапі світу, вшанування національних кулінарних традицій, їх відродження та модернізація. Українська кухня досі мало досліджена, але має величезний потенціал бути серед найкращих кухонь світу» [3].

Україна має суттєвий потенціал для розвитку туризму, а саме унікальні природні ландшафти та історично-культурні цінності. Гастротуризм, у свою чергу, стане додатковим інструментом для популяризації тієї чи іншої території серед туристів, адже ми маємо надзвичайно різноманітну кухню, доступні й свіжі продукти та низькі ціни.

Львівська кава та пляцки, карпатський бограч, гуцульська бринза, яворівський пиріг, бессарабська баранина, херсонський бекмес – це далеко не весь перелік традиційних українських страв й продуктів, які відомі не тільки внутрішнім туристам, а й іноземцям. Кожний регіон нашої країни має значні потенційні можливості здивувати та зацікавити мандрівника подорожувати зі смаком.

Особлива роль у гастротуризмі належить місцевим виробникам з власною продукцією, що поєднується з їх гостинністю. На сьогодні ми маємо безліч яскравих прикладів, коли локальне виробництво поєдналося, наприклад, з дегустацією, а саме: еко-ферма «Лиманська коза» (Херсонська область), ферма оленів, свиней і буйволів (Закарпатська область), «Медовий дім» (Закарпатська область), страусова ферма «Долина страусів» (Київська область), виноробня крафтового вина Biologist Craft Winery (Київська область), Органічна овочева ферма (Київська область).

Еногастрономічний маршрут Дорога вина та смаку Української Бессарабії, що з'явився 2020-му році, завдяки проєкту Європейського Союзу «Підтримка розвитку системи географічних зазначень в Україні», об'єднує 22 учасника і 36 об'єктів винного й гастрономічного туризму Одеської області, та презентує культурні особливості народів, які тут проживають (українського, болгарського, молдавського, гагаузського та липованського).

Миколаївська область також має власні гастрономічні дестинації, які надають різнопланові послуги:

- демонстраційна ферма-ресторан «Устриці Скіфії» (с. Українка Миколаївського району) – ферма пропагує ідею культури споживання морепродуктів, неповторних гасгровражень, відпочинку та розваг, освіти (Устричний університет);

- фермерське господарство «Пан Равлик» (с. Галицинове Миколаївського району) – ферма спеціалізується на повному циклі вирощування равликів *Helix Aspersa Muller* та культурі їх споживання;

- сімейна ферма-виноробня «Slivino Village» (с. Сливине Миколаївського району) – родинна сімейна виноробня, яка займається вирощуванням винограду різних сортів, виробництвом крафтових вин, проведенням екскурсій, концертів

та театралізованих вистав;

- фермерське господарство «Fedosov Family Farm» (м. Миколаїв) – спеціалізується на виробництві меду та продукції з меду, проведення дегустацій;

- мануфактура шоколаду «Данцевъ та синь» (м. Миколаїв) – організовує дегустації та майстер-класи з виготовлення шоколадних виробів.

Отже, гастрокультура – це важлива складова туристичної привабливості будь-якого регіону. При цьому провідна роль належить маркетингу, оскільки кожна страва вже має свою історію виникнення чи легенду, яку потрібно правильно подати туристові. Тому, дуже важливим є зацікавленість й співпраця між самоврядуванням, бізнесом і громадськістю з метою пошуку, відновлення та просування автентичних страв місцевості й створення гастрономічних маршрутів.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини від 06.03.2008 р. № 132-VI (132-17). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#top.

2. Асоціація культурно-мистецьких центрів «Via Regia Україна». URL: <https://via-regia.org.ua/materialna-ta-nematerialna-kulturna-spadshhyna/>.

3. Українські шеф-кухари проголосили Маніфест української кухні. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayinski-shef-kuhari-progolosili-manifest-ukrayinskoyi-kuhni>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Плинокос Д.Д., канд. екон. наук, доцент,

Кривохлябова О.В., старший лаборант

Національний університет «Запорізька політехніка»

Розвиток туризму в Україні в 2022 році перебуває під великим впливом військового вторгнення та агресії росії проти України. Традиційні туристичні маршрути повністю змінені, або ще гірше знищені. Військові дії точаться на сході та півдні країни, а отже все узбережжя Азовського та Чорного моря або в зоні бойових дій, або тимчасово окуповане. Запорізька, Херсонська, Миколаївська, Одеська області знаходяться у зоні активних бойових дій, отже розвиток туризму в цих регіонах на сьогоднішній день неможливий. Тим не менш, в світі і в Україні формується такий тренд, як сільський зелений туризм. Серед науковців є багато визначень сільського зеленого туризму, так зокрема Бойко В.О. надає таке узагальнююче визначення – «сільський зелений туризм» – вид відпочинкового туризму у сільській місцевості з відносно незайманою природою, де туристи ведуть спосіб життя притаманний відповідній місцині з урахуванням звичаїв, етнічних та колоритних особливостей, виконують

традиційну просту сільську працю задля одержання естетичного задоволення та з метою культурного розвитку і оздоровлення [1, с.59].

В сучасних умовах привабливість саме сільського зеленого туризму в центральних та західних областях України значно підвищується. В той же час підвищується роль об'єднаних громад у розвитку цього напрямку. Територіальні громади мають великий потенційний ресурс для розвитку, а деякі громади в пришвидшеному порядку формують необхідну інфраструктуру для прийому та обслуговування великої кількості вимушених переселенців. В громадах створюються центри допомоги переселенцям, облаштовуються приміщення, надаються різноманітні соціальні послуги. Прикладів такої участі громад дуже багато, наведемо деякі з них з різних регіонів України, так наприклад Сокирянська територіальна громада, Чернівецька область [2], Боратинська територіальна громада, Волинська область [3], Ладизинська сільська територіальна громада, Черкаська область [4], в деяких громадах кількість переселенців становила більше ніж 10% постійного населення. Така активність може в майбутньому сформувати в об'єднаних громадах необхідну базу для прийому туристів та відповідну інфраструктуру. Серед подальших напрямів розвитку туристичної діяльності в об'єднаних громадах можна визначити – продовження розбудови інфраструктури громади для прийому туристів, розвиток рекреаційних зон та місць відпочинку, позиціонування на ринку туристичних послуг, маркетингову кампанію для інформування можливостей громади в сфері туризму. Цікавим та доречним кроком стане створення національного і місцевого (регіонального) бренду, відродження українських традицій, збереження культурної спадщини регіону. Зацікавленість світу подіями в Україні, дозволить залучити туристів не тільки з інших регіонів України, але й з-за кордону, за умови впровадження системного стратегічного підходу до розвитку сільського зеленого туризму.

Таким чином, ми можемо визначити, що складні часи, військові дії, зменшення економічної активності великих промислових міст, тимчасове блокування узбережжя Чорного та Азовського морів, часткові обмеження з виїзду за кордон можуть дати поштовх для розвитку ринку туристичних послуг в Україні, зокрема сільського зеленого туризму в невеликих територіальних громадах. В цілому, Україна має багато культурних та національних особливостей в різних регіонах, в багатьох містах є пам'ятки культури або цікаві туристичні місця, тому напрям розвитку зеленого туризму можна вдало поєднати з вивченням національної культури та традицій України.

Список використаних джерел:

1. Бойко В. О. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 58–65. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.22.58.

2. Сокирянська територіальна громада /офіційний веб-сайт. URL: <https://sokyryanska-gromada.gov.ua/news/1653916592/>.

3. Боратинська сільська рада /офіційний веб-сайт. URL: <https://boratyn.ukraina.org.ua/news/u-boratynskiy-hromadi-oblashtuvaly-prykhystok-dlya-pereselentsiv>.

ІНСТИТУЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ГРОМАДАХ

Прогонюк Л.Ю., канд. юрид. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Складовими інституційно-організаційного функціонування та розвитку сфери туризму є правове забезпечення, інституції, які прямо чи опосередковано здійснюють управління та впливають на розвиток туризму на рівні громад, а також організаційний механізм реалізації політики у сфері туризму.

Тому метою дослідження є опрацювання особливостей та визначення проблемних питань інституційно-організаційного розвитку сфери туризму в громадах у сучасних реаліях.

До основоположних правових актів, які регулюють сферу туризму і на основі яких вибудовують свій розвиток у цій сфері громади, належать:

– Конституція України, у якій закріплено права та свободи громадянина (у тому числі право на відпочинок, вільне пересування, безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб тощо), а також встановлено обов'язковість виконання на території територіальної громади рішень органу її місцевого самоврядування [1];

– Закон України «Про туризм», яким визначено загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики у сфері туризму, а також врегульовано відносини щодо організації та здійснення туризму на території України [2];

– Закон України «Про курорти», який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів і який спрямований на забезпечення оздоровлення людей шляхом використання природних лікувальних ресурсів і природних територій курортів, а також їх охорони [3].

Окрім зазначених, існує низка правових і нормативних актів, які опосередковано – через встановлення засад функціонування суб'єктів господарювання – регулюють сферу туризму та рекреації, зокрема: Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закон України «Про підприємства в Україні», порядок встановлення категорій готелям та іншим об'єктам, що призначаються для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) та інші.

Інституціями, які покликані сприяти розвитку туризму на рівні громад, є органи місцевого самоврядування. Так, у межах своїх повноважень сільські, селищні та міські ради: затверджують місцеві програми розвитку туризму; визначають кошти місцевих бюджетів для фінансового забезпечення місцевих програм розвитку туризму; доручають своїм виконавчим органам фінансування місцевих програм розвитку туризму за рахунок коштів місцевого бюджету;

вживають заходи для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність з надання туристичних послуг [2] тощо.

Безпосередньо ж відповідальними за розроблення та виконання місцевих програм розвитку туризму є виконавчі органи місцевого самоврядування (виконавчі комітети місцевих рад). У межах свої повноважень останні організовують проведення інвентаризації туристичних ресурсів територіальної громади, сприяють їх охороні та збереженню. У територіальних громадах, які вбачають у туристичній галузі одну з пріоритетних галузей розвитку економіки громади, можуть створюватись у складі виконавчих органів місцевого самоврядування спеціальні підрозділи, які курують питання туризму. Наприклад, **Стратегія розвитку Коблівської сільської ради** як об'єднаної громади на період 2021-2027 роки (далі – Стратегія) розроблена Агенцією місцевого розвитку Коблівської ОТГ, спільно з іншими структурними підрозділами Коблівської сільської ради, керівниками підприємств, установ та організацій за сприяння Миколаївського Центру розвитку місцевого самоврядування. Фінансування та реалізація заходів Стратегії буде забезпечуватись за рахунок державного, обласного та місцевого бюджетів, коштів підприємств, міжнародних фінансових організацій та інвесторів, спонсорської допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством України.

Одним з елементів організаційного механізму розвитку туризму та рекреації в місцевих громадах є державно-приватне партнерство (ДПП), оскільки, відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство», туризм, відпочинок і рекреація входять до переліку сфер співробітництва держави, територіальних громад і суб'єктів господарювання (приватного партнера), у тому числі фізичних осіб – підприємців (крім державних і комунальних підприємств, установ, організацій) на засадах державно-приватного партнерства [5]. Учасниками ДПП з боку держави можуть бути органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні та комунальні підприємства та установи. А з боку приватного партнера найбільш зацікавленими учасниками ДПП мали б бути підприємства та організації сфери туризму та рекреації: туроператори, турагенти, установи засобів розміщення, заклади харчування, компанії-перевізники, екскурсійні бюро, івенткомпанії і т. ін.

Загалом, слід відмітити, що на сьогоднішній день більшість громад мають необхідне для розвитку сфери туризму нормативно-правове та інституційне забезпечення. Однак органами місцевого самоврядування слабо використовуються усі можливості організаційного механізму розвитку туризму, а саме: участь у туристичних асоціаціях, що сприяло б популяризації та розвитку територіальної громади, укладання договорів державно-приватного партнерства, формування туристичних кластерів. Тому на майбутнє має бути покладено в основу процес імплементації європейського нормативного правового забезпечення розвитку туристичної сфери в наші реалії в умовах формування громад.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про туризм», 15 вересня 1995 року, № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80/ed20181104#Text>.
3. Закон України «Про курорти», 5 жовтня 2000 року, № 2026-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
4. Стратегія розвитку Коблівської об'єднаної територіальної громади Березанського району Миколаївської області на період 2021-2027 роки. URL: <https://koblivska-gromada.gov.ua/news/1591763344/>.
5. Закон України «Про державноприватне партнерство» від 1 липня 2010 року, № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.

РОЛЬ ТУРИСТИЧНОГО ДОСВІДУ В ЗБЕРЕЖЕННІ СПІЛЬНОТ МАЛИХ МІСТ

Радіонова О. М., канд. екон. наук, доцент
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

У різних частинах світу малі міста стикаються з економічною глобалізацією, що поступово підриває традиційні виробництва. З погляду міського самоврядування тут важливо, що така ситуація піддає локальні спільноти значному тиску, тому що в малих містах щільність та організація суспільного життя тісно пов'язані з традиційними способами виробництва. Збереження локальної спільноти, її згуртованості та солідарності є основними для виживання малого міста. Філософ Г. Зіммель характеризував життя у великих містах за допомогою категорії «насиченості», яка пов'язана з байдужістю індивіда до навколишнього середовища та його звільненням від обмежень, що накладаються спільнотою. Зіммель протиставляє великі та малі міста: останні характеризуються владою над своїми членами та соціальним контролем, який зберігає згуртованість, забезпечуючи стійке суспільне життя [1, с. 8]. В Україні загроза розпаду суспільного життя в малих містах є особливо серйозною. З різкою зупинкою виробництва під час рецесії пострадянського періоду була стрімка інтеграція України в міжнародну економіку, що зробило переважну більшість традиційних виробництв неконкурентоспроможними. У таких умовах малі міста бачать для себе єдине можливе рішення у розвитку туризму. Проте спроби переважної більшості міст почати заробляти на туризмі не призводять до успіху. Чому? Відповідь підказує література в галузі досліджень туризму: однією з можливих причин є те, що в рамках цих починань не вдалося освоїти технології виробництва туристичного досвіду. Різні теоретики туризму сходяться в одному: місце стає привабливим для туриста, якщо воно дає можливість здійснити розрив із повсякденністю та відчути автентичність.

У малому місті цілком можливо створити та розвинути туристичну галузь, здатну на виробництво необхідного автентичного досвіду, проте невідомо, чи дозволить такий крок зберегти спільноту. Навіть величезні туристичні проекти навряд чи здатні взяти на себе функції заводу або традиційного виробництва, що скріплювали раніше спільноту. Таким чином, розвиток туризму може стати для малих міст як соціальних єдностей ризикованим підприємством. Звідси питання: яку роль управління туризмом грає в житті малого міста? Щоб відповісти на це питання звернемося до концептів з феноменологічної філософії, тому що досвід спільнот, характерний для малих міст, може бути повною мірою описаний саме з позицій феноменології, оскільки він відправляє до особливого досвіду взаємин індивіда з політичною єдністю.

Успіх туристичної промисловості залежить не від наявної кількості цікавих об'єктів, а від здатності виробляти особливий туристичний досвід. У цьому випадку під досвідом розуміється не просто погляд чи враження, але набір взаємопов'язаних значень, що виникають у внутрішньому духовному світі людини. Вони вбудовані у загальну структуру значень, якими він оперує у своєму житті, та які становлять його власний світ. Слідом за В. Дільтеєм та Е. Гуссерлем феноменологи називають даний вид досвіду переживанням, на противагу зовнішньому досвіду, який визначається виключно як емпіричні дані, отримані через органи чуття [2]. Що таке туристичний досвід та як він виникає? Узагальнюючи дослідження цього питання, Джон Уррі показує, що туристичний досвід виникає лише за умов розриву з повсякденністю, призупинення звичайного досвіду [3]. Люди не просто шукають нову інформацію або навіть «новий досвід», вони шукають можливості опинитися в новому світі, знаючи при цьому, що розрив з повсякденністю має тимчасовий характер. Насправді вони шукають зміни «режиму» існування у світі, способу його відчуття, тобто того, що феноменологи називають «установкою». Установка – це поняття, що означає модус свідомості з властивими йому особливостями конституювання світу та діяння в ньому за допомогою існування певних об'єктів та сумніву в існуванні інших. Щоб розраховувати на успіх, туристичне підприємство має на короткий період створювати ситуацію, яка змінює установку туриста. Згідно з Гуссерлем, наше повсякденне життя протікає в природній установці свідомості [2, с. 289]. Природна установка характеризується вірою в існування звично оточуючих нас об'єктів. Для Гуссерля найважливіша модифікація установки пов'язана з тим, що об'єкти починають ставитися під сумнів – тобто, ми на якийсь час «зупиняємо» нашу віру в безумовність їх існування [2, с. 303]. Така операція має назву «редукції». Вона особливо важлива з епістемологічної точки зору, оскільки посправжньому нове знання можна отримати тільки певною мірою поставивши під сумнів знання вже існуюче, яке здається самоочевидним. Що стосується туристичного досвіду, то ми спостерігаємо у туриста своєрідну епістемологічну відкритість новому в тих випадках, коли туристи прагнуть дізнатися щось, що дозволило б їм розширити або переглянути їхнє звичайне знання.

Список використаних джерел:

1. Зиммель Г. *Большие города и духовная жизнь. Логос. 2002. № 3. С. 1-12.*
2. Гуссерль Э. *Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. М. : Акад. Проект, 2009. 489 с.*
3. Urry J. *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies. L.; Newbury Park: Sage, 2002. 183 p.*

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ ГРОМАДИ

Цвілий С.М., канд. екон. наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

Світовий ринок туристичної індустрії, який раніше був дуже стабільний та мав бурхливий розвиток, за останні два роки значно втратив свої позиції, але він має тенденції відновити потенціал, трансформуючи бізнес-діяльність та послуги, змінюючи підходи до управління і впроваджуючи нові тренди туризму. В умовах цифрових трансформацій, радикального переосмислення бізнес-процесів фірми змінюють традиційні технології, логістику, підвищують кваліфікацію персоналу, керівництво розробляє digital-стратегії – глобальна туристична галузь повністю рухається у напрямку реалізації тренду тотальної цифрової трансформації [1].

Сьогодні надзвичайно складні умови диктують власні привила поведінки та виживання бізнесу будь-якої громади. Туристичний бізнес опинився чи не в найскрутнішому становищі і тому виникла гостра необхідність пошуку нових альтернатив існування та розвитку в умовах війни та післявоєнному відновленні. Актуальності набуває суттєва необхідність цифрових трансформацій та розвитку цифрової культури, оскільки цифровізація бізнесу є швидким і дієвим способом виявлення, реагування та адаптації до внутрішніх й зовнішніх змін середовища.

Цифрова трансформація бізнесу представляє собою не тільки інноваційні технології, використання цифрових продуктів, послуг та взаємодію з клієнтами. Цифрові технології є інструментом, який дозволяє робітникам працювати більш ефективно і в кращих умовах, а бізнесу – посилювати результативність операцій. Цифрова трансформація потребує осмислення та повного розуміння персоналом туристичних компаній для запобігання «сліпого» просування в невизначеному напрямку. При трансформації компанії в цифрову, потрібні великі зміни в діях і поведінці співробітників й їх взаємодії з іншими людьми всередині організації та за її межами. Успішна цифрова трансформація починається з культурної.

Культурна трансформація має пряме відношення до рівня сучасної освіти, без якої не може бути культурних змін. Сучасний технологічний рівень освіти, як результат інформаційної, технологічної, культурної революцій, глобальних викликів та загроз, спонукає до високої швидкості змін. Такі вимоги новітнього

часу принципово змінюють зміст навчання, а динамічні потреби туристичного бізнесу громади жадають від освітніх систем постійного адаптування (за рахунок перегляду програм, планів, безперервної освіти за межами ЗВО)[2]. Не можливо мати співробітників компанії нового рівня, високої кваліфікації та культури, з відповідним набором знань, якщо в них не має освіти належної якості.

Цифровою культурою називають певний набір принципів і цінностей в корпоративній культурі, що характеризує використання технологій для взаємодії з суспільством і вирішення завдань у професійній діяльності. По суті, це кодекс щодо реалізації бізнес-концепції компанії, він дає співробітникам свободу думок в прийнятті ситуативних і оперативних рішень. Цифрова культура передбачає зростання рівня цифрових компетенцій, навичок, грамотності, умінь персоналу для володіння сучасними цифровими технологіями і програмним забезпеченням з урахуванням всіх можливостей, які надає інформаційний прогрес[3].

На цифрову культуру впливають безліч чинників – від розмірів компанії до галузі або навіть країни, в якій працює бізнес. Доцільно представити наступні важливі принципи, які впливають на формування цифрової культури компанії:

- клієнтоорієнтованість: в центрі всіх напрямків діяльності є клієнт або користувач, а співробітники при розробці продуктів або послуг ставлять себе на місце клієнта. Цифрова трансформація залежить від потреб споживача;

- ціннісний підхід: базується на такому неоднозначному понятті, як економічна цінність товару. Економічна цінність товару (ЕЦТ) – це корисність у вигляді задоволення або економії, яку приносить товар (послуга) споживачеві;

- робота на основі даних: в цифровій культурі забезпечена якість даних і інформації, а відповідальні рішення приймаються на основі «data»;

- відкритість до радикальних змін (disruption): швидка адаптація персоналу до змін навколишнього середовища (зміни у підходах в прийнятті рішень, нестандартне мислення, зміни у бізнес-моделях, у технологіях, структурах);

- TL-підхід (test and learn): це потужний інструмент для маркетологів, він дозволяє приймати більш ефективні рішення щодо результативності бізнесу;

- динаміка прийняття рішень: працівники діють і реагують швидко, акцент на діях, а не на плануванні. У швидко мінливому цифровому світі планування і прийняття рішень повинні переходити від довго- до короткострокового;

- для підвищення динаміки потрібно розширити права і можливості для працівників: вони мають отримати автономію для прийняття власних рішень;

- відкритість: комунікації між різними рівнями в ієрархії – прямі і чесні. Дуже важливою є трансформація «вертикальної» комунікації (за ієрархією – зверху вниз) в «горизонтальну», а також заміна контролю – на делегування;

- колаборація: в цифровій культурі більший успіх відбувається завдяки колективній роботі, люди або представники організацій обмінюються

знаннями, досвідом, корисною інформацією, навчаються заради досягнення консенсусу;

– формування екосистеми: кожна організація розвивається та змінюється разом з зовнішнім середовищем, будь-яка інноваційна діяльність, яка забезпечує конкурентні переваги туристичної компанії, повинна зберігати екосистему.

Список використаних джерел:

1. Чаркіна Т., Марценюк Л. Туризм як засіб розширення життєвого простору людини. *Антропологічні виміри філософських досліджень*. 2017. № 11. С. 63-70.

2. TsviliyS., GurovaD., KuklinaT. *Research of the specifics of providing tourist education in the latest conditions: marketing approach. Role of science and education for sustainable development : monography ; Part 2.13. University of Technology, Katowice, Poland, 2021. 980 p. P. 252-266.*

3. Zaitseva V., Tsviliy S., Bublei G. *Innovation facilities of the tourist business of small and medium enterprises of the region. Roczniki Ekonomiczne KPSW w Bydgoszczy. Poland. 2019. №12. pp. 201-212.*

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ВОДНОГО ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Чикуркова А.Д., д-р екон. наук, професор
Подільський державний аграрно-технічний університет

Галузь морського та річкового транспорту має стратегічну важливість для розвитку економіки України. Проблема інфраструктурного облаштування території України може бути вирішена лише завдяки інвестуванню в її розбудову великих коштів, в тому числі з боку центральної та місцевих влад, її розв'язання можливе лише в контексті практичних дій по економічному піднесенню країни. Розвиток водного туризму має синергетичний ефект для розвитку місцевої економіки: збільшення надходжень до бюджетів всіх рівнів; створення нових робочих місць у сферах, задіяних для обслуговування круїзного судноплавства; рекламування туристичних можливостей регіону (країни в цілому); розширення можливостей для міжнародного співробітництва; залучення інвестицій у розвиток транспортної та туристичної інфраструктури тощо.

Туристична політика є практикою впровадження науково обґрунтованої концепції розвитку туризму в країні, що має за мету таку розбудову індустрії туризму, яка б за своїми кількісними і якісними параметрами давала змогу задовольняти потреби внутрішнього ринку і виступати з власним конкурентоспроможним турпродуктом на міжнародному ринку. Це система методів впливу і заходів соціально-економічного, правового, зовнішньополітичного, культурного та іншого характеру, яку здійснюють державні органи влади, державні і приватні організації, асоціації та заклади, що відповідають за туристичну діяльність, із метою регулювання і координації

туристичної галузі, формування умов для її розвитку. Для реалізації туристичної політики держава створює необхідні умови правового, організаційно-економічного, інформаційного і маркетингового забезпечення діяльності суб'єктів туристичного ринку [3,4].

На сучасному етапі велике значення має туристична політика на державному рівні, що суттєво буде впливати на розвиток регіонального туризму. На місцевому рівні державну туристичну політику реалізують органи місцевого самоврядування. Ключовими напрямками їх діяльності такі (рис. 1).

Рис. 1. Напрями державної туристичної політики на місцевому рівні [3]

На рівні регіонального ринкового середовища туризм сприяє надходженню фінансових ресурсів, зростанню попиту на товари і послуги, зокрема на виробу місцевої промисловості. Розвиток туризму в регіонах дає змогу збільшити доходи регіональних і місцевих бюджетів, вирішити проблеми зайнятості та екології. Одним із найбільш привабливих регіонів України з точки зору туристичного освоєння та використання є Поділля, зокрема Хмельницька область. Цей регіон багатий історично-культурними пам'ятками, природно-кліматичними умовами, має вигідне географічне розташування. Хмельницька область багата історико-культурними пам'ятками загальнодержавного значення, найбільша кількість яких зосереджена в Кам'янець-Подільському, Старокостянтиніві, Меджибожі та ін. [3].

Основними завданнями розвитку водного туризму на Хмельниччині є: формування туристично-рекреаційного комплексу, який задовольняв би потреби населення в санаторно-курортному лікуванні, відпочинку і туризмі; формування ринку конкурентоздатних на міжнародному рівні рекреаційних послуг на основі ефективного використання наявних природних і культурно-історичних ресурсів з одночасним збереженням екології; залучення максимальної кількості туристів на територію області; збільшення обсягів надходження коштів, у тому числі валютних, до місцевих бюджетів; збереження чистоти природного середовища; охорона рекреаційних ресурсів області. На обласному рівні систематично розробляються та реалізуються програми і стратегії розвитку регіону в цілому та водного туризму зокрема [1].

Отже, можна зробити наступні висновки, що в Хмельницькій області можливо більш широке використання водного туризму. В області є достатні водні ресурси для розвитку водного туризму, кадровий потенціал, історичні передумови. Також можливо розробити рекреаційні програми з елементами оздоровчого водного туризму.

Список використаних джерел:

1. Офіційний веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації. URL: <http://www.adm.km.ua/>.
2. Проблеми і напрями реалізації туристичного потенціалу Хмельниччини. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_19/1/26.pdf.
3. Савченко В.Ф., Стойка С.О. Роль держави у розвитку туристичної індустрії України. Науковий вісник ЧДІЕУ. 2013. № 1(17). С. 9-15.
4. Чикуркова А.Д., Бочкарьова О.В. Наукові підходи до визначення ефективності публічного управління. Сучасні напрями та перспективи розвитку агро- та електроінженерії: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., (Бережани, Тернопільська обл., 16 листопада 2018 року). Бережани: ФОП Паляниця В. А., 2018. С. 112-114.

СЕКЦІЯ 6
ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОФІЛЬ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

PUBLIC SPACE OF THE PARK IN THE HISTORICAL AND
PHILOSOPHICAL PERSPECTIVE

Vakulenko S.O., applicant for higher education

Scientific adviser:

Radionova L.A., Cand. philos. Sciences, Associate Professor
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Public spaces are an integral part of the “city for people”. A city without public spaces is doomed to remain an "office city". Public spaces are not designed, they become them.

Public spaces are meeting spaces of diverse urban groups who learn about alternative opinions and lifestyles by encountering and engaging in random and unpredictable interactions. The development of urban public spaces is an essential requisition for the formation of the ideology of the city, which would take into account its accessibility to "strangers", tolerance for differences and open to all opportunities for political and economic life [1, p. 42-44].

The park is also a public space. Public spaces of Kharkiv are predominantly formed in the central part of the city. On the periphery, the space is mostly used for building industrial facilities and garages. A place along natural features, such as a body of water, for example, could be a good public space for the residents of the area.

One of the leading postmodern philosophers, Jean Baudrillard, emphasized that three concepts are important for modern urbanism: “concentration”; “desertification” (the reverse process and accompanying concentration) and, in his (Baudrillard's) opinion, of paramount importance, the concept of critical mass. He sees the essence of the critical mass problem in the fact that as the concentration of the population grows, sociality itself is destroyed. Baudrillard compares modern society and the laws of its development with the cosmological discoveries of the laws of the development of the Universe, arguing that when the Universe exceeds a certain threshold of mass, the big bang and expansion turn into compression (implosion) - big crunch.

Baudrillard believes that "explosive population growth, the expansion of networks of control, security agencies, communication and interaction, as well as the spread of non-sociality" lead to the implosion of the real sphere of the social. The epicenter of these processes of modern society, according to Baudrillard, is the modern metropolis. Socially, these processes "generate indifference and confusion in individuals." He compares the model of modern society with a transport interchange: “The paths of movement here never intersect, because everyone has the same direction of movement... Maybe this is the essence of communication? Unilateral coexistence. Behind its facade lies an ever-increasing indifference and rejection of

any social ties. In our opinion, such a public space as a park removes implosion to a certain extent.

The methodological basis for the development of the public space of the park is the aesthetics of the English philosopher F. Bacon, that consisted in his attitude to nature. The constant correlation of various activities with natural processes was the main methodological device of Bacon. Bacon considered the architecture of public spaces as part of the human environment.

Bacon understood architecture as an artificially created ordered part of the natural environment, perceived it as a system of interconnected elements. In a special section on "About gardens," Bacon emphasizes that in the course of time, as civilization and a taste for elegance develop, people will learn to build beautifully rather than plant beautiful gardens; it turns out that gardening is a more subtle concept and requires more perfection. In the description of the model park of the 10th century, paying tribute to the regular gardens of the Renaissance, Bacon retains in his park a central fragment with rectilinear alleys, but he pays main attention to the loving description of the green lawn surrounding the house. The landscape structure is the main dominant of the park.

The theory of symbolic interactionism can help explain the fundamental relationship of architecture with human thoughts, emotions and behavior. The authors of the theory argue that the theory contributes to a better understanding of architecture in three ways: it draws attention to the potential mutual influence that exists between the individual and the material environment designed for him; gives "the opportunity to understand how the artificially created environment embodies our ideas about the world around us"; the material environment is more than just a decoration against which we perform various actions. Man-made objects act as factors directly influencing our thoughts and actions, unequivocally inviting us to self-expression." The theory of symbolic interactionism by I. Hoffmann also considers the relationship between the individual and his material environment, recognizing that various artificially created objects and spaces can be used to "manage the impression", playing various auxiliary roles of the scene of the foreground or background (backstage spaces) or external zones, contributing, among other things, to "hoax", i.e., the creation of "social distances" with the public.

References:

1. Радіонова Л. О. «Трете місце» як сучасний публічний простір міста. Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Вип. 37. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2021. 74 с.

THE CITY GENESIS AND THE HISTORY OF FOOD DIALECTIC OF INTERCONNECTIVITY

Semkiv V., applicant for higher education,
Lydmila Radionova, Cand. philos. Sciences, Associate Professor
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Urban civilization was shaped by the fundamental relationships between urban and rural environments. If city planners achieve a balance in them, then city management can be called good. Now a majority of people live in cities than in rural areas, but in the 19th century only 3% of the world's population could be called city people. Cities grew, swallowed up the landscapes that fed them, became larger and more diverse. Twelve thousand years ago, people were gatherers and hunters, but then the climate changed. The earth became drier, the temperature rose, and the food crisis formed. People started experimenting with a new food source - grain. There was an opportunity to grow crops, build permanent housing near the source of food. Farming did not deplete the resources of the territory, but allowed them to stay in the same place for a long period of time, preserving a certain amount of food. Farming created for the first time an overabundance of food and cities where the city people were not food producers.

Ancient Mesopotamia, now Iraq, was formed from the discovery of how to feed people. Farming was a significant part of the city life. The annual harvest is the most important event: all spiritual events, festivals, holidays, prayers were organized around the seasonality of agriculture and the temple. The temple organizes the harvesting process, the city is surrounded by farmland, people work in the fields every day, and the temple provides places for storing grain. First, tribute is paid to the gods, and then bread is prepared in the church kitchens, which is fed to the population over the next year [1, p. 23-24]. But Rome did not follow this trend. He exported food from distant countries. Having accessed Rome to the sea was a critical factor. Moving food by water at that time was about 50 times cheaper than by land. Rome was expanding because it needed more food. Rome fed itself the way we feed ourselves today.

London of the 16th century was surrounded by gardens where fruits and vegetables were grown. The grain is floated down the river, because it is bulky and heavy, and delivered to the two main river ports, Queenheif (Big Ben) and Billingsgate (East Port of the Thames). After the products are moved to the main market of the city - Cheapside, but are partially sold along the way on the "street of bread". Until the 1980s the main fish market was Billingsgate. Before industrialization, there was a typical urban structure: a bustling marketplace, ports, horse-drawn carts, a church next to the marketplace. Commercial activities, civil and spiritual authorities are nearby. The city feeds everything around - the countryside, houses with huge gardens, large fields of grain, cattle on pastures [2, p. 73]. For the city people, the proximity of the river was important. Food and its consumption physically shaped the city, including the countryside next to the city.

Trains have radically changed the usual relationships between the city and food. Firstly, food ceased to be tangible; there was no physical space for it in the city. Secondly, the geography has changed: cities were no longer limited in their size, because the railroads began to feed them. Thirdly, the city government changed its attitude to food control, stopped worrying about local crop failures. The market is no longer located in the city center, it ceases to be a space where everyone meets, gets to know how to live, what to do. Trains were not only allowed cities to grow larger, but also opened up vast intermediate territories that had previously been inaccessible. North America, Brazil, South America, Australia became huge pastures, grain producers, because trains could bring food to the cities. Products were exported to Europe, for this they invented carriages with refrigerators to transport meat over long distances. Today, 97% of the world's meat is produced this way. Animals take special antibiotics not to get sick. This is a crazy system that creates this cheap, affordable meat. Carpet urbanization has taken place: a city without markets, without busy streets, without communication - only a few hypermarkets where it is comfortable to be. There is a fundamental change in the relationship between the city and food: the most important thing is distribution.

Food travels great distances and needs tin cans. If earlier people came to the central market almost every day, talked with the butcher, bought only what they really needed, now they go out of town to buy food at the distribution warehouse and stock up on it for a week. At the same time, we are paying less and less for food than at any other time in history. In the middle of the last century in England, a person spent about 30% of his income on food, now it is less than 10%. In America, the lowest rate is 8%, and they became the creators of "cheap food".

Cheap food has its price: 30% of cultivated land is degraded due to monoculture. Including due to deforestation, on the site of which they create pastures for livestock. At the same time, about 1 billion people are hungry, and 1 billion are obese.

References:

1. Радіонова Л. О. Місто як соціальна система: курс лекцій для студентів всіх спеціальностей напрямлення підготовки бакалавр. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 103 с.
2. Радіонова Л. О. Місто як соціальна система: словник термінів для студентів всіх спеціальностей напрямлення підготовки бакалавр. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 107 с.

ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Довганюк Н.П., здобувачка вищої освіти
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

В Україні електронне урядування розвивається через реалізацію проектів та співпрацю всіх державних органів та органів місцевого самоврядування за підтримки міжнародних партнерів. Фахівці в галузі інформаційних технологій вважають, що запровадження електронного уряду є ключем до реформ в Україні, оскільки неможливо досягти високих темпів трансформації без впровадження цифрових технологій у кожній сфері, а розуміння цих процесів демонструє більшість органів державної та місцевої влади.

На даному етапі електронні послуги є найпоширенішою сферою у сфері електронного урядування, оскільки вони стосуються кожного громадянина країни. Наприкінці 2018 року головним завданням в Україні було запровадження понад 100 електронних сервісів, до переліку яких увійшли найбільш пріоритетні для бізнесу та громадян. На сьогодні створено 118 електронних сервісів, серед яких є соціально важливі - реєстрація допомоги при народженні дитини, служби реєстрації бізнесу, послуги в аграрній та будівельній сферах [2].

За 2020 рік Україна посідає 69 місце серед 193 країн і входить до групи країн з високим рівнем розвитку електронного уряду. Найнижчі бали країна отримала за телекомунікаційну інфраструктуру та онлайн-сервіси, а найвищий – за людський капітал. Тим не менш, Україна відстає від сусідніх країн – членів ЄС – Польщі, Угорщини, Словаччини, Румунії, Болгарії, Литви тощо, – які належать до групи країн з дуже високим рівнем розвитку електронного урядування.

В Україні завершено впровадження електронного документообігу в органах виконавчої влади на основі електронного цифрового підпису, а саме:

- розроблено набір єдиних форматів і протоколів електронного документообігу та електронного цифрового підпису, формування яких відбувалося за широкої участі представників бізнесу, науковців та спеціалістів державних органів.

- офіційно визначено порядок електронного обміну офіційними документами, що є передумовою для інтеграції розрізаних інформаційних систем, що забезпечить їх сумісність та ефективну взаємодію [2].

З 5 лютого 2020 року Міністерство внутрішніх справ та Державна міграційна служба представили посвідчення громадян України з кваліфікованим електронним цифровим підписом (ЕЦП). Нова послуга безкоштовна і пропонує ряд переваг як для уряду, так і для бізнесу. На сьогодні сервіс налічує 4,4 млн власників сучасних ID-карт. Будь-який власник посвідчення особи може отримати ЕЦП. Термін дії сертифікатів ключів ЕЦП становитиме 24 місяці. За допомогою електронного підпису громадяни можуть отримати доступ до державних інформаційних систем та користуватися

електронними сервісами. Президент України став першим громадянином України, який скористався безкоштовною послугою. Пілотний проект e-Signature був запущений у 2020 році компанією EU4Digital і спрямований на сумісність та гармонізацію з правилами eIDAS.

Крім того, вартість електронних підписів або електронних печаток, що пропонуються на ринку, є відносно високою і обмежує доступність електронних послуг, які можна отримати за допомогою електронних довірчих служб. Незважаючи на позитивну динаміку розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні, залишаються невирішеними проблеми підходу до їх створення, відсутність єдиних стандартів їхнього створення, а також доступу до них тощо. З 2018 року в Україні запущена електронна система охорони здоров'я - e-Health, що дозволяє автоматизувати ведення обліку медичних даних и декларацію лікаря загальної практики. Станом на друге півріччя 2020 року у центральній базі даних e-Health зареєстровано 27,7 млн українців. Низка міжнародних організацій, зокрема ОЕСР, високо оцінили запровадження електронної системи охорони здоров'я. У світі після пандемії спостерігається посилений контроль за правилами захисту даних і стандартами конфіденційності. EU4DigitalFacility провів у 2019 році оцінку розвитку кібербезпеки у східних країнах – партнерах ЄС, включаючи Україну. Після аналізу, де було виявлено, що Україна випереджає своїх сусідів у технологічних та юридичних аспектах, було вирішено посилити транскордонне співробітництво у таких напрямках як: імплементація директивів NIS, оновлення стратегії кібербезпеки, розвиток партнерства з технологічними та промисловими партнерами тощо [1].

Потенційне використання цифрових технологій може значно зменшити державне втручання в економічні та соціальні процеси, підвищити ефективність та результативність державного управління. Ефект від зниження адміністративних витрат бізнесу, громадян і держави, підвищення доступності державних (у широкому сенсі) послуг, рівня захисту громадян та мінімізації ризику заподіяння шкоди може бути значним. Для масового впровадження потрібні окремі експерименти та пілотні проекти (наприклад, щодо автоматичного збору статистики), а також різноманітних обмежень.

Список використаних джерел:

1. *National Strategy to Increase Foreign Direct Investment in Ukraine. USAID, 2021. 96 p.*
2. *Sviridova S. S., Bondarenko A. O., Purici S. Introducing E-Governance both in Ukraine and in the World. 2020. P. 1-3.*

СПРОМОЖНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ФРН В КОНТЕКСТІ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Іванцова З.А., доктор філософії
Національного університету «Одеська юридична академія»

Введення 24.02.2022 указом Президента України №64/2022 воєнного стану (продовжений відповідними указами до теперішнього часу), зміни в організації внутрішньої безпеки, а також неможливість повною мірою забезпечити безпеку цивільних осіб стали не тільки поворотним моментом у відносинах РФ та Заходу (наприклад, з 16.03.2022 РФ виключили з Ради Європи), але й спричинили значні зрушення в сфері місцевого самоврядування багатьох європейських держав в тому числі і ФРН.

Так, за даними інфографіки Forbes станом на 27.04.2022 внаслідок бойових дій на території України до ФРН вимушено мігрували близько 300 000 осіб [1]. За таких обставин при наявності відповідного потенціалу для здійснення істотного впливу на добробут та інтеграцію мігрантів у місцеві громади, створення згуртованих спільнот, які на сьогоднішній день потрібніші, ніж будь коли,- значно посилилася роль органів місцевого самоврядування в соціальній сфері.

Показовою для розуміння спроможності органів місцевого самоврядування ФРН є доповідь в рамках моніторингу реалізації Європейської хартії місцевого самоврядування від представників Грецької та Фінляндської Республік. «Доповідачі привертають увагу, зокрема, до проблем зростаючих потреб у соціальному секторі, через що сталося зниження рівня «фінансової самостійності» місцевих органів влади, можливостей бідних районів у галузі оподаткування та недостатньої диверсифікації та гнучкості системи доходів» [2].

Окрім питання фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, є ще значна кількість інших факторів, які взаємопов'язані та можуть негативно вплинути на належний рівень захисту цінностей місцевої демократії. Так, громади вже стикаються із проблемами забезпечення вимушених мігрантів житлом, їх інтеграцією на ринку праці, комунікаційної та психологічної підтримки, догляду за дітьми та ін.

Якнайшвидше вирішення питання саме комунікаційної підтримки вимушених мігрантів із органами місцевого самоврядування (та і взагалі з органами державної влади) забезпечило би відсутність певної транспарентності у діяльності територіальних громад відносно мігрантів. Вищевказане досить чітко виражається в обов'язкових повноваженнях органів місцевого самоврядування, наприклад, таких як в галузь освіти (дитячі садочки, школи). З часу вимушеної міграції до ФРН одним із найчастіших питань постали процедура влаштування дітей до школи, їх вступ до університету; інтеграція у шкільне та університетське навчання; правосуб'єктність осіб, що не досягли повноліття. Щоправда наявні поодинокі випадки коли у школах ФРН разом із

учителем працює (на волонтерських засадах) його асистент, який забезпечує переклад навчального матеріалу для мігрантів.

Комунікативна взаємодія органів місцевого самоврядування ФРН та вимушених мігрантів забезпечить ефективно і близьке до населення управління. Ефективність управління виражається і в тому як органи місцевого самоврядування зможуть забезпечити роботою вимушених мігрантів, адаптувати ринок праці.

На сьогоднішній день процедура працевлаштування вимушених мігрантів у ФРН за отриманими в Україні спеціальностями є дещо ускладненою порівняно із спеціальностями, отриманими у країнах ЄС. Так, у ФРН існує відповідний інформаційний портал [3] для визнання іноземних професійних кваліфікацій із якого можна зробити висновок, що процедура підтвердження професійних кваліфікацій громадян ЄС є більш спрощеною, аніж для громадян України. При цьому, мовний бар'єр є перешкодою для оперативного підтвердження професійної кваліфікації вимушених мігрантів, водночас громади ФРН, які є найближчими до місцевого населення, мають бути зацікавлені у підтвердженні їх кваліфікацій та сприяти якнайшвидшому працевлаштуванню за спеціальностями, що потребує громада. Відтак, саме комунікаційна підтримка для вимушених мігрантів стає ключовою і для розвитку громад та їх підтримки у фінансовому плані (знаття частки матеріального навантаження в частині підтримки вимушених мігрантів).

Таким чином питання комунікаційної підтримки вимушених мігрантів ставить під сумнів спроможність територіальних громад ФРН у соціальному секторі, адже на теперішній час такою підтримкою вимушених мігрантів здебільшого займаються на добровільних засадах громадські організації, зареєстровані в Україні. Окрім того фінансова самостійність територіальних громад ФРН була би підвищеною і через активне забезпечення робочими місцями вимушених мігрантів, що також вимагає відповідної комунікації.

Варто звернути увагу, що такі виклики в сфері захисту цінностей місцевої демократії для органів місцевого самоврядування ФРН є менш відчутними, аніж ті з якими на теперішній час стикаються територіальні громади України.

Список використаних джерел:

1. Ланда В. Все не так, як каже ООН. Forbes оцінив реальну кількість українських біженців і в яких країнах вони зараз. Інфографіка. Forbes. URL: <https://forbes.ua/inside/vse-netak-yak-kazhe-oon-forbes-otsiniv-realnu-kilkist-ukrainskikh-bizhentsiv-i-v-yakikh-krainakh-voni-zaraz-28042022-5719> (дата звернення: 15.05.2022).

2. Monitoring of the application of the European Charter of Local Self-Governmen in Germany. URL: https://search.coe.int/congress/pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a5e3b9 (дата звернення: 15.05.2022).

3. Informationsportale zur Anerkennung ausländischer Berufsqualifikationen. URL: <https://www.anerkennung-in-deutschland.de/de/interestfinder/profession?fbclid=IwAR1OcCm0Ejkq7YvE5J6MfPtx1gGAfmsWKXtIw4bY4DsyIeP3MTBA4F8dcIA> (дата звернення : 15.05.2022).

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЩОДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Курепін В.М., канд. екон. наук
Миколаївський національний аграрний університет

Належні умови безпеки перебування людини в навколишньому середовищі значною мірою базуються на забезпеченні прийнятних умов життєдіяльності людини. Забезпечити безпеку людини від надзвичайних ситуацій при реформуванні адміністративно-територіального устрою України спроможна система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій [1], яка будується у територіальних громадах на правових, економічних засадах та соціальних аспектах.

Зростання добробуту населення та сталий соціально-економічний розвиток територіальної громади може забезпечити створення місцевої системи цивільного захисту, яка буде вирішувати питання безпеки життєдіяльності людини, захист від різних надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій.

Значущі для безпеки населення повноваження, у ході реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, передані на найближчий до громадян базовий рівень влади – в територіальні громади. Саме міські, селищні та сільські громади організовують та реалізують основні заходи захисту населення і територій [2]. З перших днів свого існування керівник громади має навчитися ґрунтовно планувати та організовувати свою безпеку, захист населення і територій від ймовірних надзвичайних ситуацій.

Керуючись Кодексом цивільного захисту України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та низкою підзаконних нормативно-правових актів на територіях відбувається трансформувати громади в питаннях вдосконалення системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. У ході реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні завдяки дієвим інструментам, прийняття доленосних рішень вдалося чітко, швидко й доступно структурувати ключові моменти різних сфер життєдіяльності громад у тому числі найголовнішу – безпеку [3].

Тепер не лише депутати місцевої ради та працівники органів місцевого самоврядування, але пересічні мешканці можуть впливати на удосконалення системи цивільного захисту та безпеки громад на базовому рівні місцевого самоврядування; утворення відповідних підрозділів з питань цивільного захисту; рішень та алгоритмів дій органів управління територіальних громад щодо реалізації повноважень у сфері цивільного захисту [4]; проєктів, орієнтованих на безпеку життєдіяльності людини.

Першочерговими завданнями для планування та реалізації завдань цивільного захисту, організації пожежної охорони громади були створення у виконавчих органах відповідних рад підрозділів з питань цивільного захисту, призначені окремі фахівці з цих питань, які безпосередньо забезпечують виконання цих завдань та організують необхідну взаємодію з Державною

службою України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та місцевими органами виконавчої влади.

Керівникам рад територіальних громад доцільне звернути увагу на наступне:

- необхідність створення підрозділів з питань цивільного захисту (призначити окрему посадову особу з питань цивільного захисту)[5];

- створити відповідно до вимог законодавства в територіальних громадах організаційну інфраструктуру територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту, яка буде забезпечувати ефективну реалізацію комплексу заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, тощо.

Зазначене потребує спільних скоординованих зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Отже, для забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності об'єднаних територіальних громад необхідна підготовка зазначених фахівців, всебічна практична та методична допомога щодо розбудови системи цивільного захисту на базовому рівні місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Буга Р. Р. Реформування місцевого самоврядування з питань захисту населення і територій від негативних наслідків надзвичайних ситуацій, як гарантована безпека людині // *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 14-17. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9819.*

2. Герасіменя О. А., Курепін В. М. Концепція захисту населення і території у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій // *Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 10-12. URL:http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8122.*

3. Курепін В. М., Курепін Д. В. Державне управління у сфері цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. *ModernEconomics. 2020. № 19(2020). С. 94-100. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-16.*

4. Іваненко В. С. Органи управління в конфліктних і надзвичайних ситуаціях // *Глобальні цілі сталого розвитку – безпека світу, соціально-економічні та екологічні прояви, можливості активізації партнерства : тези доповідей - здобувачів вищої освіти денної й заочної форм навчання за результатами щорічного тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті, м. Миколаїв, 12 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 29-31. URL:http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8203.*

5. Курепін В. М. Реформування системи Державної служби з надзвичайних ситуацій: шляхи і способи розв'язання проблеми // *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 26-29. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9818.*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМ ПРОСТОРОМ МІСТА

Радіонова Л.О., канд. філос. наук, доцент
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

На теперішній час стадії формування товариства, життя людей, як виявляється, все без виключення пов'язано з містом. Безпосередньо місто в концентрованому варіанті відображає ті громадські рухи та труднощі, які ріднять або виділяють різноманітні державні та громадські концепції.

В наш час соціальний простір – це місце, в якому стикаються думки населення, що у свою чергу, призводить до підйому напруженості і громадських інцидентів та конфліктів. Відвертання і вирішення таких інцидентів вважається серйозним практичним завданням для адміністрації любого міста [1]. Вирішення цих питань повинно базуватися на певній дослідницькій базі, що відбиває стан і динаміку соціальних стосунків в просторі сучасного міста. Звідси питання методології дослідження соціального простору стають все більш затребуваними.

Міста являють собою особливий вид організації соціального простору, який, в свою чергу, характеризується територіальною стійкістю, підсумком якого вважається проектування стабільних ідентифікаційних моделей для міського населення. Це дає можливість їм за допомогою стійких мереж прихильностей аналізувати про «рідне» та «чуже», «своє» також «чуже». Міста, залучені під міграційні потоки, вважаються активними місцями, що дозволяють закріплювати непрості концепції взаємодії «свого» та «чужого».

Одним з перших, хто заговорив про такий наслідок міського способу життя, як зниження вірогідності особових контактів одночасно із зростанням частоти контактів був М. Вебер. Він виділив економічні ознаки міста, принципи його функції, дав аналіз соціокультурних передумов його становлення. Ф. Тенніс відмічав, що для міст властиві «громадські» стосунки, ґрунтовані на раціональних договірних початках. Незважаючи на велику кількість населення, людина ще відчуває себе самотньо в більшій мірі, ніж в невеликих поселеннях. Стосунки між людьми не мають цільного зв'язку. Ідея, що збільшення контактів міняє їх якість також у своїх роботах трактує і Зиммель. Раціоналізм, байдужість, замкнутість і відособленість – характеристики міжособистісних стосунків в місті.

Спроби відтворити соціальний простір були вживані П. Сорокіним, Р. Декартом, Т. Гоббсом, Г. Лейбніцом, Ф. Ратцелем, Г. Зиммелем, та ін., але на жаль, цілої концепції не існувало. Поняття «Соціальний простір» впровадив Ф. Тенніс. В цей же період Г. Зиммель написав окрему роботу «Соціологія простору», в якій визначає соціальний простір, як нерухому форму, існуючу лише завдяки енергії діяльності суб'єктів. Якщо проаналізувати всі думки щодо цієї теорії, то, загалом, необхідно відзначити, що майже в усіх роботах присутні абсолютно різноманітні підходи до судження соціального простору, в яких

ґрунтуються також інноваційні поняття про соціальний простір міста, і, як результат, дослідники фіксують відповідні єдині фактори задля збереження єдності теорії: головними структурними компонентами громадського місця вважаються суспільні взаємодії, в основі яких створюються громадські взаємини зв'язку. Загалом, теорія слугує основою для розвитку публічного простору міста. Вона сприяє створенню нових різноманітних функцій, які, в свою чергу, слугуватимуть місцем збору людей різних вікових категорій, різних поглядів, інтересів, які мають вибір залишатися наодинці з собою, чи долучитися до суспільної думки.

Ще однією важливою теорією є теорія, над якою працювали Рональд Сміт та Валері Лазні. Це теорія символічного інтеракціонізму. У ній автори виділяють «архітектуру» як дисципліну, що має справу не з природними утвореннями, а з різними спроектованими і створеними фахівцями штучними формами: будівлі, обмеження простору – парки, архітектурні ансамблі, об'єкти, а також численні елементи архітектурного дизайну. Ще з основників символічного інтеракціонізму відокремлюють Джорджа Герберта Міда, так як він розглядає окремий аспект в дискусії – про взаємини індивідуума з матеріальним середовищем. Г. Мід підкреслює, що оскільки будівлі – це не тільки функціональні об'єкти, але і значущі символи, які мають значення, однаково розуміються акторами комунікацій, їх сукупність може трансформуватися в «узагальнене інше» і, таким чином, бути одним із засобів комунікації суспільства. Мід відзначає можливість розвитку особистості під дією навколишнього середовища, наповненою значущими символами. Він трактує взаємодію об'єктів і індивідуумів наступним чином: «Будь-які об'єкти або їх набори, одухотворені або неживі, будь це люди, тварини або просто матеріальні об'єкти, - все те, стосовно чого він [чоловік] здійснює певні дії або те, що викликає в ньому відповідну реакцію, з соціальної точки зору являє собою елемент якоїсь загальної сутності; приймаючи на себе роль цього «узагальненого іншого», людина стає об'єктом пізнання для самого себе і, таким чином, розвивається як особистість або соціальна істота» [2, с. 125-126].

Дослідники Сміт і Бані відзначають, що «архітектура - це, в деякому роді, «ми самі», адже вона не тільки відображає наші думки, емоції і вчинки, але і робить на них певний вплив. Викликає чималий подив існуюча в середовищі професійних дослідників тенденція ігнорування значущості штучно створеного матеріального оточення відповідних областей академічного інтересу «даності». Необхідно відродити підхід, розроблений такими класиками як Зиммель, Парк, Г. Мід, Гофман і Хоманс. Вони переконливо продемонстрували важливість матеріальних форм в суспільному житті.

Список використаних джерел:

1. Радіонова Л. О., Радіонова О. М. Публічний простір міста versus право на місто / «Перспективи. Соціально-політичний журнал». № 1. 2020. С. 115-121.
2. Мід Дж. Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста. К. : Український центр духовної культури, 2000. 374 с.

СЕКЦІЯ 7 МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ В ГРОМАДАХ

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Воробйова С.С., здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Державний контроль у галузі молодіжної політики є доволі складним і водночас вагомим питанням. Даний успіх цієї політики залежить від спроможності соціуму забезпечити потрібний баланс державних і громадських впливів у даній сфері. Якщо брати до уваги тенденцію до зростання відкритості, прозорості та громадської участі в розвитку вироблення та реалізації молодіжної політики, а також у виконанні управління нею, роль суспільної складової суттєво зростає [1].

Початком вважають 2014 рік, коли уряд у партнерстві з громадськістю опрацьовує і впроваджує комплекс заходів щодо реформування молодіжної сфери. Основною метою даних реформ є створення умов, за яких молодь не мала би на умі залишати свої громади, а могла б втілити свій інтелектуальний, творчий та соціальний потенціал за місцем проживання. Досягнути дану мету можливо за умови виконання трьох головних стратегічних завдань:

1) розробка різних концепцій щодо реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації;

2) опрацювання стратегічної методології створення єдиного молодіжного простору, що буде сприяти поширенню кращих практик, які існують у різних громадах і за кордоном;

3) побудова моделі діяльності округу, в якій молодіжна політика займатиме центральну позицію. Зауважу те, що одним із головних доручень процесу децентралізації є побудова комфортного середовища, яке придатне для життя жителів територіальних громад [2], урядом визначено головні напрями реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ:

- кадрове забезпечення;
- відповідне фінансування молодіжної роботи;
- розвиток молодіжної інфраструктури;
- вербування молоді до процесу розроблення, ухвалення рішень та контролю за їх виконанням.

Формування політики молоді та організація молодіжної роботи на громадському рівні віщує врахування всіх існуючих ресурсів та налагодження взаємодії фахівців різних галузей діяльності (освіти, культури, соціального захисту тощо), залучення до спільної праці осіб, які представляють громадський сектор і бізнес (міжсекторальна взаємодія) [3].

Запровадження ефективної та цілеспрямованої молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації допустиме лише за умови згрупування зусиль

і узгодження дії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та молодіжного представництва.

На засіданні колегії Мінмолодьспорту 21 грудня 2017 року міністерством молоді та спорту разом із іншими представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами було створено спеціальну модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації.

Дана модель будує новий підхід організації діяльності – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі» та базується на міжсекторальній взаємодії і координації зусиль усіх зацікавлених сторін.

Отже, на національному рівні центральним органом виконавчої влади є Міністерство молоді та спорту, яке в умовах децентралізації повинне виконувати такі функції:

- нормативно-правове забезпечення;
- побудова новітніх стратегій розвитку та пріоритетних напрямків молодіжної політики, враховуючи виховання свідомої й відповідальної молоді;
- забезпечення поліпшення кваліфікації працівників молоді;
- фінансування або підтримка в залученні фінансових коштів на реалізацію програм, проєктів, конкурсів тощо.

Регіональний рівень повинен мати відповідальність за реалізацію молодіжної політики в рамках підходів, які були запропоновані на національному рівні, зокрема в межах Державної програми «Молодь України». На своєму рівні також дозволяється розробляти та ухвалювати регіональні програми, орієнтовані на потреби молоді, з урахуванням місцевих особливостей [4].

Місцевий рівень вирізняється тим, що децентралізація передбачає значне підвищення відповідальності на місцях, огляд можливостей для реалізації молодіжної політики на даному рівні, відповідно до функцій головних гравців.

Отже, молодіжна політика в умовах децентралізації адаптована на генерування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а переважними напрями її реалізації є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури і залучення молоді до процесу опрацювання й ухвалення постанов та контролю за їх виконанням.

Список використаних джерел:

1. Публічне управління у сфері молодіжної політики в умовах децентралізації та євроінтеграції України. Буковинський вісник. 2019. URL:<http://buk-visnyk.cv.ua/naukova-dumka/1492/>. (дата звернення: 05.05.2022).

2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : схвалено розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>. (дата звернення: 04.05.2022).

3. Молодіжна політика в умовах децентралізації : методичні рекомендації для спеціалістів, які реалізують державну політику в молодіжній сфері / за ред. І. В. Пешої. Київ, 2018. 28 с. URL:<https://dismp.gov.ua/downloads/molodizhna-politikav-umovakh-decentralizaciyi-2018>. (дата звернення: 04.05.2022).

4. *Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2016 року). URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/34438>. (дата звернення: 04.05.2022).*

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Груздова В.О., здобувачка вищої освіти,
Колошко Ю.В., викладачка кафедри
Національний університет цивільного захисту України

На сьогодні для України та усього світу – волонтерство є найактуальнішим та важливішим. Використання праці волонтерів є ефективним способом вирішувати дуже складні проблеми окремої людини, суспільства та навколишнього природного середовища, що часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо. Волонтерство приносить у соціальну сферу нові, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки йому безвихідні, на перший погляд, ситуації знаходять своє вирішення. Волонтерство – це добровільна допомога у вирішенні або пом'якшенні соціальних проблем [1].

Добровільна допомога є потужним соціально-суспільним рухом, що спроможна взяти на себе частину повноважень державних соціальних установ. Зокрема, найважливішим чинником підтримки воїнів у перший період військових дій на сході країни та громадян, що проживають на території, де проводяться воєнні дії, стала волонтерська допомога. Волонтерство стало не тільки проявом самовідданої активності громадян для підтримки військових, але є фактором самоорганізації суспільства. Тому саме для України воно набуває особливої актуальності, а ефективна реалізація людського потенціалу на сучасному етапі становлення України як незалежної, цивілізованої держави має визначальне значення. Волонтерами найчастіше стають молоді та енергійні люди, які хочуть допомагати іншим безоплатно [1].

Бути волонтером означає приділяти частину свого часу соціально значимим проектам, мета яких спрямована на покращення нашого життя. Ця діяльність добровільна і сьогодні є стилем життя сучасної людини. У даний час у волонтерському русі беруть участь більше ста мільйонів людей по усьому світу. Волонтерство допомагає істотно підвищити свою самооцінку. Допомагаючи людям, природі дарують добро навколишньому середовищу, стають частинкою чогось великого та грандіозного. Це змушує відчувати більш впевнено [1].

Волонтерська діяльність сприяє особистісному зростанню. Усі, хто займається волонтерством, знають, що у даній сфері є ієрархічні шаблі. Спочатку ти береш участь у невеликих акціях, а з досвідом переходиш на більш складні «рівні» – міжнародні форуми. Коли стаєш волонтером, то твоя душа жадає цікавих проектів. Існують всесвітні збори волонтерів для обміну

досвідом. Волонтер отримує можливість подорожувати та покращити знання іноземної мови. Стаючи волонтером, то легко знаходиш собі нових друзів та отримуєш можливість сповна розкрити свої таланти. Волонтерські проекти є справжнім полем для творчості. Бути волонтером означає знайти свій шлях до самовираження. Допомога людям приносить для кожного радість та бажання підкорювати вершини. Волонтери не лише допомагають дитячим будинкам, а й природоохоронним організаціям, лікарням, притулком для тварин [2].

Волонтерство є унікальним явищем, що не знає кордонів та не залежить від рівня матеріального достатку. Період значного розвитку волонтерського руху припадають на часи загострення різних кризових ситуацій у суспільстві. Саме тоді небайдужі люди об'єднуються і допомагають тим, хто цього потребує. Волонтерські організації оперативно реагують на потреби громадян, що надають матеріальну, психологічну або інформаційну допомогу. Також можна волонтерити самостійно, брати участь у акціях, підтримувати пропозиції від волонтерів свого міста або доєднатись до громадської організації та займатись системним волонтерством, що має значно більше переваг. Зокрема, можливість пізнати себе, свої сильні та слабкі сторони. Волонтери приділяють увесь свій час, знання та уміння вибраним людям, соціальним групам, організаціям або установам. Незалежно від виду діяльності волонтери здобувають досвід та найчастіше той, який може знадобитись під час пошуку роботи [2].

Завдяки волонтерству можна набути бажаних на ринку праці компетенцій, роблячи щось для інших людей. Волонтерство дає змогу розвивати як важкі, так і м'які компетенції, на які все більше і більше звертають увагу. Також добровільна включеність допомагає у майбутньому виділитись серед інших кандидатів під час пошуку роботи. Добровільна робота передбачає нові знайомства з людьми та побудову власної мережі контактів. Таким чином можна зустріти нового друга, майбутнього колегу або навіть начальника. Дуже часто знайомства тривають усе життя та перероджуються у дружбу. Бо волонтерство – це про людей, які тебе розуміють, підтримують, готові тобі допомагати і приймають таким, який ти є [3].

Волонтерство дає змогу та можливість ділитись своїми знаннями, здобувати більше кваліфікацій, ставати експертом у певній галузі, реалізовувати власні проекти. З цього можна зробити висновок, що завдяки самовідданій праці, людина отримує необхідну допомогу. Волонтер отримує багаж емоцій, створює власну особистість через призму вразливості та відкритості, відчуває свій вплив на довкілля або на життя інших людей. Саме волонтерство показує, що разом можемо робити більше, змінювати світ на краще та допомагати, не вимагаючи нічого взамін. Залученість людей до благодійності вказує на позитивну тенденцію розвитку суспільства та безпосередньо кожної людини, як свідомого громадянина своєї держави.

Список використаних джерел:

1. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>.
2. Як включитись у волонтерство? Або волонтерство. Крок за кроком. URL: <https://volunteer.country/blog/faq/yak-vkluchytys-y-volonterstvo-krok-za-krokom>.
3. Волонтерська діяльність в Україні. URL: https://kau.in.ua/press-center/news/volonterska_djalnst_v_ukrajini/.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УЧАСТІ МОЛОДІ В ЖИТТІ ГРОМАДИ ТА ДЕРЖАВИ

Дресвяннікова В.Д., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник:
Ковейно Ю. В., старший викладач
Маріупольського державного університету

Наявні тенденції з відтоку української молоді ставлять під загрозу економічну, політичну та соціальну складові держави, що в свою чергу спричинює процеси стагнації в управлінській системі. До того ж наявні світові виклики ставлять перед Україною новітні вимоги щодо формування та реалізації державної молодіжної політики. Питання активної та ефективної участі молоді у розробці державної політики, розвитку послуг та програм вирішується шляхом запровадження як формальних, так і деяких неформальних механізмів, серед яких, зокрема, варто згадати створення молодіжних консультативно-дорадчих органів, фокус-груп, програм підтримки молодіжних проєктів тощо [1, С. 17].

Оскільки дієва демократія потребує активного залучення молоді у життя суспільства та держави, актуальність обраної тематики полягає у необхідності додаткового дослідження питань залучення молоді до прийняття управлінських рішень як на місцевому, так і загальнодержавному рівні.

Зазначимо, що досліджуване питання вивчалось багатьма науковцями, зокрема В. Бебик, В. Кулік, М. Якушик, В. Купрій, В. Скуратівський, О. Корнієвський, В. Ребкало та інші.

Отже, молодь може приймати активну участь не тільки в житті родини, навчального закладу, але й громади та держави. Відтак, більшість свого часу людина проводить серед територіальної громади, яка в свою чергу вибудовує свою місцеву політику. Наразі місцева спільнота характеризується мінімальною кількістю обмежень, а тому є зручним майданчиком задля реалізації різномірних молодіжних ініціатив. Говорячи про участь молоді в житті держави не можна не згадати про те, що реальна можливість такої з'являється у молодій людині з досягненням вісімнадцятирічного віку, коли вона має змогу реалізувати своє виборче право. Окрім участі у виборах, молодь має змогу брати участь в обговоренні законопроектів, звертатись в центральні органи

влади, ініціювати проведення конференцій круглих столів та інших заходів щодо обговорення різних аспектів реалізації державної молодіжної політики. Відтак, прикладами участі молоді в житті держави можуть слугувати національні молодіжні комітети, молодіжні форуми, розробка та підготовка пропозицій проєктів програм національного рівня тощо [2, С. 9].

Зазначимо, що згідно з Європейською хартією участі молоді в місцевому та регіональному житті поняття активної громадянської позиції та участі молоді передбачають наявність прав, засобів, простору і можливостей, а де необхідно – підтримку для участі і впливу на рішення і участі в акціях і заходах з тим, щоб сприяти побудові кращого суспільства [3]. До того ж, важливо зупинитися й на тому, що участь молоді додатково визначають як постійний динамічний процес, під час якого відбувається певний обмін інформацією між молоддю і дорослими з метою прийняття рішення, що максимально враховує найактуальніші інтереси молоді [4]. Слід врахувати і те, що молодь реалізує своє право вільно висловлювати погляди у питаннях, які стосуються догляду, захисту чи добробуту у сфері соціальних послуг, охорони здоров'я, освіти, безпеки тощо [5].

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що успішна та ефективна реалізація потенціалу активної молоді можлива лише через підтримку та впровадження основних форм участі молоді в житті громади та держави, зокрема шляхом:

- створення молодіжних рад, молодіжних парламентів та центрів, як органів, які матимуть змогу офіційно представляти інтереси молоді та об'єднувати соціально активну молодь громади;
- спільного управління та співпраці з органами місцевого самоврядування;
- дорадчої участі молоді в процесі прийняття рішень шляхом публічних дебатів та діалогу.

Список використаних джерел:

1. Акімова Т. Ю. Залучення молоді до прийняття управлінських рішень. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ; Афіни, 07 травня 2021 р. С. 17-23.
2. Участь молоді в управлінні громадами / авт.-уклад. О.В.Кулініч, Д. С. Барінова, В. В. Нестеренко. Харків: Харківський відокремлений підрозділ Центру розвитку місцевого самоврядування, 2018. 48 с.
3. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні. Конгрес місцевих та регіональних влад Європи, 21 травня 2003 р. URL: http://humanrightsinukraine.org.ua/wpcontent/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf.
4. Kennan D. Space, Voice, Audience and Influence: The Lundy Model of Participation (2007) in Child Welfare Practice / D. Kennan, B. Brady, C. Forkan. // Practice Social Work in Action. 2018. С. 1–14 <https://doi.org/10.1080/09503153.2018.1483494>.
5. Kennan D. Supporting Children's Participation in Decision Making :A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes / D. Kennan, B. Brady, C. Forkan. // British Journal of Social Work. 2018. С. 1–18. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx142>.

ОНОВЛЕННЯ ЗАСАД ТА МЕХАНІЗМІВ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ В ГРОМАДАХ

Лазіс М.І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Курепін В.М., канд. екон. наук

Миколаївський національний аграрний університет

З кожним роком територіальні громади стають сильнішими й успішнішими. Передача повноважень та фінансових ресурсів на місця дозволили підвищити спроможність громад [1] та змінити вектор руху їх на розвиток. Це помітно змінює нашу країну і вже застарілу пострадянську систему управління [2].

Одним із пріоритетним і специфічним напрямів розвитку об'єднаних територіальних громад є проведення молодіжної політика. Сьогоднішній і майбутній розвиток громад ґрунтується саме на свідомому та обізнаному молодому поколінні, оскільки молодь є основою не тільки сильної громади, але й міцної держави.

Як ніяка інша, молодіжна політика в своїй результативності та ефективності залежить від того, наскільки вона відповідає сучасним трендам та новаціям, враховує динаміку становлення та розвитку покоління молоді. І ключове тут ставлення до молоді не як до проблеми суспільства, а як до ресурсу та партнера.

Зараз в Україні проживає понад 11,5 мільйонів молодих людей віком від 25-ти до 35-ти років – це 27 % населення держави [3]. Але, на жаль, у пошуках роботи та кращого життя багато молодих й кваліфікованих спеціалістів часто виїжджають з громад, з країни і ці негативні процеси тривають.

Місцеві громади уже зараз повинні визначити систему стимулів, які б допомогли зупинити міграцію молоді. Дуже важливо впроваджувати в життя інфраструктурні проєкти: будівництво, ремонт [4] чи реконструкція шкіл, лікарень, доріг тощо, долучати молодь до ініціатив у громаді, враховувати їхню думку при ухваленні рішень.

Молодь хоче змінювати своє життя та життя своїх громад. Молодіжна політика в умовах децентралізації по своїй суті є формуванням комфортного середовища для життя, розвитку, зайнятості молоді в громадах. Молодіжна робота в громаді повинна враховувати інтереси та потреби молоді [5]й, насамперед, формувати не споживацькі настрої в молодіжному середовищі, а активну громадянську позицію молоді та задіяти усі потенційні ресурси.

Таким чином, молодіжна політика як напрям дій Уряду з вирішення суспільно значущих проблем має охоплювати всі сфери життєдіяльності молоді, всі процеси її соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді у суспільстві, територіальній громаді. Її успіх залежить від стабільності, належного ресурсного забезпечення та використання дієвих інструментів, практик, залучення до її впровадження власне самої молоді.

Список використаних джерел:

1. Буга Р. Р. Реформування місцевого самоврядування з питань захисту населення і території від негативних наслідків надзвичайних ситуацій, як гарантована безпека людині // *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 14-17. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9819.*
2. Курепін В. М., Курепін Д. В. Державне управління у сфері цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. *ModernEconomics. 2020. № 19(2020). С. 94-100. DOI:https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-16.*
3. Іваненко В. С. Цінності та запити сучасної молоді: життєві пріоритети української молоді // *Покоління незалежності: ціннісні орієнтири і перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та магістрантів, м. Костанай, 30 березня 2021р. Костанай : Костанайський регіональний університет імені А. Байтурсінова, 2021. С. 737-741. URL:http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9255.*
4. Курепін В. М. Реформування системи Державної служби з надзвичайних ситуацій: шляхи і способи розв'язання проблеми // *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 26-29. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9818.*
5. Курепін В. М. Особливості прийняття управлінських рішень в умовах організаційного розвитку підприємства // *Економіко-правові дискусії : матеріали II міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та науковців, м. Кропивницький, 14 квітня 2021 р. Кропивницький : ЛА НАУ, 2021. С. 29-32. URL:http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9330.*

РОЛЬ МОЛОДІ У РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ ГРОМАД

Лівандовська О.А., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Миколаївський національний аграрний університет

В сучасному світі, в тому числі і в Україні активно розвивається волонтерський рух. Проте, хоч він і не став масовим, але є таким, що дозволяє говорити про нього як про суспільне явище та як про важливу складову діяльність недержавних служб. Формування руху добровольців є одним з важливих шляхів до продуктивної соціальної громадської роботи в державі.

Добровільна соціально спрямована, неприбуткова діяльність дозволить активніше організувати та мобілізувати жителів громади та сформувати відповідальне ставлення до результатів власної діяльності. Кожну людину, яка не є байдужою до того, що відбувається в суспільному житті її міста, села, області, можна вважати потенційним волонтером [1].

Волонтерство – це фундамент громадянського суспільства, добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається, як правило, у суспільній діяльності в межах різного роду асоціацій. Відповідно, волонтер (англ. volunteer) – це добровільний помічник, філантроп, альтруїст. [2].

Основним нормативно – правовим актом у сфері волонтерської діяльності є Закон України «Про волонтерську діяльність». Відповідно до якого основними принципами, на яких ґрунтується волонтерська діяльність є: неприбутковість, гуманність, рівність, законність, добровільність, безоплатність. Також зазначається, що волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними [3].

В Україні волонтерський рух – одна з найефективніших форм роботи з різними категоріями клієнтів. Він є невичерпним джерелом набуття громадянської освіти, дає людині можливість реалізувати себе у служінні суспільству. Велика кількість громадських організацій поєднує молодих людей, які на добровільних засадах беруть участь у соціальних програмах щодо попередження негативних явищ у молодіжному середовищі та надання допомоги іншим в їх розвитку, соціальному становленні, інтеграції у суспільство тощо.

Багато вітчизняних та зарубіжних учених, мислителів та державних діячів звертали увагу на особливу роль участі молоді у суспільних процесах та розвитку держави. Так, в своїх працях не одноразово на цьому наголошував Михайло Грушевський. На його думку, одним із головних завдань національного відродження України є виховання молодого покоління, національної інтелігенції як творчого начала, рушія духовного поступу.

Популяризації волонтерського руху в Україні сприяла розвитку доступності волонтерства для кожного громадянина держави незалежно від віку, статі, релігійних та політичних переконань, тощо. Водночас, молоді люди мають ще більше можливостей для реалізації власних соціальних ініціатив, які не лише сприяють популяризації волонтерства та зростанню соціальної активності, а й покращують якість життя членів місцевих громад. Зокрема, молодіжні громадські організації та волонтери розглядаються як ресурс поліпшення соціальної роботи з молоддю, зокрема, з молодими сім'ями, молодими інвалідами, сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, з особами, що повернулися з місць позбавлення волі. І в першу чергу це стосується популяризації здорового способу життя серед молоді України.

На сьогодні волонтерський рух серед молоді набув масового характеру у різних сферах суспільного життя. Найбільшої популярності волонтерський рух набув серед учнівської та студентської молоді.

Участь молоді у волонтерстві дає змогу зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, самореалізуватися через ініціювання проектів і програм соціально-педагогічної спрямованості [4].

Участь у волонтерській діяльності серед молоді має деякі переваги, а саме: професійне самовизначення та становлення, досвід індивідуальної та групової роботи з ровесниками та дорослими, нове коло знайомств, розвиток особистих якостей та можливість брати участь у процесах прийняття рішень, які стосуються молоді.

В період воєнних дій, волонтери допомагають збирати кошти, одяг, їжу, медикаменти на потреби Збройних Сил України, вимушено переміщених осіб, на проведення медичних операцій і т.д. Адаже, бажання допомогати нужденним стало найбільш розповсюдженою формою волонтерства. Потрібно сформувавши молоді значимість волонтерської роботи в житті суспільства, формувати духовну потребу допомагати, виховувати повагу до праці волонтерів, роз'яснювати молоді про можливий їх посильний внесок в допомогу людям і те, що є ще в житті речі більш цінні, ніж отримання матеріальної нагороди.

Отже, з вище викладеного можна зробити висновок, що через різноманітні волонтерські проекти молодь поступово включається в суспільне життя країни. Об'єднуючи молодь навколо різноманітних ідей, ми і показуємо наскільки волонтерство може розширити свідомість, дати можливість командної взаємодії, а у подальшому бути більш конкурентоспроможними при працевлаштуванні.

Список використаних джерел:

1. Соціологічне дослідження проведене Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з КМІС. URL : <http://dif.org.ua/ua/>.
2. Корнієвський О.А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики. К. : НІСД, 2015. 36 с. URL: <http://niss.gov.ua/>.
3. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.
4. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=73474.

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В ГРОМАДІ

Мартинюк Я.В., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії,
Котелевець А.М., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Київський університет імені Бориса Грінченка

Україна проживає нову віху історії – масштабну російсько-українську війну. Більша частина населення зазнала суттєвих потрясінь, переживань та негативного соціально-психологічного впливу. Українське суспільство звикає до нових реалій життя. У громадян по всій території України з'явилися нові потреби та можливості, нові цілі та прагнення. Відтак аби врятуватися від війни українці мусили покинути свої домівки та майно, вимушені були рятувати життя рідних та близьких. Багато громадян були змушені переселитися у безпечніші області України чи за кордон. З 2014 року увійшов в суспільний побут та став широко вживаним термін – внутрішньо переміщені особи. Після повномасштабного вторгнення життя у статусі ВПО випробувала значна частина українських сімей.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО), за визначенням, Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН) – це люди, які залишили свої домівки,

рятуючись від небезпеки, але не перетнули міжнародний кордон, а залишилися на території рідної країни. ВПО перебувають під законним захистом свого уряду й зберігають усі права та захист згідно з міжнародним законодавством з прав людини [1].

З 24 лютого 12 мільйонів українців були змушені покинути свої домівки. Майже 8 мільйонів вважаються внутрішньо переміщеними, ще приблизно 4 мільйони залишили Україну. Згідно з даними UNHCR оцінки внутрішньо переміщених осіб від 05 квітня 2022 року, 7.138.716 осіб вважаються внутрішньо переміщеними, найбільшу кількість ВПО розселено в центральній частині України, а саме у Вінницькій, Черкаській, Кіровоградській, Київській, та частково в Миколаївській, Херсонській та Одеській областях (2.698.435), трохи менша кількість внутрішньо переміщених осіб переселилася до західних регіонів, а саме у Рівненську, Хмельницьку, Волинську, Тернопільську та Львівську область (2.048.811), на східній Україні перемістилися (1.513.408) у Чернігівській, Сумській, Полтавській, Харківській, Луганській, Донецькій, Запорізькій та Дніпропетровській області. Найменшу кількість ВПО розселено у Закарпатській та Івано-Франківській (585.375) та в Чернівецькій (292.687) областях [1].

На нашу думку, завдяки спільним зусиллям трьох інституцій: громади, держави та волонтерів, відбувається підтримка та інтеграція в суспільство внутрішньо переміщених осіб, їх пристосування до нових умов життя.

Держава не залишає внутрішніх переселенців без підтримки, та всіляко підтримує їх, так в Україні запустили програму допомоги громадянам, які вимушено залишили свої будинки через бойові дії. Основними напрямками підтримки, за програмою є – грошова допомога, працевлаштування, та надання тимчасового житла [3]. Волонтерство є однією з основ громадянського суспільства, вважають Т. Лях та Т. Спіріна, без участі волонтерів важко уявити громадські організації й благодійність взагалі, без них унеможлиблюється якісний суспільний контроль за діями влади, громади та бізнесу [4, с. 25]. Саме молодь є рушійною силою волонтерського руху. Молоді люди допомагають вирішувати проблеми ВПО від евакуації до поселення у новому місці та забезпечення усім необхідним. На нашу думку, волонтерська діяльність щодо роботи з ВПО, має специфічні напрямки надання послуг. Розглянемо їх детальніше:

- збір та роздача гуманітарної допомоги (продуктових наборів, одягу, речей першої необхідності, лікарських препаратів);
- пошук життя та розселення ВПО;
- надання психологічних, юридичних та медичних послуг тощо.

На даний час є велика кількість волонтерських об'єднань, фондів та спілок, які підтримують внутрішньо переміщених осіб. Одна з таких є Волонтерське об'єднання «Кожен Може допомогти» надає допомогу та підтримує вимушених переселенців та тих, хто постраждав у зоні бойових дій [2].

На думку вчених Т. Лях та Т. Спіріної, волонтерська діяльність – це спосіб підтримки, піклування, надання допомоги членам громади (в тому числі внутрішньо переміщеним особам); взаємодії між людьми для спільного вироблення нових шляхів вирішення проблем, які виникають [4, с. 24].

Отже, за всю історію незалежної України, такого психологічного, емоційного та матеріального навантаження суспільство держави ще не зазнавало. Особливої підтримки потребують соціально незахищені верстви населення, однією з таких категорій є внутрішньо переміщені особи. Волонтерська діяльність, рушійною силою якої є молодь – це важливий інструмент в підтримці та наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Список використаних джерел:

1. *Внутрішньо переміщені особи (ВПО) - UNHCR Україна. UNHCR Україна.* URL: <https://www.unhcr.org/ua/idps-ua>.
2. *Волонтерські організації, які зараз працюють в Україні. finance.ua.* URL: <https://finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine>.
3. *Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
4. *Lyakh T., Spirina T. Rozwój inicjatyw wolontariackich jako narzędzia aktywizacji zasobów ludzkich społeczności lokalnych. Aktualne problemy społeczne Ukrainy i Polski. Aspekty partnerstwa instytucji państwowych i organizacji pozarządowych: monografia. Red. nauk.: H. Bejger, O. Lisovets, S. Borysiuk. Chełm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie; Chełmskie Towarzystwo Naukowe, 2021. S. 22–30.*

ПРОБЛЕМАТИКА ЦЕНЗУРИ В РАМКАХ ПОЛІТИКИ

Таранець Є.О., здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Для розкриття теми ми визначаємо поняття «цензура». Слово «цензура» походить від латинського слова «*ensor*», робота двох римлян, обов'язком яких був нагляд за суспільною поведінкою та мораллю, отже, «цензувати» те, як люди діяли. Цензура – це контроль за змістом і поширенням інформації з метою обмеження або недопущення її поширення. У широкому розумінні, цензура зазвичай притаманна владі, у більш вузькому – власнику підприємства чи організації [5]. Таким чином, звідси випливає нове поняття «політична цензура». Політична цензура існує тоді, коли уряд намагається приховати, підробити, спотворити або сфальсифікувати інформацію, яку отримують його громадяни, приховуючи або витісняючи політичні новини, які громадськість може отримати через інформаційні засоби. Зрозуміло, що за відсутності нейтральної та об'єктивної інформації люди не зможуть виступати проти уряду чи політичної партії. Цей термін також поширюється на систематичне придушення поглядів, які суперечать поглядам влади при владі. Крім того, уряд зазвичай володіє повноваженнями армії та таємної поліції та використовують їх можливості для забезпечення виконання журналістами волі влади, тобто

забезпечувати поширення історії, в яку правляча влада хоче, щоб люди вірили. Іноді це включає хабарництво, наклеп, ув'язнення і навіть вбивство [1].

Отже, перша хвиля масової і водночас специфічної офіційної цензури, як слушно зауважували учасники фахової дискусії «Політична цензура в Україні: наслідки запровадження та засоби протидії» (28 січня 2003 р.), прийшлася на період парламентських виборів 2002 р. [2].

Українські науковці, опозиційні політики, демократично налаштовані парламентарії, журналісти й просто помірковані люди чітко визначили особливості тогочасної української цензури у повній відповідності з міжнародним правом і, що дуже важливо, в контексті проголошеного європейського вибору. Вони заявляли й переконливо аргументували, що цензура в Україні була одним із найсуттєвіших бар'єрів на шляху оптимізації процесу входження в європейський інформаційний простір на засадах партнерства й рівності [4].

Фактично наявність цензури в Україні на тлі тверджень про причетність вищих представників державно-політичного істеблішменту до корупції та скандалів кримінального забарвлення призводила до того, що Україну в інформаційному просторі деяких європейських країн, США і Канади нерідко почали відносити до сумнівного кола держав-парій [2].

Цензура як соціокультурний феномен, на даний момент, має складну типологічну структуру. З інституціоналізаційно-правового підходу цензура буває *відкритою*, тобто пов'язана з уведенням у дію директив та нормативно-правових актів, що накладають офіційну заборону на публікацію або оприлюднення певної інформації, та *прихованою*, що застосовує методи залякування, неправового переслідування, щоб попередити небажане розголошення певних відомостей, виклад власних поглядів на актуальні суспільно-політичні теми. Як правило, відкритий тип цензури передбачає вертикаль спеціальних органів, що функціонують на основі розробленої нормативної бази. У випадку прихованої цензури мова йде про протиправний тиск на ЗМІ з боку певних фінансово-промислових кіл, кланів, органів державної влади без визначених цензурних функцій [3].

Значна частина журналістів і редакторів говорить про присутність жорсткої цензури, політичного тиску на фахівців тощо. С. Грабовський, зокрема, вважає, що чим далі триває розбудова держави та радикальніші реформи, тим складніше стало публікувати не відредаговані внутрішнім цензором тексти. «Доводилося шукати видання, якнайбільше налаштовані на демократію. Та це було дедалі складніше» [7].

Велася мова про те, що українські медіа стануть незалежними лише тоді, коли стануть прибутковими. Наразі, українські медіа є прибутковими, і ми не можемо це не визнавати, адже вони здатні заробляти гроші та, попри все, в країні наявний величезний рекламний ринок.

Але чи стали вони незалежними? Звісно ні, тому що їхні власники ставляться до них не як до бізнесу, який приносить їм гроші, а саме як до інструментарію, щоб впливати на процеси, щоб бути наближеним до влади, щоб лобіювати свій інший бізнес, так би мовити, більш прибутковий бізнес. І

це є найбільш серйозною проблемою сьогодення в рамках політики та бізнесу [6].

Список використаних джерел:

1. Гаврада І. Цензура як прояв недемократичності державної політики України у сфері засобів масової інформації. *Політичний менеджмент*. 2006. № 5 (20). С. 95-106. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/havrada_tsenzura.pdf (дата звернення: 03.05.2022).
2. Політична цензура в Україні: наслідки запровадження та засоби протидії .URL: https://pidru4niki.com/17190512/politologiya/politichna_tsenzura_ukrayini_naslidki_zaprovadzhen_nya_zasobi_protidiyi (дата звернення: 03.05.22).
3. Енциклопедія історії України: Цензура в Україні/ URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe> (дата звернення: 03.05.22).
4. Журналісти про цензуру в Україні URL: <https://westudents.com.ua/glavy/52193-jurnalsti-pro-tsenzuru-v-ukran.html> (дата звернення: 03.05.22).
5. Визначення цензури. URL: <https://artsandculture.google.com/entity/m01n0b?hl=uk>(дата звернення: 03.05.22).
6. Політична цензура і свобода слова в українських ЗМІ URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/970798.html> (дата звернення: 18.05.22).
7. Грабовський С. Про особливості національного редагування/ URL: <http://www.ji.lviv.ua/n32texts/hrabovskij.htm> (дата звернення: 18.05.22).

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ У ВІДНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ СФЕРИ

Цимбалюк С.М., канд. екон. наук

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Спортивно-оздоровча сфера посідає важливе місце у системі відтворення робочої сили, забезпечуючи відновлення і підтримку фізичних здібностей людини, та має вагоме значення у досягненні перспектив сталого розвитку. За умов ринкової економіки сфера спорту та оздоровлення є привабливим сектором для розвитку підприємницької діяльності, створення нових робочих місць і виробництва суспільно важливого продукту, що робить її невід'ємною ланкою сучасної економіки.

У науковій літературі розвиток спортивно-оздоровчої сфери розглядається у площині відносин на двох рівнях: загальнодержавному та міжнародному; на рівні спортивних і оздоровчих організацій, клубів, федерацій та інших об'єднань із різними формами власності та джерелами фінансування. Вважаємо, що процеси децентралізації, які відбулись в Україні доводять необхідність виокремлення третього рівня – місцевого, який охоплює відносини функціонування та розвитку спортивно-оздоровчої діяльності на рівні регіонів та окремих територіальних громад. Місцеві органи самоврядування наділені достатніми повноваженнями щодо сприяння розвитку спортивно-оздоровчої сфери в регіоні шляхом визначення пріоритетів розвитку території, які зазначаються у стратегії, фінансування відповідних проектів

спортивно-оздоровчого спрямування. Зокрема до повноважень органів місцевого самоврядування належать управління закладами фізкультури й спорту, оздоровчими закладами, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення.

Зарубіжний досвід свідчить, що центр розвитку фізичного виховання, спорту та оздоровчої діяльності знаходиться у громадах. Відтак другим за значимістю джерелом програм розвитку спортивно-оздоровчої сфери після витрат населення, у переважній більшості європейських країн (єдиний виняток становить Угорщина) є місцеві бюджети, які виділяють на функціонування і розвиток цього виду діяльності значно більше коштів, ніж державний бюджет [1]. Кошти спрямовуються на фізичне виховання дітей та молоді, підготовку кадрів та розбудову спортивної інфраструктури.

Варто зауважити, що важливим у цьому контексті є налагодження комплексної цілеспрямованої взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, а також злагодженої роботи державних інституцій, територіальних громад і приватних організацій [2]. Значний досвід такої співпраці існує в розвинутих країнах. Так, відносини між урядом і певною спортивною федерацією ґрунтуються на підставі укладеної угоди, згідно з якою федерація бере на себе зобов'язання щодо виконання конкретних цільових програм, під які й виділяється фінансування. Здебільшого кошти з держбюджетів складають понад 60 %, а власні кошти – до 40 % [3].

Важливим у формуванні ефективної, адаптованої до сучасних умов і потреб соціально-економічного зростання концепції розвитку спортивно-оздоровчої сфери є визначення принципів, дотримання яких забезпечить сталість, всеохопність трансформації відносин у галузі: принцип врахування умов децентралізації; принцип інклюзивного розвитку: врахування індивідуальних потреб людини та залучення максимальної кількості населення до спортивно-оздоровчої діяльності; створення рівних можливостей для особистого розвитку та доступу до спортивної інфраструктури [4; 5]; принцип дотримання сталості розвитку: збалансований розвиток спортивно-оздоровчої сфери і дотримання екологічної рівноваги.

Досягнути окреслених завдань можливо шляхом збільшення видатків з місцевих бюджетів на розвиток спортивно-оздоровчої сфери регіону, створення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» з урахуванням можливостей і потреб регіонів; надання фінансової підтримки з місцевих бюджетів громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості; проведення інформаційно-просвітницької роботи та популяризації здорового способу життя тощо. На сьогодні у багатьох громадах уже прийняті та реалізуються програми розвитку фізичної культури та спорту, а питання зміцнення здоров'я населення передбачені їх статутами та визначені як пріоритетні напрями діяльності громад.

Наостанок зауважимо, що підтримка спортивних організацій в їх прагненні до сталого розвитку лише посилюватиме свою актуальність у повоєнний період відновлення України та в середовищі після COVID-19.

Список використаних джерел:

1. Євсєєва О. О. Вдосконалення державного регулювання розвитку системи фізичної культури і спорту в регіоні. *Бізнес Інформ*. 2013. № 1. С. 46–51.
2. Цимбалюк С. М. Зміна ролі держави в економічному розвитку сфери фізичної культури та спорту. *Проблеми розвитку соціально-економічних систем у національній та глобальній економіці: зб. матер. конф. і (м. Київ, 5 червня 2021 р.)*. Київ: Київський економічний науковий центр, 2021. С. 37–39.
3. Кононович В. Г. Розвиток фізичної культури і спорту в Україні як один із пріоритетів державного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 2. С. 127–131.
4. Цимбалюк І. О. *Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика : монографія*. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 340 с.
5. Цимбалюк І. О. Концептуальні засади інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації. *Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал*. 2019. № 5-6. С. 125-133.

СЕКЦІЯ 8.
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД

PUBLIC SERVICES IN THE ERA OF ARMED CONFLICT

Elżbieta Żywucka-Kozłowska, Associate Professor,
Rossana Broniecka, Doctor of Science,
Department of Criminal Procedure and Executive Criminal Law
University of Warmia and Mazury in Olsztyn, Poland

Public services have become an integral part of the reality of modern countries. It is difficult to imagine the existence of a society without this element. According to Krzysztof Witkowski, "public services are tasks serving the inhabitants of a given local government unit (these tasks are performed for the benefit of all persons permanently or temporarily staying in a given territory - this also applies to legal person, organizations established or operating in a given territory)" [1].

The services in question include those goods that are available to everyone and it is not possible to exclude anyone from using such goods [2]. The situation in the provision of public services during an armed conflict is quite different. While in peacetime the access to services, including public ones, is unlimited, in times of war some of them become completely unavailable. The classification of the title services in the simplest sense includes: public administration, tax administration, social security, medical, educational, cultural, care and transport services [3].

Public services within the public administration include, for example, the issuance of identity documents, permits, licenses, concessions, etc. In the area of tax administration, usually the services that include taxes, duties, stamp duties are indicated. Social insurance is the basis for retirement, disability, rehabilitation and medical benefits. Medical services are related to the provision of medical, rescue and nursing services; they are related to the pharmacy activity. Educational establishments are schools of all types and levels. The main feature is teaching activity. Cultural services are usually identified as cinemas, theaters, libraries, museums, concert halls, operas, open-air museums. Nursing service activities are associated with nurseries, nursing homes, and hospices. The transport services are mainly public transport. Each of the above-mentioned services requires, to a greater or lesser extent, appropriate infrastructure and people [4].

Armed conflicts, which need not be justified, involve the violation (if not destruction) of the infrastructure necessary for the essence of public services. The law of armed conflicts (in a very broad sense) is equated with humanitarian law, which are understood as "international norms established by international agreements or international custom, the particular task of which is to solve humanitarian problems arising directly from international or non-international armed conflicts and which for reasons humanitarian aid, restrict the right of the parties to an armed conflict to freely choose the methods and means of carrying out hostilities or protect persons and goods that are or may be affected by the effects of an armed conflict [5]. Regardless

of the region of the world, the country in which the armed conflict took place, the provision of public services is collapsing, especially those related to access to medical care, education and public transport. Other public services are becoming constrained as the focus is shifted to active protection of internal security. Such a situation took place during the war in the territory of the former Yugoslavia, in particular in besieged Sarajevo [6]. It was similar in Rwanda, where the civil war broke out [7]. Today, the war that the Russian Federation has started against the sovereign state is being fought on the territory of Ukraine, treating these actions as a special operation. Despite the ongoing war, public services are provided, ranging from education, medical care to the payment of pensions. Insurance companies, government administration and local governments also work continuously [8]. Bogdan Pshik and Roman Oleynyk indicate that during the war (2022), social benefits for disabled people and benefits for people who are not entitled to a disability pension, as well as allowances for children up to 6 years of age raised in families with many children are also provided [9]. Medical facilities are constantly working, even those that have been damaged as a result of attacks by Russian troops. There is also state and regional administration, which is of particular importance for the citizens of the attacked country [10]. With regard to services in the area of administration, referring to the literature on the subject, it should be emphasized that the mission of these structures is to act in the public interest and for the benefit of citizens [11]. The Polish literature also emphasizes cooperation in the provision of public services. According to Dawid Sześciło, “we are not only a material for the educational system, but also a creator. The final product of this system in the form of a specific level of public education is a joint work of the state, teachers, parents and students, not to mention all other people who contribute to the functioning of education. Without us, as students, this product will never reach the desired level [12]. In such a case, both the service provider and the beneficiary are closely related, which translates into the common good. The armed conflict changes the functioning of the state. Organizational activity priorities change and there is nothing unusual about it. From the perspective of the past years, it is impossible not to notice that even in the most difficult moments of Polish history of the 20th century, public services were generally provided on a permanent basis. During World War II, there was secret teaching, which was of great importance [13]. The defense war of 2022 in Ukraine caused the suspension of educational activities at all levels only for a short time. Classes were resumed on-line - at all levels of education. This is evidence of the continuity of public services in this regard.

Each war causes numerous social phenomena, including refugees to third countries. The outbreak of the war in Ukraine caused the escape of Ukrainian citizens from the areas covered by the theater of war to Poland and to other countries. This, in turn, generated the need to cover these people with assistance from the host countries. In Poland, refugees found help in the broadest sense of the word as soon as they crossed the Polish state border [14]. Refugees became recipients of public services (administrative, medical, educational, social), which was quickly sanctioned by appropriate legal acts [15]. In art. 1.1. of the Act of March 12, 2022 on assistance to Ukrainian citizens in connection with an armed conflict in the territory of that state,

"the act specifies specific rules for legalizing the stay of Ukrainian citizens who came to the territory of the Republic of Poland directly from the territory of Ukraine in connection with hostilities conducted on the territory of that state , and Ukrainian citizens who have a Pole's Card, who, together with their closest family, came to the territory of the Republic of Poland due to these hostilities" [16] The legislator, when implementing the act in question, changed other acts of law to make them compatible with the act in question [17].

The act became the basis for the provision of public services to war refugees from Ukraine. Among other things, the *PESEL* number, a registration number that allows employment, access, medical care, and the education system (at all levels), has become available. Social assistance (cash and material benefits) is extremely important. The act also enables the registration and recognition of a refugee as an unemployed person who is entitled to periodic benefits. In the absence of an adult guardian of a minor who has entered the territory of Poland, the family court will appoint a legal guardian to protect the rights of this person. A minor is provided with not only legal, but factual protection.

The provision of art. 26.1. of the Act provides:

"A citizen of Ukraine residing on the territory of the Republic of Poland, whose stay on the territory of the Republic of Poland is considered legal pursuant to Art. 2 clause 1, you have the right to:

1) family benefits referred to in the Act of 28 November 2003 on family benefits,

2) child benefit referred to in the Act of 11 February 2016 on state aid in bringing up children (Journal of Laws of 2019, item 2407 and of 2021, items 1162, 1981 and 2270), if lives with children in the territory of the Republic of Poland,

3) a good start, referred to in the regulations issued on the basis of art. 187a of the Act of June 9, 2011 on supporting the family and foster care system (Journal of Laws of 2022, item 447), if he lives with children in the territory of the Republic of Poland,

4) family caring capital, referred to in the Act of 17 November 2021 on family caring capital (Journal of Laws, item 2270), if he or she lives with children in the territory of the Republic of Poland,

5) co-financing the reduction of the parent's fee for the child's stay in a nursery, children's club or with a day carer referred to in art. 64c of paragraph 1. 1 of the Act of February 4, 2011 on the care of children up to the age of 3 (Journal of Laws of 2021, items 75, 952, 1901 and 2270), if they live with the child in the territory of the Republic of Poland- respectively on the terms and in the manner specified in these provisions, with the exception of the condition of having a residence card with the annotation "access to the labor market" [18].

The above-mentioned entitlements to benefits are fully in line with the public services provided in Poland. This act is an expression of aid to war refugees.

On the basis of these considerations, the question arises whether it is possible to develop a model of providing public services in the light of the threat to common security, which is an armed conflict. In our opinion, it is achievable from the theoretical point of view. Although in many countries the system of these benefits is

similar, it is not the same [19]. Public services are a permanent element of human functioning in the modern world, including during exceptional situations, and this is certainly the state of war. Restrictions on access to services occur during a pandemic, during natural disasters, and usually do not last long. War has its own rules, if you can say so at all, and the one that takes place on the territory of Ukraine [2022] does not fall within the limits of any rules of international law of armed conflicts. Members of military tactical unions are by definition Russian soldiers, while in fact they murder civilians, torture prisoners, rape women and children, steal property from Ukrainian citizens, and destroy everything they encounter on their way. Hence the importance of public services for war refugees provided in third countries or by third countries in the form of humanitarian aid, which includes not only securing basic existential needs, but also assistance in maintaining continuity of services by the attacked state.

References:

1. K. Witkowski, *Inwestycje infrastrukturalne w realizacji usług publicznych (w:) PWSZ IPIA STUDIA LUBUSKIE, Sulechów 2011, s. 262.*
2. Zob. między innymi : B. Pawłowska, I. Seredocha, *Wybrane metody doskonalenia jakości usług publicznych. Prace Naukowe Akademii Jana Długosza w Częstochowie, 2012, nr (6); T. Michalski, K.Kopeć, Monitoring jakości usług publicznych samorządów szczebla lokalnego narzędziem podnoszenia spójności społecznej. Studia i Materiały Wydziału Zarządzania i Administracji Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, 2015, 19(4, t. 1)Zintegrowane podejście do spójności-rola statystyki publicznej).*
3. Zob. M.Stępnia, Wiśniewski R., S. Goliszek, S. Marcińczak, *Dostępność przestrzenna do usług publicznych w Polsce(Vol. 261). IGiPZ PAN, Warszawa 2017.*
4. Zob. między innymi: J. Dominiak, *Dostępność usług publicznych na terenie województwa wielkopolskiego. IGSEiGP, UAM, Poznań 2009; K.Witkowski, Inwestycje infrastrukturalne w realizacji usług publicznych. Studia Lubuskie 2011, nr 7; P. Ucieklak-Jeż , A. Bem, Dostępność opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich w Polsce [Availability of health care in rural areas in Poland]. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych–Problems of Small Agricultural Holdings, 2017, nr4.**
5. Z. Falkowski, M. Marcinko, (red.) *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych, WCEO, Warszawa 2014, s. 23-24.*
6. M. Trawczyńska , *Geneza i konsekwencje konfliktu w Bośni i Hercegowinie w latach 1992–1995, Wrocław 2009; M. Skrzyszewska, „Kap moje krvi poteče i Bosna ne presuši”1 – pamięć o oblężeniu Sarajewa (w:) Studenckie Zeszyty Naukowe, Instytut Filologii Słowiańskiej UJ 2014 , nr 2 (6); S.L. Szczesio, *Życie codzienne w oblężonym Sarajewie (1992–1995) (w:) Oblicza Wojny. Tom 4. Miasto i wojna;. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2021.**
7. Zob. B. Bruneteau , *Wiek ludobójstwa, tłum. B. Spieralska, Warszawa 2005; J. Hatzfeld , *Nagość życia. Opowieści z bagien Rwandy, tłum. J. Giszczak, Wołowiec 2011; J. Hatzfeld , *Sezon maczet, tłum. J. Giszczak, Wołowiec 2012; C. Koff , *Pamięć kości. Pośród umarłych w Ruandzie, Bośni, Chorwacji i Kosowie, tłum. J. Malinowski, Warszawa 2007.****
8. Zob. B.Pshik, R. Oleynyuk, *Sytuacja finansowa na Ukrainie i środki zapewniające jej stabilność w czasie wojny. Bezpieczny Bank 2022, nr 86(1).*
9. *Tamże, s. 75.*
10. *Informacje publikowane : MOLNIYA – aplikacja Viber [publikacje w języku ukraińskim].*
11. Zob. między innymi: *Wytrązek W., Odpowiedzialność za społeczność lokalną w państwie zdecentralizowanym (w:) Rocznik Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu Administracja i Zarządzanie, 2008, t. IV; Komierzyńska E.,Zdyb M., Klauzula interesu publicznego w działaniach*

administracji publicznej (w:) *Annales Universitatis Mariae Curie- Sklodowska, Lublin Polonia*” 2016, nr 63; Rogalska, A. *Misja urzędnika publicznego. Od koncepcji dobra wspólnego do Public governance. Studia Administracji i Bezpieczeństwa* 2020, nr 1(8).

12. D. Sześciło, *Współzarządzanie jako koprodukcja usług publicznych (w:) Zarządzanie Publiczne* 2015, nr 1 (31), s. 14.

13. Zob. H. Będkowska, *Tajne nauczanie w powiecie łukowskim w czasie okupacji hitlerowskiej (1939-1944) (w:) Radzyński Rocznik Humanistyczny* 2009, nr 7; T. Brodziak, *Tajne nauczanie na ziemi Wieluńskiej w okresie okupacji Hitlerowskiej. Rocznik Wieluński* 2010, nr 10(10).

14. Na temat pomocy uchodźcom w Polsce zob. między innymi: K. Laskus, *Pomoc społeczna dla uchodźców–ochrona cudzoziemców w Polsce–zobowiązania międzynarodowe (w:) Kontrola Państwowa* 2016, nr 61(2 (367)); N. Rafalik , *Cudzoziemcy ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy w Polsce – teoria a rzeczywistość (praktyka) (stan prawny na dzień 31 grudnia 2011 r.)*, CMR, Working Paper nr 55(113), 2012; P. Lewandowski, *Między deklaracją a realizacją. Zabezpieczenie społeczne uchodźców w Polsce [w:] Wokół problematyki migracyjnej. Kultura przyjęcia*, J. Balicki, M. Chamarczuk (red.), Rządowa Rada Ludnościowa, Międzyinstytutowy Zakład Badań nad Migracją, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2013; M. Książak , *Dostęp do pomocy medycznej i psychologicznej osób ubiegających się o status uchodźcy w Polsce [w:] Poza systemem. Dostęp do ochrony zdrowia nie- udokumentowanych migrantów i cudzoziemców ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce*, A. Chrzanowska, W. Klaus (red.), Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Warszawa 2011.

15. Ustawa z dnia 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa [Dz.U. 2022, poz. 583].

16. Tamże, art. 1.1. ustawy przywołanej wyżej.

17. Zmieniono : ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawę z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawę z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, ustawę z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawę z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawę z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, ustawę z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności, ustawę z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, ustawę z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej, ustawę z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, ustawę z dnia 12.

18. Art. 26 ustawy z dnia 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa [Dz.U. 2022, poz. 583].

19. Między innymi zob. E. Ferlie, K.J. Geraghty, *Professionals in Public service organizations. The Oxford handbook of public management* 2005; F.C. Mosher, *Democracy and the public service (Vol. 53)*. Oxford University Press: New York 1968; F. Djellal, F. Gallouj, *L'innovation dans les services publics. Revue française d'économie*, 2012, nr 27(2).

List of legal acts

Ustawa z dnia 12 marca 2022 roku o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa [Dz.U. 2022, poz. 583] - na mocy tej ustawy zmieniono: ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawę z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawę z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, ustawę z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawę z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ustawę z dnia 27

sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawę z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, ustawę z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, ustawę z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności, ustawę z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, ustawę z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej, ustawę z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, ustawę z dnia 25 czerwca 2015 r. – Prawo konsularne, ustawę z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, ustawę z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim, ustawę z dnia 7 lipca 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, ustawę z dnia 14 października 2021 r. o zmianie ustawy o dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw oraz ustawę z dnia 27 stycznia 2022 r. o dokumentach paszportowych

EVALUATION OF THE PUBLIC AUTHORITIES ACTIVITIES

Iryna Honcharenko, Dr. Econ., Prof., Professor
Mykolayiv national agrarian university

Society expects from the public authorities an effective and responsible management aimed at meeting both its needs and the needs of individual citizens. A systematic and objective assessment of the public authorities activities is one of the main conditions for increasing their socially useful activities and responsibilities, as well as accelerating the pace of socio-economic development of regions. Therefore, in recent decades, discussions on the use of quality and efficiency indicators for objectively assessment of the performance of public administration have intensified.

The question of the evaluation of the management effectiveness in general is reflected in the works of P. Drucker, who emphasized that "These days, practically all of us work for a managed institution, large or small, business or nonbusiness. We depend on management for our livelihoods. And our ability to contribute to society also depends as much on the management of the organization for which we work as it does on our own skills, dedication, and effort" [2]. T. Peters, R. Waterman, reveal the concept of successful management through continuous innovation [10], the works of other scientists also consider this issue.

Scientists follow a general approach to determining the success of management, which is based on the ratio of performance to the costs associated with ensuring these results. But so far any methods have not been developed to ensure adequate and objective evaluation, both of the results and corresponding costs, as well as the comparability of the obtained estimates.

The theory and methodology of public administration evaluation is actively developing in the United States. The experience of evaluation in education, public health and hygiene, the country received before the First World War

But the most turbulent period came in the 1960s [14]. At this time in the Johnson administration the US federal government pursued a policy using the slogan "War on Poverty." This has led to the creation of the measurement of efficiency as a scientific method of governance, which has traditionally been developed in the study

of public administration in the United States, and its spread since the 90s on the background of the spread of so-called "new public administration". Now this approach is being implemented in administrative institutions all over the world. Moreover, a variety of institutions are involved in its implementation, both in the central and local governments.

The evaluation of the effectiveness and efficiency of public administration is based on the fact that management activities, which focus on achieving certain strategic goals, by solving tactical tasks, from the point of view of public administration refocuses on the end result in the form of individuals and society satisfaction of services consumed by them, the consequences of their activities, as well as the volume and quality of public services provided by public administration, which improve the living conditions and livelihoods of citizens.

The current trend in assessing the quality of public authority is to build quality management systems in accordance with the requirements of international standards ISO 9001:2015. The basis of the quality management systems standards is formed by seven principles: customer orientation; leadership; staff involvement; process approach; improvement; making decisions based on factual data; relationship management. The requirements of the standard on the responsibility of management, analysis and control of business processes, actions to improve this activity, development of management system documentation create a basis for the formation of local government, which is focused on the customer (the citizen). In Ukraine, local governments were the first among the authorities to introduce the ISO system. Implementation and certification of quality management systems in accordance with this standard leads to increased efficiency and consistency of work, more rational use of resources, focus on consumers and, consequently, increase of the customer satisfaction [13].

Since 2000, the Common Assessment Framework (hereinafter - the CAF model) has been widely used in EU member states as well as in EU candidate countries [1]. The CAF model is an adaptation of the well-known business model for self-assessment of the European Foundation for Quality Management - the EFQM model of excellence. The overall CAF evaluation scheme is being developed for the public sector and the public and municipal administration of Europe under the auspices of the European Commission. The CAF model has proven to be a simple and effective tool for evaluating, analyzing and improving the efficiency of the civil service, as evidenced by the experience of more than 900 organizations in the field of public and municipal government. The CAF model includes two groups of evaluation indicators: the "Opportunities" group characterizes the approaches used by the organization to achieve results and increase efficiency; group "Results" characterizes the achievements of the organization. The nine key CAF indicators, which meet the criteria of the General Assessment Scheme (CAF), combine 28 components and about 150 evaluation areas. Today, the development of CAF is facilitated by the cooperation of users of the model within the European Network of Public Administration EUPAN, created at the CAF resource center.

Public assessment of the local self-government effectiveness is common. Such assessment includes evaluation and control, in particular on such issues as, for

example, the adoption of certain management decisions by public authorities, as well as the progress of their implementation; targeted and economical spending of resources and public funds; ensuring environmental safety, as well as preserving human life and health; quality and volume of public services provided, implementation of priority national programs and projects, etc. Taking into account the impact of the public opinion and its evaluation on the process of determining the effectiveness of public administration is carried out by implementing a system of its monitoring and taking into account its effects and their consequences. For example, in the countries of the European Union, the practice of introducing “Smart City” technology, which provides, in particular, governance with the broad participation of citizens, is widespread. The list of already implemented services allows citizens to monitor and control around the clock: electronic auctions, electronic market analysis, electronic bidding, electronic auction card, mayor's diary, details of the city budget and assets, city grants, a single emergency control center (fire service, patrol police, ambulance); online processing of various appeals of citizens [3]. Such tools as electronic opinion polls or online citizens 'notes / appeals make it possible to study citizens' opinions and take them into account when planning local development. The Best Value system was developed in the UK as a program for improving the quality of local government activities, and it's the most important aspect is the cooperation of local authorities with the public, as public consultation is a key element in many issues of improving the quality of services. Not only the quality of services is discussed with citizens, but also the list of services, their goals and quality standards, according to which services are provided. In addition to discussions, the form of citizen involvement is cooperation in the process of providing services. As a result, a significant number of services are provided to local businesses on a contractual basis (not by local authorities, but by community residents). Consulting with the local businesses is an officially approved requirement of the Best Quality program. The need for feedback between the community and the government is identified as one of the most important aspects of success in achieving the best quality of services. Public consultation is important at the budget planning stage of the service delivery process, as the financial responsibility for the services provided rests with the local government and, consequently, with the community as a whole [5]. Since 2001, Canada has used a model called the Community-Based Monitoring System. Such monitoring is defined by experts as a process of cooperation between the public, government agencies, industry, academics, community groups and local institutions to adequately respond to local development processes, address existing problems and promote full cooperation between citizens and government, strengthen citizen involvement in the adoption process of the management decisions at the local level [11].

Balanced Scorecard has become a promising rating system for the new generation, the result of many years of work which is led by Robert Kaplan, a professor at Harvard Business School, and David Norton, founder and president of Balanced Scorecard Collaborative. The Balanced Scorecard system, developed for business companies, is gaining popularity among public administration institutions and takes into account four "perspectives" of the organization: traditional financial

(Financial) indicators and factors that directly or indirectly affect them, the success of customer service (Customer), optimality of internal business processes (Internal Process) and general competence of the company's staff in its field (Learning & Growth/Employees). Taken together, these perspectives provide a holistic picture of the organization's current strategy and dynamics. If necessary, additional kits of own development can be introduced and used, for example "Ecology" and others [9]. Periodic measurements of indicators provide feedback and appropriate regulation of the organization's actions. The degree of achievement of goals, the efficiency of business processes and the work of the entire company, its departments and each employee is determined by the values of the so-called "key performance indicators" (KPI). If they are related to the employee motivation system, it is expected that the latter will be interested in achieving the company's goals on a daily basis. Thus, Balanced Scorecard become a kind of "framework" for transforming the strategy of the organization into a set of operational goals that determine the company's behavior and, consequently, its financial well-being.

Ukraine has not yet formed a legal framework that can comprehensively regulate monitoring and evaluation in the field of public administration. In the world practice, these processes are usually regulated by laws on strategic planning. The Law of Ukraine "On State Targeted Programs" adopted in 2004 does not mention monitoring and evaluation. The Law of Ukraine "On Principles of State Regional Policy" adopted in 2015 introduced the concept of monitoring and evaluation: "monitoring and evaluation of the effectiveness of state regional policy implementation is a periodic monitoring of the relevant indicators based on official statistics and information of central executive bodies, local governments and on the basis of monitoring data, evaluation of the effectiveness of indicators by comparing the obtained results with their target values". Thus, Ukraine has a legal framework and methodology only for monitoring and evaluating state regional policy.

Regional development strategies are created in pursuance of the Law of Ukraine "On Principles of State Regional Policy" (Par.1, Article 10), the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 11, 2015 № 932 "On approval of creation, as well as monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of these regional development strategies and action plans" (Par.5), taking into account the provisions of the State Strategy for Regional Development of Ukraine and the interests of regional development actors.

In Ukraine achieving of the progress towards the formation of a perfect system for evaluating the activities of public authorities includes monitoring of the obtained results, their comparison with the forecast and plan at clearly defined costs. It involves the use of a set of indicators, in particular: indicators that characterise economic and financial sustainability, which assess institutional development, social transformation, environmental responsibility and energy efficiency.

The influence of the public opinion makes any management process more or less public, so it is necessary to intensify the process of the public monitoring of the public service delivery, public activities, institutions and civil society organizations for constant, periodic or one-time monitoring of the strategies implementation by

public authorities with further response or accumulation of information for further consideration.

References:

1. CAF - Common Assessment Framework. Retrieved from <https://www.eupan.eu/caf/>
2. Drucker, Peter F. (2001) *The Essential Drucker*. Retrieved from [https://1lib.eu/book/781796/a83811?dsorce=recommend®ionChanged=&redirect=7203773\[2022 21 05\]](https://1lib.eu/book/781796/a83811?dsorce=recommend®ionChanged=&redirect=7203773[2022 21 05]).
3. European Smart Cities TU Wien european smart cities 4.0 (2015), Retrieved from <http://www.smart-cities.eu/?cid=2&ver=4>.
4. Honcharenko I.V. Informational support of the rural areas' development // Iryna Honcharenko, Liliia Kozachenko, Tetiana Moroz "Baltic Journal of Economic Studies", BJES № 44(1) – 2018. – P. 93-100.
5. Kovbasuk U.V. (2014) *Local self-government in Ukraine: current state and main directions of modernization* (p.128). NADU.
6. Manzoor A - Sage Open(2014) *A look at efficiency in public administration: Past and future*. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244014564936> [2020 21 10].
7. Meier, Kenneth J. and O'Toole, Laurence J., (2010) *Organizational Performance: Measurement Theory and an Application: Or, Common Source Bias, the Achilles Heel of Public Management Research*. APSA 2010 Annual Meeting Paper. Retrieved from: <https://ssrn.com/abstract=1642740>[2022 20 05].
8. *Modernising local government. Improving local services through best value*. Department of the Environment, Transport and the Regions / Eland House, Bressenden Place. – London, 1998. – 40 p.
9. Norton D., Kaplan R. (1996) *Using the Balanced Scorecard as a Strategic Management System* // Harvard Business Review.
10. Peters Tom, Waterman Jr. Robert (2010) *The Quest for Excellence: Lessons from America's Most Successful Companies* (p. 528). Alpina Publishers.
11. Quinn M. (2005) *Community Based Monitoring: Engaging and Empowering* / Quinn Michael S., Dubois Jennifer E. // *Forest Service Proceedings RMRS-P-36; Faculty of Environmental Design, University of Calgary*. – Calgary, AB, Canada: Alberta Ranchers USDA, P. 212–218.
12. Rutgers, M. R., van der Meer, H. (2010). *The origins and restriction of efficiency in public administration: Regaining efficiency as the core value of public administration*. *Administration & Society*, 42, 755-779. doi:10.1177/0095399710378990[2022 20 05].
13. *Quality management systems according to ISO 9001*. Retrieved from <http://www.certsystems.kiev.ua/uk/iso-9001/sistemi-upravlinnya-yakistyu-za-iso-9001.html>
14. Soininen T (2013) *Mechanisms of change in public management projects*. - SAGE Open. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244013486490> [2022 21 05].

SOCIOCULTURAL FOUNDATIONS OF LEADERSHIP RESEARCH IN LOCAL GOVERNMENT

Sadovska H.V., applicant for higher education

Scientific adviser:

Radionova L.A., Cand. philos. Sciences, Associate Professor
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Interdisciplinary integration is characteristic of modern scientific knowledge, which makes it possible to synthesize knowledge obtained in different fields. In this regard, a sociocultural methodology appears at the forefront of theoretical research,

the task of which is to trace the main patterns of social and cultural development. The application of such an approach can expand the boundaries of leadership research in public administration. The understanding of human as a "social animal" from the point of view of structural and functional analysis is incomplete and requires significant clarifications. It seems correct and promising to study a person through the understanding of sociocultural factors, since human behavior is certainly variable and depends, among other things, on culture. The use of sociocultural methods involves considering culture as a phenomenon that penetrates into all aspects of public leadership, influencing their specifics not only in different countries, but also within the same state, in its various local communities. Thus, P. Sorokin defines three components in the structure of social interaction: personality, society and culture. "None of the members of this inseparable triad," the author writes, "can exist without the other two" [1]. Recognizing the methodological importance of the above formula, we also note that all three dimensions of human existence are not reducible to each other and, accordingly, are not deducible from each other.

Agreeing with P. Sorokin that historical figures are derivatives of culture, "... the dominant type of culture forms the type of consciousness of people who were born and live within this culture" [2], we add that this thesis is of great importance for determining the sociocultural determination of leadership. According to many authors, human development and cognition of this process, and, accordingly, the study of leadership is possible through the study of culture, since it is culture that determines the level of development of society.

We understand culture not as a passive background, but rather as an active context that is able to intervene in socio-political action and thereby express itself through it. Culture is just one of the elements that determine the behavior of a leader and his followers. The presence of religious and ideological beliefs in every culture is beyond doubt, but in everyday life, the actions of a leader are subject to the set of rules that is commonly called common sense. In the study of leadership at the level of local government, the significance of politics is leveled and the leader may have non-political attribution. Another sociocultural aspect of power relations is art, which is also determined by the nature of socio-political life.

Thus, having designated sociocultural universals, we recognize that public authority always need a "cultural frame", since a public subject needs to designate its significance. The created image of a public person, of course, must take into account culture. In turn, if we are talking about the non-political attribution of the leader of local government, then we recognize the fact that a person is most susceptible to material forces, but he or she perceives them through his or her own symbolic apparatus. The leader at the local government level does not construct a political, public reality, he or she is already included in the national metanarrative. However, it should be noted that culture is not the only factor that determines a person's life and behavior. A person's cultural activity is a creative activity, while social activity is nothing more than a daily activity.

The sociocultural methodology makes it possible to detect the dependence of leadership on the sociocultural context, its perception in the system of social and political relations, as well as on the mentality of society. The sociocultural

environment, being an exogenous formation, sets the space for the activity of a political leader.

The sociocultural approach is a dialectical unity of three aspects: sociological, anthropological and socio-philosophical. It should be noted that when using the sociocultural approach, the researcher pays attention to a complexly integrated complex of social and political institutions, as well as non-institutional characteristics of society. This approach seems quite promising, since it allows us to consider culture as one of the conditions for the emergence of political, public and social institutions.

References:

1. Сорокін П. Людина. Цивілізація. Суспільство / [Общ. ред., сост. та предисл., с. 5-24, А. Ю. Согомонова]. – М : Політвидав, 1992. - 542 с.

2. Сорокін П. Соціальна та культурна динаміка: Дослідж. змін. у великих системах мистецтва, істини, етики, правничий та суспільств. відносин = *Social&Cultural dynamics: A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law and Social Relationships* / Пітирум Сорокін; Пров. з англ. В. В. Сапова. - Санкт-Петербург: Вид-во Рус. Християни. гуманітар. Ін-та, 2000. – 1054 с.

TO THE QUESTION OF THE ROLE OF LEADERSHIP IN PUBLIC ADMINISTRATION

Teslyuk M.V., applicant for higher education
Scientific adviser:

Radionova L.A., Cand. philos. Sciences, Associate Professor
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Leadership, including in public administration, is a universal phenomenon. The study of leadership in the history of socio-political life is nothing but the desire to find out the essence of the relationship and mutual influence of the leader and his followers. A person who has made a significant contribution to history has always aroused interest among contemporaries and descendants. Herewith, this interest is by no means limited to what this leader did in the socio-political arena. Many researchers were attracted by the great politician as a personality, that is, as a human with certain moral norms, ethical principles and a system of values.

This thesis has been updated since the time of Plato and Aristotle, when researchers posed the question of why a human takes power into his own hands, what is the purpose of this power in the hands of a particular person. The philosophers of ancient Greece believed that the true leader is the one who, through his actions, seeks to achieve the common good and justice. The period of Ancient Greece was characterized by a normative-moralistic approach, in which philosophers paid special attention not to management technologies, but to what rulers should know under what conditions a leader can become (education, political will). A brilliant illustration of this thesis is Plutarch's «Parallel Lives». The author prioritizes a specific person of each era, noting: «My design is not to write histories, but lives» [1]. Plutarch

describes the personality of the leader as an ordinary person, who tends to be both good and bad. Paying attention to the dialectical unity of the leader, Plutarch does not deduce either the consistent patterns of the phenomenon under consideration or the features of its functioning.

The normative approach used by Plutarch comes down to the fact that the main factor influencing the leader still is education (the approach of Plato and Aristotle).

With that, the teaching of N. Machiavelli of the Middle Ages serves as a kind of apologetics for holding power by any means [2, p. 12]. Deifying power and justifying violence in order to maintain power, Machiavelli allows the possibility of sacrificing members of society to create a strong state. Of course, Machiavelli was distinguished by a strong logic of thinking: his statements about the separation of power from scholasticism were very productive for its time. At the same time, his views on politics and morality seem to be one-sided.

Analysis of political leadership in a specific period of history, personification of different eras leads us to the conclusion that leadership is a product of history. A particular society in a particular period of history reveals a certain type of leadership. The historical method of research is one of the methodological techniques with which you can find answers to the questions of the present. However, this method has significant disadvantages. If we accept as true the idea that a leader is a product of historical changes, it means to overlook the fact that changes are never linear.

Simultaneously, the application of the historical approach to the problem of studying political leadership detects significant weaknesses. There is no doubt that a number of researchers turned to history, often without other sources of information. In the historical studies themselves, the authors emphasized the problem of leadership (R. Emerson, T. Carlyle), because a specific historical period has always been identified with a specific leader. The applying of one historical method does not allow the scientist to focus on the actual political problems: overbearing relations, political movements, the problem of retaining power. However, the rejection of this approach may subsequently lead to an underestimation of the historical contribution of one or the other person.

For example, T. Carlyle deduces a number of characteristics that a leader must possess: intuition, sincerity, genius. The scientist accentuates that an important feature of a leader is his greatness [3]. Here T. Carlyle is close to the term of «charisma». He not only characterizes a charismatic leader, he thinks of him as the basis of the universe. A supporter of historical voluntarism, T. Carlyle in his conception does not consider the objective factors that determine the nature of a particular historical period, thus his concept turns out to be inconsistent.

Historical voluntarism, in our opinion, is not able to full-scale interpret leadership: revealing leadership as a given, historical voluntarism does not wonder about the reasons for the emergence of this phenomenon. The root cause of leadership, its typology, and main characteristics remain outside the scope of this approach.

Of course, the historical-voluntaristic approach is not the only one in the learning of the phenomenon of leadership: leadership is studied by sociologists,

psychologists, political scientists and representatives of other branches of knowledge, the methodology of which, along with the general, also has the special.

References:

1. Плутарх. *Порівняльні життєписи* / Пер. Й. Кобова, Ю. Цимбалюка. К. : Дніпро, 1991. 448 с.
2. Макиавелли Н. *Державець*. К: Изд-во Фолио. 2019. 121 с.
3. Карлейль Т. *Герои и героическое в истории*. М.: Эксмо, 2008.

ОПЕРАТИВНЕ СИТУАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Арбузова Т.В., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

Соціально-економічним розвитком територіальних громад можна ефективно управляти як з використанням традиційних механізмів публічного управління та жорстко спеціалізованої структури, так і з урахуванням динамічності організації, її здатності втілювати змінювані цілі управління. Це можливо забезпечити за умови взаємодії двох підходів: вирішення функціональних стабільних завдань та ситуаційних оперативних, змінних. Розв'язання навіть звичайних питань часто набуває проблемного характеру в нових умовах, що потребує застосування ситуаційного управління з урахуванням внутрішніх і зовнішніх впливів для мінімізації ризиків та недопущення або нівелювання наслідків реалізації сценарію ефекту доміно [1].

Актуальна ситуація як набір конкретних обставин (подій, явищ, процесів, прецедентів) в конкретний проміжок часу, що справляють визначальний вплив на організацію, є ключовою характеристикою ситуаційного підходу, який вимагає специфічного для управління способу мислення щодо її усвідомлення, ідентифікації та можливості вирішення чи адекватної реакції на неї. На нашу думку, розпочата 24.02.2022 р. війна РФ проти України й ті виклики, з якими раптом довелося стикнутися нашій державі та її адміністративно-територіальним одиницям, є прикладом дії таких обставин. Ситуаційне управління функціонуванням територіальної громади полягає у виробленні, прийнятті та реалізації рішень управлінським персоналом місцевої влади у реально виниклому чи такому, що складається стані. Хрестоматійне протікання управлінського процесу не виключає, а навіть потребує застосування специфічних прийомів у конкретній ситуації для результативного й ефективного досягнення цілей публічної організації.

Засади принципами ситуаційного управління органу місцевого самоврядування, які реалізуються у тісній взаємодії між собою, є принципи компетентності керівництва місцевої влади, відсутності прецедентів у минулому, системному взаємозв'язку ситуаційних змінних, подвійного впливу чинників, постійності, безперервності та безповоротності змін, швидкої реакції

(адаптивності), наявності передумов до змін, пріоритетності людського чинника, оптимального співвідношення витрат і результатів, апріорного рішення, формування змін публічної організації [1]. Принципи реалізуються з використанням арсеналу методів та інструментів ситуаційного управління для цільового впливу на керований об'єкт – територіальну громаду. Методи системного й ситуаційного (адаптивного) оперативного аналізу, діагностики, аналогій, декомпозиції, генетичного, факторного, крос-факторного, морфологічного аналізу, теорії ігор, імітаційного моделювання, експертно-аналітичні методи тощо найчастіше застосовують у ситуаційному управлінні. Для різнобічного моніторингу керованого об'єкта та уникнення прорахунків найбільша якість і ефект управління досягається при комбінації ряду методів.

З метою своєчасного реагування на наявні або очікувані ситуації зміни умов функціонування територіальної громади, причини, чинники й симптоми дестабілізації її стану, виявлення основних ланок проблемних процесів органі місцевого самоврядування вдаються до формування адаптивних елементів організаційних структур для інформаційного забезпечення тактики своєї поведінки, що відповідатиме реальним умовам територіального соціально-економічного розвитку. Приміром, з 1 січня 2019 року в м. Біла Церква створено Центр оперативного реагування Департаменту ЖКГ Білоцерківської міської ради, що функціонує у режимі 24/7. До компетенції ЦОРу належить комунікація між мешканцями територіальної громади та місцевою владою щодо оперативного прийняття звернення, фіксації на онлайн карті та зв'язку з компетентною організацією для подолання актуальних проблем. Насампочатку до функцій цього елементу організаційної структури управління ДЖКГ БМР належало розв'язання питань оперативності та якості надання житлово-комунальних послуг: на першому місці, як правило, були звернення громадян щодо проблем електропостачання (в середньому 20%), на другому – водопостачання та водовідведення (15%). Третя позиція в різні періоди належить питанням поводження з безпритульними тваринами, утримання будинків і прибудинкових територій, ліфтів, вуличного освітлення, поводження з побутовими відходами, надання транспортних та соціальних послуг тощо [2]. Крім традиційних функцій, нині в умовах режиму воєнного стану ЦОР інформує містян про заходи безпеки, отримує й координує дані про їх порушення, комунікує з органами правопорядку й військовою адміністрацією, надає допомогу в реалізації послуг населенню щодо евакуації, координує волонтерську роботу й таке інше. Подібні структури (центри, служби, відділи) створені й успішно діють на території більшості громад України.

Отже, оперативне ситуаційне управління територіальною громадою, по-перше, це засіб з'ясування актуальних ситуаційних потреб (попиту) на послуги муніципальної влади та реагування на них, по-друге, є каналом зворотного зв'язку між громадою та органом місцевого самоврядування, по-третє, є критерієм оцінки результативності та ефективності (адаптивності) вирішення оперативної управлінської ситуації й сили можливостей використання публічної влади (пропозиції) та її впливу на розвиток територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Wiśniewski, Michał (2016): *Concept of situational management of safety critical infrastructure of state, Foundations of Management, ISSN 2300-5661, De Gruyter, Warsaw, Vol. 8, Iss. 1, pp. 297-310, <https://doi.org/10.1515/fman-2016-0023>*.

2. Центр оперативного реагування Білої Церкви звітує за серпень: 935 дзвінків, виконано 855 звернень. 03.09.2021. URL: <https://bez-tabu.com.ua/tsentr-operatyvnogo-reaguvannya-biloyi-tserkvy-zvityue-za-serpen-935-dzvinkiv-vykonano-855-zvernen/> (дата звернення: 20.05.2022).

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

Гавриченко Д. Г., канд. мед. наук
Одеський медичний інститут
Міжнародного гуманітарного університету

З початку 2021 року внаслідок реформи децентралізації змінився адміністративний устрій України, метою якої стало створення та розвиток повноцінного середовища для мешканців громад, що не можливо без соціальної складової – охорони здоров'я.

У звіті НСЗУ за 2020 рік було зазначено, що каталізаторами змін у медичній сфері є дві складові за 2018-2020 рр. По-перше, це договір про медичне обслуговування населення за Програмою медичних гарантій, який укладають заклади охорони здоров'я з НСЗУ. Він спирається на механізм оплати за результат і тим самим забезпечує справедливий розподіл фінансів у сфері охорони здоров'я та формує передумови для сталого розвитку тих надавачів медичних послуг, які працюють в інтересах пацієнта і створюють можливості для підтримки і розвитку власних співробітників По-друге, це відкриті дані електронної системи охорони здоров'я Ці дані є підґрунтям для всіх зацікавлених сторін у прийнятті зважених рішень: для пацієнтів – при виборі лікаря та лікувального закладу для отримання якісних медичних послуг; для керівників – при розробці та реалізації стратегії розвитку медичного закладу; для органів місцевого самоврядування – при формуванні спроможної мережі закладів охорони здоров'я для покращення якості життя громадян; для органів державної влади та управління – при розробці та реалізації політики у сфері охорони здоров'я [1].

Одним із пріоритетів для новостворених об'єднаних територіальних громад у 2021 році став розвиток медичної інфраструктури в регіоні. Представниками міжрегіональних департаментів Національна служба здоров'я України (НСЗУ) впродовж 2020-2021 років проведено зустрічі з представниками місцевої влади у регіонах, надано консультації щодо можливостей розвитку окремих медичних закладів, формування ефективної мережі, а також новел законодавства у вказаній сфері.

Реорганізація мережі закладів охорони здоров'я, що надають вторинну медичну допомогу передбачає поетапну структурну перебудову регіональної

системи охорони здоров'я шляхом оптимізації мережі закладів охорони здоров'я (їх підрозділів) і включає: створення госпітальних округів, які об'єднують заклади декількох районів або міст і районів; проведення перепрофілювання закладів вторинної медичної допомоги, які входять до складу госпітального округу з урахуванням їх матеріально-технічного та кадрового потенціалу, профілю діяльності та структури медичних послуг, у заклади, що надають допомогу різної інтенсивності. Метою діяльності госпітальної мережі лікарень є – формування спроможної госпітальної мережі лікарень, здатних надавати якісну та безпечну медичну допомогу пацієнтам, базуючись на потребах населення з урахуванням кращих європейських практик. Принципами мають бути: доступність, безпека та якість медичної допомоги; децентралізація менш складних медичних послуг (ПМД, лікарні громад) та концентрація більш спеціалізованої медичної допомоги, диференціація послуг в залежності від складності випадків і управління ризиками.

У проєкті Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року (Стратегія-2030), яка розроблена МОЗ із залученням ключових стейкхолдерів сфери охорони здоров'я та у співпраці з міжнародними партнерами визначено основні напрями подальшого розвитку галузі. В рамках проєкту на обговоренні ключових напрямів розвитку сфери охорони здоров'я в Україні, було розроблено наступні:

1. Врядкування у сфері охорони здоров'я;
2. Універсальне охоплення послугами охорони здоров'я;
3. Громадське здоров'я, готовність та реагування на надзвичайні ситуації
4. Залученість людей та громад;
5. Кадрові ресурси системи охорони здоров'я (КРОЗ) [2].

Що стосується четвертого напрямку – Залученість людей та громад, сформовано дві стратегічні цілі: 1: Підвищення рівня відповідальності людей щодо власного здоров'я та права прийняття клінічних рішень; 2: Створення умов для повноцінної участі людей і громад для спільного планування та організації надання медичних послуг.

За першою ціллю є пріоритетними напрями: прийняття відповідальності за власне здоров'я та благополуччя; прийняття усвідомлених рішень щодо медичних втручань; забезпечення організаційних, правових, інформаційних, цифрових та інших умов для формування та підвищення індивідуальних знань та відповідальності людей щодо власного здоров'я; комунікації з населенням та надання якісної, достовірної інформації, що базується на фактах і доказах.

У реалізації другої цілі покладено пріоритети: рівноправне партнерство між працівниками охорони здоров'я, людьми та громадою, що буде довгострокові довірчі стосунки; запровадження філософії, принципів та інструментів людино-орієнтованого підходу; взаємне та рівноправне партнерство між надавачами та отримувачами медичної допомоги; культура відкритості та щирості; використання мови, яка є зрозумілою та доступною для всіх; ставлення один до одного з повагою; визнання знань, досвіду та внесків.

Для ефективного публічного управління на регіональному та місцевому рівнях у сфері охорони здоров'я можуть бути: стратегії розвитку галузі охорони

здоров'я областей на визначений строк; комплексні обласні програми області (регіону); галузеві програми області (регіону); обласні цільові соціальні програми.

Список використаних джерел:

1. *Звіт Національної служби здоров'я України за 2020 рік.* URL: <https://nszu.gov.ua>.
2. *Стратегія. Міністерство охорони здоров'я України.* URL: <https://moz.gov.ua/strategija>.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Динник І.П., канд. держ. упр.

Державний торговельно-економічний університет

Одним з найважливіших трендів розвитку системи органів місцевого самоврядування – є інформатизація (в останні роки це цифровізація). Використання сучасних інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій дозволяє кардинально покращити процеси місцевого самоврядування.

За даними Міністерства цифрової трансформації України за перші півроку 2021 під'єднання мережі ЦНАПів до інформаційної системи збільшилося на 320% і становить 1290 ЦНАПів та Дія Центрив. Близько 600 Центрив під'єднані до системи електронної взаємодії органів виконавчої влади. 858 точок доступу до адмінпослуг працюють із порталом Дія. До 2024 року мережа ЦНАПів зросте до 3,5 тис. точок доступу. Цифрові інструменти, що наразі запроваджуються Мінцифрою дозволяють менше часу витратити на рутинну роботу, а більше - на якісне обслуговування відвідувачів [1].

Базовими інструментами у системі органів місцевого самоврядування є такі [2] :

1. *Система автоматизованого е-документообігу органів виконавчої влади та міжвідомчого документообігу.* Створена для реєстрації, приймання, аналізу й зберігання організаційно-розпорядчих документів в електронному форматі із застосуванням е-підпису.

2. *Е-петиції* - це єдина система для подання місцевих колективних звернень. Її мета - допомогти органам місцевого самоврядування налагодити реагування на важливі для громадян суспільні питання через подання електронних петицій.

3. *Сервіс для електронних журналів і щоденників.* Призначений для доступу до інформації: даних про успішність учнів, розкладу уроків, списків відвідування, домашніх завдань тощо.

4. *Консультації з громадськістю.* Електронний сервіс для органів влади й мешканців громад у форматі збирання коментарів, опитувань та обговорення проєктів нормативно-правових актів, щоб взаємодіяти та спільно формувати рішення, ініціативи й місцеві політики.

5. *Громадський бюджет*. Відкрита платформа, завдяки якій кожен мешканець громади може запропонувати до реалізації власний проєкт чи проголосувати за інший онлайн. Цей інструмент залучає мешканців до активної участі в бюджетному процесі.

6. *Відкрите місто*. Платформа для взаємодії громадян з владою та комунальними підприємствами. Кожен мешканець може повідомити про певну проблему, зазначивши цю інформацію на карті. Питання автоматично буде спрямовано до відповідної установи для подальшого розв'язання. Мешканець отримає сповіщення про розв'язання його питання.

7. *Платформа СВОЇ*. Це конструктор сайтів і чат-ботів для громад. Дозволяє створити сучасний вебсайт та розумний муніципальний чат-бот у Viber і Telegram для зручної взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування.

8. *Реєстр територіальних громад ДМС*. Автоматизована система для роботи з реєстрами громад, у які вносять відомості про місце проживання та перебування громадян або зняття їх з реєстрації.

9. *Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада»*. Програмний комплекс для зручного надання адміністративних послуг соціального захисту мешканцям територіальних громад через ЦНАП.

10. *Інформаційна система «Вулик»*. «Вулик» - це програмний комплекс для автоматизації роботи центрів надання адміністративних послуг. «Вулик» може надсилати документи заявників до суб'єктів надавання послуг (органів виконавчої влади) в електронному вигляді. Електронна взаємодія значно прискорює та поліпшує якість обслуговування громадян.

Варто зазначити про штучний інтелект (ШІ), який має величезний потенціал для розвитку розумних суспільств. Він може забезпечити інноваційні досягнення у таких галузях, як охорона здоров'я, сільське господарство, освіта та транспорт. ШІ в послугах електронного уряду може поліпшити здатність уряду робити дані доступнішими і допомогти громадянам розумніше орієнтуватися в державних та муніципальних послугах.

Отже, використання сучасних цифрових інструментів у системах електронного уряду відіграє важливу роль у закріпленні стратегій електронної участі для підвищення соціальної стійкості країни. Різні дослідження показали, що послугами електронного уряду в основному користуються молоді, високоосвічені громадяни з високим рівнем доходу. Але відкритий уряд – це один із інструментів, які використовуються в концепції відкритого суспільства, основною метою якого є надання громадянам доступу до державних та муніципальних послуг, діяльності та судових розглядів.

Список використаних джерел:

1. *Мінцифра презентує інформативні постери для громад про адмінпослуги та цифрові можливості*. Асоціація міст України, 04.08.2021. URL: <https://auc.org.ua/novyna/mincyfra-prezentuye-informatyvni-postery-dlya-gromad-pro-adminposlugy-ta-cyfrovi-mozhlyvosti> (Дата звернення : 09.02.2022).

2. *Базові інструменти*. Платформа цифрової трансформації регіонів України / Дія. Цифрова громада. URL: <https://hromada.gov.ua/instruments> (Дата звернення : 09.02.2022).

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Квасній Л.Г., канд. екон. наук, доцент
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
Квасній О.Р., доктор філософії
Дрогобицький фаховий механіко-технологічний коледж

Громада є основною одиницею соціального управління окремих територій. Сільське суспільство моєї країни зазнає глибоких змін, а соціальне управління на місцевому рівні стикається з новими проблемами: розвиток підприємств відстає, соціальне управління та можливості державної служби важко адаптувати, а механізм самоврядування місцевого населення все ще потребує вдосконалення. Проведення дослідження формування та розвитку територіальних громад у новій ситуації сприяє посиленню функцій саморозвитку та обслуговування громад, сприяє кращому зв'язку та взаємодії між державними службами та місцевим самоврядуванням в плані їх самообслуговування. Дослідження організаційно-економічних засад розвитку територіальних громад в Україні дозволило констатувати: децентралізація, в тому числі і податкова децентралізація, секторальні реформи та реформа адміністративно-територіального устрою, яка на даний час результувалися формуванням об'єднаних територіальних громад, забезпечили розподіл відповідальності за розвиток території на користь органів місцевого самоврядування. Це супроводжувалося і передачею на місцевий рівень відповідних ресурсів та повноважень.

Водночас такі зміни стали каталізатором посилення проблеми неефективного та неповного використання ресурсів і можливостей громадами. Недооцінка цієї проблеми як на державному, регіональному, так і на рівні органів місцевого самоврядування веде до набуття нею системного характеру та зростання диференціації розвитку об'єднаних територіальних громад, що є негативним чинником, оскільки зниження рівня диспропорцій розвитку громад було одним з основних завдань реформування [1].

Проведений аналіз розвитку територіальних громад в Україні дозволив виділити такі основні проблеми, які сповільнюють або й перешкоджають розвитку громад і досягненню їх спроможності:

- відсутність в управлінців на рівні органів місцевого самоврядування досвіду щодо забезпечення розвитку територіальних громад;
- неефективні механізми трансформації бюджетного ресурсу, в тому числі і податкових надходжень, у чинник економічного росту адміністративно-територіального формування;
- відсутність стратегічного розуміння розвитку територіальної громади на рівні органів місцевого самоврядування;
- неповне подолання проблеми ресурсної залежності місцевого самоврядування від центру;
- неефективне використання бюджетних коштів громади;

- нестабільність інституційного середовища розвитку громад, їх формування та функціонування в умовах воєнного стану в Україні та нестабільності законодавчого супроводу;
- відсутність балансу між потребами територіальної громади та наявними ресурсами.

Система стратегічних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади повинна включати: стратегію розвитку об'єднаної територіальної громади; план (програму) соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади; інші прогнозні і програмні документи (місцеві програми розвитку) [2].

Також вторгнення Росії в Україну зробило попередні прогнози застарілими, створивши найбільшу загрозу глобальному миру та безпеці за багато років. Закликаючи до якнайшвидшого припинення конфлікту та беручи участь у допомозі територіальним громадам південних та східних областей України, де щоденно точаться бої, ми повинні пам'ятати, що кожна криза водночас є «новим відкриттям», що створює величезні можливості для виробників та експортерів. Ми вже повинні почати думати про те, як розумно займатися післявоєнною відбудовою України та знівелювати розриви, утворені очевидним крахом російських компаній.

Враховуючи визначальний вплив військових дій на фоні податкової децентралізації в Україні на організаційно-економічне забезпечення розвитку територіальних громад, необхідною є розробка стратегічних напрямів реалізації дієвих механізмів розвитку територіальних громад в умовах післявоєнного стану, сформованих на основі чітко встановлених цілей, принципів та важелів втілення конкретних кроків стосовно акумулювання ресурсного потенціалу в напрямках, які є критично важливими для комплексного розвитку територіальних громад у поточному та перспективному періодах.

Отже необхідно провести SWOT-аналіз територіальних громад, де виявити сильні та слабкі сторони, можливості і загрози, розробити систему релевантних показників, які можна виміряти або розрахувати і на основі яких робити висновок щодо доцільності реалізації стратегії [2]. Вважаємо, що така логіка цілком відповідає RBM-підходу, тобто управлінню, орієнтованому на результат.

Список використаних джерел:

1. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення... URL : <https://ipiend.gov.ua>.
2. Методичні рекомендації щодо формування і реалізації стратегічних і програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. URL: <https://ck-oda.gov.ua>.

БЮДЖЕТ ВИКОНАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Квасній Л.Г., канд. екон. наук, доцент
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
Лобик О.О., здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ МАУП»

За сучасних умов ефективно управління фінансами територіальних громад здійснюється цілою низкою інструментів, зокрема, бюджетом виконання. Його суть полягає в тому, щоб сформулювати конкретні завдання, визначити їх якісну та кількісну мету, продукт, вартість виконання та показники для вимірювання ефективності діяльності. Бюджет у системі завдань, окрім зазначення сум за бюджетною класифікацією, містить перелік завдань із конкретними, вимірюваними ефектами, які планується досягти, та планові витрати на виконання цих завдань.

Управління місцевими фінансами є доволі широким поняттям. Можливості завдань фінансування (фінансовий потенціал) у зв'язку з належним фінансовим управлінням визначають належне функціонування та розвиток органів місцевого самоврядування.

Основними питаннями раціонального управління місцевими фінансами в територіальних громадах є: видатки та їх структура, пріоритети проектів розвитку, отримання коштів на виконання завдань і проектів, своєчасне визначення порядку їх освоєння [1].

Через призму фінансів можна комплексно оцінити функціонування територіальних громад та можливості їх розвитку. Місцеві фінанси – це сфера, де особливо помітні наслідки неефективного управління. Управління фінансами органів місцевого самоврядування виступає елементом управління функціонуванням та регіональним і місцевим розвитком. Місцеве самоврядування виконує багато завдань, що впливають на стан розвитку територіальних громад та рівень життя їх мешканців. Умовою забезпечення самоврядування є наявність достатньо великого обсягу коштів для покриття витрат поточної діяльності та інвестиційних витрат.

Управління фінансами органів місцевого самоврядування – це процес прийняття рішень, підпорядкований реалізації головної мети місцевого самоврядування, заснований на застосуванні різних видів інструментів, прийомів, критеріїв і правил контролю за перебігом явищ, пов'язаних із накопичення та витрачання грошових ресурсів, що надходять у розпорядження місцевого самоврядування, у спосіб, що дозволяє найбільш раціонально використовувати ці ресурси. Отже, це означає комплексне управління фінансовими ресурсами, спрямоване на реалізацію передбачуваної фінансової політики територіальних громад, координацію реалізації цієї політики, моніторинг та перевірку використання фінансових ресурсів, а також наслідків цих дій.

Суть управління місцевими фінансами полягає в прийнятті фінансових рішень та оцінці того, як розпорядники цих фінансів приймають рішення, реагуючи

на зміни умов функціонування та зростаючі потреби територіальних громад [1]. Управління фінансами повинно надавати муніципалітету політику, процеси та інформацію, необхідні для ефективного та раціонального використання ресурсів. Таким чином, суть фінансового менеджменту полягає у створенні умов для функціонування органу місцевого самоврядування шляхом створення різноманітних джерел фінансових ресурсів, їх розподілу на ті сфери діяльності, які спрямовані на досягнення цілей. Рішення, прийняті в процесі управління фінансами органів місцевого самоврядування, стосуються, з одного боку, управління накопиченням коштів (що відбивається на доходах бюджету), а з іншого боку, управління методами їх використання (що відображено у структурі та напрямках видатків бюджету). Процес прийняття рішень зумовлений економічними та соціальними чинниками, що визначають потреби місцевої громади та ресурсами, які знаходяться у розпорядженні громади, а також організаційною структурою місцевих органів влади, яка залежить від державних правових норм та законів.

Таким чином, управління місцевими фінансами територіальних громад охоплює такі напрямки:

- 1) формування розміру та структури надходжень бюджету шляхом визначення способів і джерел їх отримання,
- 2) формування розміру та структури витрат у зв'язку з поточною та інвестиційною діяльністю,
- 3) формування співвідношення між доходами та витратами бюджету, що гарантують підтримання економічної та фінансової рівноваги.

Таким чином, система фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування в Україні потребує вдосконалення відповідно до загальноприйнятих принципів, закладених у Європейській хартії місцевого самоврядування. Найефективніше вирішення вказаних проблем може бути здійснене тільки шляхом структурного реформування усєї системи місцевих фінансів, враховуючи вектори фінансової децентралізації та забезпечення миру на усіх територіях України [2].

Усе це сприяє формуванню структури капіталу та власності територіальної громади, правильному розподілу її фінансових ресурсів, аналізу поточної оцінки фінансово-майнового стану місцевого самоврядування, надання можливості оцінки відповідності ходу поточної, інвестиційної та фінансової діяльності прийнятим рішенням, формулюванню висновків щодо фінансової політики територіальної громади з урахуванням стратегічних цілей та прийнятої стратегії фінансування.

Список використаних джерел:

1. *Dziekanski, P. (2017). Економічна ефективність діяльності органів місцевого самоврядування через призму фінансових ресурсів муніципалітету. Науковий вісник Полісся. 1(3(11)), 76-82.*
2. *Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015., 396 с.*

ГРОМАДСЬКІ АСАМБЛЕЇ ЯК ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ГРОМАД

Козирєва Н.В., канд. філос. наук, доцент
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Вивчення передового зарубіжного досвіду свідчить, що однією з провідних тенденцій у державному управлінні країн Західної Європи та США, починаючи з 90-х рр. ХХ ст., стає залучення громадськості до процесу вироблення та прийняття державно-управлінських рішень. Досвід демократично розвинутих країн засвідчує використання безліч публічно-правових інститутів, які забезпечують широке застосування різних форм участі населення в процесі прийняття управлінських рішень як на місцевому, так і на загальнонаціональному рівнях. Будь-яке державно-управлінське рішення набуває тим більшу значимість, коли в більшій мірі воно прийняте за участю громадян або організованих груп.

Додання цим інститутам особливого місця в системі організації публічної влади можна розцінювати як установку на розвиток і поступове поширення партисипативної демократії. Деякі дослідники подібну політичну систему умовно називають демократією асамблей. Демократія асамблей означає не що інше, як деліберативне прийняття органами влади та посадовими особами публічно-владних рішень, причому основним учасником обговорення в даному випадку виступають громадяни – учасники асамблей.

Серйозне переосмислення ролі громадських асамблей почалося в кінці 60-х – на початку 70-х років минулого століття. Німецьким вченим Пітером Діенелем була висловлена й паралельно розвинена американським дослідником Недом Кросбі ідея, що обґрунтовує можливість відродження найдавнішого інституту народних зборів у вигляді консультативних органів – так званих громадських журі, які організовувалися б не тільки при муніципальних та регіональних управліннях на рівні міста або штату, а й при главі держави. В роботах Роберта Даля інститути асамблей отримали назву «*mini-public*» («мініпопулос», «міні-народ», «міні-публіка»), які не підміняють законні органи влади, а представляють собою ще один центр вироблення та прийняття суспільно важливих рішень. Також слід зазначити, що подібні громадські «асамблеї випадково відібраних громадян, зайнятих осмисленням, оцінкою подій і виробленням рекомендацій, можуть стати важливим інститутом громадської участі та засобом підвищення громадянської компетентності своїх членів. Більш того, подібні асамблеї можуть виступати в ролі сурогатів, що заслуговують довіри більшості громадян, які не можуть взяти прямої участі в її роботі» [1].

Подібні асамблеї можуть виступати певного роду легітимним сурогатом народу, якого влада повинна сприймати як свого неупередженого і об'єктивного радника, маніфестанта та провідника волі, думок і настроїв громадян. При виникненні напруги в суспільстві влада відчуває нагальну потребу в контакті з «міні-народом» для узгодження інтересів суспільства та влади.

Запропонований підхід по суті заклав теоретичні основи демократії громадських асамблей, який передбачає принципово іншу роль громадськості: асамблеї – опоненти влади повинні бути стати її легітимними радниками. Висунуті ідеї поступово стали відпрацьовуватися й на практиці.

«Громадські журі» – це технологія залучення громадян у процес вивчення проблеми, обговорення суспільно значущих питань, вироблення та прийняття колективного рішення для органів місцевого самоврядування або органів державної влади. Була незалежно запропонована в США некомерційною громадською організацією Джефферсон Центр, і в Німеччині. Надалі метод проведення громадських журі широко поширився в інших країнах: Великобританії, Канаді, Данії, Іспанії, Нідерландів, Польщі, Ізраїлі, Японії, Австралії, Бразилії, Палестини та багатьох інших країнах світу. В європейському варіанті були розроблені близькі за змістом технології «громадських конференцій». Наприклад, у Данії створено Датську технологічну колегію, яка складає «консенсусний список» громадян, котрі в рамках «Конференції з досягнення консенсусу» обговорюють ключові теми розвитку суспільства для парламенту країни. Великий практичний досвід роботи «громадських журі» накопичений в Австралії. В університеті міста Сіднея навіть викладається спеціальний курс, присвячений проблемам організації їх діяльності.

У Великобританії американський досвід створення та застосування «громадських журі» перейняв Institute for Public Policy Research. Приклади проблем, розв'язання яких шукали методом громадських журі: реформа системи охорони здоров'я (США); реформа системи міського транспорту (ГанOVER, Німеччина); зменшення безробіття (Левенмуз, Великобританія); організація опіки невиліковно хворих (Волсел, Великобританія) [2, с. 16].

Кожне громадське журі можна охарактеризувати як свого роду унікальний публічний дослідницький проект. Відбирається невелике число таких громадян – у кількості від 18 до 24 осіб, тому що практика роботи колегіальних органів показала, що ефективну роботу журі можуть забезпечити невеликі групи громадян. Зазвичай процес координує модератор. Група збирається на 4-5 днів для ретельного вивчення матеріалів, представлених експертами. Вони заслуховують думки авторитетних фахівців, які добре розбираються в обговорюваній темі та представляють різні точки зору з даного питання. В той же час експерти забезпечують членів журі необхідною, неупередженою й, найголовніше, різнобічною інформацією, яка повинна сприяти загальному обмірковуванню рішення. Якість роботи журі в кінцевому підсумку визначається не кількістю голосів, поданих «за» чи «проти» будь-якого варіанту вирішення питання, а глибиною оволодіння проблеми.

Список використаних джерел:

1. Lewit D. *Porto Alegre's Budget Of, By, And For the People*. URL: <http://www.yesmagazine.org/issues/what-would-democracy-look-like/562>.

2. Pateman C. *Participatory Democracy Revisited. Perspectives on Politics*. 2012. Vol. 10. Issue 01. P. 7 – 19.

НЕОБХІДНІСТЬ ОЦІНКИ СТАНУ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ОТГ

Сологуб С.І., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Науковий керівник:

Пилипів Н.І., д-р екон. наук, професор
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Одним із важливих факторів досягнення успішної реалізації реформи децентралізації влади в Україні є забезпечення соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади. Вагоме значення у такій ситуації відіграє оцінка стану та виявлення проблем реалізації стратегії соціально-економічного розвитку ОТГ на засадах підвищення інвестиційного потенціалу.

За нашим спостереженням, практична діяльність менеджерів і керівників територіальних громад не відзначається ґрунтовним і систематичним проведенням аналітичних процедур щодо оцінки реального стану розробки і реалізації зазначених стратегій соціально-економічного розвитку, що може бути зумовлено такими причинами, як: недосконалість методичної основи аналітичних процедур (тобто недостатній ступінь їх розробки), відсутність чітких, єдиних і регламентованих алгоритмів впровадження методичної основи у практику управлінської ланки громади, відсутність або не достатній рівень знань і навиків проведення таких аналітичних процедур, відсутність або не достатній рівень збору необхідної інформації та формування відповідного інформаційного забезпечення (що передбачає не тільки саму інформацію, але й відповідні засоби для її збору, накопичення, аналізу та представлення). І цей ряд причин можна продовжувати.

У результаті проведених досліджень встановлено, що здійснення практичної діяльності об'єднаних територіальних громад з надання адміністративних послуг на місцевому рівні обумовлює необхідність врахування їх специфічних умов формування при розробці стратегії соціально-економічного розвитку ОТГ, науковим підґрунтям якої є концепція сталого розвитку, яка висуває нові вимоги до її проведення, а також необхідність врахування засад підвищення інвестиційного потенціалу громади.

Виявлено, що основні дослідження щодо соціальної відповідальності проведені стосовно бізнесу (на рівні підприємства). Однак, функціонування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) як суб'єкта економічної діяльності характеризується специфікою, яка відрізняє їх від підприємств, а саме: метою функціонування; організаційною структурою; джерелами фінансування; відповідальністю тощо. Врахування виявленої специфіки функціонування ОТГ є необхідним при побудові концепції соціальної відповідальності ОТГ з метою забезпечення сталого розвитку [1; 2].

Розвиток кожної сфери сталого розвитку на рівні окремої ОТГ уможлиблюється через застосування сучасних методик управління, які відповідатимуть за інформаційні запити керівництва у межах виокремлених завдань. Так, якщо керівництво ОТГ зорієнтоване на навколишнє середовище

(зберегти навколишнє природне середовище для майбутніх поколінь, оптимізувати процес використання ресурсів, зменшити шкідливі викиди в атмосферу, здійснити переробку твердих побутових відходів), то у цьому випадку доцільно скористатися еколого-орієнтованим управлінням; якщо керівництво орієнтоване на соціальну сферу (поліпшити добробут, соціальні умови життя населення ОТГ, сприяти задоволенню потреб населення), то доцільно обрати систему управління якістю; а якщо орієнтоване на економічну сферу (забезпечити економічне зростання ОТГ, зростання добробуту громадян, подолання бідності), то доцільно обрати систему вартісно-орієнтованого управління [1; 2].

Тому для проведення ґрунтовних досліджень, вважаємо за необхідне, здійснити оцінку стану розробки стратегій розвитку територіальних громад та встановимо взаємозв'язок між стратегічним цілями розвитку громад та глобальними цілями сталого розвитку з метою подальшої розробки моделі обліково-інформаційного забезпечення управління сферами сталого розвитку ОТГ на засадах підвищення їх інвестиційного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Пилипів Н. І., П'ятничук І. Д., Сологуб С. І. Концепція соціальної відповідальності об'єднаних територіальних громад у контексті сталого розвитку. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Економіка. 2018. № 13. С. 36-42.

2. Пилипів Н. І., П'ятничук І. Д., Сологуб С. І. Роль стратегії соціально-економічного розвитку ОТГ в контексті зміни підходів до регіонального розвитку в Україні / Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 червня 2021 р., Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2021., С. 53-55.

ВОСЬМИРІЧНІ ПІДСУМКИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Уманська В.В., докторант

Миколаївський національний аграрний університет

1 квітня 2014 року Уряд схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади тим самим впровадив децентралізацію владних повноважень. Децентралізація – це передача повноважень та фінансів від державної влади до органів місцевого самоврядування. В Україні децентралізація провадиться у три етапи.

У 2020 році завершився перший етап (2014-2019 рр.) реформи і місцеві вибори відбулися на новій територіальній основі громад та районів. Основними його здобутками є:

- прийняття пакету законодавства (Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», Закон України «Про співробітництво територіальних громад», Закон України «Про засади державної регіональної політики»);

- у 2015-2019 роках в Україні добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади (ОТГ). До складу цих ОТГ увійшли близько 4500 колишніх місцевих рад (з майже 12 тисяч);

- запровадження інституту старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади.

- у 2018 році об'єднані громади отримали у комунальну власність майже 1,5 млн га земель сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів [1].

Основним здобутком другого етапу децентралізації в Україні (2020-2021 рр.) є те, що 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, в Україні сформовано 1469 територіальних громад та 136 районів, де пройшли місцеві вибори 25 жовтня 2020 р. та розроблені й прийняті стратегії розвитку [1]. Це створило стійке підґрунтя для прискорення реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності та інших секторах.

У 2022 р. планувалось реалізація третього завершального етапу децентралізації в Україні. Це внесення зміни до Конституції щодо децентралізації – замість місцевих державних адміністрацій будуть створені префектури, а обласні та районні ради отримують власні виконавчі органи. Префект – це державний службовець, який не належить до політичних. Основна його функція, – здійснення нагляду за додержанням Конституції та законів України органами місцевого самоврядування [2].

Сподіваємося, що після завершення війни децентралізація дійде до свого успішного завершення.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>.
2. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/prefect>.

СТВОРЕННЯ HR-БРЕНДУ ДЛЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ПЕРСОНАЛУ

Шишпанова Н.О., канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних конкурентних умовах вітчизняні компанії продовжують пошук шляхів підвищення ефективності системи управління бізнесом. Усвідомлюючи ключову роль персоналу в цьому процесі, сьогодні актуально створення стійких HR-брендів, здатних забезпечити тривале результативне функціонування вітчизняного бізнесу як у внутрішньому, так і міжнародному економічному просторі. Для компаній необхідний професійний HR-брендинг (HR-branding) – комплекс послідовних заходів, спрямованих на формування та підтримання позитивного іміджу роботодавця для утримання працівників.

На думку генерального директора групи Randstad Жак Ван ден Брука [1], одна з найважливіших компетенцій, яку HR-лідери демонструють у нинішніх умовах, – це здатність гнучко реагувати на динаміку ринку, що постійно змінюється, і вимоги локального законодавства. Останнім часом керівники кадрових підрозділів виступають стратегами своїх організацій: їхнє завдання – надавати актуальні та обґрунтовані рекомендації виконавчій раді та топ-менеджменту.

На думку авторів [2, с.41] HR-бренд – це комплекс уявлень, думок, асоціацій, емоцій, ціннісних характеристик про організацію в свідомості її співробітників та потенційних кандидатів. Разом з тим, до HR-бренду можна віднести зусилля, що прикладає організація для формування взаємодії з існуючими та потенційними працівниками, яке робить її привабливим місцем роботи; це індивідуальний образ організації, який характеризує її в сфері роботи з персоналом; це позитивний імідж роботодавця на ринку праці.

Важливими завданнями для громад є утворення відповідної структури виконавчих органів, щоб належним чином виконувати свої повноваження. Управління людськими ресурсами є базою для високоефективної організації праці і ряд громад вже демонструють збалансовану кадрову політику.

Крім розробки HR-стратегії, органам місцевого самоврядування необхідно проводити комплекс заходів, спрямованих на пом'якшення позицій щодо відбору кадрів на ринку праці, а саме презентувати свою територіальну громаду (HR-брендинг). На нашу думку, HR-брендинг – це діяльність щодо формування системи управління персоналом, яка дозволяє конкретній установі, організації, органу місцевого самоврядування отримати конкурентні переваги серед інших і забезпечити задоволеність персоналу організації наявними кадровими технологіями та проектами [3, с.66].

Для побудови ефективного HR-брендинг для органів місцевого самоврядування варто дотримуватися таких етапів (рис. 1).

1. Провести брифінг

- інтерв'ю з працівниками компанії ТОП-менеджерами. Розібратися з історією, кадровими та організаційними особливостями компанії.

2. Проаналізувати конкурентів

- їх ідеологію, ціннісні пропозиції для персоналу, комунікацію та hr-фішки. Створити карту позиціонування hr-брендів роботодавців у громаді.

3. Проаналізувати цільову аудиторію

- визначити суттєві соціально-демографічні, поведінкові та психологічні особливості працівників. Сегментувати та створювати портрети.

4. Дослідити тренди

- проаналізувати звіти великих дослідницьких компаній, семінари організовані НАДС, програми з розвитку людських ресурсів на різних освітніх порталах та використовувати штучний інтелект, щоб зрозуміти, які тенденції будуть панувати на ринку праці у вашій сфері.

Рис. 1. Етапи побудови ефективного HR-брендінг для органів місцевого самоврядування

Побудова бренду роботодавця – завдання не лише HR-фахівця. Важливо, щоб керівники підрозділів підтримували обрану стратегію і транслиували її колективу.

У сьогоdnішніх умовах класичних методів рекрутингу і HR для утримання важливих працівників і залучення нових уже не достатньо. Вважаємо, що зі стрімким розвитком онлайн-комунікацій, люди при виборі місця працевлаштування, самостійно знаходять інформацію про компанію, її репутацію, і формують враження про бренд роботодавця ще до першого контакту із HR. Існуючий HR-бренд компанії може бути позитивним або негативним і функціонує на ринку праці незалежно від того, формували його чи ні. Отже, вважаємо, що основними перевагами створення та подальшої підтримки HR-бренду для органів місцевого самоврядування територіальної громади є:

1. Залучення нових кваліфікованих співробітників. Кваліфіковані фахівці, носії знань, багатого досвіду виберуть для свого працевлаштування найкращу, на їхню думку, компанію-роботодавця.

2. Збереження «обличчя» компанії в очах наявних співробітників.

Це сприятиме підвищенню продуктивності праці: співробітники будуть прагнути відповідати заявленому рівню своєї компанії, намагатимуться працювати якнайкраще (наприклад, щоб залишатися на своїх позиціях або отримати підвищення).

3. Привабливий бренд допоможе знизити плинність кадрів.

Якщо співробітники впевнені в успішності своєї компанії, вони сповідують однакову систему цінностей і всі їхні професійні й моральні вимоги

задовольняються, вони стають адвокатами бренду й ніколи не підуть працювати до конкурента.

Список використаних джерел:

1. Зростаюча роль бренду роботодавця в новій реальності. URL: <https://ancor.ua/press/news/zrostayucha-rol-brendu-robotodavtsya-v-noviy-realnosti/>.

2. Посібник з основ управління людськими ресурсами для територіальних громад. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/767/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_HR.pdf.

3. Бутенко М.К., Петряєв О.О. Теоретичні аспекти визначення кадрової політики підприємства. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Tezy_Bolgaria_03.20/Tezy_Bolgaria_03.20_9.pdf.

**СЕКЦІЯ 9.
УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ**

**A SYSTEMATIC APPROACH TO THE PROCEDURE FOR DESIGNING
AUTOMATED CONTROL SYSTEMS FOR PRODUCTION PROCESSES**

Tkachenko S.A., Doctor of Economic Sciences, Professor,
Poliakova Y.S., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Tkachenko V.A., Lecturer
International Technological University «Mykolayiv Polytechnics»
Potyshniak O.M., Doctor of Economic Sciences, Professor
State Biotechnology University

Automation of the production process control is a set of measures that ensure the control of the production process using an automatic control system and a person. The main goal of automating the control of the production process is to improve the control of the production process, aimed at improving its technical and economic performance. Moreover, sometimes the implementation of production processes is impossible without automating the control of this process. The automation of production process control is based on the methods of automatic control theory, information theory, computer technology, research operations, etc. Automation of production process control is a complex engineering problem that combines many tasks. Main stages: feasibility study; production process modeling; development of the structure of the automation system for managing the production process and solving the problem of synthesis of the control algorithm; technical implementation of automation of production process control. There is a relationship between the stages, determined by technical and economic considerations. The presence of a connection causes the repetition of the cycle, its parts, the organization of approximations aimed at finding a variant of the automatic control system.

A comprehensive consideration of the problems of creating an automatic control system is not yet provided by the theory and engineering methods of calculation and design. When automating the control of the production process, tasks may turn out to be unsolvable from the standpoint of the theory of automatic control, and a person who is included in the control system and acts in accordance with his experience and intuition must solve then these tasks. In this case, we talk about an automated system. If a person acts because of a certain set of rules – some algorithm, then he can be considered as an automaton as part of a control system. The distinction between automated and automatic systems disappears in this case.

Consider the stages of building an automatic control system. To conduct a feasibility study, it is necessary to adopt some criteria that quantify the quality of management. The simplest criterion is the unit cost of production.

Criteria that are more complex may take into account the quality of products, the cost over a certain time interval, and other characteristics of the production process. A rough sign of a poorly controlled production process is a significant

variance in the quality criterion when iterating multiple production cycles. For more subtle conclusions, it is necessary to carry out mathematical, physical or natural modeling of the production process from the standpoint of control theory.

The complexity of modern technologies leads to difficulties in obtaining a model of the production process. These difficulties are due to the dimension of the inputs and outputs of the control object, the structure and uncertainty of the transformations of the input streams within the control object. The nature of these transformations changes in time randomly. In complex production processes, decomposition methods are used – the division of the production process model into parts, each of which is considered as a model of an independent control object.

A mathematical model of the production process is necessary at the next stage - when choosing a block diagram of the system and determining the control algorithm. Here information about the state of the control object is essential. Characteristics of the state of the control object are derived from observations of its inputs and outputs.

This makes it necessary to study the issue of the possibility of measuring input and output quantities, measurement errors, and the reliability of the results obtained.

The dynamic properties of the production process make it necessary to include in the information about the control object the values of its input and output values not only in the current, but also in the past. In this case, the volume of information increases significantly, and the organization of information flows becomes a complex technical task, which requires special data preprocessing subsystems.

In the case when the model of the control object contains not directly observable perturbations, closed control systems are used, containing feedback, through which information about these perturbations or parameters is received.

Once the block diagram is selected, information is determined that can be used in the control device. The task of the control device is to develop a decision on the control action at the input of the control object based on this information in order to change its output value. In this case, it is necessary to establish a relationship between information about the state of the control object entered into the control device and the control action coming from the control device to the control object input.

At the stage of technical implementation, a choice of options for technical means is made for carrying out both operations for the organization or primary processing of information about the control object, and operations for calculating control actions. The use of digital computers as a control device must be deeply economically justified. Sometimes it is advisable to use a special analog or combined computer for the implementation of the control algorithm, thus providing an overall gain in a number of technical and economic characteristics of the system.

A comprehensive consideration of the stages of automation of production process control is a systematic approach to the design of automated, automatic control systems for production processes. The development of engineering methods for system design is necessary for the creation of automatic process control systems. Automation of the management of shops, enterprises and associations is partial. A person makes decisions on operational planning and production management.

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Ковалько М.С., здобувач вищої освіти

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У літературі, присвяченій управлінню проектами інформатизації, часто використовуються поняття «метод управління проектами інформатизації» та «методологія управління проектами інформатизації». Загально відомими є наступні терміни: проект – це динамічний організм, який потребує «приручення». Управління дозволяє ефективно використовувати наявні ресурси. Управління вимагає не тільки таланту, але й відповідних інструментів.

Під методологією розуміють сукупність правил поведінки, а під методом розуміють усвідомлено використаний метод поведінки, спрямований на досягнення наміченої мети [1, с. 565]. Управління проектами інформатизації відповідно до PMI (Project Management Institute) – це «застосування знань, навиків, інструментів і методів, які застосовуються в процесі реалізації вимог проекту інформатизації». Однак, відповідно до PRINCE2 (Проекти в контрольованому середовищі), це: планування, делегування, моніторинг та контроль усіх аспектів ефективності проекту, будь-які витрати, якість, обсяг, які діють як стандарти, процедури, що описують дії та процеси, яким керівник проекту, члени команди проекту та інші учасники повинні навчатися, щоб успішно реалізувати даний проект [Wyrozębski, 2014, с. 205].

На нашу думку ці методи відрізняються підходом до суті управління та сфери їх застосування. У складі досягнення методичного управління проектами інформатизації можна виділити два основних типи методології. Традиційні методології включають: PRINCE2, PMI, PCM (Управління проектним циклом), TenStep. Однак найбільш поширеними вважаємо методології: SCRUM, Extreme Programming, Crystal Clear Method, XPrince, які діють як стандарти, процедури, що описують дії та процеси, яким керівник проекту, члени команди проекту та інші учасники повинні навчатися, щоб успішно реалізувати даний проект.

Використання традиційної методології особливо добре працює в умовах, коли ціль і технологія її досягнення чіткі і конкретні, а крім того, існує низька ймовірність зміни величин під час управління проектом інформатизації. Крім того, традиційні методології насамперед орієнтовані на процес, інструменти та методи підтримки. Такий підхід характеризується досить високим ступенем формалізму та загальною документацією, а під ефективністю проекту розуміють досягнення результатів відповідно до заздалегідь визначеному плану.

З іншого боку, гнучкі методології в основному використовують там, де є велика невизначеність, і тому весь проект неможливо точно спланувати, і де потрібен високий рівень командної взаємодії. Цей підхід орієнтований на надання конкретних функцій кожному з учасників проекту інформатизації.

Впровадження методології управління проектами в органах місцевого самоврядування може отримати шляхом [3].

- підвищення якості та продуктивності роботи працівників,
- використання досвіду та найкращих практик управління проектами,
- стандартизації існуючих розрізнених процедур для управління різними проектами,
- можливості ефективного використання ресурсів, необхідних для реалізації проектів інформатизації,
- стандартизація підходу до розробки та зберігання проектної документації,
- сприяння визначенню цілей проекту та контролю за їх виконанням,
- підвищення ефективності роботи працівників.

На практиці використання методології проектного менеджменту в територіальних громадах досі не є поширеним явищем. Але слід зазначити, що місцеві органи влади мають розроблені інструкції з управління проектами інформатизації відповідно до сучасних вимог і з використанням сучасних інформаційних технологій.

Інструкції з управління проектами інформатизації в територіальних громадах регулюють питання, пов'язані з: призначенням керівника проекту / команди проекту, підготовкою проекту / документом ініціювання проекту, структурним рішенням проекту, впровадженням проекту та управлінням ризиками, впровадженням змін, документацією для відкриття проекту, комунікацією проекту управління та управління ризиками.

У цьому зв'язку необхідно керівникам територіальних громад ґрунтовно проаналізувати наявні та потенційні ресурси і на основі впровадження передових зарубіжних практик в умовах як тільки закінчиться війна в Україні приступити до розробки конкретних методів управління проектами інформатизації відповідно до потреб і можливостей кожної конкретної територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. *Great Dictionary of Foreign Expressions*. 2015.
2. *Управління проектами інформатизації...* URL: <https://studfile.net>.
3. *Цифрова Львівщина на 2022-2024pp*. URL: <https://old.loda.gov.ua>.

ЛІДЕРСТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕТОДОЛОГІЇ AGILE МЕНЕДЖМЕНТУ

Кубанов Р.А., канд. пед. наук, доцент

*Відокремлений структурний підрозділ «Інститут інноваційної освіти
Київського національного університету будівництва і архітектури»*

На сьогоднішній день все більша кількість організацій переходять на проектно-орієнтоване управління. Будь-то торгові підприємства, медичні установи або будівельні компанії, – всі вони так чи інакше пов'язані з проектною діяльністю. Розвиток професійного управління проектом перетворило його на потужний інструмент як управління виробництвом нових продуктів і послуг, так і здійснення цілеспрямованих змін в рамках окремих організацій і компаній.

Аналіз останніх досліджень вказує на те, що у межах загальної теорії управління проектами цю проблему розглянуто в працях Л. Батенка, С. Бушуєва, В. Василенка, В. Вітлінського та ін.

Метою дослідження є характеристика лідерства як важливої частини методології Agile менеджменту.

У сучасному розумінні поняття «проект» тлумачать так: це сукупність цілеспрямованих, послідовно орієнтованих у часі, одноразових, комплексних і нерегулярно повторюваних дій (заходів або робіт), орієнтованих на досягнення кінцевого результату в умовах обмеженості ресурсів і заданості термінів їх початку і завершення [1, с. 51].

Безпосередня історія розвитку Agile почалася в 2001 році, коли в США був випущений «Маніфест гнучкої розробки програмного забезпечення». Принципами гнучкої розробки є: вищий пріоритет – це задоволення замовника за допомогою частих і безперервних постачань продукту, цінного для нього; зміни у вимогах приймаються навіть на пізніх етапах реалізації проекту; гнучкі процеси вітають зміни, що є конкурентною перевагою для замовника; програмне забезпечення з повним функціоналом постачається кожні кілька тижнів або місяців; представники бізнесу та команда розробки повинні працювати разом над проектом.

Слід підкреслити, що аналіз і регулювання виконання проекту – стадія процесу управління проектом, на якій здійснюється: порівняння фактичного виконання із запланованим, аналіз відхилень, прогноз їх впливу на кінцеві результати, оцінка можливих коригувальних дій і прийняття рішень по необхідним коригувальним діям і змінам. Згідно міжнародних даних, використання сучасної методології та інструментарію менеджменту проектів надає можливість «заощадити 20-30% часу і біля 15-20% коштів» [2, с. 51].

Хоча існують рамкові моделі, які забезпечують певний напрямок розвитку, кожна організація має власну інтерпретацію гнучкої роботи. Гнучка робота – це філософія, це основи, які підтримують таку філософію. Замість того, щоб упроваджувати гнучкі методології, люди стають гнучкими, і це вимагає фундаментальних змін у мисленні та керівництві. Організація повинна

визначати зовнішні і внутрішні чинники, які стосуються її мети і які впливають на її здатність до досягнення. Організація сама вирішує, який спосіб досягнення мети проекту вибрати та як його застосовувати, щоб визначити свої ризики та можливості. Оптимальний варіант – гнучкі технології.

Гнучкість визначає спосіб, у який структура самих організацій дуже змінюється. При цьому кожна форма має свою власну систему відліку або парадигму розвитку. Сучасні організації більше не поділяють владу зверху вниз, а пов'язують її з певними ролями у такий спосіб, коли наявний значний рівень самокорекції. Це означає, що практично все керівництво проектами переходить на рівень лідера проекту. Прикладом є перехід до плоских організаційних структур з холакратичним управлінням. Лідерам, які застосовують різні парадигми розвитку складно обмінюватися ідеями один з одним. Тому Agile лідер повинен мати можливість вільно переміщатися між цими парадигмами. Agile базується на рівності, автономії і самовизначенні. Особисте лідерство людей в такому середовищі має вирішальне значення для вибору напрямку, мотивації та сприяння людям у тому, щоб вони могли досягти бажаних організаційних цілей. Лідер займає позицію помічника, у якого інтереси групи або організації є центральними. Лідер робить це, перш за все, показуючи приклад і допомагаючи будувати стосунки з людьми, яких він веде або працює з ними. Ступінь самовизначення, який отримує команда, залежить від їх навичок та здібностей. Якість лідерства визначається рівнем інтеграції конкретних членів команди на досягнення цілей проектів. Agile лідер – це той, хто проактивно усуває перешкоди і дозволяє командам доставляти цінність [3, с. 7]. Слід відзначити, що в рамках гнучкої організації фокусуються на співпраці як між окремими особами, командами, так і з клієнтами. Члени команди є партнерами, а не співробітниками. Групи та їх лідери відіграють вирішальну роль у гнучкої організації.

Таким чином, досягти успіху в процесі реалізації проектів стає можливим на основі правильно сформованих моделей поведінки гнучких лідерів та керівників організацій на основі методів та інструментів технології Agile. Лідерство, принципи самоорганізації, спільна робота групи над досягненням спільної мети ітерації, загальна відповідальність за результат – невід'ємні складові Agile технологій і самої філософії «гнучкості» і співпраці.

Список використаних джерел:

1. Смолич Д. В. *Інноваційні методи управління проектами. Економічний форум. 2019. № 4. С. 50-54.*
2. Кім О. О., Козлова В. В. *Перспективи застосування методології agile менеджменту в управлінні IT-проектами. Соціальна економіка. 2019. № 58. С. 95-99.*
3. Бушуєв С. Д. *и др. Лідерство в застосуванні гнучких методологій створення інформаційних технологій. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Т. 70, № 2. С. 1-15.*

РОЗВИТОК СУМІЖНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ

Мандич О.В., д-р екон. наук, професор,
Микитась А.В., д-р екон. наук, доцент
Державний біотехнологічний університет

Розвиток економічної системи територіальної громади передбачає використання моделей створення нових підприємницьких структур. Особливості територіального розміщення громад дозволяють формувати не лише окремі виробничі та комерційні компанії, а й формувати альянси із забезпеченням повного циклу виробництва між суміжними галузями з метою ефективного використання всіх існуючих в громаді ресурсів (земля, людський капітал, матеріальні й нематеріальні активи, фінансове забезпечення) та отримання максимально можливих економічних результатів для залучення їх у подальший розвиток громади. Слід також відзначити, що започаткування підприємництва має відбуватись лише через призму управління проєктами. З розумінням, що створення підприємницьких структур відбувається за умов постійних динамічних змін в ринковому середовищі, особливої уваги в управлінні проєктами відіграє процедурне залучення стратегічного управління між системами.

Моделювання для стратегічного управління суміжними економічними системами базується на врахуванні методології маркетингового управління, залученні інструментарію економіко-математичного моделювання та розумінні сутності новітніх споживчих теорій. Використання алгоритмізації виконує основні завдання щодо прикладного використання теоретичних положень для кожного окремого випадку з одночасним урахуванням можливих ризиків для кожного етапу. Алгоритм для маркетингового моделювання є частиною побудови механізму стратегічного управління, який має поєднує різні теорії й формує єдиний маркетинговий кластер суміжних економічних систем з метою досягнення всіма учасниками ефекту. Поєднання моделей суміжних економічних систем дозволяє виокремити базові засади створення конкурентних переваг на кожній ланцю ланцюга створення цінностей – комерційних, споживчих, фінансових тощо. Крім того маркетингові механізми кожного з учасників мають поєднати суміжні сфери в єдиний інтегрований стратегічний блок (кластер):

- стратегія бізнес суб'єкта сфери аграрного виробництва;
- стратегія бізнес суб'єкта агропродовольчої сфери;
- стратегії посередницьких, виробничих, торгівельних, фінансових організацій та інших допоміжних учасників суміжних економічних систем;
- стратегії поведінки споживачів чи стратегії ринкової реакції (зовнішній вплив на кластер).

Наведені стратегії є не стандартними щодо маркетингової діяльності бізнес суб'єктів. За таких умов маркетинговим рішенням є вибір розвитку економічної системи за одним з обраних складових комплексу маркетингу. В

процесі створення алгоритму для моделювання за першим обраним базисом обраної моделі ринкової поведінки суб'єкта формується його подальша діяльність та напрями розвитку за окремими компонентами з огляду на створення синергії в його виробничо-комерційній діяльності. Таким чином, пошук інтегрованих управлінських стратегій, як ефективного різновиду системи управління проєктами, визначатиме можливості розвитку виробничо-комерційних альянсів та розвиток економічних систем територіальних громад, загалом.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРАНТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Марусяк В.В., здобувачка вищої освіти,
Григорів О.О., канд. екон. наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Серед важливих аспектів розвитку територіальних громад виступає розвиток закладів освіти, адже саме вони виступають науковими та рушійними центрами розвитку регіону. За сучасних умов виникає питання формування та залучення додаткового фінансування для діяльності закладів вищої освіти. Грантова діяльність виступає одним із рушіїв розвитку суспільства та науки. Грантові надходження це матеріальне забезпечення у фінансовій чи натуральній формі передбачене для розв'язання проблем соціального та наукового значення. Саме тому пропонуємо звернути увагу на потреби вдосконалення грантового середовища в країні на прикладі ЗВО.

Грантові надходження це матеріальне забезпечення у фінансовій чи натуральній формі передбачене для розв'язання проблем соціального та наукового значення.

Виходячи із необхідності розвитку процесу управління та освоєння грантових надходжень, під час реалізації проєктів від грантової діяльності виникають певні проблеми, які пропонуємо розглянути:

- обмеженість теоретичних доробок;
- розпорошеність нормативно-законодавчої бази;
- відсутність єдиної бази даних грантодавців;
- низька поінформованість наукових працівників про правильність реалізації проєктів;
- прозорість оцінювання.

На основі проаналізованих проблем пропонуємо один із шляхів покращення ситуації. На даний момент у ЗВО питаннями реалізації та опрацювання грантових надходжень, а також консультуванням щодо особливостей ведення грантової діяльності займається науковий відділ, планово-економічний та бухгалтерія. Часто зазначена ситуація може сприяти зниженню ефективності діяльності структурних підрозділів. Також виникає

необхідність у більшій кількості консультацій у періоди активізації подання грантових заяв та кінцевої звітності.

Як вирішення наявної проблематики пропонуємо створити науково-консультаційні групи на базі факультетів та інститутів для формування доступних адміністративних послуг для наукових співробітників.

Таким чином збережеться ефективність виконання покладених обов'язків на планово-економічний відділ та бухгалтерію, сформується джерело доступної інформації в межах факультетів та інститутів. Запропоноване рішення виступає сприятливим явищем для тих ЗВО, де факультети розкидані на великій території.

Також очікується розширення кількості науково-дослідних проєктів через доступність до джерел інформації не тільки професорсько-викладацького складу, а й студентів, у яких з'явиться можливість формувати власні наукові дослідження.

Групи за структурою підпорядкування у першу чергу підпорядковуються безпосередньо керівнику факультету, інституту чи кафедри. Останньою керівною ланкою виступає проректор з наукової роботи.

До основних обов'язків науково-консультаційних груп належить збір інформації щодо особливостей ведення наукової факультету чи інституту. Важливим, є саме спрямованість за науковим напрямом, адже виникають особливості ведення та формування бюджетного плану та документальних частин роботи в залежності від діяльності факультету. Надання консультаційних послуг науково-педагогічному складу, студентам, а також у разі необхідності керівникам діючих наукових проєктів. Консультавання проводиться щодо особливостей формування документів та знання необхідних аспектів діяльності грантових проєктів. Члени групи формують та подають інформаційний матеріал науково-педагогічному колективу.

Передбачаємо, що консультаційні групи функціонують як додаткова структурна одиниця в процесі формування та реалізації грантових заяв. Важливим аспектом діяльності консультаційних груп виступає допомога науковим працівникам з подачею необхідних форм та заяв для участі у конкурсному відборі.

Створення зазначених науково-консультаційних груп сприятиме меншому навантаженню для наукових працівників, також в рамках реалізації внутрішньодержавних проєктів дані центри можуть виступати в ролі фінансових менеджерів грантових проєктів. Дана можливість не передбачає безпосередню роботу із міжнародними грантами та проєктами, у зв'язку з особливостями фінансування, звітування та виконання інших вимог грантодавця.

Фінансування на функціонування науково-консультаційних груп передбачаємо покласти за рахунок накладних витрат у проєктах, які отримали фінансування на науково дослідну роботу.

У результаті ефективно функціонування груп на рівні факультетів передбачено наступні позитивні зміни для ЗВО:

- залучення більшої кількості професорсько-викладацького складу до наукової діяльності;
 - залучення студентів для формування наукових проєктів;
 - спрощення роботи наукового керівника проєкту;
- активізація наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Марусяк В. В., Крпельницька С. О. Грантові ресурси у забезпеченні розвитку ЗВО. Львів. Актуальні проблеми розвитку фінансово-економічної системи: пріоритети та перспективи. 2021. С. 107-110.

2. Ольга Григорів. Особливості управління коштами грантів Еразмус + відповідно до українського законодавства. Київ. 06.11.2019 року. URL: https://erasmusplus.org.ua/images/phocadownload/Ongoing_projects/Financial_Presentation_06112019_Hryhoriv.pdf (дата звернення: 11.03.2022).

3. Криховецька З.М., Крпельницька С.О., Кондур О.С. Проєктна діяльність як фактор підвищення конкурентоспроможності вітчизняних закладів вищої освіти (ЗВО). Приазовський економічний вісник. 2019. Випуск 6(17). DOI: http://pev.kpi.zp.ua/journals/2019/6_17_ukr/30.pdf (дата звернення: 21.03.2022).

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОГО МЕТОДУ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ОСВІТНИМИ ЗМІНАМИ

Семенець-Орлова І.А., д-р наук з держ. упр., професор
Міжрегіональна Академія управління персоналом

Проектування є першим етапом переходу ідеальної моделі в реальну та становить особливий різновид управлінського експерименту. Проектування є керованою діяльністю з прогностичного планування майбутнього стану об'єкта управління. В залежності від масштабів ідеї управлінський експеримент може бути глобальним, в процесі якого докорінним чином змінюються сутнісні сторони взаємодії елементів в системі або організовується нове поєднання елементів в систему, і тоді вся діяльність з «вирощування системи» є експериментальною. Управлінський експеримент також може стосуватися одного-двох локальних експериментів, коли інноваційна ідея носить окремішній характер.

У процесі організації управління з позицій системного підходу використовуються різні типи моделей об'єкта управління. Це, передусім, загальний опис системи або її так звана інвентаризаційна модель, коли коротко характеризуються всі суттєві для дослідників елементи підсистеми, взаємодії всередині системи. Така модель дозволяє інвентаризувати все, що стане предметом проєктної діяльності, тобто предметом змін в системі. Різновидом інвентаризаційної моделі є концептуальна модель, здатна зафіксувати всі зміни, які передбачається внести в систему. Поряд з узагальненими описовими моделями у системному моделюванні, використовуються моделі конкретних предметів перетворення, наприклад, модель освітнього процесу чи педагогічної

технології. Такі моделі дозволяють відволіктися від несуттєвої для конкретного перетворення зв'язків і характеристик діяльності, забезпечити концентрацію уваги та зусиль проектувальників на вирішенні задач проектування. Основою доопрацювання проекту в умовах локальної експериментальної площадки слугує ідеологія загального проекту, яка знайшла своє відображення в задачах проектування і концепції, що, зазвичай, приймається в ролі офіційного документу.

Теоретичною основою організаційного проектування є «метод проектів», розроблений у 20-х рр. ХХ ст. американським педагогом В. Кілпатриком на основі концепції прагматизму Дж. Дьюї. Організаційне проектування в освітній галузі дає основу створювати широкомасштабні проекти, спрямовані на розв'язання як сучасних проблем освітньої галузі, так і проектів модернізації навчально-виховного процесу конкретних освітніх закладів. Є кілька підходів до визначення проектного менеджменту у світовій науці: 1) як самостійного напрямку в галузі менеджменту, назви навчальної дисципліни, методу управління (М. Барнс) (див. табл.); 2) діяльності з управління змінами (В. Шапіро); 3) цілісної дослідницької методології (М. Шейнберг). В. Монахов визначає такі можливі результати освітнього проектування: освітня система, система управління освітою, система методичного забезпечення, освітній процес. Застосування методу проектування сприяє побудові відкритої системи освіти, що здатна забезпечити кожному учасникові власну траєкторію самоосвіти, сприяти формуванню інформаційної культури педагогів та управлінців у сфері освіти. Також важливою є думка, що цінність проектної технології полягає не так у результатах, як у самому процесі.

Таблиця

Порівняння функцій традиційного (функціонального) і проектного (інноваційного) управління

Функціональне управління	Проектне управління
Стійка кількість і сталі типи завдань	Постійна динаміка завдань
Відповідальність за підтримку статус-кво	Відповідальність за зміни, що виникають
Відповідальність обмежена чітким переліком затверджених функцій	Відповідальність за коло міжфункціональних завдань
Робота виконується у стабільних організаційних структурах	Робота виконується у структурах, які діють в межах проектного циклу
Основна задача – оптимізація	Основна задача – вирішення конфліктів через переважання нестандартної творчої діяльності
Успіх визначається досягненням проміжних функціональних результатів	Успіх визначається досягненням встановлених кінцевих цілей
Обмежена мінливість, статичність умов і ситуацій	Внутрішньо властива проектній діяльності невизначеність

Проект – це набір гіпотез-моделей, що описують майбутні стійкі стани соціального організму, більш відповідні умовам соціального довкілля, що змінилося. Проектування є керованою діяльністю з прогностичного планування майбутнього стану об'єкта управління. Якщо модельні гіпотези, план та засоби реалізації проекту виявляться правильними, то довкілля саме спонукатиме і стимулюватиме систему до досягнення стабільності в умовах нового стану. Ступінь ризикованості реалізації проекту зростає зі збільшенням кількості неповної чи неправильної інформації про вихідне становище середовища (структура, параметри) та критеріїв відбору, правил, принципів, закономірностей функціонування стійких структур. Тому організаційному проектуванню мають передувати – діагностика вихідного стану організму через збір і аналіз інформації, прогнозування проблеми через виявлення дійсних протиріч функціонування об'єкта проектування, програмування його розвитку на основі узагальнення результатів діагностики.

Особливості організаційного проектування в освіті, як складової діяльності з управління змінами передбачає розуміння специфіки методології самого проекту. Основним критерієм для проекту є критерій можливості реалізації. Тобто, в процесі проектування, важливими постають характеристики умов і контексту, в яких певний проект може бути реалізовано.

ПРОБЛЕМИ УЗГОДЖЕНОСТІ ПРИРОДООХОРОННИХ ПРОЕКТІВ

Чушкіна І.В., канд. техн. наук, доцент

НТУ «Дніпровська Політехніка»,

Максимова Н.М., канд. техн. наук, доцент

ТУ «Метінвест Політехніка»

Переважає більшість річок України, у тому числі малі річки, характеризуються високим антропогенним навантаженням, а їх природний баланс порушений. Приведення екологічного стану річок до відповідних стандартів якості забезпечить потреби громад у питній воді, оздоровленні, розвитку фізичної культури і спорту, та загалом збалансованого розвитку економіки. У воєнний час подекуди поверхневі води можуть використовуватися як єдине джерело питної води, незважаючи на попереднє їх цільове призначення. Суттєвим фактором негативного впливу на якісні та кількісні показники водних ресурсів України є також вплив господарської діяльності. Особливим непрогнозованим та небезпечним чинником, який потребує окремої уваги, є вплив перебігу воєнних дій. Аналіз та пошук шляхів підвищення ефективності заходів відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та екологічного стану річок є актуальною науково-практичною задачею. На практиці це означає, що кожна громада повинна розробляти місцеві програми відновлення малих річок та враховувати специфіку їх управління під час проектування планованої діяльності [1].

Руслоочисні та руслорегулюючі роботи виконуються з метою зниження гідравлічного навантаження на береги річок, які зазнають інтенсивної ерозії, забезпечення умов проходження паводку на ділянках мостових переходів, гідроспоруд та лінійних споруд, відновлення природного стану русла, поліпшення умов існування водних живих організмів. В Україні багато реалізовувалось заходів з розчистки русел малих річок, однак з плином часу часто відмічається суттєве пониження їх ефективності, а отже доцільно в майбутньому переглянути методику їх виконання. В якості прикладу розглянемо деякі особливості реалізації проекту розчистки русла р. Чаплинка в адміністративних межах Дніпропетровської області. Річка Чаплинка є лівою притокою першого порядку р. Оріль, води якої вважаються найчистішими в області.

Днопоглиблювальні роботи були проведені поетапно на різних ділянках русла р. Чаплинка: продовж 2017-2018 рр. – на трьох ділянках річки від с. Оленівка до с. Шевченківка Магдалинівської селищної територіальної громади, у 2018-2019 рр. – на території Петриківської територіальної громади, а потім на інших ділянках русла нижче за течією у 2020-2021 рр. [2-3]. Необхідність їх проведення була викликана порушенням водного режиму протягом останніх десятиліть, внаслідок чого відбулося сильне її замулення. При проходженні весняних паводків вода виходила з берегів і затоплювала понижені ділянки.

У результаті замулення відбувся підйом рівня ґрунтових вод, що завдав значної шкоди житловим будинкам, які розташовані поблизу до русла ріки. Відповідно до п. 4.4 ДСТУ-Н Б В.1.2-16:2013 клас наслідків об'єкту визначений як СС2. У результаті проведення днопоглиблювальних робіт було розчищено мул текучий, з великою кількістю органіки і залишків водоростей, потужністю шару 0,3-0,7 м. Розробка донних відкладень планувалась у відвали та карти наміву для просушки з наступним навантаженням в автомашини та перевезенням на постійне місце складування з розрівнюванням. Однак тимчасові відвали розробленого мінерального ґрунту склалися неселективно в межах прибережних захисних смуг, де подекуди були залишеними. Із урахуванням планових завдань і технологічних можливостей необхідно було передбачити його закріплення шляхом висівання багаторічних трав чи висадження іншої рослинності. Не всюди витримується відповідно до ст. 88 Водного кодексу України ширина прибережних захисних смуг річки внаслідок щільної забудови.

Нажаль сучасний стан всього русла річки свідчить, що днопоглиблювальні роботи не призвели до належного позитивного результату, про що також свідчать і чисельні звернення громадян. Виявлено, що по руслу річки лише на території Петриківської територіальної громади знаходяться 32 ставка і безліч малих водосховищ. По всій довжині русла, де є глухі дамби без пропускної споруди, істотного результату від розчищення русла не відбулось. В певних місцях русло пересихає. Пропускні споруди, які були зведені раніше на річці, виконані з урахуванням більш високого рівня води, тому на зараз є додатковою перешкодою. Ситуація погіршується за рахунок того, що на протязі останніх років було

збудовано безліч нових дамб, щоб розводити рибу на приватній основі. Дана проблема лише частково вирішена за рахунок розчищення її русла, та реконструкції деяких гідротехнічних споруд. Вищеперелічене є суттєвим недоліком проведених в 2017-2021 рр. днопоглиблювальних робіт.

Таким чином, виявлені чисельні перепони вільного руху води в річці після проведення на ній робіт із відновлення гідрологічного режиму. Нажаль роботи виконувались на окремих ділянках русла річка, вибір яких, як правило, залежить від господарської діяльності, а не від результатів гідрогеологічних вишукувань. Для досягнення планованих результатів від провадження днопоглиблювальних робіт на малих та середніх річках слід передбачати на стадії проектування заходи з узгодженням дій між громадами, які розташовані на водозбірній площі річки.

Список використаних джерел:

1. *Малі річки та їх охорона. Екологія. Право. Людина. Верховенство права для захисту довкілля. Новини від 09.07.2017. URL: <http://epl.org.ua/human-posts/mali-richky-ta-yih-ohorona/>.*
2. *Звіт з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності «Відновлення гідрологічного режиму та санітарного стану р. Чаплинка на території Петриківської територіальної громади Дніпропетровської області – капітальний ремонт. Коригування» (№ 2020565757). Дніпро, 2020. 151 с.*
3. *Розчистка річки Чаплинка від 24.10.2018 р. Нормативно-правові акти. Петриківська територіальна громада. URL: <https://petrykivska.otg.dp.gov.ua/ua/novini-ta-podiyi/novini/rozchistkarichki-chaplinka>.*

Наукове видання

**РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПРАВОВІ,
ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ**

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Тези доповідей учасників
міжнародної науково-практичної конференції

Технічний редактор: А.В. Ключник

Комп'ютерна верстка: О.А. Лівандовська

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 15,25.

Тираж 50 прим. Зам. № __

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.